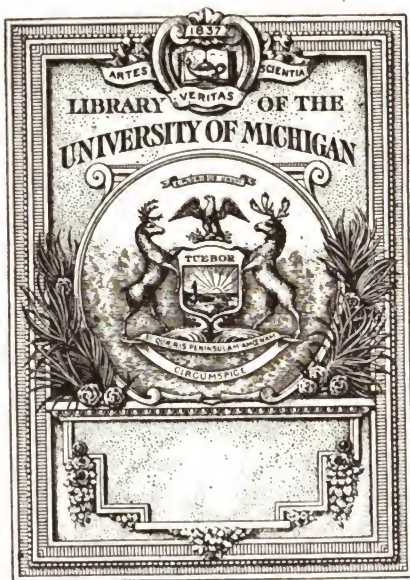

1837
ARTES
SCIENTIA
VERITAS
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
SI QUAERIS PENINSULAM AMOENAM
CIRCUMSPICE

GESCHIEDENIS

VAN DEN

OORLOG.

1793 — 1803.

GESCHIEDENIS

VAN DEN JONGST-GEËINDIGDEN

OORLOG,

TOT OP HET SLUITEN VAN DEN

VREDE TE AMIËNS.

BIJZONDER MET BETREKKING

TOT DE

BATAAFSCHE REPUBLIEK.

Uit de beste Authentique Stukken, Berichten Aanteekeningen, en andere echte Bronnen bijëengezameld, en in order gebragt,

DOOR

CORNELIS VAN DER AA, 1749-1816

VIJFDE DEEL.

TE AMSTERDAM, BIJ
JOHANNES ALLART,
MDCCCIV.

VOORBERICHT.

Zie hier GEACHTE LANDGENOOTEN! het *Vijfde Deel* van mijne GESCHIEDENIS VAN DEN OORLOG, in zich bevattende het verhaal van die verbazende Gebeurenisfen, welken ons ongelukkig Land en Volk bejegend zijn, fints de Zittingneeming der *Eerfte Nationaale Vergadering*, op den 1 *Maart* 1796. tot op den 22 *Januarij* 1798. Rampvolle dag, waar op het MINDERTAL van Volksrepræfentánten, Zitting hebbende in de *Tweede Nationaale Vergadering*, het MEERDERTAL van hunne Ambtsbroederen uit één joeg; of gedeeltelijk van hunne Vrijheid beroofde; of als Ballingen naar andere oorden heenen zondt. Een bedrijf, dat den weg baande tot de invoering van een bij hen geliefkoosd Schrikbewind, dat het fel gefolterd Vaderland op ongemeete fchatten, en duizenden der braafſte Ingezetenen op ftroomen van traanen te ftaan kwam, zoo als ik in het volgende deel bij de ftukken bewijzen zal.

Noemde ik het voorgaande *Vierde Deel* van dezen mijnen Letterarbeid, een *Zwart Register van*

Wee-

Woelingen, *Kuiperijen*, *Complotten* en *Cabaalen*; het ſmert mij, dat ik aan *dit Vijfde* geen bevalliger Titulatuure geeven kan, maar U bij het in de hand neemen dezer bladeren berichten moet, dat U de Geſchiedenis, bij het doorlezen derzelve, geleiden zal, door een moeielijk doolhof, en langs de gevaarlijke ſlingerpaden, der hatelijkſte, ingewikkeldſte, en neteligſte Twisten: aangevangen, en doorgedreven wordende, niet ſlechts in onſtuimige Volks-clubſen, maar zelfs in de meer achtbaare vergaderzaalen der Hoogst-geconſtitueerde Machten! Een weg, die ik, zonder het geleide en het Licht der Waarheid, niet zou hebben kunnen bewandelen; veel min in ſtaat geſteld zijn, om van alles wat mij op denzelven onder het oog kwam, een niet verveelend en geregeld verhaal, een tamelijk en draaglijk geheel te leveren. Een Verhaal, dat ons bijna op elk blad zal te leezen geeven, hoe ellendig het in dat tijdvak 's Lands *Zee-* en *Landmacht* verging. Hoe het met de *Finantien*, ondanks alle de opgebragt wordende ſchatten, *Schrik van Rondsomme* was, en langs hoe meer den *Kreeftengang* aannam. Een Verhaal, dat ons de ontzettendſte Oproeren, Plunderingen, en feitelijke Aanrandingen van Perſoonen, Raadhuizen, en Kerkgebouwen; haatelijke beroovingen van oude welhergebragte Voorrechten en Eigendommen; ook de gevolgen van eenen diep ingekankerden Secte-ijver, en Godsdienst-haat, onder het oog, brengen zal, en het welke alles elken waaren Liefhebber van Vrijheid en Vaderland,

land, telkens zal vraagen doen: *Was dat Vrijheid? Was dat Gelijkheid? Was dat Broederschap? Was dat herstellen in eeuwige en onvervreemdbaare Rechten? Was dat de weg, om Land en Volk tot een nooit gekend geluk, roem, en aanzien te brengen?*

Ik bekenne het, mijne WAARDE LANDGENOOTEN! de weg die ik U in dit Boekdeel te bewandelen voorstelle, en in het volgende te betreden geeven zal, is schrikbaarende: maar laat U des niet afschrikken, om denzelven op te slaan; mits, dat gij *Waarheidliefde*, en *Onpartijdigheid* tot uwe Gidsen neemt: en dan, (ik houde mij des verzekerd) zult gij U de reize door deze huilende wildernis niet beklagen, wijl dat moeilijk pad U eindelijk brengen zal, tot dat standpunt, van waar gij, den afgelegden weg rustig zult kunnen overzien: van waar gij, onder alle de bezwaren en onheilen die ons Vaderland als nog drukken, het dankbaar Oog ten hemel heffen zult, God dankende, dat HIJ, ondanks al dien moetwil en geweld, door eenige ontaarde Nederlanders aangevangen, en uitgeoeffend, nog zoo veele inmengselen van zijne goedertierenheid blijken liet, aan een Volk, dat te midden van het gevaar dat den Godsdienst dreigde, echter de zucht tot waare Vrijheid, tot de voorrechten van den voorvaderlijken en gezuiverden Godsdienst bleef behouden! En dit zoo zijnde, zoudt gij U dan de moeite aan het leezen dezer bladen besteedt, immer beklagen kunnen??

Dan! hier dunkt mij, de eene of andere kurdige hoogſchatter en vereerer van den *gezuiverden Hervormden Godsdienst*, te hooren vraagen: *zal ik in deeze bladen, dat* ALLES *vinden, wat, betrekking heeft op de Lotgevallen der Hervormde Kerke dezer Landen, ſints de Revolutie van den* 19 *Januarij* 1795, *tot den* 22 *Jannarij* 1798.? Zoo dit het geval zijn mogt, laat het mij dan vergund zijn, de zodanigen te antwoorden; *dat mij dit in eene Geſchiedenis van den Oorlog, ten Jaare* 1793. *gedeclareerd door de Franſche Conventie, tegen den Stadhouder, en zij, die men zijnen Aanhang geliefde te noemen, niet wel mogelijk was.* Neen! *Godsdienstminnende Lezeren!* gij zult in dit Geſchiedverhaal, ſlechts een ſtuksken der zaake vinden, van alle de gevaaren die Uw Kerkgenootſchap bedreigden; van alle de verongelijkingen, die veelen Uwer, tot ſchande van de zoogenaamde Verlichte en Wijsgeerige 18 Eeuwe, verdulden moesten! Een ſtuksken der zaake, alleen toereikende om U te doen zien, hoe zeer het veelen, onder al het geroep over *Vrijheid van denken;* onder al het zwetſen over *herſtel in het onverſtoorbaar genot van Eigendommen en Rechten* hebben toegelegd, om U te berooven van dat alles, wat U door Uwe braave Voorvaderen, als de beste erffenisſe, ten koste van ſtroomen bloeds is naagelaaten! Een ſtuksken der zaake, eindelijk, door mij genoegſaam geoordeeld, om dat het tot den ſchakel dezer Oorlogsgeſchiedenis behoort, doch, welken ik om de rijkheid en aangelegen-

heid

heid der ſtoffe, eene opzettelijke en meer uitvoerige behandeling dubbel waardig keure. — Vergenoeg U des, met het weinige dat gij hier omtrent de lotgevallen der Hervormde Kerke vinden zult: en laat het U genoeg zijn, dat ik thans belove, dat zoo draa mij de tijd zulks toelaate, ik voorneemens ben, een omſtandig verhaal van alles des aangaande, aan U te zullen overhandreiken, uit het welke gij zult kunnen ontwaren, hoe veeg het 'er ſoms uitzag voor de ongeſtoorde uitoeffening van Uwen alſints redelijken, en uit dien hoofde, uitmuntenden Eerdienst. De menigte van Stukken, geëevenredigd aan de onderſcheidene ſoorten van mishandelingen, die U door *Godsdiensthaat* of *Secte-Yver* zijn berokkend geworden, doch welken, wel ingezien, geſtrekt hebben, om Uw onvervreemdbaar Recht, op Uwe *Fondſen* en *Kerkgebouwen* in het helderst daglicht te plaatſen, waren te veelvuldig en te gewichtig, dan dat ik dezelve in dit werk eene plaats inruimde; en oordeelde ik daarom mij te moeten bekorten, om daar door den ſchijn zelfs, van onnodige langwijligheid te vermijden, en teffens in de gelegenheid te geraaken, om U uit mijnen rijken voorraad van Stukken over dat belangrijk onderwerp, nog veel te zeggen, dat voor als nog met een dichten ſluijer voor veelen verborgen is.

Hier bij niets anders te voegen hebbende, dan den welgemeenden wensch, dat ook dit gedeelte mijnes arbeids met die goedkeuring en belangneeming moge ontfangen worden, als de voorige dee-

len van denzelven, fluite ik dit Voorbericht, onder bede, dat HIJ, die bij de wording aller dingen, door te zeggen: *Daar zij Licht* de duisternis verdreef; nog eens Zijne ftemme op die wijze, voor ons ongelukkig Land verheffen wille! Dan, MIJNE LANDGENOOTEN! zal zonder twijffel, alle onze donkerheid tot Licht herfchapen worden! en onze rechtmaatige ftoffe tot bittere klachten, verwisfeld in vrolijke Gezangen van bevrijding!!!

C. VAN DER AA.

Utrecht,
5 December 1804.

GESCHIEDENIS

VAN DEN JONGST-GEËINDIGDEN

OORLOG,

MET BETREKKING TOT ONS VADERLAND.

VIJFTIENDE BOEK.

INHOUD.

Schets van het belangrijk en gewichtig Tijdvak, het welk thans te behandelen ſtaat, — is moeilijk voor een Geſchiedboeker, zoo uit hoofde van de verdeeldheden die alomme plaats hadden: — als door de wijze van Raadplegen, welke bij de Nationaale Vergadering in gebruik kwam. — De Commisſie van 21 *Leden benoemd, tot het Ontwerpen van een*

Amboina *en* Banda — *Een Esquader in* Texel *uitgerust, om met hulp van een Fransch Esquader de* Kaap *te herwinnen — De Schout bij Nacht* Lucas *krijgt 'er het bevel over, met last, om zich met den Franſchen Admiraal* Richery *te vereenigen — Aanmerkingen over het zorgeloos gedrag van* Pieter Paulus, *omtrent die Gewichtige bezitting. — Het gebeurde deswegens, tusſchen hem en* Redelinghuis — *Opentlijke beſchuldigingen hier over hem aangedaan. — Zijnen ſpoedigen dood maakt alle onderzoek onnut — De Vloot onder bevel van* Lucas *ſteekt in zee — Sterkte van het Esquader — wordt bij veelen te zwak geoordeeld — Bij anderen, genoegſaam van ſterkte, wanneer 'er zich de Franſche Vloot bijvoegde — Last aan* Lucas *medegegeeven — Hij ontdekt geene Franſche Schepen — Heeft eene tamelijk ſpoedige Reize. — Doch ondervind veel ongemaks door, veelheid van zieken onder het Scheepsvolk — Hij komt aan de* Kaap, *onbewust dat dezelve in Engelſche handen was. — Verkeerd in den waan, aldaar de Franſche Vloot te zullen vinden. — Wordt met al zijne Schepen, en Vloote-*

lingen zonder slag of stoot door Elphingstone Krijgsgevangen genomen — Onderzoek naar de Oorzaaken van dit treffend verlies — Overgang tot beschouwing van den toestand der Landmacht. — Eene Zevende halve Brigade opgericht — Jalouzij tusschen de Fransche en Nederlandsche Militairen — Een groot deel der Hollandsche Troupen trekken naar den Benedenrijn bij Dusseldorp, om aldaar met de Franschen de Concert te ageeren. — Gemor over de plaatsing der Hollanders in het Leger — Sterke Desertie — Bournonville verdedigd zich — Scherp verwijt door hem aan het Committé van het Bondgenootschap gedaan, over de slechte verzorging en betaling der Troupen — Overgang tot beschouwing van den toestand der Finantien — Desselfs toestand was overal hoogstzorgelijk — Opgave van de Buitengewoone Belastingen van de Ingezetenen gevorderd in Gelderland, — in Holland — in Zeeland — in Vriesland — in Stad en Lande, en in Bataafsch Brabant. — 's Lands Crediet begint buiten 's Lands te wankelen, door de laage Wisselcours van de Schuldbrieven ten laste de Amsterdamsche Wisselbank —

bank —

den

den van het vernietigd Bewind. — Bewezen door verscheidene voorbeelden: en wel eerst te Amsterdam *door de Burger Artilleristen — Schandelijk en Oproerig Gedrag door veelen hunner gehouden den* 6 *en* 7 *Meij binnen de Stad — Gruwelen door hen gepleegd op den* 8 *Meij, aan den* Overtoom *en op andere plaatsen — De Raad van* Amsterdam, *besluit om de* Artilleristen Aftedanken *en te* Ontwapenen — *Hun weerbarstig gedrag daartegen — Zij Overmeesteren het Stadhuis — Ook de Raadkamer — en plegen de gruwelijkste Schenddaden — Dwingen de Regeering verscheidene besluiten af, en ook de Remotie van alle Oranjegezinde Ambtenaaren — Braaf en manmoedig gedrag van de Heer* van Hall *en verdere Leden van het Collegie van Justitie — Zij geeven kennis van het gebeurde aan het* Hollandsch Bestuur. — *Hetzelve verzoekt eenige Militairen, aan den Heer* Bicker, *Præsident van de Conventie, tot demping van het Oproer te* Amsterdam — Bicker *verleend Patent — Eene Commissie uit het* Hollandsch Bestuur *neemt de reize derwaards aan — Blijft zich te* Haarlem *onthouden — Woelingen der*

Clu-

daar tegen gedaan. Zie de Bijlaage. — *De Revolutionairen maaken zich in* Vriesland *meesters van het Gezach. — Een ſchrikbewind werdt 'er ingevoerdt. — Klachten door de verjaagde Repræſentanten aan de Conventie — De Revolutionairen verdedigen hun gedrag. — De Conventie ſtelt alle die ſtukken in handen eener Commisſie — die Rapport uitbrengt, tot het zenden eener Commisſie naar* Vriesland — *Hevige geſchillen hier over in de Conventie — Veelen willen de Vrieſche Onlusten als Huishoudelijke geſchillen aangezien hebben. — Anderen oordeelen dat de Conventie zich dezelve moet aantrekken. — Schandelijk Advis van* Vreede *deswegens — Loffelijk voorſtel van* Siderius *over hetzelfde onderwerp — Onſtuimige Vergadering bij die gelegenheid, door het raazen en tieren van een aantal Revolutionaire Leden — Waar door de Vrieſche Volksverdrukkers de handen ruim krijgen — Gevolgen van dit alles — Het Stemrecht aan de beste en braafſte Burgers willekeurig ontnomen. —* 40 Committées van Waakzaamheid *ingevoerdt. — Onbehoorlijken Eed van de Ingezetenen afgevorderdt. —*

De

De Rechtsoeffening aan het Hof van Justitie ontnomen — De Burgerwapening met drift doorgedrongen, verwekt in sommige streeken een geweldig Oproer. — Algemeene Vervolging hierom aangericht. — Veele Strafoeffeningen met algemeene blijdschap uitgeoffend — Snood Character van den Leeuwarder-Courantier, opgemaakt uit zijn Dagblad — Een Aantal van 28 voornaame Regerings-Leden en anderen, door Gewapende Burgers gevangen genomen, en in het Blokhuis geplaatst. — Gruwelijke mishandelingen hen aldaar aangedaan — Zij worden onverhoord Losgelaaten — Een Schat van f 700,000: van 37 Oude Staatsleden geeischt. — Zij worden door eene Commisſie van vijf Revolutionairen tot de betaling gecondemneert. — Zij weigeren zulks — Zij worden geſommeerd, *en met dadelijke Executie bedreigd. — De 37 Oude Staatsleden adresſeeren zich bij de Repræſentanten en verzoeken om* ſurcheance *— Het word niet in aanmerking genomen — men zend Deurwaarders in de Huizen der Gecondemneerden. — Protesten daar tegen gedaan — De Geſommeerden leveren een*

Re-

Request aan de Conventie in, waar door het voor dien tijd steeken bleef. — *Aanmerkingen over dit alles.* — Bijlaage, *behelzende het* Protest der Utrechtsche Ridderschap tegen het verkopen der Ridderschaps goederen. *Van dato* 26 *Maart* 1802.

VIJF.

VIJFTIENDE BOEK.

Besteedden wij het onmiddelijk voorafgaande *Vierde Deel* dezer Geschiedenis, tot de vermelding van een reeks van aanmerkelijke Gebeurenisfen, voorgevallen in het korte tijdvak dat verliep tusschen de *Sluiting van het Alliantie-Tractaat met de Fransche Republiek*, en de *werkelijke Bijéénkomst* der door veelen zoo ijverig begeerd, of ten hoogsten gewraakt wordende *Eerste Nationaale Vergadering*, de order der Geschiedenis vereischt, dat wij ons thans bepaaldelijk nederzetten, om de voornaamste, menigvuldige, inééngedrongene, en als 't ware, opééngestapelde Gebeurenisfen, die, staande het aanwezen dier *Eerste Nationaale Bijéénkomst*,

(geduurende een Tijdperk van 18 maanden) in het verdeelde Vaderland voorvielen, zoo kort, beknopt, en duidelijk als ons mooglijk is, aan onze Lezeren voor te draagen. Vonden wij ons, naa de vermelding van het fluiten der bekende Alliantie met de Fransche Republiek, in geene geringe vreeze, dat wij, bij het verhaal van het geene daar op volgde, op het wijduitgeftrekte, en naauwlijks overzienbaar veld der Geschiedenis, al ligtelijk het rechte spoor bezijden treden, en op eene of meerdere bijpaden ongemerkt vervallen zouden; wij schroomen niet te zeggen, dat wij ons thans in even dezelfde geestgefteldheid bevinden, wanneer wij ons voor den aandacht brengen den gewichtigen taak die ons thans te behandelen ftaat, niet minder bevattende dan het leveren van eene beknopte en duidelijke schets van zoo veele verschillende denkbeelden, als zich al spoedig naa de eerfte zamening der Afgevaardigde Repræfentanten uit de onderscheidene Gewesten des Vaderlands, omtrent een en het zelfde aangelegen Onderwerp begonden te ontwikkelen. Denkbeelden, die omtrent de hoofdzaak zoo verbazend verre uit elkander liepen, dat bij alle verftandigen geen twijffel overbleef, of het zou de Nationaale Conventie des Bataafschen Volks, niet beter vergaan dan dien der Franschen, waar van de ondervinding geleeraard hadt, dat

dat de zaaken langs hoe meer verwarden, waar door ook hier te Lande de hooggefpannen verwachting der Natie, opzichtlijk der Conventioneele verrichtingen en befluiten, geheel en al te leur gefteld werdt, dewijl veelen hun vernuft fpitften, om uit te munten in het uitpluizen, twisten, en harrewarren over woorden en onderwerpen, die geheel geene, of ten minsten geene rechtftreekfche betrekking hadden tot de Hoofdzaak, waarom de Leden bij elkander gekomen waren. Ongelukkige gefteldheid voorzeker, in een tijd als de toenmaalige, waar in het zuchtend Vaderland, door het fpoedig neemen, en ter uitvoer brengen van de heilzaamfte befluiten en maatregulen, alleen te redden zou geweest zijn, en uit dien hoofde ook naar hulp, uitkomst, en redding fnakte, doch waar in den kostbaaren tijd nutteloos verfpild werdt niet alleen, maar ook de Partijfchappen en Verdeeldheden, onder de Leden zelve, hand over hand toenamen, terwijl heetgebakerde Revolutiegezinden, geene gelegenheid zich ontglippen lieten, om in veele openbaare Vergaderingen, bij het raadplegen over de onder de *Clubisten*, meest geliefkoosde onderwerpen, de haatelijkfte oogmerken aan hunne meer gematigd denkende Medeleden, op eene onheufche, en foms beledigende wijze, in den laagften Volkstoon toe te kennen, waar in zij niet zel-

den door de uitbundigste toejuichingen van de Toehoorders op de *Tribunen* aangemoedigd werden, die daar door zich eenen aanhang onder de onkundige menigte wisten te bezorgen, welks eerste en luidruchtigste toongeevers hen, in die zelfde evenredigheid, als waare en belangelooze *Volksvrienden* ten hemel verheften, als de anderen gebrandmerkt werden als *Aristocraten*, *Volksverdrukkers*, of heimelijke *Voorstanders van het zoo zeer gehaat en vernietigd Staats- en Stadhouderlijk Bestuur.*

Dat wij, dit zeggende, niets dan de waarheid spreken, zal niet kunnen ontveinsd, veel min gelochend worden, door elk die der waarheid hulde bied, en in die dagen zich de moeite gaf, om de deliberatien der talrijke *Nationaale Vergadering* bij te woonen; of in laater tijd zich verledigde, om met uitoeffening van een taai geduld, de in het licht gegevene Handelingen en Besluiten derzelve door te leezen. Eene verzameling, waar in de Voorstellen, en eindelijke Besluiten over de belangrijkste Onderwerpen, (het noodzaaklijke voor een Geschiedschrijver) bedolven liggen, onder een berg van Aantekeningen, wegens plaats gehad hebbende *Verzoeken*, *Voorstellen*, *Begrootingen*, *Aanspraaken*, *Redevoeringen*, en wat niet al meerder? die tot de Hoofdbedoeling niets bijdroegen, of dezelve bevoorderden,

den, derwijze, dat men niet dan met de uiterſte moeite, en de grootſte ingeſpannenheid, uit dat alles een tamelijk geheel leveren kan, dat eenigſints geſchikt is, om zulk een verward kluwen te ontwinden, of den rechten draad der Geſchiedenis beſtendig te volgen, en voor het beſchouwend oog meer kenbaar te maaken, door de vermelding van een aantal Gebeurenisſen, die over de uitgeſtrektheid der Republiek, ſtaande dat tijdvak, plaats hadden. Gebeurenisſen, die over het algemeen een volmaakt Contrast opleverden, met het geen in de Conventie over de *Rechten van den Mensch*; over de in acht neeming der *Regulen van Billijkheid*, *Rechtvaardigheid*; en eene *waarachtige zucht tot de bevoordering van het Heil der Natie*, dag op dag in de overdrevendſte Voordrachten gezegd werdt. Eene wijze van handelen, die (onzes bedunkens) als de voornaame en eenige oorzaak moet aangemerkt worden, waar door het toekwam, dat de Conventie al ſpoedig naa haar aanwezen, het voornaamſte doel van alle haare werkzaamheden, (*het Opſtellen en voordragen van een Plan van Conſtitutie*, *voor het Nederlandſche Volk*, *binnen den tijd van* 12 *maanden*) zoo zeer uit het oog verloor, dat zij de *Hoofdzaak*, tot een *Bijzaak* maakte, en hunnen belangrijken taak, als is het ontwerpen en voorſtellen van eenen ge-

heel nieuwen Regeeringsform, voor een Volk, dat Eeuwen her aan eene andere Conſtitutie gewoon was, van tijd tot tijd uitſtelde. (*) Dit was

(*) Wanneer men het *Plan, ter bijéénroeping eener Nationaale Conventie*, op den 29 Meij 1795, aan *H. H. Mog.* overgeleverd, en door ons Hoofdzaaklijk in het XIII. *Boek dezer Geſchiedenis* opgegeeven, inziet, dan blijkt het zonneklaar, dat de bijééngeroepene Leden, met den meesten ſpoed, een *Plan van Conſtitutie* ontwerpen moesten, en dat dit alleen hunne voornaamſte zorg en bezigheid had behoren uit te maaken. Dan, in plaatſe van dat, werdt den kostbaaren tijd grootdeels geſleten met twisten over nietswaardige onderwerpen, en dat wel van den eerſten dag naa den afloop der Feesten en Plichtplegingen af, tot op dien der ontbinding van de Vergadering toe. Hoe veel moeite het koste, alleen om een *Reglement voor de Vergadering* in de Waereld te krijgen, laat zich uit de *Handelingen* best kennen. Zal het Nageſlacht zich niet verbazen, wanneer het ontwaard, dat in eene Vergadering van Christenen, in eene Bijéénkomst, daar men over de dierbaarſte tijdelijke belangen van een *geheel Volk* handelen moest, eenigen twijfel zou hebben kunnen vallen, over de noodzaaklijkheid die 'er is, om bij den aanvang der deliberatien de Goddelijke hulp en verlichting, door een Gebed, afteſmeeken? Dit echter was het geval, toen één der Leden de vraag opwierp: *of het raadzaam en voegzaam ware, dat men de Vergaderingen met een Gebed openen zou?* Dit opende een ruim veld van discusſien, en werd een onderwerp voor onderſcheidene Redenaars, om het onnodige van het Gebed te betogen. Eén der Leden, en wel

was de oorzaak, dat het overdrevene Revolutiegezinde deel des Volks, (dat intusschen in *Clubsen* en *Societeiten* het Vaderland naar eigen wil, drift, en zinnelijkheid besturen wilde,) dien taak zoo moeilijk maakte, dat daar door eindelijk een samenstel van Constitutie geboren werdt, dat aan beiden de Hoofdpartijen onder de Ingezetenen, en bijzonder aan de driftigste Voorstanders en Bewerkers der Revolutie, het minst beviel: en waar

wel een *Doopsgezind Leeraar*, was zoo vernuftig, om het nadeelige van het Gebed aan te dringen, dat hij, behalven zijne toestemming tot de reeds geopperde bezwaren, 'er nog ééne voordroeg, hier in bestaande: *dat 'er welligt Kwaakers tot Repræsentanten kunnende verkoren worden, het vastsiellen van een Gebed, bij hen als Gewetensdwang zou moeten beschouwd worden!* Na lang en veel twisten, werd het *Appel Nominal* geinstitueerd, en toen bleek het dat 'er 48 Leden *vóór*, en 41 *tegen* het Gebed waren. — Niet minder langwijlig, en tot walgens toe, werdt op verscheidene tijden geraadpleegd over het *distinctief Teken*, daar de Repræsentanten mede behoorden verçierd te worden, dat eindelijk nederkwam op een *zwart fluweelen Sjerp, met een Nationaale strik, en gouden Franje, waarop het woord Repræsentant in gouden letteren geborduurd* te leezen stond. Hoe belachlijk voor eene Vergadering, daar men op voorstel van den Repræsentant *Hahn* het woord *Gelijkheid*, den voorrang gaf, boven dat van *Vrijheid*, en *Broederschap*, beweerende Hij dat het Prinçipe van *Gelijkheid* zulk eene verandering noodzaakelijk maakte!

waar van voor alle doorzichtigen niets zekerder te verwachten ware, dan dat het overgeleverde Plan, in plaatse van goedkeuring, de uiterste verachting door het beoordeelende gedeelte des Volks zou te beurte vallen, zoo als de ondervinding dan ook ten vollen bevestigd heeft. Trouwens, hoe kon het ook anders, daar het volgens de gedachten van eenen der ijverigste Voorstanders en Verdedigers der bewerkte Revolutie, „ *bij de Vormers eener Nieuwe Staatsre-* „ *geling niet mangelde, aan zwarigheden, die* „ *hen, bij den aanvang des Werks, reeds aan* „ *den gelukkigen uitslag wanhoopen deeden.* „ *Eenen goeden uitslag toch, was* (volgens zijne „ gedachten) *alleen mooglijk, bij de eerste Bevol-* „ *king van eene Volkplanting, alwaar elk bij* „ *de aankomst zich bereidwillig en genegen* „ *toonde, om zich naar een samenstel van Wet-* „ *ten, door de meerderheid ontworpen, te schik-* „ *ken en te gedragen: dan, die bereidwilligheid* „ *was niet te verwachten bij eene reeds van* „ *overlang gevormde Maatschappij, waar in* „ *veelèn aan voorheen gewettigde onrechtvaar-* „ *digheden (gebruiken* zouden wij liever zeggen) „ *hunne grootheid verschuldigd zijn. Niet be-* „ *bedacht te zijn, dat dezen hunnen invloed* „ *zullen bezigen, om hunne afhangelingen te* „ *overreden of te noodzaaken, om in hunne*

„ *maat*

„ *maatregulen te treden, ware onmenschkundig* „ *gedacht, en was eene onderſtelling, gebouwd* „ *op een valsch begrip, dat het grootſte, doch* „ *minst beſchaafde deel der Natie, verlicht ge-* „ *noeg was, om hun Perſoneel belang, aan dat* „ *van het Algemeen op te offeren. Op wien dit* „ *denkbeeld toepasſelijk mogt wezen, die de Ne-* „ *derlandſche Natie kent, zal niet ligt het af-* „ *beeldſel van zulk een origineel bij dezelve* „ *zoeken. Hoe gunstig* (voegd hij 'er nog bij) „ *men over de Stellers van het Reglement mo-* „ *ge denken, niemand kan lochenen, dat zij de* „ *geſteldtenis van het menſchelijk hart, en* „ *vooral van het Nationaal Character des Ne-* „ *derlandſchen Volks, weinig geraadpleegt heb-* „ *ben.*" (*) Onverſchoonlijk gedrag voorzeker, zelfs dan, wanneer men de oorzaak aan *Onkunde*, omtrent de zoo even genoemde belangrijke onderwerpen, (en dus aan de verſchoonlijkſte oorzaak;) toeſchrijven wil, wijl het bij alle verſtan-

(*) Op deze wijze redeneerd de Heer ROGGE in zijne *Geſchiedenis der Staatsregeling*, in de *Inleiding* tot dezelve, bladz. 4 en 5. Eene Inleiding, die de aandachtigſte lezing van elk waarheidminnend Lezer verdiendt, mits dat hij die in vergelijking brenge, met den inhoud des Werks zelve, ten einde te kunnen oordeelen, wat men te denken hebbe van 's Mans loſtuitingen over de wijze waarop de *Conſtitutiemaakers* werkzaam waren.

ſtandigen geen de minste bedenking lijdt, om als een onontbeerlijk vereischte in *Nationaale Wetgeevers* vast te ſtellen, en van hun zeer zeker te verwachten en te vorderen, dat het hun niet mangelen moest aan *Algemeene Mensch-* en *Regeerkunde*, of aan het vermogen, om die groote en gewichtige Weetenſchap (*de kennis van het menſchelijk hart*) op de gelukkigſte wijze dienstbaar te doen zijn, tot bevoordering van den gewichtigen taak hun voorgeſchreven, het welk ondoenlijk was, bij het gebrek derzelver, en daarenboven nog onmooglijker werdt, door het misſen van eene *volledige kennis van het bijzonder Nationaal Character* van dat Volk, ten wiens behoeve zij eenen geheel nieuwen Regeeringsform ontwerpen moesten. Aan dit gebrek kan men derhalven den ongelukkigen uitſlag van den arbeid der *Eerſte Nationaale Vergadering*, geduurende een tijdverloop van 18 maanden, (onzes inziens) *gedeeltelijk* toekennen; en dit zoo zijnde, wie beklaagd zich dan niet met ons, over de nutteloos verſpilde tijd en ſchatten, die dat alles veroorzaakt hebbe? Gelukkig in de daad zou men dit waarlijk droevig onheil nog kunnen en mogen noemen hebben, wanneer deze, *door partij zelve erkende Onkunde*, *omtrent de waare belangen van Volk en Vaderland*, de eenige oorzaak der mislukking van hunnen kostbaa-

baaren en tijdverſpillenden arbeid geweest ware, men zou in dat geval nog met goeden grond hebben kunnen en mogen verwachten, dat de *ondervinding* in ſtaat zou zijn geweest, om de Leden der *Eerſte Nationaale Vergadering*, en dat deel der Natie, dat zich van het ſcheppen eener *Catoniaanſche Republick*, alles goeds verbeeldde, van dag tot dag, op de duidelijkſte wijze te overreden, dat het geliefkoosde Plan, hoe ſchoon en bevallig het ook in de *Theorie* zich mogt voordoen, bij geene mooglijkheid in *Practijk* te brengen was; dat de noodzaaklijkheid geboodt, om van het ingeſlagen pad, hoe eerder hoe beter te rug te keeren; dat zulken grovelijk dwaalden, en eene volſtrekte *onkunde*, of (dat nog erger zijn zoude) een *ondeugend beſtaan* aan den dag lagen, die der onkundige menigte, bij alle gelegenheden, zoo iets voorpredikten, en ſmaaklijk maakten, beſchouwende het Menschdom, in dien ſtaat, waar in het bij het behoud van deszelfs oorſprongelijk onbedorven toeſtand, *geweest was*; vergeetende of kunstig bedekkende, en dikwijls door de ongerijmdſte drogredenen, ſtout en ſterk beſtrijdende, de zoo oude, als algemeen erkende waarheid, van den diepbedorven toeſtand, waar in het Menschdom ſints Eeuwen her, en thans nog, zich *werkelijk bevindt*. Een toeſtand, die men niet lochenen kan, van de vroegſte

Wac-

Waereldeeuwen af aan, tot op dezen dag toe bestaan te hebben, en die men, eerlijk handelende, toestemmen moet de onzalige Bronwel geweest te zijn, van alle die *Verwarringen*, bloedige *Toneelen*, en hooggaande *Volks-rampen*, als ons de oude en laatere Geschiedenis, door de ontwijfelbaarste berichten, bijna op elk blad met bloedigen Inkt te leezen geeft. Getuigenissen, en berichten, die den waarheidlievenden onderzoeker en beoeffenaar derzelver, geen oogenblik aarselen doen, om alle die Ellenden en Volksonheilen, die hem de Geschiedenis voorsteld, te begroeten, als de droevige gevolgen van de onbeperkte *Heerschzucht*, en het schandelijkst overdreven *Eigenbelang*, waar mede van alle tijden de Zielen van de meeste Hervormers in de staatsgesteldheid, van Landen en Volken vervuld waren, en waar aan (volgens de eigene bekendtenis van den straks genoemden Voorstander en Bewonderaar der bewerkte Revolutie,) de Leden der *Eerste Nationaale Vergadering*, (immers voor het grootste gedeelte) maar al te zeer onderhevig waren, zeggende: „ *Inderdaad*, „ *in het persoonlijk* EIGENBELANG, *in de on-* „ *beperkte* HEERSCH-ZUCHT *van veelen der* „ *eerste Aanleggers en Hoofden der Omwente-* „ *ling*, *en niet in Onkunde of besluiteloosheid*, *is* „ *de hoofdbron te zoeken van alle die schokken*,

„ *en*

„ *en die belemmeringen, welken het Bataaffche* „ *Volk, meer dan drie Jaaren* (Hij fchreef dit „ in 1798.) *in den rampzaligen Omwentelings-* „ *ftaat hebben gehouden.*" (*)

Schoon het tot hier toe gezegde, aangaande de belangrijkheid van het door ons thans te behandelen tijdvak der Gefchiedenis, niets meer dan flechts eenige ruwe grondtrekken van het geheel oplevert, vertrouwen wij echter, dat het genoegzaam en toereikend zijn zal, om aan alle onze Lezeren vooraf te kennen te geeven, wat zij in dit gedeelte van onzen arbeid te verwachten hebben, ten einde hen, die op beknoptheid en bondigheid gezet zijn, reeds bij den aanvang te doen zien, uit welk een gezichtspunt wij de zaaken

(*) Zie ter boven aangehaalde plaatfe, in *eene Noot*, deze veelzeggende bekendtenis, door dien Schrijver afgelegd, en welke gevolgd wordt, van den fommieren inhoud van een reeds in 1793, *door eenen uitgeweken Bataaf, ontworpen Plan van Staatsregeling*, het welk hij beter fchijnt te keuren, dan dat, het welk de Conventioneelen leverden. Een Plan, dat door de volgende Commisfien van *Conftitutiemaakers* ook meer gevolgd is geworden, en den weg baande tot een Schrikbewind, zoo als de uitkomst leerde, doch dat naauwlijks vijf maanden beftaan hebbende, op de onverwachtfte wijze uit den zetel verjaagd werdt, zoo als het vervolg ten duidelijkften leeren zal.

ken beſchouwen zullen, en dat wij hen ook nu niet vermoeijen of verwarren zullen, met een uitgebreid verhaal van *alles*, wat 'er in de veelvuldige en langduurige Zittingen der *Eerſte Nationaale Vergadering* is voorgevallen. Het kibbelen, twisten en hairkloven over nietswaardige, en alles behalven belangverwekkende Onderwerpen; het leezen van geheele ſtroomen van Verzoekſchriften, om Ampten en Bedieningen; Gelukwenſchingen; Redevoeringen; en wat niet al meer? zullen wij, als niet behoorende tot bereiking van het ons voorgeſtelde doel, en geheel niet ſtrookende met den aart van eene Geſchiedenis als de onze, in geene aanmerking neemen, maar ons, met affnijding van dat alles, liever bevlijtigen, in de EERSTE PLAATS: „ *tot het* „ *vermelden van het voornaamſte, dat bij de* „ *behandeling der gewichtigſte onderwerpen is* „ *voorgevallen, en vastgeſteld;*" en in de TWEEDE PLAATS: „ *om telkens, naa de be-* „ *handeling van elk Onderwerp verſlag te gee-* „ *ven van de gevolgen, welken uit krachte der* „ *genomene Beſluiten, over de uitgeſtrektheid* „ *der Republiek zich vertoonden.*" En nu ter zaake:

Daar wij, bij de vermelding van den hoofdzaaklijken inhoud van het in *Meij* 1795, ingeleverd en naa veel twistens doorgedrongen en aangenomen

men *Plan van eene bijéénteroepene Nationaale Conventie*, gezien hebben, dat het ontwerpen van eene *Nieuwe Constitutie*, *of Regeeringsvorm*, geschikt naar de zoo onlangs aangenoome grondbeginselen, en strookende met de behoeften der Natie voor welke dezelve dienen zou, voor en boven alle dingen, de hoofdzaak uitmaaken moest van het geene door de Vergadering diende verricht te worden; zoo werden op den 15 *Maart* een getal van 21 Leden, *gekozen uit alle de voormaalige Gewesten des Vaderlands*, *en wel volgens derzelver onderscheidene Bevolking*, tot dat gewichtig werk benoemd, die zich dan ook alleen met dien taak moesten onledig houden, terwijl hunne *Plaatsvervangers* tot de behandeling der voorvallende zaaken in de Vergadering zitting namen. (*) Hoe zeer deze benoeming en

(*) Volgens dat Prinçipe, werden uit GELDERLAND, de Heeren *Vitringa* en *de Rhoer*; uit HOLLAND, de Heeren *Farret*, *Luyken*, *van de Kasteele*, *Witbols*, *Couperus*, en *Horbach*; uit ZEELAND, de Heeren *Austen*, en *Rabinel*; uit UTRECHT, de Heeren *Strick van Linschoten*, en *van Maanen*; uit VRIESLAND, de Heeren *Styl*, en *Siderius*; uit OVERIJSSEL, de Heeren *Queysſen*, en *van Marle*; uit GRONINGEN, de Heeren *Hoffman*, en *Trip*; uit DRENTHE, de Heer *Vos van Steenwyk*; en uit BATAAFSCH BRABANT, de Heeren *Verhoysſen*, en *Krieger*, tot het ontwerpen van eene

en de bepaaling van het getal, dat uit elk Gewest moest verkoren worden, gebazeerd was, op even dezelfde gronden, als waarop alle de Leden der Vergadering verkoren waren, en, men uit dien hoofde met rede zou hebben kunnen en mogen verwachten, dat het in acht neemen van dien voegzaamen regel, in dit geval geen tegenspraak ontmoeten zou, zoo leerde echter de ervaring, dat het niet ontbrak aan zulken, die dit wraakten, oordeelende, dat het oneindig beter ware, zich niet te bepaalen aan eene Gewestelijke keuze, maar 21 der kundigste en geschiktste Repræsentanten, met dien arbeid te belasten. Billijker wijze vraagt hier een opmerkzaam Lezer: *wat was de rede, dat men in dit geval van den aangenoomen Regel wilde afgegaan, en eene nieuwe gevolgd hebben? Was het niet billijk, dat ook in dit geval, de Bevolking in aanmerking kwam, derwijze, dat Holland een grooter getal van Leden in die Commisſie had, dan éénen der overige Gewesten?* De beantwoording valt indedaad niet moeijelijk, wanneer men zich herinnert, de wijze waar op door de Re-

eene Constitutie verkozen. Eene bepaling, die voor de *Hollandsche Leden* veeleer te gering, dan te uitgebreid, moet aangemerkt worden, wanneer men de verbazend groote bevolking van dat Gewest in aanmerking neemt.

Revolutionairen, was aangedrongen op de uitroeijing van alles wat naar het voorig *Fœderative ſtelſel* zweemde: men had geen Prophetiſchen geest nodig, om te voorzien, dat het meerderdeel der benoemde Leden, dat Sijsthema niet begunstigen zou, en van hier, dat van alle kanten onder de Clubisten, de klacht in den Lande over de gedaane benoeming gehoord werdt, die liever zouden gezien hebben, dat men, zonder in achtneeming van de Bevolking der Gewesten, ſlechts 21 Leden uit de Vergadering verkoren had, die zich reeds in de eerſte Zittingen der Conventie, bij alle gelegenheden gekenmerkt hadden, als Voorſtanders en Aanklevers van eene volſtrekte *Democratie-* of *Volks-regeering*, in welk geval zij eenen gewenschten uitſlag, ſtrookende met hunne geliefkoosde denkbeelden van *Unisme*, bereekenen, en zich reeds in voorraad ſtreelen konden, dat wel draa, ook hier te Lande, even gelijk als in de Franſche Republiek, de onbepaalde Leere der *Gelijkheid*, in alle opzichten zintuiglijk zou ingevoerd worden, door het beraamen en vervolgens in werking brengen van eene Conſtitutie, die in alles ſtrookte met den loop van Zaaken, welken te dien tijde in *Vrankrijk* ingevoerd was, en door veele eerſte toongeevers in Clubſen en Societeiten, tot de wolken verheven werdt. Intusſchen was de keu-

ze gedaan, en 'er was geene mooglijkheid, om in dezelve de begeerde verandering te bewerken: en daar de Leden der Commisſie hunne werkzaamheden, als geheel op zich zelve ſtaande, in beſlotene Bijéénkomſten, en afgeſcheiden van de groote Vergadering der Conventioneelen, ten uitvoer brengen moesten, verkregen hunne verrichtingen die ſpoedige publiçiteit niet, dan wanneer zij zulks ten aanhooren van het Volk gedaan hadden. Wij zullen hen daar mede dan ook laaten geworden, tot het tijdſtip, dat zij van hunne verrichtingen den uitſlag bekend maakten, en ons bepaalen tot het te boek ſlaan, van den loop der Raadplegingen en Beſluiten, over een reeks van Onderwerpen, waar van de beheering, ingevolge het overgeleverde Plan, aan de Repræſenteerende Vergadering verbleven was.

Het is bekend, en wij mogen het (onzes bedunkens) als eene zekere waarheid hier vooronderſtellen, dat het verſtandigſte deel der Natie, niets vuuriger wenschte, dan dat het Vaderland uit den onzekeren ſtaat van Revolutie gered, en aan den loop en het beſtuur der Algemeene Zaaken, een meer geregelder wending bezorgd werde. Hechtte men geloof aan de verzekeringen, die de Voorſtanders eener *Nationaale Vergadering*, in de eerſte tijdperken der Revolutie, alerwegen gaven, dan zouden, zoo draa die Ver-

ga-

gadering aanwezig was, 's Lands dierbaarste belangen, op eene tot hier toe onvoorbeeldige wijze bevoorderd worden, bijzonder opzichtelijk *'s Lands Zeemacht*, welks herstel en vermeerdering door den Oorlog met *Engeland*, meer dan ooit noodzaaklijk was.

Niet sterker, of met meerder omslags en geestdrifts, werdt dat denkbeeld aan het Zeevolk ingeprent, dan bij gelegenheid *van de inwijding der nieuwe Nationaale Vlag*, die op het zelfde tijdstip, dat de *Nationaale Vergadering*, op den *eersten Maart* 1796, zich in den *Haage* constitueerde, aan den top der groote Mast, van het Oorlogschip de *Vrijheid*, waarop den *Admiraal de Winter* het bevel voerde, met veel Feestgebaar werdt opgeheessen, terwijl de oude Vlag van den Staat, die weleer alom gevreesd en geëerbiedigd werdt, aan een zijde gelegd was. Eene Commissie van vier Leden uit het *Committé de Marine*, was tot dat einde met een kostbaar Jacht naar *Texel* gekomen, en naauwlijks was de nieuwe Vlag ontrold, en door een menigte van Kanonschooten van alle de Schepen ter Reede liggende begroet geworden, of éénen der Leden van voornoemde Commissie, deedt eene zwellende Aanspraak aan het Scheepsvolk, die aan de eene zijde wel geschikt was, om het *Enthusiasme*, voor den dienst des Vaderlands, in de harten der

Vlootelingen tot het hoogfte toppunt aantevuuren, maar, die aan de andere zijde, de kennelijkfte bewijzen opleverde, dat de Spreeker, door bot te vieren aan zijne onbehoorlijke driften, de nagedachtenis van de oude Nederlandfche Zeehelden, op de fchandelijkfte wijze onteerde, op het zelfde tijdftip, dat hij hun roemrijk voorbeeld aan het Volk voordroeg, hen affchetfende als eenen dwazen, onkundigen, en misleiden hoop. Immers, naa gezegd te hebben: *dat de* TROMPEN, DE RUITER, *en andere Zeehelden, belet hadden, dat de Batayen niet cijnsbaar gemaakt waren, aan het Trotsch, Barbaarsch, en Roofgierig Engeland*, laat hij 'er onmiddelijk op volgen: *dat zij 'er echter nimmer de gewenschte gevolgen van hadden mogen zien*; dat, *terwijl die ftoute, doch onbevorvene Zielen de uitwendige Onafhangelijkheid aan het Gemeenebest, en de inwendige rust voor de Nakomelingfchap* MEENDEN *te verzekeren, zij, door de Staatkunde en Huichelarij bedrogen werden, aan welken zij verkeerdelijk hun vertrouwen gaven, met dat gevolg, dat door de verraderij der Stadhouders; de heerschzucht der Ariftocraten; de bedriegelijkheid der Geestelijken; en de eerloosheid der Engelfchen, het Bataafsch Gemeenebest de fpot der Natie, en zelfs de verachting van dien eeuwigen Vijand geworden was.* — Tot welke bui-

buitenſpoorigheden vervoeren onbeſuisde driften den Mensch niet!! Waarlijk, de Spreeker had verſtandiger gedaan, zulke wartaal terug te houden, en liever het voorbeeld van den *Admiraal de Winter* gevolgd te hebben, die, naa het leezen dier *Herangue*, een glas Genever vullen liet, en zijn Volk dus aanſprak: „ KINDEREN! *ik* „ *breng u dezen Borrel toe*, *op het goed ſucçes* „ *van deze nieuwe Vlag. Denkt*, *dat dezelve* „ *nimmer aan Boord van* de Vrijheid *moet ge-* „ *ſtreken worden! Brengt dezen dag in gepaste* „ *vrolijkheid door*, *en vergeet nooit*, *dat de* „ *Verdedigers van het Vaderland onderworpen* „ *zijn aan Order en Wetten!*" Het is wel zoo, dat de uitkomst aan de voorzegging van dien Vlootvoogd niet voldeedt, daar den noodlottigen 11 *October* des volgenden Jaars deedt zien, *dat hij de* NIEUWE VLAG, *op het zelfde Schip* DE VRIJHEID *ſtrijken moest:* dan, hoe ongelukkig dit ſtrijken voor eene Vijandelijke overmacht hem ook moge gevallen hebben, en het Nageſlacht, de zoo even genoemde verzekerende toezegging, *dat dit nimmer gebeuren zou*, als te voorbarig en onbedacht daar heenen gezegd, beoordeelen zal; dat zelfde Nageſlacht zal echter hem het recht doen wedervaaren, dat hij veel edeler handelde dan de Redevoerder, door

zich te wachten, om die plechtigheid te doen dienen, tot een schennis aan de nagedachtenis van 's Lands oude Zeehelden, zoo als den meergemelden Spreeker deedt, toen hij, in de door ons aangehaalde Periode, hunnen onsterffelijken roem bezwadderde met het schuim van opgeruide driften. Men houde ons deze uitwijding, ter handhaving van de eer onzer vroome Voorvaderen, ten goede! terwijl wij ons voortspoeden tot de behandeling van het door ons opgegeven Onderwerp.

Het *eerste Jaar der Revolutie*, was (zoo als wij in het voorgaande Deel dezer Geschiedenis, Bladz. 35—62 reeds opmerken deeden) indedaad hoogstnoodlottig voor de Zeevaardij niet alleen, maar ook voor de Buitenlandsche Bezittingen van den Staat, want behalven een ontzettend aantal van rijkgeladene Schepen, die den *Engelschen* zonder slag of stoot in handen vielen, bemachtigden zij de gewichtige Bezitting van de *Kaap*; en schoon te dien tijde *Demerarij* en *Essequebo*, voor de overheering der *Engelschen* was bevrijd gebleven, was de bekommernis voor die en de overige Volkplantingen der Republiek, niet opgeruimd bij allen, die wisten hoe deerlijk het met 's Lands *Marine* geschapen stond. De kostbaarste maatregulen; de vleijend-

ste

ſte aanſpooringen en beloften, in het *eerſte Jaar der Bataafſche Vrijheid* door het Provifioneel Bewind, zoo ruimſchotig in het werk geſteld; het presſen zelfs van vijf Man per Compagnie van de Landmacht, om *'s Lands Zeemacht*, die werkeloos in de Havens liggen bleef, behoorlijk bemand te krijgen; beantwoordden niet aan de verwachting, die men zich daar van voorgeſteld had: de *Deſertie* bleef aanhouden; de onwil bij den één, de vrees voor de Vijandelijke overmacht bij den ander; gevoegd bij het terugblijven van Vreemden, die anders zich zoo gaarne bij de Hollanders in dienst begaven, moesten als zoo veele oorzaaken beſchouwd worden, dat men niets van belang, ten nutte van *Koopvaardij* of *Colonien* kon bewerkſtelligen, terwijl de ontevredenheid onder alle ſtanden, dag op dag vermeerderde. Geen wonder des, dat de *Conventioneelen*, aan wien thans volgens het 70 *Artijkel* van het Plan ter bijéénroeping hunner Vergadering, *de beſchikking over* ZEE- *en* LANDMACHT, *zonder eenige bepaling*, *was toevertrouwd geworden*, op dit belangrijk onderwerp opmerkzaam werden, toen zij reeds op den 16 *Maart* eene Proclamatie deeden afkondigen, eene ſtrekking hebbende, om (als het ware) door de oude dapperheid der Voorvaderen, de Natie uit

den ſlaap, waar in dezelve zich bevondt, op te wekken, door haar niet alleen te wijzen op de Heldendaden der Voorvaderen, maar ook als in het verſchiet een Tafereel op te hangen, eigenaartig geſchikt, om het plaatshebbend gebrek aan 2000 Matroozen, welke men rekende nodig te hebben, ter completeering van de ter Reede liggende Schepen, meer dan toereikend vervuld te krijgen. Eene Proclamatie, die aan de Gewestelijke Beſtuuren, met eenen dringenden Brief, ter bevoordering van het werk der aanwerving werdt toegezonden, met kennisgeeving, dat voor elk aangeworven Matroos eene ſom van 80 Guldens, zou kunnen afgetrokken worden van de geconſenteerde Petitie van 10 *Millioenen*, ten nutte van den Zeedienst vastgeſteld. Ruime beloning voorzeker, die op zich zelven beſchouwd, aan elken oplettenden doet zien, hoe zeer de oude Heldenaart der Nederlanderen, en den trek tot 's Lands dienst verdwenen was, daar men het ontbrekende, door geene andere middelen wist aangevuld te krijgen, en die zekerlijk nog geheel vruchteloos zouden zijn geweest, zoo niet, in veele Steden, niet alleen de ongehoordſte middelen tot het engageeren van onmondige Kinderen uit de onderſcheidene Godshuizen, waren gepractizeerd geworden; maar boven

ven dien nog aanzienelijker voordeelen aan de Dienstneemenden, of aan hunne Vrouwen en Kinderen waren toegezegd geworden. (*)

Door

(*) Het is uit de Proclamatie van de *Nationaale Vergadering*, der Natie genoegzaam bekend, dat de Stad *Haarlem* reeds voor de afkondiging van dat ſtuk, meer dan 200 Matroozen leverde, waaronder niet minder dan 37 Kinderen uit de onderſcheidene Godshuizen dier Stad te tellen waren, die deels door belooningen, deels door opzettelijk uitgedachte middelen, die hen geene andere keuze overlieten, tot den dienst gelokt, en met de grootſte ſtatie ter Stad uitgeleid werden. Wij hebben geen lust, om hier in een omſlachtig onderzoek te treden, in hoe verre het afzenden van onmondige Weeskinderen, naar 's Lands Oorlogſchepen, *aan Beſtuurderen van Godshuizen* gepermitteerd zij? Dit, ter verantwoording laatende van hen, die in die dagen daar voor ijverden, merken wij alleen aan, dat, zoo dat voorbeeld in alle de Steden onzes Vaderlands ware gevolgd geworden; zoo de Regenten van alle de Vaderlandſche Godshuizen, zich even als die te *Haarlem*, het zich tot een eer gerekend hadden, om de meeste Kinderen af te ſchepen, en aan de grootſte gevaren bloot te ſtellen, het uitbieden niet ſlechts van 80 Guldens, maar ook van veele andere beloningen, niet nodig zou zijn geweest. De aandrift tot dat werk ging alle verbeelding te boven. Den Raad der Stad *Amſterdam* beloofde eene verhoging van 10 Guldens Handgeld, 20 Guldens voor Vrouwen of Ouders, en daar te boven nog *f* 1 : 10 : — Weekgeld, ten behoeve van de laatstgenoemden, geduurende den tijd van één Jaar. Te *Middelburg* werdt door

Door zulke en dergelijke middelen kreeg men het ontbrekend getal Matrozen ter bemanning van 's Lands Vloot bijéén! en vleide zich de Natie, dat nu welhaast eene geduchte Scheepsmacht, ter beveiliging van *Handel* en *Colonien*, uit de Vaderlandsche Havenen vertrekken zou. Dan, de ondervinding leerde, dat die hoope ijdel was, daar niet alleen, geduurende den loop des Jaars 1796, geene afbreuk door 's Lands *Marine* aan den Vijand werdt toegebragt, maar het Vaderland van verscheidene aanzienelijke Bezittingen, zoo in de *Oost-* als in de *West-Indien*, als van een aanmerkelijk deel van deszelfs Zeemacht, uitgezonden, om, ware het mogelijk, de *Kaap de Goede Hoop* op den Vijand te heroveren, is beroofd

de *Vaderlandsche Societeit* een Fonds gevestigd, waar uit aan elken dienstneemenden bevaren Matroos *f* 136 : 10 : — en aan een onbevaren Matroos *f* 105 : 18 : — en een vast inkomen van *f* 6 : — 's maands, aan hunne Vrouwen en Kinderen werdt toegezegd. De Regeeringen van eenige Dorpen in *Schieland* volgden dat zelfde spoor, toen zij aan hen, die zich uit hun District tot den Zeedienst gebruiken lieten, eene præmie van *f* 10 : 10 : — en eene uitdeeling van *f* 5 : — aan hunne achtergelaatene Ouders of Vrouwen, 's maandelijks toelagen. Wij zwijgen van soortgelijke inrichtingen, die in die dagen tot stand kwamen, waar door het gebrek aan Zeevolk werdt weggenoomen.

roofd geworden, zoo als wij nu kortelijk vermelden zullen.

Zagen wij, (*in het voorgaande Deel dezes Werks, Bladz.* 53) dat de *Engelſchen* in de maand *Meij* des voorigen Jaars, eene poging deeden, om *Esſequebo* en *Demerarij* in bezit te krijgen, doch dat zij daar in door een deel der Ingezetenen belet werden, door het bewerken van eene Revolutie, geſchoeit op den leest van die, welke hier te Lande was voorgevallen; en zeiden wij bij die gelegenheid, dat *voor dien tijd*, die Colonien voor de Republiek behouden bleeven, het duurde geen Jaar tijds, of de Beſtuurders van deze beide Volkplantingen, vonden zich, ten tweedenmaale door eene Engelſche Scheepsmacht benard, die nu op nieuws de overgave vorderde. Gebrek aan de nodige middelen van Defenſie, maakte voor de Regeering allen tegenſtand onnut, dus beſloten zij, om op de best mogelijke wijze met den Engelſchen Vlootvoogd zich te verdragen, gehoor geevende aan de vriendelijke Sommatie, die hij hen toezond, behelzende eenen eisch, om zich gerustelijk aan het Engelsch Gouvernement te onderwerpen, op voorwaarden: „ *dat de Nederlandſche Ingezetenen genieten* „ *zouden volkomen zekerheid en veiligheid, zoo* „ *voor hunne Perſonen en bijzondere Eigendom-* „ *men, zoo wel te Lande als te Water, als*

„*voor*

„ *voor de vrije uitoeffening van hunnen Gods-* „ *dienst, met behoud van hunne Wetten en Ge-* „ *bruiken, en dat alles op de ruimſte en libe-* „ *raalſte Conditien: Militaire en Navale mach-* „ *ten zouden (des verkiezende) vrijwillig kunnen* „ *overgaan in Britſche Soldij, met vrijheid,* „ *om bij de herſtelling van den Stadhouder, in* „ *diens dienst te kunnen overgaan.*" Voorts: „ *zou elk Officier of Gemeenen, die in Engelſche* „ *Soldij overging, eene ſom van f* 100: — *ge-* „ *nieten, en elk Officier twee honderd dagen,* „ *Bagagie en Fouragie gelden, op denzelfden* „ *voet als de Engelſche Officieren genoten, enz.*" Eén uur van beraad ſlechts vergund wordende, beſloot het Gouvernement de voorgelegde Capitulatie te onderteekenen, van oordeel zijnde, dat 'er voor hun bij ontſtentenis van genoegzaame Defenſiemiddelen, geene andere keuze overbleef. Gewichtig verlies voorzeker, waar van het bericht, veeler harten met een kille ſchrik vervulde, doch, die weldraa niet weinig vermeerderd werdt, toen korten tijd daar naa, zich de maare door het Vaderland verſpreidde, van een nog grooter ramp, die der *Ooster-Maatſchappij*, en met haar het geheele Vaderland, in de maand *Augustus* des voorigen Jaars bejegend was, door het verlies van eenige gewichtige Bezittingen op de Kust van *Coromandel* in de *Oost*; het welk

eeni-

eenigen tijd daar naa nog gevolgd werdt, door het bericht van de overgave der Eilanden *Amboïna* en *Banda*, met alle derzelver onderhoorige Forten en Districten. Verliezen, waar van de ellendige gevolgen niet te berekenen waren, vermits de *Engelſchen*, door de overmeestering derzelver, in het bezit van den *Specerijhandel*, de voordeeligſte van de geheele Oost; de zenuw van de *Ooster-Maatſchappij*, geſteld waren. Men kan van de hoegrootheid dezer Rampen, niet dan een flaauw denkbeeld vormen, vooral, wanneer men in aanmerking neemt, dat behalven het verlies des Lands, de *Engelſchen*, op de Theſaurien van *Amboïna* en *Banda*, nog meester werden van eenen aanzienelijken Schat, beſtaande in 147,787 *Rijksdaalders*, 515,940 ℔ *Kruidnagelen*, 84,777 ℔ *Nooten*, en 19,587 ℔ *Foulij*, behalven nog een verbazende menigte van Koopmanſchappen, Krijgs- en Scheepsbehoeften, die op de andere Plaatſen gevonden werden, waar van zij het beloop der Waarde niet verkozen optegeeven.

Wanneer men het tot hier toe vermelde, aangaande den jammervollen toeſtand des Vaderlands, opzichtlijk deszelfs *Zeemacht* en *Colonien*, in bedaarde en ernſtige overweging neemt, en daar bij het oog werpt op de werkzaamheden der *Nationaale Conventie*, zoo als ons dezelve in haa-

haare uitgegevene omflachtige Handelingen, kenbaar gemaakt zijn, wie moet zich dan met ons niet verbazen en bedroeven, wanneer hij zulk eene talrijke en luistervolle Vergadering, in zulke (voor het ongelukkig Vaderland) critique omftandigheden, zoo van binnen als van buiten, den kostelijken tijd ziet befteden, aan het twisten en hairkloven, over nietswaardige Onderwerpen, en het beraamen van de kostbaarfte inrichtingen ter meerdere voltooijing van het nieuw gevestigd kostbaar Bewind? het welk men te recht als een der voornaamfte Afgronden kan aanmerken, waar in de zoo zuur opgebragt wordende Schatten der Ingezetenen derwijze verzwolgen werden, dat 'er voor de bemanning en uitrusting der voorhanden zijnde Vloot, naauwlijks zoo veel overfchoot, dat men een Smaaldeel derzelver in gereedheid kreeg, en hetzelve onder bevel van den Schout bij Nacht *Engelbert Lucas*, in de maand *Maart* in Zee deedt fteeken, om met behulp van het Fransch Esquader, onder bevel van den Admiraal *Richery*, de gewichtige Bezitting van de *Kaap* den *Engelfchen* afhandig te maaken? Eene poging, die, op zich zelve aangemerkt, niet anders dan prijswaardig kan aangemerkt worden, doch welke des niettegenftaande de ramp des Vaderlands, en bijzonder van deszelfs *Marine*, voor het rampzalig *tweede Jaar der Bataaffche Vrij-*

heid

heid voltooide. De order der Geschiedenis, en het gewicht des Onderwerps vorderen, dat wij ons bij de vermelding van deezen fataalen ramp, het lieve Vaderland bejegend, eenige oogenblikken ophouden.

Hoe zeer het in de eerste dagen der Revolutie als tot de order van den dag scheen te behoren, dat men onder het zwart Register van schanddaden, (het voorheen bestaan hebbend Staats en Stadhouderlijk Bewind, in de aanzienelijkste Vergaderingen, zoo wel als in de Clubsen en Societeiten, bij alle gelegenheden aangetijgd wordende) ook deze telde, *dat 's Lands Zeemacht geheel verwaarloosd was, en dat dezelve ten tijde der Revolutie, zich alleen borneerde tot eenige weinige onbeweeglijke Kielen*, zoo wist het opmerkend deel der Natie echter, dat die aantijging van allen grond van waarheid ontbloot was, en dat 's Lands *Zeemacht* bij den aanvang des Jaars 1795, zich in dien staat bevondt, als wij bevorens (III. *Deel*, *Bladz.* 60) opgegeven hebben; was het dus wel te verwonderen, dat naa het verloopen van de eerste hittige dagen der Revolutie, toen den fellen en nijpenden Winter van dat Jaar geweken, en 'er met de Vloot iets van belang uit te voeren was; dat toen dag op dag de droevigste berichten van de wegneeming eener menigte van rijkgelaadene Kielen,

len, door de *Engelſchen*, in het Vaderland binnen kwamen, dat (zeggen wij) het morrend ongenoegen over de aanhoudende volſtrekte werkeloosheid van 'sLands Vloot, in die zelfde evenredigheid onder alle ſtanden toenam, als het gevaar der weêrlooze *Koopvaardij* en *Colonien*, vermeerderde? Niets was (onzes inziens) natuurlijker, en het niet bezigen van de *voorhanden zijnde* macht, werd des te onverantwoordelijker, daar het den eerſten en voornaamſten Gezaghebber over *'s Lands Marine* niet alleen, maar ook over het *geheele Vaderland*, den bekenden PIETER PAULUS, niet ontbroken had, aan tijdige en getrouwe waarſchouwingen, *om toch met de voorhanden zijnde macht, zoo veel nuts uit te richten als mooglijk was, ten minſten zorg te draagen, dat de weêrlooze* KAAP DE GOEDE HOOP, *met den meesten ſpoed, door eene formidabele verſterking van Manſchappen en Schepen, voor het Vaderland verzekerd werdt, met betuiging, dat zoo men dien raad in den wind ſloeg,* DE KAAP *zeer zeker verloren was.* (*) Hoe

(*) Wij bedoelen hier het veel gerucht gemaakt hebbend geval, dat reeds in de derde Zitting der *Nationaale Vergadering* opentlijk bekend werdt, door de voorleezing van eenige ſtukken, overgezonden door het *Commitè van Waakzaamheid* te *Amſterdam*, over een zeker geſprek,

Hoe dit zij, reeds op den 13 *Maart* 1795, en dus niet langer dan naa een tijdverloop van zes weeken

ſprek, dat eenige dagen bevorens door *Reinier Leendert Bouwens*, (een van de 24 Onderzoekers naar het Politiek en Finantieel gedrag der Leden van het vorig Bewind,) in zeker Collegie van Burger-Officieren te *Amſterdam*, zou gehouden zijn, en waarin de genoemde *Bouwens*, ten aanhooren van verſcheidene lieden, (ingevolge eene gepasſeerde verklaring van twee derzelver) zou gezegd hebben, „ *dat 'er in de Vergadering der Hollandſche* „ *Volks-Repræſentanten* SCHURKEN *zaten, en dat hij* „ *'er die wel bij de kraag zou willen uithaalen*" Voorts: „ *dat* PIETER PAULUS *een verdoemde Schurk,* „ *en de oorzaak was, dat de Kaap de Goede Hoop en* „ *andere Bezittingen in de Oost, zoo ſpoedig in der* „ *Engelſchen macht gekomen waren. Dat hij een vriend* „ *had, die het aan* PIETER PAULUS *in het aange-* „ *zicht zeggen zou. Dat die Vriend een man was, die* „ *'er zijn leven voor veil, en gezegd had, dat het hem* „ *om het even was, of hij een week, of een maand, of* „ *een jaar leefde, dat, of zijn kop, of die van* PIETER „ PAULUS *zoude rollen, enz.*" Voornoemde *Bouwens* op requiſitie van het *Committé van Waakzaamheid*, op een aantal *Interrogatorien* gehoord zijnde, gaf op ſommigen derzelver een ontkennend antwoord, doch ten aanzien van die, welken over het gezegde, *wegens het verlies van de Kaap, door toedoen van* PIETER PAULUS, *rouleerden*, erkende hij, *zulks niet gezegd, maar gehoord te hebben uit den mond van eenen* J. H. REDELINGHUIS, zijnde een geboren Ingezeten van de *Kaap*, doch die even voor den aanvang der Revolutie, van daar,

ken naa de volvoerde Revolutie, werdt PIETER PAULUS opmerkzaam gemaakt op de defenſie

van

daar, hier te Lande gekomen was, en zich als nog in *Holland* ophieldt. De verklaringen ten laste *van*, en de Reſponſiven, gegeven *door Bouwens*, te omſlachtig zijnde om hier te plaatſen, melden wij alleenlijk, dat toen REDELINGHUIS, over het gezegde, *betreffende het verlies van de Kaap de Goede Hoop*, werdt aangeſprooken, Hij geene de minste bedenking maakte, om opentlijk te verklaren, *in de Haagſche Burger-Societeit*, verhaald te hebben: „ *dat hij reeds op den* 13*den Maart* „ 1795. *zich met eene Memorie geaddresſeerd had, aan* „ *de Hollandſche Repræſentanten, waar in hij hen had* „ *te kennen gegeven, het gevaar dat 'er was, om de* „ KAAP *te verliezen, zoo 'er geene goede maatregulen* „ *in tijds genomen werden:* dat hij onder andere mid„ delen had voorgedragen, *om met een klein ſnelzeilend* „ *Vaartuig, een vertrouwd Perſoon naar de Kaap te* „ *zenden, om de Coloristen van de Revolutie hier te* „ *Lande, te verwittigen, ten einde zij zich niet tegen* „ *de Franſchen als vijanden, maar als vrienden gedra*„ *gen zouden, en dat hij* REDELINGHUIS, *zich zel*„ *ven had aangeboden, om oogenbliklijk naar de Kaap* „ *aftezeilen.*" Verklarende tevens: „ *dat zoo men dien* „ *raad niet volgde, de Colonie zeer zeker gevaar liep* „ *om overrompeld te worden.*" Vervolgens had REDELINGHUIS opentlijk verhaald. „ *Dat hij uit het ge*„ *drukte Dagblad der Hollandſche Repræſentanten ge*„ *zien had, dat zijne Memorie was geſteld geworden in* „ *handen van de Perſoneele Commisſie tot de zaaken van* „ *de O. I. Compagnie, doch dat 'er geene reflectie op*

„ ge-

van *Koopvaardij* en *Colonien*, en het goed emplooi der werkeloos liggende *Navaale macht*, doch

„ *geslagen was, niettegenstaande* PIETER PAULUS,
„ 13 *Maart* 1795. *Præsident bij Holland, en Lid van*
„ *de Personeele Commissie was. Hij schreef dus het*
„ *verlies van de Kaap aan dat Plichtverzuim toe, en*
„ *liet het ter verantwoording van de toenmaalige Per-*
„ *soneele Commissie, enz.*" — Het leezen dier stukken veroorzaakte eene ongemeene sensatie in de Conventie, en de Præsident PAULUS, vond 'er zich, (niettegenstaande men alles voor *Calumnie*, en als *niet tot de Competentie der Vergadering behorende*, wilde aangezien hebben) zoo zeer door getroffen, dat hij, t'huis komende, misschien als een gevolg daar van, door eene ziekte overvallen werdt, die hem naa verloop van weinig dagen in het graf sleepte, en dus werdt hij bevrijdt, om zich over dat geval, *hier op deze Waereld* te verantwoorden. De zaak bleef (zoo als men zegt) aan den spijker hangen, en de waarheid der verklaringen van REDELINGHUIS, en anderen, is (onzes inziens) stilzwijgend bewezen, dewijl men hen nimmer daar over gestraft heeft, het welk echter het geval zou geweest zijn, wanneer de beschuldiging, tegen dien Afgod der Revolutionairen, valsch, of verzonnen ware. — Zoo veel is zeker, dat in de eerste 15 maanden naa de Revolutie, niets van belang met de *Vloot* werdt uitgericht: dat PIETER PAULUS, op wiens wenken zich alles bewoog, de *Colonien* weërloos liet: en dat aan dat plichtverzuim, het verlies derzelver is toe te kennen. 'Er zijn 'er, die van gedachten zijn, (en wij kunnen ons met dezelve wel vereenigen) dat wanneer PIETER PAULUS *gezorgd had, dat* REDELINGHUIS *in de*

doch met geen ander gevolg, dan, *dat 'er één Jaar daar naa*, (toen, zoo als wij in het XII. *Boek onzer Geschiedenis*, Bladz. 54—63. vermeld hebben, de *Kaap* reeds 8 maanden bevorens, door de *Engelschen* genomen was) een Esquader, onder het opperbevel van den Schout bij Nacht *Lucas*, in Zee stak, niet om de KAAP te *beschermen*, zoo als bij den aanvang der uitrusting het oogmerk was, maar om dezelve te *herneemen*, dewijl onder het lang sammelen en draalen, eer het Esquader gereed was, de tijding van het overgaan der Colonie in het Vaderland aankwam. Van waar dit sammelen? Was dat Esquader dan zoo groot en uitgebreid, dat de uitrusting zoo veel tijds nodig had? dit zal men hier mooglijk vraagen. Laaten wij de zoodanigen antwoorden: dat, hoe zeer de *Onwil; Desertie; Gebrek aan vreemd Oorlogs-volk*; en andere hinderpaalen, waarmede men te strijden had, veel vertraging veroorzaaken moest, wanneer men de *geheele Vloot* compleet had willen bemannen en in

Commissie tot de Indische Zaaken; en BOUWENS, *in plaats van zijn Onderzoekerspost, met een of ander goed voordeelig Ampt was voorzien geworden, hij alles zou voorgekomen hebben.* Nu waren die beiden t'onvreden, en dit zette hen aan, om een Man, dien zij bevorens als een Afgod vereerden, waarheden te zeggen, die hem onverdraaglijk waren, en middelijker wijze zijn dood bewerkten.

in Zee zenden; zulks echter nu in dit geval in geen aanmerking komen kon, dewijl de geheele uitrusting, behalven eenige Schepen onder den Admiraal *Braak*, die naar *Suriname* moesten, zich flechts voor de *Kaap* bepaalde, tot deze volgende 9 *Schepen* en *Fregatten*, te weeten:

DORDRECHT . .	66 Stukken.	370 Man.
REVOLUTIE . .	66 ——	400 ——
TROMP . . .	54 ——	280 ——
CASTOR . . .	44 ——	240 ——
BRAAVE . . .	40 ——	234 ——
BELLONA . . .	28 ——	130 ——
SIREENE . . .	26 ——	130 ——
HAVIK	18 ——	76 ——
Een PROVIANTSCHIP		112 ——
	342 Stukken.	1972 Man.

Een klein Smaldeel derhalven van de voorhanden zijnde Macht, die (zoo als wij weeten) in *Januarij* 1795 beftondt, uit 36 *Schepen en Fregatten*, *van* 70 *tot* 20 *ftukken Kanon*, en bemand *met* 11,650 *bevaren Matroozen*, *die alle in de Havens geëquipeerd lagen*, *of werkelijk in Zee waren*, zonder dat men daar nog bijvoegd, een groot aantal van *Kotters*, *Advis-Jachten*, of andere kleiner Vaartuigen, welken beneden de

20 stukken Geschut voerden. Hoe dit zij, moesten veelen zich verwonderen, dat tot de uitrusting van zulk een klein Esquadertje, zoo veele maanden tijds besteed werdt; het ontbrak niet minder aan anderen, die het afzenden van zulk eene geringe Macht, als roekeloos beschouwden, in een tijdstip, dat de *Engelschen* het Vaarwater voor de *Hollanders* en *Franschen* zoo onveilig maakten, dat zij, bijna alles wegnamen, wat hun voorkwam. Het is zoo, en dit kan niet ontkent worden, dat het in die dagen niet ontbrak aan zulken, die alle hunne welspreekenheid aanwendden, om deze zwarigheden weg te redeneeren, door aan de bezwaarde gemoederen te beduiden: „ *dat het Esquadertje overvloedig* „ *groot genoeg was, want dat het, op eene zekere, geheim gehouden wordende hoogte, zich* „ *veréénigen zoude, met eene formidabele Fransche Vloot, welke onder den Admiraal* Richery, *in Zee gestoken zijnde, reeds met verlangen uitzag naar het Bataafsche Smaldeel,* „ *en dat men dus met de machtige Franschen* „ *veréénigd, niet alleen in staat zou zijn, om* „ *de* KAAP *te heroveren; maar zelfs den gemeenen Vijand, zijne gepleegde Roverijen, op* „ *de gevoeligste wijze betaald te zetten, door* „ *hem uit Zee te jaagen, enz.*" Doch de groote vraagen bleven over: „ *Of die voorzegging*

„ *ge-*

„ *genoegzaame grond van zekerheid had? Of*
„ *dezelve officiëel was toegezegd, dan of zij*
„ *flechts een uitwerkfel van de verhitte verbeel-*
„ *ding der Revolutionairen was, die zich goude*
„ *Bergen van de Franfche hulp ter Zee beloof-*
„ *den?*" Voorts: „ *Of aan de zoo even ge-*
„ *noemde zekere verwachting dier betweeters,*
„ *aangaande die aanmerkelijke Franfche hulp,*
„ *is beantwoord geworden?*" En wat kunnen en moeten wij op die gepaste vraagen antwoorden? dit: „ *dat ons naa een zorgvuldig onderzoek,*
„ *of 'er tusfchen de beiden Gouvernementen, zoo*
„ *in* Parijs *als in den* Haage, *eene overéénkomst*
„ *van dien aart gefloten was, niets gebleken is,*
„ *dat 'er naar geleek,*" en dus fchromen wij niet te zeggen, dat het ons ten allen tijde zeer waarfchijnlijk is voorgekomen, dat, het met de præstatie dier zoo hooggeroemde hulp door eene formidabele Vloot, even eens gelegen was, als met de ingebeelde Legermacht te *St. Omer* in 1787, die geen ander beftaan had dan in de verwilderde hersfenen, van hen, die van daar zich alle heil voorftelden, en ftout en ferm verzekerden, dat zoodanig een Leger beftondt, zelfs op het oogenblik, dat 'er te *St. Omer* geen Man te zien was. Zoo veel ondertusfchen is zeker, dat den Admiraal *Richery*, te dien tijde wel met eenige Schepen in Zee was, maar dit

was daarom geen bewijs, dat hij zich met *Lucas* veréénigen moest. Integendeel, men is genoodzaakt te geloven, dat hij 'er nimmer order toe bekwam, want het is bekend, dat hij ten tijde dat *Lucas* in Zee ſtak, of geſtoken was, naar de Engelſche Kusten ſtevende, en aldaar op *New-Foundland* en de *Terraneuſſche Banken*, de weêrlooze Visſchersdorpen, zulk een onvriendelijk bezoek gaf, dat de geheele uitgeſtrekte Visſcherijen der *Engelſchen* aldaar, verwoest, verbrand, of op nog andere wijzen vernield werden. 'Er kwam dus van de toegezegde hulp niets: *Lucas*, een tijd lang in *Texel* op eenen gunstigen wind, (en mooglijk ook wel op eene Franſche Vloot) hebbende liggen wachten, zeilde eindelijk de *Noordzee* in, zettede cours om de *Noord*, gebruikende alle mooglijke oplettendheid, om de *Engelſchen* te ontſnappen, en waar in hij ook, (men mag bijna *wonderdadig* zeggen) ſlaagde. Het voor de *West-Indiſche Bezittingen* beſtemde Smaldeel, ſcheidde zich weldraa van hem, en vervolgde hij zijne reize tamelijk ſpoedig en gelukkig, daar hij, geduurende dezelve niet zoo zeer te ſtrijden had met vijandelijke *Engelſchen*, dan wèl met ziekte onder het Bootsvolk, waar van hij 'er veelen door den dood verloor, zoo zelfs, dat hij op zijn Schip alleen, (om van dat der overige Bodems niet te gewagen)

gen) geduurende de reize, 60 dooden telde, behalven een groot getal zieken, welken zich ook op de overige Schepen bevonden. Dus voortzeilende, en zich welligt dag op dag vleiënde, de Fransche Vloot in het gezicht te zullen krijgen, passeerde hij den 22 *Junij* de *Linie*, en bevond zich 5 weeken daar naa, op die hoogte, waarop hij den hem medegeevenen last aan de Commandanten der overige Schepen mededeelen moest, een last, die reeds opgesteld was, ten tijde dat men hier te Lande nog in den waan verkeerde, dat de *Kaap* nog niet genomen was, en die derhalven reeds in den nazomer van het Jaar 1795 moet zijn gedateerd geweest, dewijl men in het einde van dat Jaar in den *Haage* reeds de zekere tijding kreeg, dat de *Kaap* op den 15 *Julij* bevorens, aan den Vijand was overgegeeven. (*) Naa rijp beraad, besloot hij naar de *Sal-*

(*) LUCAS, moet zich (onzes bedunkens) in geene geringe verlegenheid, bij die occasie bevonden hebben, daar de last hem medegegeeven, geheel wegviel, door de veranderde omstandigheden. Hij moest nu de *Kaap* niet *beschermen*, maar *herneemen*. Bezwaarende omstandigheden, die nog vermeerderd werden, daar hij door het lang sammelen in *Texel*, nu op de *Kaap* zou aanlanden, ten tijde van de *kwaade Mousson*. Hij moest dus hier volstrekt naar *Soldaat- en Zeemanschap* handelen, en het minste gevaar kiezen, het welk (wat men ook zeg-

Saldanha-Baai te ſtevenen, en kwam 'er den 6 *Augustus* aan. Hij zeilde dus, in zijne onzekerheid, den Vijand in handen, en naa het Anker aldaar te hebben laaten zinken, zond hij eenige Sloepen af, op kondſchap, ten einde uit die onzekerheid gered, en van den waaren ſtaat van zaaken onderricht te worden. En welk bericht deeden deze Sloepen op? Niet anders, dan dat zij van ééne *blanke*, en ééne *zwarte* Inwooner van de *Kaap* verſtaan hadden, dat 'er de *Engelſchen* meester waren, waar van men ſlechts twee Dragonders bij toeval had gezien; doch dit was het ook al. Intusſchen moet *Lucas*, (naar onze gedachten) dat bericht wantrouwende, zich nog geflatteerd hebben, dat de Franſche Vloot, reeds vóór hem aan de *Kaap* aangekomen was, en zelfs dit als ontwijffelbaar zeker vertrouwd hebben, dewijl hij het groot aantal zieken, niet langer binnen de boorden der Schepen kunnende houden, dezelven aan de wal liet brengen, en alle

zegge) niet nalaaten kon, zijne ziel, geduurende het overige van zijnen tocht, geweldig te ontrusten, toch altoos omtrent de Franſche Hulp, in eene pijnigende onzekerheid blijvende. Was het niet onverantwoordelijk van het Bewind hier te Lande, dat men *Lucas* in *Maart* 1796 met eenen onnutten last vertrekken liet? daar men reeds drie maanden te voren zeker wist, dat de *Kaap* verloren was?

alle mooglijke moeite infpande, om vollediger berichten te ontvangen, zendende daartoe eenige Brieven aan de bewooners van de *Kaap* af, en wel door een gewaand vertrouwd Perfoon: doch het antwoord kwam niet tot hem, zekerlijk, doordien de Brieven in handen der *Engelfchen* befteld werden. Zulk eenen onzekeren toeftand kon echter niet lang van duur zijn, en dit bleek den 9, toen hij het voor hem ontzettend en zeker bericht ontfing, dat de Engelfche macht, die zich aan de *Kaap* bevondt, uit niet minder dan 9 à 10,000 Man beftondt, behalven eenige Oorlogfchepen, die uit *Baai-Fals* vertrokken waren, zonder dat men hem hunne beftemming vermelden kon. Nu duurde het niet lang, of hij ontwaarde, dat de Engelfchen met eene groote macht, zoo van Manfchap als Kanon, in aantocht waren, en dus riep hij de zich bij hem bevindende Commandanten der Schepen aan zijn boord, hield een foort van Krijgsraad, waar van het refultaat was, om hoe eer hoe beter, zich te victualieeren, en met den meesten fpoed naar het Eiland *Mauritius* te ftevenen. Een befluit, dat zijnen grond had in eene Inftructie, die hij bij die gelegenheid vertoonde, inhoudende: „ *dat* „ *als hij geen kans zag, om de* Kaap *te her-* „ *neemen, als dan terftond naar* Mauritius *te*

„ *fte-*

„ *ſtevenen*." (*) *Zoo gezegd*, *zoo gedaan*, zegd het gewoone ſpreekwoord; maar dit was hier het geval niet. Het beſluit was ſpoediger genomen, dan ter uitvoer gebragt, want het victualieeren der Schepen, en het weder aan boord brengen van zoo veele zieken, vereischte tijd, en die ontbrak, daar het de grootſte moeite in had, om eene voornaame behoefte, namelijk *versch water* te bekomen. 'Er was geen ander water, dan aan de Oostkant van de Baai, op eene moeijelijke plaats in te neemen, en dit maakte dat het vertrek een dag langer moest uitgeſteld worden; hier

(*) Wanneer men dit gedeelte van het Rapport van den Schout bij Nacht LUCAS, vergelijkt, met het kort te vooren gezegde: *dat de zaaken naa het opſtellen zijner Inſtructie veranderd waren*, dan leveren zij eene volſtrekte contradictie op. Zoo het waarheid was, dat hij de order had: *om ingeval hij geen kans zag om de Kaap te herneemen*, *naar Mauritius te vertrekken*, dan had hij zulks op den 26 *Julij*, in den toen gehoudenen Krijgsraad moeten openbaaren: hij had ten minsten, niet zorgeloos de *Saldanha-Baai* moeten inlopen, en zijn ziek Volk aan wal brengen laaten, zoo als hij deedt, zonder te weeten hoe de zaaken ſtonden. Den *Schout bij Nacht* moge zich verbeeld hebben, dat hij zijnen plicht, als een warm Patriot, betrachtte; maar wie ziet niet, dat hij eene moeijelijke verantwoording zou gehad hebben, waar van hem, zijnen ſpoedigen dood, bevrijdde?

hier kwam nog bij, dat het Scheepsvolk, hoorende dat zij naar *Mauritius* moesten, zich tot dien tocht onwillig toonden, en bij geheele hoopen met Geweer en Wapenen tot den Vijand overliepen.

Dit verlies van tijd, kwam *Lucas* intusſchen duur te ſtaan, want op den 14 *Augustus*, (dus 8 dagen naa zijne aankomst in de *Saldanha-Baai*, geduurend welken tijd hij nog geene Vijanden, zoo min als zijne Franſche Vrienden vernomen hadt,) werdt hij van het aanwezen der eerſten proefondervindelijk overtuigd, dewijl 'er ruim 4000 *Engelſchen* op hem aanrukten, die in aller ijl, eene Batterij opwierpen, van welken zij het Schip *de Bellona*, met gloeiënde Kogels beſchietende, hetzelve tot retireeren noodzaakten. Nog behield *Lucas* goeden moed, om den volgenden dag te kunnen vertrekken, maar naauwlijks was dien dag aanwezig, of den Engelſchen Admiraal *Elphingſtone*, (die, zoo als wij zoo even zeiden, uit *Baai-Fals* vertrokken was) kwam met eene geduchte overmacht (*) de *Saldan-*

(*) *Overmacht*, (zeggen wij) want het Engelsch Esquader beſtond uit niet minder dan 2 Schepen van 74; 5 van 64; 1 van 50; 1 van 36; 1 van 24; en 2 van 16 ſtukken Kanon, en was bemand met 4641 Koppen. Eene macht derhalven, die de macht onder *Lucas*, driemaal

danha - Baai binnen zeilen, en dus was de voorgenomene reize ten éénenmaale belet, en *Lucas* zag zich van alle kanten, zoo wel te Land, als te Water, door de *Engelschen* ingeſloten. Geen wonder des, dat *Elphingſtone* hem op eenen fieren toon tot eene onverwijlde overgave ſommeeren deedt: doch echter inſchiklijk genoeg, om *Lucas*, uitſtel tot den volgenden dag te verleenen, mits geene ſchade aan zijne Schepen toebrengende, die zulks belovende, echter (volgens zijne eigene bekendtenis) niet verzuimd zou hebben, om alle de Schepen in den brand te ſteeken, zoo hem ſlechts te Land eene retraite ware mogelijk geweest. Geduurende den nacht liet hij zijne præſent zijnde Officieren aan boord komen, om te overleggen, waar toe men in dezen prangenden nood beſluiten zou, en ſpoedig kwamen alle daar in overéén, dat men in het geheel niet beſtand zijnde tot het bieden van eenigen tegenweer, zou trachten op de best mooglijke wijze met den Vijand te Capituleeren, ten welken einde eenige punten ontworpen werden, die echter van dien aart waren, dat, toen dezelve, den volgenden morgen aan den Engelſchen Vlootvoogd voor-

maal in ſterkte overtrof, wanneer men zijne dooden, zieken, en gedeſerteerden aftrekt, van de macht waar mede hij uit *Texel* vertrok.

voorgedragen werden, als onaanneemelijk geoordeeld, en verworpen werden. *Lucas* moest zich dus, met al wat zich onder zijne orders aldaar bevondt, aan den Vijand overgeeven: minder getroffen (volgens zijn geschrijf) over het fataal geval, hem en de zijnen, door gebrek aan macht, overgekomen, dan wel over het weêrbarstig gedrag van het Scheepsvolk, dat de hoornen tegen hem opstak, en aan het muiten zou geslagen hebben, wanneer hij zich had trachten te verdedigen door het aangaan van een gevecht. „ *Bewust zijnde*, (zegd hij) „ *dat deze beesten, in menschelijke gedaante,* „ *meer op hunne Officieren dan op den Vijand* „ *zouden geschoten hebben, moest ik het weer-* „ *standbieden nalaaten. Dit onbehoorlijk gedrag* „ *toekennende aan de langduurige en vermoei-* „ *jende reize, die zij afgelegd hadden, en aan* „ *hunne te leurstelling, in de gedachten, dat* „ *zij zich aan de* Kaap *behoorlijk van ververssching zouden hebben kunnen voorzien.*"

Op deze wijze geraakte dit geheel Esquader, met alles wat 'er toe behoorde, zonder slag of stoot; zonder het schieten van één éénige Musquet- of Kanonschoot; en zonder het verlies van éénen enkelen druppel bloeds, in de macht der Vijanden! Hadden de *Franschen* bij de herovering van *Toulon*, volgens de toen bedongene

Con-

Conditien, de Cartelschepen met Krijgsgevangenen, eenen vrijen aftocht gelaten; en tegen de goede trouw en de wetten van den Oorlog aan, de Manschappen niet in de Gevangenis gezet; men had nu aan het voorstel van *Lucas*, om, benevens zijne Equipagie, met twee Cartelschepen naar *Holland* te mogen vertrekken, wel voldaan; doch nu werdt hem dit verzoek, bij wijze van repræsaille, vlak af geweigerd; en hen alléén vergund, om hunne Zijdgeweeren zoo lang te mogen blijven dragen, als zij zich zulks door een goed gedrag zouden waardig maaken. Vernederende voorwaarden voor den anders fieren *Lucas* voorzeker! Hoe moet hem het onderschrijven van dezelve, niet tot in de ziel gegriefd hebben! Dan, hoe groot en treffend dit ook moge geweest zijn, het kon toch niet evenaaren aan de hoegrootheid van het verlies, dat *'s Lands Marine*, bij het missen van 9 Schepen, 342 stukken Kanon, en omtrent de 2000 Manschappen, te beurte viel! Toen de maare van deze fataale ramp naar het beroerde Vaderland overwoei, ontbrak het, als naa gewoonte, niet, aan zulken, die dit onheil als een uitwerksel van een overlegd verraad, veroorzaakt door het spillen van Engelsch Goud, of door de zucht van het Scheepsvolk voor den verjaagden Stadhouder, uitkreeten; of aan zulken, die het geledene verlies

op-

opzettelijk verminderden, of de Natie, met de hoope op eene ſpoedige teruggave van het verlorene, zochten te paaijen; maar verſtandigen, en allen, welken het belang des Vaderlands op het harte droegen, bedroefden zich over dit alles niet weinig, en ſchreven de oorzaak van dit onheil, aan geheele andere, aan vrij wat natuurlijker, en te gelijk onvermijdelijke oorzaaken toe, daar zij zich overtuigd hielden, dat wanneer men zich minder met brommende grootſpraak, op aanſtaande Heldendaaden; en meerder met daadelijke bewijzen van werkzaamen ijver voor 's Lands dierbaarſte belangen, onledig gehouden had; wanneer men op de Franſche hulp zoo blindelings niet vertrouwd had; wanneer *Richery* zijnen tijd te kostbaar geoordeeld had, tot het verwoesten van weêrlooze Visſchersſchuiten en Hutten, maar zich naar *Texel* ſpoedende, met *Lucas* ten zelfden tijde naar de *Kaap* begeven had, dat als dan dien ramp, zoo niet geheel zou zijn verhoed, ten minsten aanmerkelijk minder zou zijn gevoeld geworden. Wij hebben genoeg gezegd, om onze Lezeren te doen zien, dat de daarſtelling der zoo vuurig begeerde Conventie, van geen het minste nut was, voor den verwarden toeſtand, waar in zich de *Zeemacht* ſints de Revolutie bevondt. Laaten wij nu bezien, hoe het

met de *Landmacht*, ſtaande dat tijdvak, gelegen was.

Wanneer men de wederzijdſche naauwe betrekkingen, waarin ons Vaderland ſints de Revolutie, en het ſluiten van de bekende Alliantie met de Franſche Natie, gekomen was; en het groot aantal Legerbenden, welke *Vrankrijk* ſints eenige Jaaren op de been gebragt hadt, en ten koste van andere Volken wist gevoed, gekleed, en ruim betaald te krijgen, in overweging neemt; wanneer men daar bij bedenkt, dat het Bataafsch Gouvernement, niet alleen een Corps van 25,000 Man dier Franſche Troupen in Soldij nam, om met het overſchot der oude Staatſche Landmacht, en de naderhand op nieuw aangeworvene Manſchappen, gemeenſchappelijk den dienst waar te neemen; en wanneer men eindelijk daar nog bij voegd, dat door het ontworpen *Plan van eene Algemeene Burgerwapening*, hier te Lande alles eene Krijgszuchtige gedaante verkreeg, daar veele Ingezetenen zich alomme met den meesten ijver op de behandeling der Wapenen toelagen, dan zal het elk van zelve in het oog vallen, dat wij opzichtlijk het onderwerp van de beſchikkingen over, en het emplooi van de *Landmacht*, merkelijk korter zijn kunnen, dan over het zoo even behandelde: en zouden wij hetzelve geheel

met

met ſtilzwijgen hebben kunnen voorbijgaan, ware het niet, dat (behalven eenige veranderingen in het bevorens opgegeven *Plan van Organiſatie*, als onder anderen: *het in dienst ſtellen van eene Zevende halve Brigade*, en *eene vermeerdering van Artilleristen*, dat wij ſlechts als in het voorbijgaan aanſtippen) 'er eenige gebeurenisſen, betreklijk de *Landmacht* hadden plaats gehad, welks vermelding wij niet onnodig, maar noodzaaklijk keuren; wij bedoelen, dit zeggende, de voor 's Lands dienst zoo nadeelige naaijver en jaloezij, tusſchen de Franſche en Nederlandſche Krijgslieden, over de ongelijkheid die men meende te ontdekken, in de wijze van derzelver onderhoud niet alleen, maar ook van de post, die aan de Hollanderen door den Franſchen Generaal en Chef werdt aangewezen, in het gecombineerde Legercorps, dat in den Zomer des Jaars 1796. tusſchen *Nijmegen* en *Dusſeldorp* werdt bijééngebragt, bij welke gelegenheid eene ongemeene ſterke deſertie onder de Hollanders beſpeurd werdt, die ondanks alle gemaakte wetten en genomene voorzorgen bleef ſtand houden.

Het kan niet gelochend worden, dat hoe zeer met het prinçipe van *Gelijkheid*, veeler harten en monden te dien tijde als vervuld waren, echter geen ſchaduw van Gelijkheid, opzichtlijk de in ſoldij ſtaande *Franſche*, en *Bataafſche* Mili-

tairen te ontdekken was. De verbazend hooge Tractementen, die tijdens het engagement van de 25,000 Man der eerstgenoemden, aan de Officieren waren geaccordeerd geworden, ſtonden in geene de minste evenredigheid met die, welken de laatſten genoten; en ten aanzien van de Onder-Officieren en Soldaten, was het niet beter geſteld. Daar het meerderdeel der Franſche Soldaten in de huizen der Ingezetenen gevoed en verwarmd werden, en hunne Soldijen, immers voor het grootſte gedeelte als een Zakgeld konden beſchouwen, daar moesten de Hollanders, zich in de gewoone Barakken onthouden: en voor hun Levens-onderhoud geheel zorgen; en wat het Kleeden, en verzorgen van andere Noodwendigheden betreft, ook daarin was het onderſcheid alleraanmerkelijkst. Was het, (wanneer men dit in aanmerking neemt,) dan wel te verwonderen, dat veelen eenen weerzin tegen den dienst opvatteden? dat 'er *Deſertie*, en Verloop onder het Hollandsch Volk plaats hadt? Dan, bij dit gemelde, bleef het niet: want naauwlijks waren de Hollandſche Troupen naar het Legercorps, tusſchen *Nijmegen* en *Dusſeldorp* zich onthoudende, vertrokken, en door den Generaal *Bournonville* in de eerſte Linie van hetzelve geplaatst, of dit laatſte gaf een nieuwe ſtof van gemor onder verſchillende Standen en Partijen. Zij, die

die tot de thans triumpheerende Partij behoorden, keurden dien maatregel van *Bournonville* af, begrijpende, dat 'er, in geval van een gevecht, weinig ſtaats op het Hollandsch Volk, uit hoofde van derzelver bekende gehechtheid aan de voorige Regeerwijze, kon gemaakt worden: zij wilden hen daarom de eer om de Voorhoede uit te maaken, niet toegeſtaan hebben. De onderliggende Partij was 'er even min over te vrede, zonder eenigen grond beweerende, dat men door de plaatſing der Hollanderen aan de ſpitſe des Legers, niets minder bedoelde, dan hen aan de eerſte en grootſte gevaaren van den Oorlog bloot te ſtellen, en voorbedachtelijk op de Slachtbank te brengen. Hier bleef het nog niet bij: want terwijl veelen, zoo wel van de eene als van de andere Partij, in deze ſchikking des Franſchen Bevelhebbers, de voornaame oorzaak van de aanhoudende *Deſertie* der Soldaten meenden te ontdekken, en over dezelve de luidſte klachten aanhieven; daar ontbrak het wederom aan geene anderen, die de *Deſertie* toekenden, aan de geheel verkeerde directie van het *Committé tot de Zaaken van het Algemeene Bondgenootſchap te Lande*, dat deswegens, op voorgang van den Repræſentant *van Lockhorst*, wegens de Stad *Brielle* in de Conventie zitting hebbende, zelfs in de openbaare Nieuwspapieren,

niet weinig gehekeld werdt, zoo zelfs, dat den Franschen Generaal *Bournonville*, het nodig keurde, om zich in het verschil te mengen, en zijne handelwijze te verdedigen in een zeer merkwaardig schrijven aan het *Committé van het Algemeene Bondgenootschap te Lande*, om de eer der Hollandsche Militairen tegen hunne bittere Vijanden te handhaven, en de waare bronnen te ontdekken, waar aan de plaatshebbende *Desertie*, en ontevredenheid onder de Hollandsche Troupen was toe te schrijven. Het stuk is te opmerkelijk, en het geeft de Geest en Handelwijze van veelen, ten aanzien van de Bataafsche Troupen, in die beroerde dagen, te duidelijk te kennen, dan dat wij den zaakelijken inhoud van het zelve aan onze Lezeren onthouden zouden.

„ *Ik lees* (zegt Bournonville) *in publieke* „ *Nieuwspapieren*, *de belachlijke verklaring van* „ *eenige Gedeputeerden*, *omtrent de drijfveeren* „ *tot de Desertie der Bataafsche Troupen*, *als* „ *spruitende daar uit*, *dat gemelde Troupen* „ *zich in de Eerste Linie bevinden*, *terwijl zij* „ *in de Tweede moesten zijn.*"

„ *Toen de Armee der Republiek*, *door de Bataafsche Conventie onder mijne orders is ge-* „ *steld geworden*, *heeft deze mij geene voor-* „ *waarden opgelegd*, *om ze in de Eerste*, *dan* „ *wel in de Tweede Linie te stellen*, *en deze*

„ *be-*

„ *beschikking, die zoo wel haare wijsheid als*
„ *haare voorzichtigheid kenschetst, was be-*
„ *kwaam, om mij, door dit blijk van haar*
„ *uiterste vertrouwen, te doordringen met dank-*
„ *baarheid; en het is, om aan hetzelve, en aan*
„ *het uwe, Burgers! te beantwoorden, dat de*
„ *Desertie geene andere bron heeft, dan in de*
„ *gebrekkige geneering en leeftocht, welke deze*
„ *Troupen, in Geld betaald wordende, zich niet*
„ *kunnen aanschaffen, zoo duur en ook zoo*
„ *schaarsch als dezelve in de Cantonnementen*
„ *zijn. Het waare middel tot voorkoming van*
„ *Desertie, is uwe Troupen te voeden: zoekt*
„ *naar geen ander.*" (*)

„ *Ik moet u nog doen opmerken,* (vervolgt
„ hij) *dat uwe Regimenten geen Oorlog gevoerd*
„ *hebben, om de Revolutie voor te staan, en*
„ *dat het daarom zeer mooglijk is, dat 'er en-*
„ *kelen onder zijn, aan wien zij niet behaagd.*"
(en naa zeer gewichtige redenen gegeven te heb-
ben, waarom hij hen in de Eerste Linie ge-
plaatst

(*) Welk een beschaamend verwijt, van eenen edelmoedigen Vreemdeling, ter *Justificatie* van het braaf gedrag der Hollandsche Militairen, welken te dien tijde, bij veelen hunner Landgenooten als het uitvaagsel der Waereld beschouwd werdt, om dat zij volgens Eed en Plicht, hunnen dienst betracht hadden!!

plaatst had, gaat hij dus voort.) „ *Voedt uwe*
„ *Troupen, zoo zullen zij wel onderhouden wor-*
„ *den! Betaalt ze wel, zoo zult gij die braa-*
„ *ve Lieden behouden! Wat Schelmen of Laf-*
„ *hartigen betreft, ſtoor u aan dezelve niet.*
„ *Zoodanig is mijne denkwijze, welke ik u ver-*
„ *zoeke mede te deelen aan de Nationaale Con-*
„ *ventie. Zoodanig is ook mijn antwoord aan*
„ *de Gedeputeerden, die ſpreeken van in de*
„ *Tweede Linie te ſtellen, die braave Bataven,*
„ *die getrouw aan hunne Vaandels, enkel ver-*
„ *langen voor de zaak der Vrijheid te ſtrijden,*
„ *en met de braave Franſchen, die ze reeds*
„ *zoo dapper voorgeſtaan hebben, te wedijve-*
„ *ren.*"

„ *Gij hebt reeds uit den aart mijner be-*
„ *ſchikkingen moeten gewaar worden, dat ik*
„ *recht weet te doen aan de Bataafſche Mili-*
„ *tairen, wier krijstalenten ik weet te waar-*
„ *deeren. — Ik wil hen doen deelen in de glo-*
„ *rie, welke de Franſche Troupen reikhalzen*
„ *op nieuw te behaalen; ik wil hen dus doen*
„ *fraterniſeeren, en onder hen dien naaijver on-*
„ *derhouden, welks verheven doel de Vrijheid*
„ *moet zijn, enz.*"

Wanneer men dit merkwaardig ſchrijven des Franſchen Generaals, en zijnen getrouwen raad, om de bron van de plaatshebbende *Deſer-*

tie

tie (*) te stoppen, door het Volk, *wel te kleeden*, *behoorlijk te voeden*, en *promptelijk te betalen*, leest, dan leert men niet alleen aan de eene zijde de waarde kennen van alle die zoogenaamde voordeelen, welken in de eerste tijdperken der Revolutie, aan het Krijgsvolk in de Guarnisoenen, ter onderscheiding van de voorige dagen, werdt beloofd; maar het levert niet te min, aan de andere zijde, een onbetwistbaar bewijs op, dat niettegenstaande 'er sints den aanvang der Revolutie, zulke ontzettend groote en buitengewoone Geldsommen door de Natie waren opgebragt ge-

(*) De *Desertie*, die door sommigen als niet veel van beduidenis beschouwd werdt, moet in die dagen alleraanmerkelijkst zijn geweest, niettegenstaande men aan de Gemeenen 4 Stuivers per Week, en aan de Officieren *f* 6: — per Maand extra toelage in *Holland* sints de Revolutie gegeven hadt. De *Nationaale Conventie* berichtte aan het *Provinçiaal Bestuur van Holland*, dat in de maanden *April* en *Meij* 1796. ruim 200 Man, *alleen van het Haagsche Guarnisoen*, gedeserteerd was, schrijvende de oorzaak toe aan de ongehoorde duurte der Levensmiddelen. De *Conventie* insteerde dus, dat men die verhoging uit de *Provinçiaale Kas* zou blijven betaalen, vreezende, dat zoo wanneer men daar mede ophieldt, dat als dan een geheel verloop van het Krijgswezen, het gevolg zou zijn. Dan, het *Provinçiaal Bestuur* weigerde zulks, uit hoofde van onvermogen, beweerende, dat zulks uit de *Nationaale Kas* behoorde te geschieden.

geworden, het met de *Finantien* zoo ellendig moest zijn gesteld geweest, dat men aan de eerste en voornaamste behoeften zelfs niet voldoen kon, en zich daarom zulk een snerpend verwijt, getroosten moest. Het is deze aanmerking, die ons wenkt, om met een vluchtig oog te overzien, en bericht te geeven, hoe het in den loop van dat tijdvak, dat wij thans beschouwen, met de *Finantien* zich hebbe toegedraagen.

Was het tafereel, dat wij van den toestand der *Finantien* in de onderscheidene Gewesten, geduurende den loop des Jaars 1795. voor het oog onzer Lezeren (in ons voorig III. *Deel*, *Bladz.* 264.) ophingen, schrikbarend en bedroevend; dat, het welk ons thans te schetsen staat, vertoond niet minder, dat het ook toen in dat opzicht *schrik van rondsomme was.* — Hoe zeer 'er in het voorig Jaar, aan de Natie was toegezegd geworden, dat wanneer zij *éénmaal* de hand diep in de beurse stak, om in den algemeenen nood, ten tijde der Revolutie aanwezig, te voorzien, het Vaderland zou zijn gered geworden, het bleek als nu, dat 'er thans geen minder raazend gebrek aan Geld bestondt, daar de aanvraage der *Nationaale Conventie* om een Schat van niet minder dan 60 *Millioenen*, tot bestrijding van de uitgaaven voor het Jaar 1796, elks hart met eene kille schrik vervulde. De

zoo

zoo even genoemde Petitie der *Conventie*, naauwlijks bekend geworden zijnde aan de Gewestelijke Besluuren, was elk hunner ijverig in de weer, om middelen uit te denken, ten einde het verschuldigd aandeel aan dezelve te voldoen. Wij zullen voor den voet af, slechts opgeven, op welk eene wijze zich elk Gewest daar toe trachte in staat te stellen. Het *Provinçiaal Bestuur van Gelderland*, vorderde eenen 50 Penning, of 2 pCt. van de waarde der Bezittingen hunner Ingezetenen, waar van zij beloofden 3 pCt. intrest te zullen betaalen. — Dat van *Holland* (het welk in den voorledenen Jaare reeds 6 pCt. geheven hadt, en daarom huiverig was, om wederom met eene geforceerde Heffing ter baane te komen,) nam nu eene proeve, om in den dringenden nood te voorzien, door het arresteeren eener *Vrijwillige Negotiatie*, groot 18 *Millioenen*, en wel bij forme van eene Loterij, uit welk plan bleek, dat het door deze Loterij zich liever het betaalen van eenen Interest, van een Capitaal van 26 *Millioenen* getroosten wilde, dan het uiterste hulpmiddel, eene tweede geforceerde Geldheffing te vorderen, hoopende, dat de bekende zucht der Natie, om door het Lot, hun Fortuin te beproeven, hen in dit geval zou te stade komen: dan, het bleek wel rasch, dat, hoe voordeelig zich ook de kans voordeedt, om im-

importante hooge prijzen te kunnen trekken, 'er echter geene mooglijkheid was, om de begeerde 18 *Millioenen* gefourneerd te krijgen. Eene aanſpoorende Publicatie, bevattende een bericht, dat 'er niet meer dan voor 10½ *Millioenen* ingetekend was, en dat, zoo men het ontbrekende 'er niet bij voegen wilde, als dan eene *geforçeerde Heffing* voor de deure ſtond, deedt geen vrucht, en dus *moest* men eindelijk tot het uiterſte komen, om als een *Liberaale gifte*, eene geduchte belasting op de *Inkomſten* aftevorderen, (*) wel-

(*) Wij noemen dit ééne geduchte Belasting: want men had daar bij in het oog gehouden, deze navolgende Claſſificatie. Zij, die een Jaarlijks inkomen hadden van

20,000,	moesten	betalen	37½	pCt.
15,000	—	—	35	—
10,000	—	—	32	—
8,000	—	—	30	—
6,000	—	—	27½	—
4,000	—	—	25	—
3,000	—	—	22½	—
2,500	—	—	20	—
2,000	—	—	17½	—
1,500	—	—	15	—
1,000	—	—	12½	—
800	—	—	10	—
600	—	—	7½	—
400	—	—	5	—
300	—	—	3	—

welke naderhand, om het gemor en ongenoegen dat 'er over aangeheven werdt, bij eene nadere Alteratie, nog werdt uitgeftrekt tot de *Bezittingen* der Ingezetenen, die in 18 Rangen of Clasfen verdeeld werden, waar van de hoogfte op *f* 2,000,000, en de laagfte op *f* 1200:— berekend was, moetende de des verkiezenden, van die waarde waarop zij hunne Eigendommen berekenden, 6 pCt. opbrengen. Hoe zeer het Beftuur zich verbeeldde, dat nu alle klachten zouden eindigen, en dat elk naar vermogen in den dringenden nood des Vaderlands, zich van zijnen plicht kwijten zou, zoo leerde echter de ondervinding, dat *beloften* niet toereikend waren, maar vervangen moesten worden door *bedreigingen*, dat men niet alleen door alle mooglijke middelen, elk en een iegelijk tot de richtige opbrengst van deze Heffing zou noodzaaken, maar dat men ook te gelijk effectueeren zou, dat zij, die nog nalaatig gebleven waren, om tot de gevorderde Heffing van het voorige Jaar te contribueeren, ook daar aan promptelijk voldoen zouden. Maatregulen, die aan elk opmerkzaam Lezer genoegzaam doen zien, dat ten aanziene van het Financiewezen, zelfs in het weleer rijk en machtig *Holland*, het water tot aan de lippen genaderd was, en dat de Provinçiaale Beftuuren met geene geringe vreeze voor de macht der *Conventie* ver-

vuld

vuld waren, aan welke, volgens het 79 *Artijkel* van het aangenomen Plan, de macht was toegekend: „ *dat in geval éénige Provinçie nalatig* „ *bleef, om aan deszelfs aandeel in de geëisch-* „ *te Som te voldoen, als dan de Geldmiddelen* „ *van zoodanig een Gewest ter dispositie van de* „ *Conventie staan zouden, ten einde daar uit* „ *het aandeel der Provinçie te vinden.*"

Even die zelfde vreeze bekroop bij het gevoel van hooggaand Geldgebrek, ook de Gewestelijke Bestuurderen van *Zeeland*, die, om hun verschuldigd aandeel bijéén te krijgen, 4 pCt. van de *Bezittingen der Zeeuwen* eischten, onder toezegging, dat zij 'er Schuldbrieven, rentende 3 pCt. voor afgeeven zouden. In *Vriesland* vorderde men boven en behalven eene Vrijwillige Negotiatie, groot *f* 500,000 bij forme van Lijfrente tegen 9 pCt.; eene algemeene toelage van 24 Stuivers, van elke honderd Guldens bezitting, door de Inwooners van *Vriesland*, gegoed boven de *f* 250: — bezeten wordende, tegen eenen Intrest van 3½ pCt. *Stad en Lande*, dacht wel in de behoefte zonder dwangmiddelen te kunnen voorzien, en stelde daarom eerst eene Negotiatie van eene onbepaalde hoeveelheid Gelds open, voor welken, aan de deelneemeren, Losrenten à 4 pCt. werdt afgegeven, doch daar dezelve, bij gebrek van toeloop, aan de verwachting niet voldeedt,

vor-

vorderde men ook daar den 100 Penning, van de *Bezittingen der Particulieren*, en den 25 Penning, van *alle de Kerkelijke Goederen* in dat Gewest gelegen, met belofte om 4 pCt. aan de Geldschieters te zullen betaalen. Ook de Ingezetenen van *Staats-Braband*, die zich zoo bijzonder vereerd vonden, toen de voormaalige zoogenaamde *Generaliteits Landen*, door den veelvermogenden invloed der *Hollandsche Volks-Representanten*, tot den rang van een Gewest verheven werden, leerden nu bij de proef, dat zij om dat voorrecht de beurs openen moesten, daar de Bestuurderen zich genoodzaakt zagen, ter betaaling van het aandeel in de algemeene behoeften, eene Somme van *f* 600,000: — tegen eenen Intrest van 4 pCt. aftevorderen.

Ontmoedigend Tafereel! zal hier de een of ander onzer Lezeren zeggen: en nog moeten wij het aanvullen met soortgelijke trekken, die ons den ellendigen toestand des Vaderlands nog duidelijker zal kennen doen, daar bij de ledige Schatkisten van den Staat, ook het uitgebreid *Crediet*, waar op de Nederlandsche Natie, in onderscheiding van alle handeldrijvende Volken des bekenden Aardbodems, sints Eeuwen roemen mogt, aan het wijken was. Wij bedoelen, dit zeggende, de ongelegenheid waar in zich het handeldrijvend deel der Ingezetenen bevondt, door

de

de vermindering van Crediet der Wisselbrieven, die zij in den Handel afgaven, op de waereldvermaarde *Wisselbank der Stad Amsterdam*, derwijze, dat het *Bankgeld*, in plaatse van 3 of 4 pCt. boven het *Casgeld* waardig te zijn, verre beneden dien Cours gedaald was, eene omstandigheid, die voor het geheele Vaderland de allernoodlottigste gevolgen moest te weege brengen, wanneer 'er niet daadlijk in werd voorzien. Niets toch was algemeener, dan dat men in die dagen, allen die voor de Revolutie, in eenig bewind of administratie van Publieke Kassen geweest waren, op de opentlijkste wijze van de snoodste handelwijzen beschuldigde, en het was dus niet te verwonderen, dat ook dien blaam, op de Bestuurderen der Wisselbank geworpen werdt, toen zij, aan de dag op dag toenemende aanvraage, om restitutie van de toevertrouwde Sommen, met de gewoone promptitude, uit hoofde van gebrek aan Comptanten, niet voldoen konden. Geloofde men het kwaad gerucht, dat zich kort vóór, en ten tijde der Revolutie allerwegen hooren deedt, „ *dan waren niet alleen de Gewestelijke en Stedelijke Kassen, op de schandelijkste wijze bestolen, maar men had ook dien gruwel aan de Wisselbank bedreven, en aan de toevertrouwde Schatten der Ingezetenen en Vreemden, op*

„ *de*

„ *de roekelooste wijze de handen geslagen. Het be-* „ *wijs was klaar: want 'er was gebrek aan Geld;* „ *men kon de Wisfels, ten lasten van de Bank* „ *lopende, niet gediscompteerd krijgen, dan met* „ *een steeds toeneemend verlies,*" en wat dergelijke voorwendselen meer inhielden, die bij veelen, als waren het Euangelien, gretig geloofd en steeds verder verspreid werden. Geen wonder des, dat het nieuw aangestelde Stadsbestuur, in de eerste dagen der Revolutie, zich door het *Committé van Koophandel en Zeevaart*, naauwkeurig onderrichten liet van den waaren staat des gevals, en liep het niet langer aan dan tot den 5 *Februarij* 1795, dat de Muniçipaliteit of de *Provisioneele Repræsentanten des Volks van Amsterdam*, door het Committé was in staat gesteld, om der Burgerij, bij openbaare afkondiging, zoo wel in de *Nederduitsche* als *Fransche* Taalen, verslag te geeven, hoe het met de Stads Wisselbank gelegen was. Eene Publicatie, recht geschikt om de ongegrondheid der opgevatte vrees in hellen dag te plaatsen; om teffens de boosaartigheid der verspreide geruchten, bij alle verstandigen, weg te neemen; en het wankelend Crediet weder spoedig te herstellen. Immers, „ *zij konden der Natie uit de ingewonnen* „ *informatien van Commissarissen der Wisfel-* „ *bank, die 'er over ondervraagd waren geworden,*

„ *den*, *voorlopig verzekeren*, *dat 'er* GEEN DEFIÇIT *exteerde*, *maar dat het* ACTIVE *en* „ PASSIVE, *bij een bedaard en naauwkeurig* „ *onderzoek*, *wel zeer exactelijk met elkander* „ *ſluiten zoude.*" Dat de Schatten van de Wisſelbank niet *in Specie* voorhanden waren, dat kon niet gelochend worden, doch dit leverde daarom geen bewijs op, dat ze zouden geſtolen zijn: het tegendeel was waar. „ *Men had ſints een* „ *halve Eeuw de gewoonlijk ledig liggende* „ *Schatten*, *tegen eenen behoorlijken Intrest*, *en* „ *tegen overgifte van aanzienelijke Onderpanden*, „ *aan de Oost-Indiſche Compagnie*, *aan de* „ *Stads Beleenkamer*, *en aan de Stad zelve*, „ *enz. ten gebruike gegeven*, *met voorkennis van* „ *de Regeering*," (en dus ten nutte van den Koophandel zelve,) „ *en welke Panden als nog* „ *in de Bank gevonden*, *en aanwezig waren.* „ *Men had 'er 76 ſtuks Obligatien*, *ten laste* „ *voorzegde Compagnie*, *ter Kamere Amſterdam*, *onder Guarantie der Staaten van Holland*, *ieder groot* Honderd-duizend Guldens „ Banco, *rentende* 3 *pCt.*, *en nog één dito*, „ *groot* Vijftig-duizend Guldens Banco: *op alle* „ *welke Effecten*, *de Interesſen ter ſomma van* „ Tweemaal honderd en negenënveertig Duizend „ Guldens Banco, *te goede waren. Zijnde de* „ *Theſaurie der Stad voor het beloop dier Som-*

„ *men*,

„ *men, zoo voor Capitaal als Interesſen, op de*
„ *Balans van de Wisſelbank gedebiteerd, voor*
„ Zes Millioenen en Tweemaal honderd, drie-
„ enzeventig duizend Guldens. *Al verder had*
„ *men in Onderpand* 50 *ſtuks Obligatien, ieder*
„ *groot* Vierëntwintig duizend Guldens, *ten laste*
„ *de Staaten van Holland, toebehoorende aan*
„ *de Beleenkamer der Stad, op welke door*
„ *Commisſarisſen aan voornoemde Beleenkamer*
„ *was geavançeerd geworden, eene ſomma van*
„ Achtmaal honderd, achtëndertig duizend, acht
„ honderd en zevenënvijftig Guldens, *en waar*
„ *op aan Interesſen te goede was* Dertig-duizend
„ Guldens. *Behalven dit, had men aan de*
„ *Stads Beleenbank nog meerder Sommen voor-*
„ *geſchoten, zóó, dat men bevonden had, dat*
„ *dezelve tot ſaldo aan de Wisſelbank ſchuldig*
„ *was, een Capitaal van* Eén Millioen en ze-
„ venmaal honderd-duizend Guldens Banco."
Het Committé berichtte voorts: „ *dat wanneer*
„ *het Casgeld tot Bankgeld gereduçeerd was, de*
„ *Theſaurie der Stad, aan de Wisſelbank, vol-*
„ *gens opgemaakte ſluiting, tot ſaldo ſchuldig*
„ *was,* Eénmaal honderd, drieënnegentig dui-
„ zend, zes honderd en tweeënzeventig Guldens,
„ acht Stuivers, en acht Penningen, *en nog*
„ *daarënboven eene ſomma van* Tweemaal hon-
„ derd, zevenëntwintig duizend, twee honderd,

„ en vierënzestig Guldens, twee Stuivers, en
„ acht Penningen, *waar voor de Stad echter*
„ *Jaarlijksch de Interesſen betaalde.*" Te recht
oordeelde het Committé, „ *dat, daar de Stad*
„ *de* GUARANDEUR *niet alleen, maar ook nu*
„ *de* DEBITEUR *van de Wisſelbank was, het*
„ *buiten alle bedenking was, dat de Stad voor*
„ *alle die Schatten moest reſpondeeren;*" en dit
kon zij dies te geruster doen, „ *daar het Com-*
„ *mitté bevonden hadt, dat in de Wisſelbank,*
„ IN NATURA *voorhanden waren, alle de Spe-*
„ *cien, welke op Reçepisſen loopende waren: en*
„ *dat mitsdien alle die Speçien, door de Hou-*
„ *ders der Reçepisſen, des goedvindende, ten*
„ *allen tijde konden ontfangen worden.*" Het
adviſeerde wijders: „ *dat Repræſentanten orders*
„ *ſtelden, dat 'er voortaan geene beleeningen*
„ *meer gedaan werden, en dat de in Onderpand*
„ *gegevene Effecten, met den meesten ſpoed*
„ *werden afgelost in Contanten, in welk geval*
„ *zij declareerden,* DAT 'ER GEEN DEFIÇIT
„ *hoegenaamd kon plaats hebben.*"

Belangrijke opening voorzeker! hoe zeer vervielen door dezelve alle die ſchandelijke aantijgingen, waar mede veelen het hoofd en den mond in die dagen vol hadden! Hoe zeer was dezelve niet geſchikt, om het Crediet der Wisſelbank te herſtellen; het voorig Beſtuur van de aan-

aangetijgde laster te ontheffen, en alle Ingezetenen en Vreemden, omtrent de zekerheid van hunne Schatten volkomen gerust te ſtellen? ſchoon het niet minder zeker is, dat het te dien tijde veel gemakkelijker viel, om te zeggen: dat de ten onderpande gegevene Effecten met den eerſten moesten afgelost worden, dan zulks daadelijk te bewerkſtelligen. Ten aanziene van de *Oost-Indiſche Compagnie*, was dit althans volſtrekt onmooglijk, daar deze door de gevolgen der Revolutie in de akeligſte omſtandigheden gedompeld was: en zijn wij niet vreemd, (op dat wij den afgebroken draad onzes Geſchiedverhaals weder opvatten) om te veronderſtellen, dat het voornaamelijk ter aanzuivering van de Schuld der Compagnie aan de Wisſelbank, (die, zoo als wij zoo even gezien hebben, niet minder dan *f* 6,273,000 bedroeg,) diende, en is toe te ſchrijven, dat den *Raad der Gemeente van Amſterdam*, op den 10 *Maart* 1796, tot het Negotieeren van *Zeven Millioenen Guldens*, ter compleete herſtelling van de Wisſelbank der Stad beſloot, onder verband van Stads Inkomſten en Goederen, en onder belofte, om aan de deelneemeren in dezelve, eenen Jaarlijkſchen Intrest van 4 pCt. tot den tijd der aflosſing te zullen voldoen, welke aflosſing in 20 Jaaren; en wel bij termijnen van *f* 350,000:— zou geſchieden,

en daarënboven een Præmie van 10 pCt. voor elk uitgeloot aandeel. Een maatregel, die naar maate van de tijdsomstandigheden zeer gelukkig slaagde, en door welke het Crediet der Wisselbank, door de haatelijkste geruchten, zoo wel binnen als buiten 's Lands zoo zeer benadeeld, allengs is hersteld geworden.

Minder gelukkig verging het de Municipaalen der Stad *Leijden*, om *f* 100,000:— bijéén te krijgen, ten einde in den dringenden nood der *Stad*, en derzelver *Godshuizen* te voorzien. Niettegenstaande men aldaar op den 14 *Februarij* 1795. een Som van *f* 20,000:— van de Leden van het voorig Bestuur, op de onredelijkste wijze afgekneveld hadt, en men de gunst der smalle gemeente weinig dagen naa de volvoerde Revolutie hadt trachten te winnen, door de afschaffing van eene zoogenaamde ALLERDRUKKENDSTE BELASTING, VAN ÉÉNE DUIT, OP IEDER BROOD, (dat te dien tijde een denkbeeld verwekte, dat Stads Finantien in den besten staat waren,) (*) zoo was men in de onvermijdelijke noodzaaklijkheid, om op den 3 *Junij* 1796. tot eene Negotiatie, groot eene *Tonne Gouds*, onder toezegging van eenen Intrest van 4½ pCt., en Jaarlijksch verhogende Præmien van aflossing, te be-

(*) Zie ons voorig III. *Deel*, *Bladz.* 171 en 296.

besluiten. Hoe voordeelig en bekoorlijk die voorwaarden ook schijnen mogten; hoe zeer den Raad zich verbeeldde, dat het niet missen kon, of de benodigde *f* 100,000:— zouden, door zoo veele gegoedde Ingezetenen als zich binnen *Leijden* bevonden, weldraa ter Thesaurie gefourneert worden, het liep echter geheel fout. De mishandelingen aan zoo veele voornaame en gegoedde aankleevers van het nu vernietigd Bestuur bejegend, was oorzaak dat zij de beurs gesloten hielden; en het overig gedeelte van vermogenden, oordeelde, dat 'er uit hoofde van den gedelaboreerden toestand van Stads Finantien, geene de minste zekerheid was, dat hen de toegezegde hooge Rente, en andere voordeelen, bij gebrek van een behoorlijk Fonds, volgen zouden. Ontmoedigende omstandigheden voorzeker, om welken weg te ruimen, niet minder dan het uitdenken en beraamen van *Nieuwe Belastingen*, noodzaakelijk was; en het duurde slechts weinige dagen, of de ondervinding leerde, dat het den Præsident des Leidschen Raads, (den Koekbakker *van Deventer*) zoo min als zijne Medeleden aan schranderheid ontbrak, om dat struikelblok uit den weg te ruimen. Want op den 21 *Junij* maakten zij bij Publicatie der Burgerij bekend, dat zij, „ *in aanmerking neemende*, *hoe zeer* „ *het de plicht van eene* GOEDE MUNIÇIPA-

„ LITEIT *was, om geene Belastingen te intro-*
„ *duçeeren, buiten kennis van de Gemeente, zij*
„ *echter met de grootste omzichtigheid te werke*
„ *gaande, hadden besloten de volgende Belastin-*
„ *gen,*" (ter verzekering voor de deelneemeren in de geprojecteerde Geldheffing) „ *te statueeren.*"

A. *Een halve verponding op de Huizen*, zullende naar gissing opbrengen *f* 20,000:- B. *Een dubbeld Klapper- en Lantaarngeld*, berekend op *f* 14,600:— C. *Een pCt. extra op het Heeren- en Redemtie-, en Coffij- en Thee-geld*, begroot wordende op *f* 10,000:— D. *Een Extraördinair Marktgeld op Runderen en Schaapen;* op het *Koorn;* de *Boter; Aard-;* en *Boomvruchten*, waar van men geen calculatie maaken kon. E. *Een belasting van 2 Stuivers op ieder Stoop Wijn, of Sterke Dranken*, begroot op *f* 22,000:— F. *Een dito op Coffij, Thee, Chocolaad, en Speelkaarten*, ter somma van *f* 8,000:— G. *Het weder invoeren van het afgeschaft Extraördinair Maalloon*, dat te voren *f* 17,000:— beliep. (*) En zoo dit alles nog

(*) Dus keerden zij even als de hond tot zijn uitbraakfel terug, om die *allerdrukkendste Belasting*, dat bewijs van de snoode handelwijze der voorige Bestuurderen (quasi), weder in te voeren! Zoo werdt ook in dit geval de snoodheid der voorige Lasterzucht, ten dui-

nog niet genoegzaam mogt bevonden worden, dan nog *eene extraördinaire Belasting van* 8 *of* 12 *Penningen op elke Ton Turf*, het welk al mede *f* 7,000, of *f* 10,500: — zou opbrengen. — Op deze wijze was de zwarigheid opgeruimd, en zij in ſtaat geſteld, om de gevraagde *f* 100:000: — met de Interesſen te kunnen voldoen.

Was het dus te *Leijden* geſteld, moest men de voorige Liberaliteit zich aldaar beklagen, het was om die zelfde oorzaak, dat de Beheerſchers der Stad *Utrecht* zich genoodzaakt zagen, om één Capitaal van *f* 192,000: — tegen eene Rente van 5 pCt. ter ſtijving van Stads Kås te negotieeren. Want, niettegenſtaande het ten tijde der Revolutie zeer wel te voorzien was, dat men ter beſtrijding van de buitengewoone onkosten, welken het geduurig doortrekken der Franſche Troupen veroorzaaken moest, de gewoone Inkomſten nodig had; zoo vondt men toen ook daar geraden, tot een bewijs van de groote voordeelen die de Revolutie aanbrengen zou, den *Impost op het*

duidelijkſten bewezen, want, (dat opmerkelijk is) aan het ſlot van hun Plan zeggen zij: „ *dat van alle de* „ *voorgeſlagene middelen hen het wederinvoeren van het* „ *afgeſchafte Extraordinair Maalloon, als het verkieſ-* „ *ſelijkſte voorkwam.*"

het Roggenbrood finaal af te ſchaffen, het welk niet nalaaten kon een geweldig verlies aan de Finantien te weeg te brengen, dat nu op eene andere wijze moest vergoed worden. Wij zwijgen (om dat wij van dit artijkel afſtappen willen) van de buitengewoone Belasting, die de Regeering der Stad *Middelburg* genoodzaakt was te leggen op de Ingezetenen, ter onderſteuning aan den hoogen nood der Armen, berekend naar de huuren der Huizen, zóó, dat zij, die de hoogſte Huishuuren verwoonden, ook daar in het meeste deelen moesten. — Wij hebben genoeg gezegd, over dat belangrijk werk, als is het ſtijven en ſterken der Gewestelijke en Stedelijke Kasſen, en ter bevestiging van het door ons bij den aanvang gezegde: *dat het* (dies aangaande) *ſchrik van rondsomme was.*

Door deze zoo even gemelde en meer andere maatregulen bij de Gewestelijke en Stedelijke Beſtuuren, ter hand genomen, om aan de algemeene behoeften des Vaderlands promptelijk te voldoen, en het der *Nationaale Vergadering*, aan niets te laaten ontbreken, om haar groot Ontwerp te voltooijen, zal nu wel gewisſelijk de oude klacht over nalatigheid in het opbrengen der verſchuldigde aandeelen een einde genomen hebben? Daar behalven de gewoone oude Inkomſten, dag op dag 's Lands Schatkisten, als

om

om ſtrijd/gevuld werden, met de importante toelagen, die alle ſtanden en rangen, ter voldoening aan de nieuwe en buitengewoone Geldheffingen fourneeren moesten, en ook dadelijk opbragten; zal 'er nu een voor hun onbekende ruimte van Geld in de Nationaale Schatkist zijn beſpeurt geworden? Dit, (dunkt ons) vraagt hier iemand, die niet onbewust bleef, dat in vroeger dagen, ſtaande de nu vernietigde Regeerwijze, het klagen over nalatigheid in het fourneeren der ingewilligde, en uit dien hoofde verſchuldigde *Petitien*, als aan de order van den dag was, wanneer de begroting der Jaarlijkſche behoeften voor *Zee-* en *Landmacht*, aan de Bondgenooten werdt voorgedragen! Laaten wij den zoodanigen zeggen mogen: alles behalven dat. Ondanks de plechtigſte verzekeringen en beloften, die naa de verandering van zaaken, zoo ruimſchoots in de Vaderlandſche Raadzaalen gedaan wierden, om in tegenoverſtelling van het oud gehaat Bewind, het heil des Vaderlands en van deszelfs Ingezetenen, door het veel ſpoediger ter uitvoer brengen van de genomene beſluiten; en de onverwijlde invoering van een min kostbaarder en eenvoudiger Beſtuur, ten top van geluk optevoeren; ondanks de veele en vaak herhaalde betuigingen, dat door middel van eene gewillige opoffering van een gedeelte der Bezittingen, het Vaderland gered

zou

zou zijn; zoo werden de oude klachten, door de Conventioneelen oneindig hooger aangeheven, dan men immer in den Lande hoorde! De oude nalaatigheid, in het opbrengen der verfchuldigde aandeelen, het welk als een onvermijdelijk gevolg van het oude wandrochtlijke Fœderative ftelfel, aangemerkt was geworden, bleef ook nu ftand houden, derwijze, dat de *Conventie* op den 23 *September* 1796, in eene circulaire Misfive, als 't ware, de noodklok trok, zoo dat het geluid door alle de Departementen of Gewesten bromde. Eene Misfive, waar in zij de roede ophefte, onder de plechtigfte verzekering, dat, zoo men op dien voet bleef voortgaan, zij gewisfelijk zou toeflaan. „ *De nood, de dringende nood,*" (dus heft men aan) „ *waar in zich het Vaderland,*
„ *met betrekking tot zijnen Finantieelen toe-*
„ *ftand bevindt, dringt ons, om eene laatfte*
„ *poging bij Ulieden te doen, om u te bewegen,*
„ *om met alle uwe vermogens mede te werken,*
„ *tot redding van hetzelve. — De Committé's,*
„ *die thans de uitvoerende Macht uitmaaken,*
„ *hebben ons in de nadrukkelijkfte termen ope-*
„ *ning gedaan, dat het gebrek aan comptante*
„ *Penningen, waar mede zij te worstelen heb-*
„ *ben, thans tot die hoogte geklommen is, dat*
„ *zij niet alleen zich genoodzaakt zien, de*
„ *Crediteuren van den Staat, hoe wettig en*

„ *li-*

„ *liquide hunne Prætensien zijn, tot grooten*
„ *ondienst van den Lande, en niettegenstaande*
„ *de totaale Ruïne van veelen daar mede ge-*
„ *moeid is, onbetaalt te laaten; maar dat zij*
„ *ook zelfs niet in staat zijn, om voor de*
„ *Defensie te Water en te Lande, met die*
„ *kracht en vigeur te zorgen, als behoren zou,*
„ *en de omstandigheden van tijden en zaaken*
„ *schijnen te vorderen. — Wij moeten 'er bij*
„ *declareeren, dat indien niet alle de Gewesten*
„ *promptelijk en ten vollen aan hunne verplich-*
„ *tingen komen te voldoen, wij geheel en al*
„ *buiten staat zouden zijn, om in die klachten*
„ *met eenig wezentlijk effect te voorzien.*"

„ *Het is dan in deze nijpende omstandighe-*
„ *den, dat wij besloten hebben, om, gelijk wij*
„ *bij het begin zeiden, Ulieden nog éénmaal*
„ *op het krachtigste aan te maanen en te som-*
„ *meeren, jaa, bij het behoud van het Vader-*
„ *land, Vrijheid, en alles wat ons dierbaar is,*
„ *te bezweeren, om uwe verschuldigde aandeelen*
„ *in de gemaakte begroting van 60 Millioenen,*
„ *richtig en promptelijk op te brengen. Wij*
„ *bidden Ulieden, om toch te beseffen, en uwe*
„ *Medeburgeren te doen beseffen, aan de eene*
„ *zijde, dat de Opbrengsten en Bijdragen, die*
„ *wij van Ulieden tot Bestuur der Gemeene Zaa-*
„ *ken, gevorderd hebben, hoe enoreus en lastig*

„ *ook*

„ *ook voor den Burger, niet anders moeten*
„ *beschouwd worden, dan als Offers op het*
„ *Altaar der Vrijheid, waar van het Vader-*
„ *land, wanneer eens eenen gewenschten Vrede*
„ *hetzelve ruimer adem zal doen haalen, de*
„ *heilrijke vruchten zal inöogsten: en van den*
„ *anderen kant, dat zoo wanneer Gijlieden, of*
„ *aarselende in het daarstellen van voldoende*
„ *Finantieele maatregulen; of dezelve, wanneer*
„ *die vastgesteld zijn, niet vigoureus executee-*
„ *rende, daar door buiten staat mogt geraken,*
„ *om uwe verschuldigde aandeelen, richtig en*
„ *in tijds op te brengen, het Vaderland door*
„ *Ulieder toedoen of nalaatigheid vervallen zou*
„ *in een poel van rampen, waar uit het nimmer*
„ *zou kunnen worden getrokken. Trouwens, gij*
„ *zult u niet kunnen onkundig houden, dat met*
„ *het al of niet richtig opbrengen der gevorderde*
„ *Sommen, het Vaderland en de Vrijheid staan*
„ *of vallen moeten! Dit toch is u onder het*
„ *oog gebragt, en dit zoo zijnde, mogen wij*
„ *u dan niet vraagen, of niet Ulieder achter-*
„ *blijven in het præsteeren uwer verschuldigde*
„ *Fournissementen, of aan mangel van goeden*
„ *wil, of aan gebrek van energie en vigeur, in*
„ *het te doen ter uitvoer brengen van uwe*
„ *besluiten, zou moeten worden toegeschreeven?*
„ *Het eerste kan niet vooronderfteld worden*

„ *van*

„ *van Mannen, die door de vrije ſtemmen hun-*
„ *ner Medeburgers, tot de bezorging hunner Ge-*
„ *westelijke Huishoudelijke belangen geroepen zijn.*
„ *Maar begrijpt gij dan, dat het laatſte u*
„ *meer verſchoonlijk voor de Natie maaken zal?*
„ *Neen! een Beſtuur, dat zich in zijne maat-*
„ *regulen tot behoud des Vaderlands genomen,*
„ *laat entraveeren en dwarsbomen; dat zich*
„ *aan eene misdadige zwakheid en lafheid*
„ *ſchuldig maakt, verraad niet minder de zaak*
„ *des Vaderlands en der Vrijheid, dan dat*
„ *geen, het welk het Vaderland moedwillig in*
„ *het verderf zou ſtorten."*

„ *Wij vertrouwen, dat deze exhortatie, (de*
„ *laatſte die wij u op dit reſpect doen zullen)*
„ *dat effect zal ſorteeren, 't geen het gewicht*
„ *van de zaak, en onze belangen, moeten doen*
„ *verwachten, en dat Gijlieden in tijds zult*
„ *voorkomen het daarſtellen van maatregulen,*
„ *waar toe wij in een tegenövergeſteld geval,*
„ *gedrongen door den hoogen nood des Vader-*
„ *lands, hoe ongaarne ook, ingevolge het Regle-*
„ *ment op onze Vergadering zouden moeten be-*
„ *ſluiten, en, zonder reguard te ſlaan op de*
„ *excuſes, door u bijgebragt, zeer zeker zouden*
„ *overgaan. — Dit moet gij weeten, Burgers!*
„ *en houd u des gewaarſchouwd, dat de Natio-*
„ *naale Vergadering, nimmer uit het oog ver-*

„ *lie-*

„ *liezen zal, dat zij door het Volk van Neder-*
„ *land is begeerd en daargesteld, om het Va-*
„ *derland te redden, en dat zij aan haare*
„ *bestemming zal getrouw zijn, enz.*"

Wat dunkt u, Lezer! van zulk een bedreigend schrijven, aan, en over een Volk, dat reeds zoo onbeschrijffelijk veel had opgeöfferd voor de Vrijheid, die men roemde aan het zelve reeds bezorgd te hebben, en nog verder beloofde te zullen bestendigen? Wij onthouden ons, om 'er alle die aanmerkingen over op te geeven, die ons op dit oogenblik voor den geest komen. — Immers, wanneer men onbewust was van het montant der immense Schatten, die het Volk reeds in het Eerste Vrijheids Jaar, met onderscheidene hartstochtelijke aandoeningen, van verrukkende vreugde, of eener dieptreffende droefheid had opgeofferd; wanneer men onbewust was, hoe veel, hoe onberekenbaar veel 'er behalven dat alles nog was bijgevoegd, door het afvorderen, van *Bedden; Hembden; Schoenen;* en wat niet al meer? wanneer men onkundig was van de nadeelen, die het voeden en huisvesten van zoo veele duizenden van vreemde gasten, zelfs den schamelen Ingezeten veroorzaakte; en eindelijk van den dwang, om voor hunne Papieren Munt, van een onzekere waarde, zijne Magazijnen en Winkelen geledigd te zien; wanneer men van dit al-

alles (zeggen wij) onbewust was, zou men dan naa het leezen van zulk een ſtuk, niet in het vermoeden vallen, dat 'er nog niets op het Altaar der Vrijheid ware opgeöfferd geworden? Het heeft daarom naa de bekendwording van dat ſtuk, en nog zoo veele anderen van ſoortgelijken aart en inhoud, als op hetzelve in laater tijd gevolgd zijn, niet ontbroken aan veelen, die deze ſnerpende *verwijten*, en hooggaande *ſtrafbedreigingen*, onbillijk en ongepast beſchouwden, wijl het niet te ontkennen was, dat de afgeſchetſte hooge en dringende nood des Vaderlands, en het onophoudelijk Geldgebrek niet veroorzaakt werdt, om dat 'er niet genoeg werdt opgebragt, maar wel, om dat 'er van het opgebragte, dat nuttig en gepast gebruik niet gemaakt werdt, dat de Natie 'er van verwachtte, en met alle recht van verwachten kon, en dat aan haar zoo dikwijls, en bij herhaaling was toegezegd. De ontevredenheid en het gemor nam daarom onder alle ſtanden, bij alle *eerlijkdenkenden* onder beide de verſchillende Partijen der Ingezetenen, bij het geduurig afvorderen van nieuwe Belastingen, op de zichtbaarſte wijze toe, en hadden de meeste Leden der *Conventie*, zich meerder beijverd, om alle onnutte twisten voor te komen, door zich boven alles toe te leggen, om aan het zuchtend Volk, eene verbeterde, en voor het Vaderland

berekende *Conſtitutie*, in plaats van het wankelbaare *Tusſchen-Beſtuur*, te bezorgen, (dat niet geſchikt ſcheen te zijn, om de plaatshebbende, en dag op dag toeneemende gebreken in de publieke Administratien weg te neemen;) zij zouden zich van de moeite en onaangenaame bezigheid bevrijd gezien hebben, om zóó dikwijls op dat Aanbeeld te moeten ſlaan: zoo dikwils en herhaald zelfs, dat de Natie, eindelijk aan dien klank gewoon wordende, dezelve met onverſchilligheid aanhoorde, en zulk dreigen een rede opleverde, dat zij zich en hun Bewind, als *wankelbaar* en *zwak* niet alleen, maar bij het grootſte deel der Natie, als meerder *gevreesd*, dan *bemind*, beſchouwen konden. Trouwens, hoe kon dit anders, daar elk opmerkzaam liefhebber des Vaderlands, met weêdom der ziele zag, dat de inwendige verdeeldheden niet verminderden, maar op veele Plaatſen der Republiek, met eene verdubbelde drift en hitte, door heethoofdige en eigenbaatige Revolutionaire Clubisten, om verſcheidene redenen en inzichten werden aan den gang gehouden; die de ſteeds aanhoudende aanvragen der *Conventie* om Geld, tot een voorwendſel gebruikten, om zich de gewelddadigſte handelingen en vervolgingen, tegen de bekende Leden en Aanhangeren der voorige Regeerwijze te veroorloven, niets vuuriger en

drin-

dringender begeerende, dan dat dezen den last der Geldheffingen alleen droegen; dat dezen alleen, en geene echte Vaderlanders in het Geldgebrek voorzien moesten, 't welk naar hun oordeel zeer gevoeglijk kon geschieden, wanneer men hen noodzaakte tot restitutie van die Sommen, welken zij vóór de Revolutie, voor de waarneeming hunner Posten genoten hadden. Woelingen, die op sommige Plaatsen tot eene onberekenbaare hoogte stegen, en nog vermeerderd werden door de verschillende begrippen, die bij de Natie plaats hadden, *over*, en zich ontwikkelden bij de uitvoering, *van* sommige besluiten der *Conventie*, waar bij zich het eene of andere gedeelte des Volks, bevoorrecht, of benadeeld achtte. Het is deze aanmerking, die ons, naa het vermelden van de voornaamste gebeurenissen, betrekkelijk *Marine*, *Landmacht*, en *Finantien*, als met de hand geleid, tot de beschouwing van de inwendige gesteldheid des Vaderlands, staande het tijdvak, dat de Leden der *Eerste Nationaale Vergadering* de hoogste Macht uitoeffenden, door het beraamen en vast.stellen van verscheidene inrichtingen, welke bij hen als noodzaakelijk ter vestiging van het aangenomen Sijsthema aangemerkt werden. De beschouwing van dit alles zal nu en dan den waaren Vriend des Vaderlands grootlijks bedroeven, maar wat nood!

hij zal 'er de geest van dien tijd uit leeren kennen, en zich aan het einde met ons volkomen overreed en verzekerd houden, dat aan de onophoudelijke woelingen der Revolutionaire Clubisten, de verdeeldheid onder de *Conventioneele Leden*, de *Provinçiaale Besſtuuren*, en de *Stedelijke Municipaliteiten*, voornamentlijk te wijten ware, daar het in die en andere talrijke Vergaderingen niet ontbrak aan Leden, die bij alle gelegenheden blijken gaven, dat zij zich aan de gunst of ongunst van de eerſte toongeveren in Clubſen, en Volksvergaderingen, wel ongemeen veel lieten gelegen liggen, 't welk hen ſoms vervoerde, om de ſtrafwaardigſte bedrijven en de gewelddadigſte muiterijen, te rangſchikken in den rei van verſchoonbaare driftvervoeringen, oorſpronglijk uit eenen blakenden ijver voor de zaak der Vrijheid, (*) waar

(*) Niets was in dien tijd gewooner, dan wanneer de geweldenaarijen der Revolutionairen, tegen Perſonen of Bezittingen, zoo verregaande in het ooglopende waren, dat 'er geen ontkennen of plooijen aan was, dat als dan de oorzaak des gevals werdt toegekend: OF, aan eene onberedeneerde drift, ontſtaande uit *warme Vaderlandliefde*; OF, (dat nog erger was) *aan de onderliggende Partij*, als geevende daar toe gelegenheid, om dat zij geen deel namen in Clubſen of Societeiten, en aan de handelingen die in dezelven plaats hadden.

Hoe

waar door zij al veeltijds van de welverdiende ſtraffen, zoo niet geheel, ten minsten voor het grootſte gedeelte ontheven werden. Eene handelwijze, die, behalven het onbetaamelijke, dat daar in (aan de zijde der Rechteren beſchouwd) gelegen was, nog een grooter onheil aan de zijde der Bedrijveren ten gevolge hebben moest, en

Hoe ſchandelijk en ſtrafwaardig het Oproer was, dat geduurende de maand *Meij* 1796. binnen *Amſterdam* plaats had, (zoo als wij in den Text zien zullen) het werdt al mede uit dat gezichtspunt beſchouwd, zelfs door een Bedienaar van het zachtmoedig Euangelie dat op elke Bladzijde bijna, zulke handelingen wraakt, daar hij van dat Oproer gewagende, niet alleen de Oproerigen *de ijverigſte Vrienden der Omwenteling noemt*; maar 'er ook op volgen laat. „ *In deze geſteldheid*" (namelijk eene brandende begeerte, om aan de overwonnen Partij den moed te koelen) „ *mag men ſommige, door hen gepleeg-* „ *de en ſtrafwaardige ongeregeldheden, of, als uitwerkſels* „ *van een verbitterd misnoegen beſchouwen: of te gelijk,* „ *als eene gezochte aanleiding, om eens de Omwenteling* „ *aan dat oogmerk te doen beantwoorden, welk zij zich* „ *met dezelve voorgeſteld hadden.*" Zie ROGGE, *Historie der Staatsregeling*, Bladz. 82. Wat zou *men* van iemand denken, die op deze wijze, *de moord aan de Heeren* DE WITT, *in 1672 gepleegd*, plooijen wilde? Dat was ook verbittering, en een gezocht voorwendſel; maar wie is met ons niet overreed, dat verbittering en voorwendſel, de Moord in 1672, en het Oproer in 1796, niets verſchoonlijker maakt?

en ook waarlijk hadt, te weeten: dat zij, zich boven de Wetten verheven waanende, van dag tot dag ſtouter en onderneemender werden, en eindelijk tot de ſnoodſte Geweldenaarijen en oproerigſte Wanbedrijven overſloegen.

Bewijzen voor de waarheid dezer ſtelling, leverden verſcheidene Steden en Gewesten des beroerden Vaderlands op. De grootſte en beroemdſte Stad van hetzelve, het machtig *Amſterdam*, werdt geduurende den loop der maand *Meij* 1796. door eenen Gewapenden hoop in den akeligſten toeſtand gedompeld, waar van de reeds door ons opgegevene oproerige bedrijven van den 4 *September* en den 7 *November* des voorgaanden Jaars, flaauwe ſchetſen kunnen genoemd worden, (*) alleen, om dat de Regeering voldoening weigerde, aan het geroep en getier der Clubisten, om eene algemeene vervolging tegen allen die voor Aanhangers van het voorig Sijsthema bekend ſtonden. Onder de veele ſoorten van Gewapende Burgers, welke daar ter Stede dienst deeden, bevonden zich een aantal van eenige honderden *Artilleristen*, waar van het meerderdeel, ziende de fermiteit der Regenten, in het weigeren van voldoening aan die ſchandelijke vorderingen, het ſnoode opzet nam, om zelfs aan

(*) Zie IV. DEEL, Bladz. 120 tot 123.

aan hunne wraak voldoening te verſchaffen, daar zij den 6 en 7 *Meij*, met hunne uitgetogene Sabels door de Stad zwierden, en eene menigte van Perſonen mishandelden. Daar niemand hen dit belette, werden zij langs hoe ondernemender, trekkende in den vroegen morgen van den 8 *Meij*, vergezeld door een aantal Muzikanten, en begeleid met eene ontzettende menigte uit de heffe des Volks, (die zulks aangaapte of toejuichte) langs de Volkrijkſte ſtraaten, naar buiten de Leidſche Poort, vervullende de harten van de bewoonderen van den *Overtoom* met angst en vreeze, door het plegen van de ſnoodſte wanbedrijven. Hoe gaarne zij zich als echte voorſtanders van de Leere der *Gelijkheid* bij alle gelegenheden begroet zagen, hier toonden zij vlak het tegendeel, ten koste en ſchade van eenige Visſcherlieden, die aldaar met hunnen gevangen buit van *Paling* aangekomen waren, om die in de Stad te verkoopen: want, ſchoon zij de *Paling*, ondanks de tegenſpraak der eigenaars, zich zelven, tegen betaaling van *één en één halve Stuiver het pond* toeëigenden, (en dus inderdaad eene *dieverij* pleegden,) zoo oordeelden zij die ſchenddaad te kunnen vergoeden, door de Visſcherlieden te noodzaaken tot het zweeren van eenen plechtigen Eed, *dat zij de Paling voor niet minder dan drie Guldens aan*

de Rijken en Gegoedden verkopen zouden. Het *zuipen en zwelgen;* het *inſlaan van Glaazen;* het *beſchadigen van Huizen en Tuinen;* het *ſlaan; kwetſen; in het water ſmijten;* of andere *beestachtige mishandelingen*, aan lieden van verſchillenden rang, ouderdom en kunne, onder het uitſtooten van een ſtroom van de *ijsſelijkſte vloeken en verwenſchingen*, kende op dien ſchrikbarenden dag, bij deze gewapende Bende, en hunne verachtelijke Satelliten uit de Clubſen, geene maat of paalen, (*) en toen dezelve ten avond neig-

(*) Mogelijk denkt hier iemand, dat wij, dit zeggende, eene vergrotende manier van ſpreeken bezigen: dan; dit is het geval niet. Den toenmaaligen *Procureur der Gemeente*, den kundigen Rechtsgeleerden, Mr. MAURITS CORNELIS VAN HALL, drukte in zijn bericht aan het *Provinçiaal Beſtuur van Holland*, 'er zich nog ſterker over uit, zeggende: „ *dat Hij, en de Leden van* „ *het Committé van Crimineele Juſtitie, naa het neemen* „ *van Informatien, tot hun grievend leedwezen ontdekt* „ *hadden, dat de ſchanddaaden, door de* MUITERS *ge-* „ *pleegd, alle begrip te boven gingen, dat* BURGERS, „ *wien de Wapenen ter algemeene beveiliging waren in* „ *handen gegeven, zich niet ontzien hadden, zoo op het* „ *Territoir der Stad, als op dat van Amſtelland en Ken-* „ *nemerland, zich als Huisbraakers te gedragen, en zoo-* „ *danige feitelijke aanrandingen te doen, dat misſchien* „ *verſchillende Perſonen aan de ontvangene wonden het* „ *leven zouden verliezen.*" Wie ziet niet hoe uitgeſtrekt dat

neigde, trachtten die *Roervinken*, het werk gedurende den nacht binnen de Stad te voltooijen, daar een getal van misschien 200 Clubisten, zich naar een Nachthuis begaf, om aldaar alles te overleggen: dan, hier in werden zij *eenigermaate* belet, doordien de Stads Commandant, door de Regeering gelast werdt, *het Huis te omçingelen;* de Oproerlingen die binnen hetzelve gevonden werden, te vatten, en op die manier de rust te herstellen. *Eenigermaate*, zeggen wij, want daar de Commandant verklaarde: *dat hem zulks onmooglijk was*, zoo verspreidde zich de oproerige Bende wel niet verder door de Stad; maar dit belette niet, dat de Hoofden aldaar bleven samenschoolen, en zelfs de stoutheid hadden, om door het zenden van Afgevaardigden uit hun midden, eene Correspondentie met het *Committé van Waakzaamheid* te openen, dat laf, of hoe zullen wij het noemen? liefst dwaas genoeg was, om dezelve, geduurende den gehee-

dat oproer moet geweest hebben, daar 'er niet minder dan *drie Jurisdictien* door geschonden waren, namelijk die van de *Stad*, van *Amstelland*, en van *Kennemerland!* Het was niet slechts eene *Muitende*, *Huisbrakende*, en *Roovende*, maar ook eene *Moordende* Bende, die al dien euvelmoed eenen geheelen dag bedreef, en daar in niet gestuit werdt!! ô! Schande!!

heelen nacht, met dat *muitend Rot* te onderhouden, gedoogende, dat de afgezondenen der Muitelingen, zich met hunne Sabels, (die zij alleen ter bewaring van rust en orde ontvangen, doch nu met Burgerbloed besmeurd hadden) in deszelfs Vergadering vinden lieten, welken in last hadden, om van het *Committé* te eisschen, dat het door zijnen invloed zou bewerken, *de intrekking van twee onlangs zeer nuttige en noodzaaklijke verordeningen van de Justitie*, waar bij aan alle Tappers en Herbergiers, in de Stad, of derzelver Jurisdictie verboden was, *om des avonds naa* 10 *uuren gelagen te zetten*, en voorts: *dat zich niemand verstouten mogt, om 's avonds naa het gezegde uur, zich met eenig Geweer of Wapentuig op 's Heeren straaten te vertoonen. Nuttig* en *noodzaaklijk*, (zeggen wij) wanneer men bedenkt, dat aan dat *altoos Gewapend loopen van particuliere Burgers, langs de straaten en openbaare wegen, zoo bij dag als bij nacht*, was toe te kennen, het droevig onheil, dat op den 5 *November* 1795, aan den braaven, en in elks achting deelenden Wijnhandelaar, den Heere WESSEL SCHARFF, door zulk gewapend Geboefte bejegende, toen zij hem, niet in drift, of bij toeval; maar opzettelijk, en met overlegden euvelmoed, in het gezelschap van vertrouwde Vrienden overvallen kwamen,

men, en aldaar op zulk eene ontmenschte wijze met hunne Sabels verwondden en kwetsten, dat dien braaven Vader van drie hem tederlievende onmondige Kinderen, naa het doorstaan van de bitterste smerten, op den 23 *November* reeds, aan de gevolgen van dien moorddadigen aanval, in de eeuwigheid werdt overgebragt. Hoe dit zij, (om tot ons Geschiedverhaal van dien ontzettenden nacht, weder te keeren) het afkondigen van een Verbod, tegen het *zetten van gelagen*, en het *onnodig gewapend loopen, langs de straaten bij nacht*, werdt ook nu nog boven alle de reeds gemelde euveldaden, door dien hoop geschonden, en niettegenstaande hun getal zoo groot, en hunne gepleegde geweldenaarijen zoo veelen waren; niettegenstaande het *Committé van Waakzaamheid*, den geheelen nacht vergaderd bleef, om op alles *een waakend oog* te houden, en gebruik kon maaken van alle die middelen, welken aan hetzelve in handen gesteld waren, 'er werden niet meer dan twee van alle die Oproermakers bij de kop gevat, en in verzekerde bewaring gezet, en dus liep dien akeligen nacht ten einde.

Niets was natuurlijker, dan dat de Leden van den Raad zich al vroegtijdig ten Raadhuize begaven, om op alles, wat 'er geduurende twee dagen en drie nachten was voorgevallen, order

te

te ſtellen. De Raad overreed zijnde, dat de bron van al het kwaad huisvestte bij het meerderdeel der *Burger-Artilleristen*, nam daarom naa rijp beraad, het gepast beſluit, *om het geheele Corps, zoo wel Opper- en Onder-Officieren, als Gemeenen, van den dienst te ontſlaan*, en op die wijze al dien onnutten Wapenpraal afteſchaffen, (*) van welk, zoo veel mogelijk geheim gehouden beſluit, bij openbaare afkondiging op den volgenden dag, zijnde den 10 *Meij*, aan de Ingezetenen werdt kennis gegeéven. Zeer verſchillend intusſchen waren de uitwerkſelen, welke dit cordaat en welberaden beſluit des Raads op de zielen van Amſtels-Burgeren hadt: het groot-

(*) 'Er zijn 'er geweest, die dit beſluit des Raads als onberaden begroet hebben, zeggende: „*dat zij op die* „*wijze het geheele lichaam eene ſletrisſure toebragt, die* „*alleen voor een gedeelte admisſibel was.*" Dan, die bedenking houd (onzes inziens) geen ſteek, wanneer men in aanmerking neemt, dat, ſchoon het Corps Artillerisſen uit meer dan 700 Man was ſaamgeſteld, 'er echter *geen honderd* onder te tellen waren, die, door het gehoorzamen aan de Publicatie, tot Licentiatie van het geheele Corps, een bewijs gaven, dat zij, even als de Raad, die oproerige handelingen wraakten. — Wie, die een eerlijk hart in den boezem draagt, moest zich niet beijveren, om zich van zulk eene Bende te onderſcheiden, door het geeven van een blijk van gehoorzaamheid aan eene Stedelijke Overheid?

grootste, beste, en eerlijkdenkende gedeelte van hun, (hoe zeer zij ook in sommige opzichten over Godsdienst en Staatkunde verschillend denken mogten) juichten het den welverdienden lof toe, vertrouwende, dat als men de *oorzaak* van het kwaad wegnam, het *kwaad* zelve, weldraa niet meer bestaan zou; maar het oneindig kleiner, en in vergelijking met het voorig genoemde deel, bijnaa niet in aanmerking komend getal der oproerige Artilleristen, en zulken die met hen, in en buiten de Clubsen, éénstemmig dachten, wraakten het in den hoogsten graad, en deedt bij hen even die zelfde uitwerking als olij in de vlam. Het bevel, om nog dien zelfden namiddag tusschen 2 en 6 uuren, de van Stadswegen ontvangene Wapenen terug te brengen, of te doen brengen, hadt weldraa bij den oproerigen het schroomlijk gevolg, dat zij hunne woedende wraakzucht den lossen teugel vierden, want in plaats van de Wapenen aftegeeven, schoolden zij ten getale van 300 voor het Stadhuis, alwaar de Raad, (die inmiddels, ter bewaring van de rust, eenige Ruiters, en ook verscheidene Compagnien Burgers, aldaar, en op andere plaatsen post hadden doen vatten) tegen 7 uuren in den avond bijéén kwam. Nu weigerden zij, onder het uitzinnigst getier, aan de bevelen van den Raad te voldoen, eisschende,

dat

dat deze het gegeven bevel tot Licentiatie oogenblikkelijk introk. Ontzettende oogenblikken voorzeker! daar het al ſpoedig bleek, dat de in de wapenen ſtaande Manſchappen, weinig gezindheid hadden, om de Regeering tegen den moedwil der muitende menigte, in geval van gewelddadigen tegenſtand, te beſchermen: want toen de Raad, naa het vergeefsch beproeven van zachte middelen, zich tot meer ſtrengere genooddrongen zag, en aan de Commandant order gaf, om de Wederſpannigen te omçingelen, en dadelijk te ontwapenen, zoo was het 'er zoo verre van af, dat de Burgers aan die order voldoen wilden, dat zij in tegendeel zulks weigerden, en dus, als 't ware, met de Muitelingen eene gemeene zaak maakende, zoo zelfs, dat ſommigen der Burgeren tot hen overliepen, onder het onzinnig geſchreeuw van *Hoezee!* dat onder de ſaamgevloeide menigte van alle kanten opging.

Nu duurde het niet lang, of het eigentlijk en waare oogmerk, waarom ſints eenige dagen de gemoederen aan het giſten, en alle die ſchandelijkheden door de *Kanonniers* aangericht waren, ontwikkelde zich ten duidelijkſten: het bleek zonneklaar, dat het ſchendig ſtuk niets anders was, dan een *vuil Ei*, dat door de heetgebakerde Revolutionairen, in de Clubſen was uitgebroeid geworden; want een Viertal van de eerſte

Toon-

Toongeevers en Hoofdbeſtuurders van dezelve, vervoegde zich in die oogenblikken in de Raadzaal, en eischten op de onbeſcheidendſte wijze, *dat de Raad oogenbliklijk beſloot, tot de dadelijke Remotie van alle de Oranje-Ambtenaaren!* Het gepleegd oproerig geweld, was dus niets anders, dan een voortzetting van het gebeurde op den 4 *September*, en 7 *November* des vorigen Jaars, en eene vernieuwde poging, om, met behulp van gewapende Burgers, volvoerd te krijgen, daaden, waar toe de Franſche Legerbenden zich niet wilden gebruiken laaten. Een afwijzend en weigerend antwoord van den Raad aan het viermanſchap, was ſpoedig aan de op antwoord wachtende menigte op den *Dam* bekendt; een ontzettend aantal nam ijlings het beſluit, om op de woeste wijze het achtbaar Raadhuis intedringen, waar in zij ook geen tegenſtand ontmoette, en nu drongen eene ontelbaare menigte der muitende Kanonniers, en andere Roervinken, met den blanken Sabel in de vuist, de Raadkamer in, onder het uitbraaken van de ijsſelijkſte vloeken en bedreigingen, tegen de Leden des Raads, die uit alle de omſtandigheden en gedragingen dier Oproermakeren, niets anders beſluiten moesten, of zij zouden weldraa het ſlachtoffer van de wraak dezer helſche geesten in menſchelijke gedaanten

wor-

worden. Verhit en opgevuld met ſterken Drank, vlamden hunne oogen van wraak; het ſlaan en ſmijten op den Vloer en de Tafels, en het houwen en hakken naar de beevende Raadsleden, had geen einde, terwijl het rumoer veroorzaakte, dat niemand hunner hooren kon, wat den woedenden hoop begeerde.

Naa eenigen tijd, bij ontſtentenis van de hulp der Burgeren, (die den woesten hoop geworden lieten) in de angsten des doods doorgebragt te hebben, vernam de Raad eindelijk, wat den wensch der menigte was, hier in beſtaande: *de Publicatie, des morgens afgekondigd, waar bij het Corps Kanonniers ontſlagen werdt, moest niet ſlechts vernietigd, en buiten effect geſteld; maar zelfs door de Raad verſcheurd worden. Drie Cavalleristen, zich in het voorig Jaar ſchuldig gemaakt hebbende aan zulke euveldaaden, dat de Procureur der Gemeente, het ſcherp Examen omtrent hen nodig oordeelde, wilden zij in vrijheid geſteld hebben. Even het zelfde vorderden zij van éénen oproerigen Clubist,* Hunnemeijer *genaamd, die om zijn ſnood gedrag, tot eene Schavotſtraffe veroordeeld zijnde, in het Rasphuis gevangen zat. Ook moesten de beide daags bevorens, op order van het Committé van Waakzaamheid geäpprehendeerde Kanonniers, uit hun arrest ontſlagen,*

en

Geen, in de Raadzaal der Musschen, den 10.den en 11.den Mei 1796.

en eindelijk alle Oranjegezinde Ambtenaaren, dadelijk van hunne Posten en Bedieningen geremoveerd worden. Dit alles werdt met zulk eene geweldige bedreiging gevorderd, dat de Raad geene andere keuze overbleef, dan om die schandelijke eisschen, voor zoo verre dezelve van hunne Competentie waren, aan het muitend Rot in te willigen. De Raad te recht begrijpende, dat het ontslag der Zes gevangenen, niet geschieden kon, dan met medekennis en toestemming van den Procureur der Gemeente en verdere Leden van het Committé van Justitie, gaf zich nog wel alle moeite om dat ontslag te voorkomen; en werdt daar in ook gevolgd, door den zoo even gezegden Procureur, en twee Leden van de Justitie, (die inmiddels op het Stadhuis gekomen waren,) doch het kon luttel baaten: de euvelmoed der Bende ging zoo verre, dat één der Leden van gezegd Committé, door die onverlaaten, op de snoodste wijze in zijn Persoon mishandeld, en den Procureur VAN HALL met plundering van Huis en Have opentlijk bedreigd werdt. Ondanks al dat geweld, en zelfs in het aangrimmen van eenen geweldigen dood, bleef men echter het begeerd ontslag volstandig weigeren: een gedrag, dat, hoe loffelijk en prijsselijk het wezen moge, en die Heeren tot eenen eeuwigen roem verstrekken zal, echter weinig nuts

deedt, wijl het Geboefte de Raadzaal verlaatende, door middelen van geweld, de begeerde vrijheid niet alleen aan hunne Medeöproermakeren verleende, maar zich ook met behulp van de doldriftigste Revolutionairen, de teugels van het gezach bezorgden, waar door de grootste en beroemdste Stad des geheelen Vaderlands, met alle deszelfs braafste Inwooneren, aan alle de ijsselijke gevolgen van eene volslagene Regeeringloosheid zich vonden blootgesteld.

Het kon niet wel anders, of de maare van alles wat 'er te *Amsterdam* was voorgevallen, in den *Haage* bekend geworden zijnde, moest daar de geweldigste Sensatie onder de Hoogstgeconstituëerde Macht van *Holland* verwekken. Even als in het voorgaande Jaar, werdt 'er, op het leezen des Briefs van het Collegie van Justitie der Stad *Amsterdam*, eene Commissie uit het *Provinçiaal Bestuur van dat Gewest* benoemd, om zich onverwijld naar het beroerd *Amsterdam* te begeven, om op alles onderzoek te doen, en was het mogelijk de rust en orde aldaar te herstellen. Het gezegde Bestuur oordeelende eene Gewapende *Militaire macht* te behoeven, om het genomene besluit ter uitvoer te kunnen brengen, zondt, in den vroegen morgen van den 12 *Meij*, eene Commissie aan den Repræsentant *J. B. Bicker*, (die, bij indispositie van den tijde-

delijken Voorzitter *D. C. de Leeuw*, het Præsidium in de *Nationaale Conventie* bekleedde,) verzoekende: „ *dat hij in voorschreven zijne* „ *qualiteit order gaye, dat dadelijk twee Es-* „ *quadrons Ruiterij van het Haagsche Guarni-* „ *soen, de Commissie uit het Provinçiaal Be-* „ *stuur, ten geleide diende.*" Een verzoek, waar aan deze, uit hoofde van het gewicht en belang der zaake, en van oordeel zijnde, dat hij (volgens het 78 Artijkel van het Reglement voor de Nationaale Vergadering opgesteld,) daar toe volkomen bevoegd was, gereedelijk voldeedt, doch met zulk eenen onaangenaamen uitslag, voor den Heere *Bicker*, dat 'er bij alle doorzichtigen geen twijffel overbleef, of 'er bevonden zich onder de Leden der Hoogstgeconstitueerde Vergadering ook de zoodanigen, die de schandelijke oproerige bedrijven der Amsterdamsche Revolutionairen, zoo al niet opentlijk goedkeurden, ten minsten, niet efficacieuslijk wilden tegengegaan, en belet hebben; wijl zij ten sterksten afkeurden, het zenden van eene genoegsaame Militaire macht, waar door, aan de ééne zijde, het wettig gezach van den Raad hersteld; en aan de andere zijde, de hoofdbeleideren van alle de plaats gehad hebbende gruwelen, hunne welverdiende straffen toegedeeld zouden zijn geworden. Immers, het vervolg leerde, dat de

Leden van de Provinçiaale Commisſie, met het Eskorte, in den avond van den 12 *Meij*, te *Haarlem* gekomen zijnde, met voorneemen, om den volgenden morgen hunne reize vroeg naar *Amſterdam* te vervorderen, aldaar zulke beletſelen van de Revolutionairen ondervonden, dat zij het beſluit namen, om proviſioneel binnen *Haarlem* zich te blijven ophouden, en inmiddels van hun wedervaren aan het *Provinçiaal Beſtuur* kennisſe te geeven, waar uit zoo klaar als de zon op den middag te zien is, dat de klem der Regeering van die voornaame en volkrijke Wereldſtad, zoo in het *Politieke* als *Justitieele*, in de handen der Revolutionairen, en van zulken, die hen van de hand vlogen, berustte, en dat zij het Beſtuur dier Stad, immers de meerderheid van hetzelve, zoo verre naar de hand wisten te ſtellen, dat het bij de Staatscommisſie, (zich te *Haarlem* blijvende onthouden,) tot herhaalde reizen aandrong, om toch de uitvoering van den gegeven last niet te volvoeren, maar de Stad van den intocht eener Militaire macht te bevrijden; voorwendende, dat in dat geval *Amſterdam* in een Bloedbad veranderen zou, dewijl men geresolveerd was tot het uiterſte te komen, en 'er alles aan te waagen. Eene bedreiging, die op de harten der *Provinçiaale Leden*, binnen *Haarlem* op gunstiger berichten wachtende, zoo veel in-

invloeds had, dat hunne zending, (ondanks zij voor hun vertrek uit den *Haage* zich van een *uitſteekend Costuum*, voorzien hadden,) geen voortgang had, dan toen den Franſchen Generaal *Bournonville*, hen daar toe gelegenheid verſchafte, door het onverwacht zenden van eenige *Franſche Husſaren* tot binnen de Stad, het welk tot blijdſchap van alle rust- en orde-beminnende Ingezetenen aan de ééne zijde, weldraa den moed van veelen deedt in de ſchoenen zinken, en aan het geweld paalen zette; doch dat aan den anderen kant, een kreet over geweld en onrecht, der geëerbiedigde Volksmajesteit aangedaan, in den Lande deedt geboren worden, die eindelijk deedt zien, dat het gedrag der Amſterdamſche Clubisten, niet alleen volmaakt in den ſmaak hunner Collegen, in de overige Steden ſamenſchoolende, viel; maar dat dezen, ingevalle het Plan te *Amſterdam* gelukt was, en de Franſche Generaals hetzelve zoo zeer begunſtigd hadden, als zij het nu afkeurden, en tegengingen, in de overige Steden zouden naagevolgd hebben. Van veele kanten ſtroomde der *Nationaale Conventie* een aantal Adresſen toe, waarin het *ſtillen van Burgergeſchillen*, (dus noemde men het ſchandelijkst oproerig geweld) door den Militairen arm, bij de Clubisten *als een attentaat op de pas gevestigde Vrijheid; op de erken-*

kende Oppermacht des Volks; en als eene wederinvoering van de pas afgeschudde Slavernij, op eenen onbesuisden toon beschouwd en versoeit werdt. De Volks-Club te *Haarlem* gaf (als het ware) den toon aan allen, toen uit dezelve een Adres, gericht aan de *Conventie*, en aan het *Provinçiaal Bestuur van Holland*, te voorschijn kwam, het welk de denkwijze der Onderteekenaars kennen doet, daar zij, naa het uitstooten van de snoodste lasteringen (*) tegen de voorheen plaats gehad hebbende Regeerwijze, hun Adrés met dezen eisch besluiten: „ *Dat 'er* „ *een Decreet genomen werde, waarbij bepaald* „ *en*

(*) Is het geen lastering, wanneer men hen in substantie zeggen hoort: „ *Het is nog zoo versch in ons* „ *geheugen, hoe wij Zeven Jaaren achter een door die* „ *Troupen, die uit de Schatten, rookende van het bloed* „ *en zweet der Burgeren betaald werden, zoo het heette,* „ *in rust gehouden, maar in waarheid belet werden,* „ *om onze Rechten te doen gelden. Naauwlijks zijn die* „ *tijden van Angst en Geweld verdweenen, of wij zien* „ *een verschijnsel, 't geen zoo veel overéénkomst heeft* „ *met dat, het welk ten tijde van het geweldadig Huis* „ *van Oranje plaats greep, (dat Huis, welks bedrijven* „ *wij vervloeken, en bij welks verdwijning wij den ondergang van alle Overheersching en Geweld gehoopt hadden.) Wij zien Nationaale Militairen tegen de Gewapende Burgers opgevoerd, en Burgers huiverig om ze* „ *in hunne Stad te ontvangen!*"

„ *en vastgesteld wordt, dat voortaan geene Na-*
„ *tionaale Militie immer tegen de Gewapen-*
„ *de Burgermacht zal aangevoerd, of in ver-*
„ *schillen tusschen de Geconstitueerde Machten*
„ *en Burgers gebruikt worden, ten ware* DE
„ GEWAPENDE BURGERMACHT ZELVE,
„ *of* DE MEERDERHEID DER GROND- EN
„ WIJKVERGADERINGEN *eener Plaats, dien*
„ *bijstand mogt requireeren, om den aanhang*
„ *van het Stadhouderlijk gezach in eenigerhan-*
„ *de moedwillige onderneeming te keer te gaan,*
„ *of eenig ander daadelijk oproer te dem-*
„ *pen.*" (*)

Onbehoorlijke en schandelijke vordering voor-
ze-

(*) Wie hoorde immer een schandelijker verzoek of eisch, aan een met het Hoogst gezach bekleed Collegie voorstellen, dan deze *Haarlemsche Clubisten* hier bestonden te doen? GEWAPENDE BURGERS, en LEDEN VAN WIJKVERGADERINGEN, *worden door die bemoeiällen hier een macht toegekend, die zij aan Geconstituëerde Machten betwisten! en die macht willen zij alleen gewend hebben tegen de Oranjepartij!* Ergo: *de Clubisten alleen de Souvereinen!* Zij snappen van *meerderheid der Grondvergaderingen.* Wisten zij dan niet, dat die in geene aanmerking verdiende genomen te worden, daar het zelfs in hunne Stad reeds zoo ver gekomen was, dat in een geheele Grondvergadering, soms 4 of 6 Leden zich vinden lieten!

zeker, waar over het Nageslacht zich nog verbazen zal! en nog meer, wanneer het ontwaard, hoe het verleenen van Patent aan eene Militaire Macht, ter snuiking van de ongehoorde stoutheid der Oproerlingen, bij sommige Leden der *Nationaale Conventie* beschouwd werdt. Een menigte van Redenaars beklommen bij die gelegenheid den Spreekstoel, om het gedrag van den Præsident *Bicker*, te wikken en te weegen, te gispen, of goed te keuren, op eene wijze, dat men zich verwonderen moet, hoe het mogelijk ware, dat in eene Vergadering, bijééngeroepen om de algemeene belangen van het Vaderland te helpen bevoorderen, het geeven van zulk eenen noodzaaklijken last, als is *het oogenblikkelijk dempen, en te keer gaan van een openbaar Oproer*, aan eenige bedenking, veel minder tegenspraak van iemand zou zijn onderhevig geweest, jaa, dat 'er een aantal Leden geweest zou zijn, die zulk eenen allernoodzaaklijksten last, ter weering van verdere gevreesde onheilen, afkeurden, derwijze, dat eindelijk den Præsident, des marrens en hairklovens moede, zich bij zijne Medeleden, (als het ware) verdedigen moest, met deze veelzeggende Aanspraak, die genoegsaam doet zien, hoe sommigen over zijn gehouden gedrag, zich op den Spreekstoel durfden uit te laaten: „ *Ik heb* „ *met zeer veel gelatenheid en kalmte van ziel,*

„ *alle*

„ *alle de discusſien ten mijnen aanziene aange-* „ *hoord. — Ik behoeve mij niet te verdedigen,* „ *of te verklaren, dat mijn oogmerk niet is* „ *geweest, om Burgerbloed te vergieten: dit* „ *ſtrijdt tegen mijn bekend Character, en de* „ *aandrift van het bloed mijner Vrijheidmin-* „ *nende Voorouderen, dat door mijne aderen* „ *vloeit. Ik had gemeend, van het voorgevalle-* „ *ne alleen kennis aan deze Vergadering te* „ *moeten geeven, doch de onderſcheidene discus-* „ *ſien noopen mij, om te eisſchen, dat de Ver-* „ *gadering zich cordaat ten aanziene van mijn* „ *gehouden gedrag prononçeere. Dit alleen zal* „ *ik hier nog bijvoegen, dat mijn geweten ge-* „ *rust is, en mij niets verwijt.*" En hier op het *appèl Nominal* inſtitueerende, bleek het, dat 27 Leden zijn gedrag afkeurden, en 69 zulks approbeerden.

Wanneer wij het bijgebragte, belangende dit vreeslijk oproer en gepleegd geweld, te *Amſterdam*, in overweging neemen, is het dan wel te verwonderen, dat 'er zich meer ſoortgelijke Tooneelen in het Vaderland vertoonden? Moest het der muitende menigte niet ſtijven en ſterken in hunne zucht tot Removeeren en Vervolgen hunner Mede-Ingezetenen, wanneer zij in eene openbaare Vergadering, die geweldenarijen, of rechtſtreeks, of van ter zijde, hoorden goed-

 keu-

keuren, of verzachten? Wanneer zij zelfs de meestschuldigen hunner Spitsbroederen, van alle straf bevrijd zagen? of, zoo 'er al eenige straf werdt uitgeöeffend, dat dezelve geheel niet beantwoordde aan het gepleegde misdrijf, door welk gedrag ten duidelijksten bleek, dat 'er maar al te veel eenzijdigheid, zoo geen oogluiking, in sommige Rechtbanken plaats hadt? Wij zouden dit, wanneer het ons gelustte, door een reeks van voorbeelden, die ter onzer kennisse kwamen, op de onwraakbaarste wijze staven kunnen: dan, op dat het bij de stukken blijke, dat wij hier niets dan de waarheid zeggen, zal het genoegsaam zijn hier met één kort woord te gewagen van den afloop eenes Rechtsgedings, dat in de maand *October* des Jaars 1796. te *Leijden* plaats had, tegen niet minder dan *vijf Oproermaakers*, die zich, alschoon dienstdoende Burgers zijnde, in den avond van den 3 *October* des Jaars 1795. (*) aan het hoofd eener ontzettend groote Plun-

(*) Onder de veelvuldige bewijzen, die 'er voorhanden zijn, om het Zedelijk en Godsdienstig Character der *Leidsche Municipaalen*, in de eerste Tijdperken der Revolutie, naar waardij te leeren kennen en te beoordeelen, is geene van de geringste, dat zij, de oude loffelijke instelling hunner dappere Voorvaderen, om naamelijk, *het merkwaardig Ontzet der Stad en Burgerij, van de stren-*

Plunderbende gesteld hebbende, de geheele Stad in rep en roere stelden, door het pleegen van de gruwelijkste geweldenaarijen, aan een menigte van

strenge en langduurige Belegering der Spanjaarden, op den 3 *October* 1574. *Jaarlijksch te vieren, door deze groote weldaad op eene Godsdienstige wijze in alle de Kerken der Stad met dankërkentenis te gedenken*, afschaften; welke loffelijke gewoonte tot in het Jaar 1794. onafgebroken heeft stand gegrepen. Waarom geschiedde zulks, zal hier mooglijk iemand, met het grootste recht, vraagen: zoo wij die Mannen blindeling gelooven willen, *dan had de rede, waarom de Voorvaderen dien dag bevalen te vieren, reeds opgehouden te bestaan, met den Munsterschen Vrede in* 1648. Hoe belachlijk! Even of de dankbaare hulde aan het OPPERWEZEN, voor eene Weldaad, waar door de *waare Nederlandsche Vrijheid* zoo zeer bevoorderd werdt, te veel kon herdacht worden. Hadden zij gezegd, dat zij het aandenken aan de Heldendaaden van Prins WILLEM DEN EERSTEN op dien dag vreesden, en dat hen zulks onverdraaglijk zijn zou, zij hadden de waarheid gezegd. Hoe dit zij: de 3 *October*, die 220 Jaaren, op een Godsdienstige wijze, met vermijding van alle gewoone bedrijven, plechtstatig was gevierd geworden, werdt nu verordend tot een Feestdag voor de Gewapende Burgermacht, ter overgave van de nieuwe Vaandels, die men haar van Stadswege schenken wilde: en om dit met alle luister te verrichten, moest den *Marktdag* één dag vervroegd worden. Uitmuntende gelegenheid voor een uitgehongerd Gemeen, om voor één poos den raazenden honger te vergeeten, en eens recht vro-

van Huizen en Perſoonen, van bij hen in het oog loopende, en in den haat zijnde Oranje-Ambtenaaren, niet ſlechts met de Glazen in te ſlaan, maar ook door in dezelve in te dringen, en de Bewooners op de beestachtigſte wijze te mishandelen; voorts de Stads Binnenwacht, tegen wil en dank van den Commandant, en den Schildwacht te forçeeren, en éénen der gevangene Oproermaakers, in vrijheid te ſtellen, door alle welke bedrijven, de algemeene rust en veiligheid op de ſnoodſte wijze geſchonden werdt, van zulken, die volgens hunnen Burgereëed, verplicht waren, dezelve met de verkregene Wapenen te beſchermen. De ſchrik, ontſteldtenis en verwarring, welke dien avond en nacht, binnen *Leijden* plaats had, laat zich vrij beter gevoelen, dan beſchrijven, en niettegenſtaande 'er zich zoo veele Gewapende Manſchappen, en veele Bedienden van de Justitie in de Stad bevonden, zoo bleef het geweld niet alleen eenige uuren aanhouden, maar 'er werden niet meer dan vijf Belhamels *in flagranti delicto*, bij de kop gegrepen en in beſloten hechtenisſe geleidt. Zou men nu niet met alle rede hebben mogen verwachten, dat

vrolijk dat *Burgerfeest* te vieren. Op welk eene wijze men dit volvoerde, zal den Text duidelijk openbaaren!

dat misdaaden van zulk eenen aart, als 'er door hun op dien avond waren gepleegd, met den meest mogelijken ſpoed, anderen ten voorbeelde zouden zijn geſtraft geworden? en dat de ſtraffen geëvenredigd zouden zijn geweest aan de hoegrootheid van de misdaaden? Immers, jaa! dit vorderde niet alleen den letter der Wet, maar de omſtandigheden van tijden maakten dit thans meer dan ooit tot eenen Plicht. Met dat alles, niettegenſtaande het oproer den 3 *October* 1795. voorviel, het was niet voor den 28 *Maart* 1796. dat de Crimineele eisſchen tegen hen door den Algemeenen Aanklager, werden gedaan en genomen, houdende omtrent de twee meest ſchuldigen Condemnatie, door het Collegie van Civiele en Crimineele Justitie, tot Geesſeling; een 12 Jaarig Confinement; en een eeuwigduurend Bannisſement, (*) en voor de drie overigen alleen tot een

(*) Wij achten het onnodig, om ons Geſchiedverhaal te ontçieren, zoo met de Naamen van dit oproerig *Vijftal*, als met het zwart Register der Wanbedrijven op dien avond, door hen, en zulken, die hen vergezelden, bedreven. Genoeg is het, te zeggen: dat 'er niet minder dan in de 70 *Huizen*, door het *inſlaan van Glaazen*, het *hakken* en *houwen* met hunne Sabels, en op andere manieren gedemolieerd werden; en dat het getal der aangerande en mishandelde Perſonen nog oneindig grooter

een 12 Jaarige Gevangenis en eene eeuwige Ver-banning. Eisſchen, die derhalven aan de Wet be-antwoordden, en over welks toeſtemming of ont-zeg-

ter was. Nergens evenwel, ging de woede en plunder-zucht zoo verre, dan aan het Huis van een oud, en in elks achting, altoos gedeeld hebbend braaf Burger, genaamd IZAÄK MEJEUR, welken benevens zijne Echtgenoote twee dagen bevorens naar *Amſterdam* vertrokken zijnde, ter verrichting van eenige zaaken, zijn geſloten Huis en Bezittingen aan de publieke beſcherming had toevertrouwd. De Plunderbende bemerkende, dat 'er ondanks al het inſlaan der Glaazen aan de voorzijde van het Huis, en het rammeijen op de Deur, geen Mensch te voorſchijn kwam, beſtondt als toen om het op zijde aantevallen, en was het mooglijk 'er binnen te geraaken. Een Hekwerk, dat de Kelderkeuken van de gemeene Straat afſcheidde, werdt met eene helſche woede uit den grond gerukt, en in het Water geſmeten; toen ging het op een breeken aan de geſlotene Vengſterraamen los, derwijze, dat één derzelve weldraa opengebroken was, zeker met oogmerk, om het weêrlooſe Huis van binnen uit te plunderen. Dan, dit werdt belet: *eensdeels*, door een getrouwe waakzaame Huishond, die het geweld aan zijns Meesters huis hoorende, door het opengebrooken Vengſterraam toeſchoot, en één der voorſte Plunderaars derwijze in de beenen beet, dat hij zijn Plan niet volvoeren kon; *anderdeels*, dat juist op dat oogenblik een Patrouilje aankwam, die op de Bende losbrandde, waar door zij het opgebroken Huis verlieten. Wie gevoelt het bloed niet een ſneller loop neemen, wanneer hij bedenkt, dat de Aanvoerders van dien euvelmoed, zich door

zegging, niet lang behoefde gedelibereerd te worden: dan, 'er verliepen niet minder dan 6 maanden, eer de Rechters daar mede gereed waren, en waar kwam alles op neêr? Drie van hen werden veroordeeld tot een Confinement van *Een Jaar en twee Weeken*, één voor *Een Jaar en vier Weeken*, en de vijfde voor *Een Jaar en zes Maanden*, mits echter, dat het Jaar, het welk verlopen was tusſchen de Appræhenſie en de Condemnatie, daar van afgetrokken werdt, en dus, werden deze Roervinken naa verloop van twee, en vier weeken ontſlagen niet alleen, maar keerden, tot ergernis van alles wat eerlijk dacht, wederom in den kring der Burgermaatſchappij terug, welken zij zoo ſchandelijk beledigd en geſchonden hadden. (*) Hoe zeer moest

door hunne Wapens en Monteering als Officieren of Gemeenen der *Burger-Artilleristen* kennen deeden, die volgens hunnen Eed, dergelijke geweldenaarijen verplicht waren te beletten.

(*) *Was dit een ſtraf, geëvenredigd aan de ſchandelijkheid der misdaden, gepleegd tegen de Burgermaatſchappij?* Dit zal gewisſelijk het Nageſlacht verwonderd vraagen, wanneer het den afloop der Proçedures, tegen deze *Muitelingen*, te weeten komt, en de ſtraffen, waar toe zij verwezen werden, vergelijkt, met die, welken in die dagen aan zoo veele honderden zijn aangedaan, over de geringſte overtreding der ſtrenge Placaaten, waar

moest dit de overigen in hun kwaad niet ſtijven?...

Dit waren, onder veele andere gevallen, bij den *onkundigen hoop*, de uitwerkſelen en gevolgen van het ſteeds hand over hand toeneemend geklag over ledige Kasſen; een raazend Geldgebrek;

waar mede de muuren der Raad- en Rechthuizen in de Steden en op de Dorpen als bekleed werden. Dan! hoe groot die verwondering ook wezen moge, zij zal nog hooger ſtijgen, wanneer het Nageſlacht nog daarënboven verneemen zal, dat de eerſte en voornaamſte Aanvoerder van de Bende, HENDRIK RYGMAN genaamd, (bekleed met de waardigheid van *Officier der Burger-Artilleristen*, en zich in het oproer bijzonder gedistinguëerd hebbende, met *zijne glanzende Monteering*, *zilveren Epaulettes*, en eenen vervaarlijk langen *Sabel*,) korte tijd naa het ontſlag uit zijne Detenſie, door den Raad der Stad, begunstigd werdt, met het *Poortiers-Ampt van de Koepoort*. Zou men, dit leezende, bijnaa niet genooddrongen worden, om te moeten vooronderſtellen, dat zulks ſtrekte, *of* tot eene beloning voor zijnen blakenden ijver? *of* tot een vergelding voor de ſchade, die hem het gevangen zitten, geduurende den tijd dat zijn Proçes voor het Collegie van Justitie hangende was, veroorzaakt hadt? — Zoo dit laatſte het geval mogt geweest zijn, hoe ſmertelijk moet dit niet gevallen hebben, aan de bewooners der geplunderde Huizen? welken, niettegenſtaande hen door den Raad der Stad, Schaêvergoeding beloofd werdt, dezelve tot heden, niet genoten hebben!

brek; en de aanhoudend dringende vorderingen der Beſtuurderen, ten einde in dezelve voorzien werde. Gelukkig indedaad zou het zijn, wanneer wij die uitwerkſelen en gevolgen, alleen aan het bedrijf eener onkundige Bende konden toekennen, en wanneer de Geſchiedenis genoegſaame bewijzen aan de hand gaf, om ons te overreden, dat alle Beſtuurderen zich bevlijtigd hadden, om het kwaad krachtdadig te keeren en uit te roeijen! Dan, hoe ſmert het ons, te moeten zeggen, dat wij naa een gezet onderzoek van het geen 'er in die dagen plaats greep, genooddrongen werden te moeten zeggen, dat de violente maatregulen, die verſcheidene Geconſtitueerde Machten zich tegen de onderliggende Partij veroorloofden, maar al te veel aanleiding aan een hollend gepeupel gaven, om tot zulke vervolgingen, en ongeregeldheden uit te ſpatten, daar het niet ontbrak aan Collegien van Beſtuur, die den ontredderden toeſtand der Finantien, en het ſteeds toeneemend Geldgebrek, ſints den dag der Revolutie, tegen overtuiging en beter weeten aan, niet toekenden aan de waare oorzaak waar aan dezelve toe te kennen was, maar aan het misdadig opzettelijk verſpillen, beroven, en beſteelen der Publieke Kasſen, door de Leden des afgeſchaften Beſtuurs (quaſi) bedreven; en (dat nog erger is) dat zij bij openbaaren Placaate, en

zelfs door de ongehoordste dwangmiddelen, het reeds woedend onkundig gepeupel, in deszelfs valschen waan versterkten, daar men beval, dat de Leden des voorigen Bestuurs, of de Erfgenaamen van de reeds overledenen, restitutie doen moesten van alle Tractementen en Emolumenten bij hun genoten. Immers, op deze schandelijke wijze gingen de *Stichtsche Volksbestuurderen* andermaal (*) te werke, toen zij op den 26 *April* 1796,

(*) Andermaal, zeggen wij: bedoelende daar mede, om den Lezer onder het oog te brengen, dat hij het zoo aanstonds volgend verhaal, *aangaande het Placaat tot Restitutie der genotene Tractementen en Emolumenten door alle de Leden van het Oud Bestuur*, niet verwarre met een vroeger poging, binnen *Utrecht* in het Najaar van 1795 gepractiseerd, om hun *Twee Millioenen* Schats af te persen, doch het welk, door de tusschenkomst van de *Fransche Generaals*, geheel verijdeld werdt, en wel op eene wijze, die tot geene geringe schande van de Hoofdbeleideren des werks strekte. Want naauwlijks hadden zij op de willekeurigste wijze het Decreet genomen, om *Twee Millioenen Guldens*, van de Leden des vernietigden Bestuurs af te knevelen, of zij zonden dat besluit, bij Circulaire gedrukte en gecachetteerde Brieven, aan alle de Leden t'huis, *met bijgevoegde Insinuatie en bedreiging, om aan den inhoud te voldoen vóór den 1 December* 1795, *op pœne van Gijzeling.* Het kon niet wel anders, of zoo iets moest eene algemeene Sensatie bij alle de Geïnsinueerdens verwekken,

1796. een Placaat tegen de *Oude Staats- en Stedelijke Regeeringsleden* van dat Gewest lieten uitgaan, dat in boosaartigheid, bitterheid, en samenflansing van de tastbaarste onwaarheden, om een onkundig gemeen tot de hoogste graad van woede, tegen de meest gegoedde Ingezetenen op te hitsen, zonder voorbeeld is. Een stuk, dat op veele plaatsen de kennelijkste bewijzen oplevert, dat de Steller van het zelve op dat tijdstip door eenen helschen geest moet zijn aange-

ken, die te recht begrepen, dat zulk een handelwijze vierkant strijdig was met de *gestotene Capitulatie*. Trouwens, dit begrepen ook de *Fransche Legerhoofden*, die ooggetuigen waren van alle de geweldenarijen, die 'er sints de Revolutie binnen *Utrecht* hadden plaats gehad; en het lijdt geen bedenking, dat aan hunnen invloed is dank te weeten, dat eenige weeken naa de afzending der *Insinuatien*, de Geïnsinueerde Regenten, door een Landschapsbode werdt aangezegd: „ *dat de gezondene Brie-* „ *ven moesten geconsidereerd worden*, *als niet gezonden te* „ *zijn*, *maar dat zij dezelve aan het Huis van den Se-* „ *cretaris* PIETER 'T HOEN, *moesten terug bezorgen.*" Eene order, waar aan die Heeren spoedig voldeeden; waar door zij ook van de voldoening geheel bevrijd bleven; maar, die niet te min, tot grievend leed, en eene onuitwisbaare schande verstrekte, van hen, die het stuk hadden doen Insinueeren. Op welk eene schandelijke wijze zij dezen mislukten aanval, in *April* 1796 vernieuwden, zal ons in den Text verder blijken.

geblazen geworden, zonder welke het bijnaa niet mooglijk zou zijn geweest, om zoo iets in de waereld te ftooten: want, naa dat hij alles wat 'er ten tijde der voorgaande hooggaande Volkstwisten in het *Sticht* en de Stad *Utrecht*; ook naa het intrekken der Pruisfifche Legermacht in 1787. en vervolgens was voorgevallen, in het haatelijkst daglicht, en lijnrecht ftrijdende met alle Historiëele bewijzen, op de vinnigfte en woedendfte wijze had ter nedergefteld, legt hij alle de Leden van het vernietigd Beftuur deze volgende lijst van zwarte misdaaden te last: „ *Zij* „ *zijn het, die door den aanvang des Burger-* „ *oorlogs, de wettige Regeering van Stad en* „ *Provinçie hebben genoodzaakt tot enorme kos-* „ *ten, ten einde zich tegen hunne bloed- en* „ *wraakgierige oogmerken te wapenen en te* „ *dekken. Zij zijn het, die zich op de onwet-* „ *tigfte wijze hebben meester gemaakt van het* „ *openbaar gezach, en de onvervreemdbaare* „ *Rechten onzer goede Burgeren en Ingezetenen;* „ *die der braaffte en weldenkendfte Burgeren,* „ *en hunne talrijke Huisgezinnen het brood uit* „ *den mond gerukt; veelen derzelver door ge-* „ *wetenlooze Proçedures, en fchandelijke Sen-* „ *tentien vervolgd en verdreven; 's Lands ver-* „ *mogen tot onderfteuning van hun eigendunke-* „ *lijk gezach verfpild, en eindelijk zich door*

„ *de*

„ *de zucht tot overheersching, zoo ver hebben*
„ *laaten vervoeren, dat zij tot handhaving van*
„ *hunne dwinglandij, liever hebben gewild, den*
„ *Oorlog, door de Fransche Republiek alleen*
„ *aan den Ex-Stadhouder verklaard, mede*
„ *zich aan te trekken, en dus moetwillig het*
„ *lieve Vaderland aan eenen vernielenden Oorlog*
„ *bloot te stellen; het bloed van 's Lands Inwoo-*
„ *neren te doen stroomen; het Land door In-*
„ *nundatien, als andersints te verwoesten, en*
„ *een aantal onzer goede In- en Opgezetenen*
„ *tot den Bedelzak te brengen, dan hetzelve*
„ *aan de Vrijheid en Rechten herstellende*
„ *Fransche Natie in te ruimen. Om al het*
„ *welke,* (dus vervolgt men) *en in aanmerking*
„ *neemende de rechtmatige klachten onzer goede*
„ *In- en Opgezetenen,* (*) *is het niet meer dan*
„ *billijk, dat aan dezelve gehoor worde gegee-*
„ *ven, en dat zij, die de oorzaak van 's Lands*
„ *onheilen zijn, in de eerste plaats den zwaar-*
„ *sten last draagen, om die onheilen te beteren;*
„ *te meer, daar zij bij de aanmaatiging van*
„ *hun*

(*) Die *goede In- en Opgezetenen* hebben wij reeds uit hunne bedrijven leeren kennen, toen zij in *Maart* 1795. zoo gruwelijk huishielden, doch daar in belet werden door den Franschen Repræsentant RAMEL, enz. Zie ons III. DEEL, Bladz. 236 en vervolgens.

„ *hun overheerschend gezach sedert* September
„ 1787. *hunne Regeering hebben aanvaard en*
„ *beëedigd*, *op een Reglement*, *het welk niet*
„ *alleen door het grootste en notabelste gedeelte*
„ *van de Inwooneren dezer Landschap*, *maar*
„ *ook door een Commissie uit de drie Leden*
„ *van Staat*, *is verklaard onwettig te zijn in-*
„ *gevoerd*, *en dat dus hunne Regeering*, *sedert*
„ *hunne gehoudene zoogenaamde Staatsvergade-*
„ *ring te* Amersfoort, *tot den dag hunner de-*
„ *missie*, *niet anders kan worden beschouwd*,
„ *dan onwettig en strijdig met 's Volks rechten*
„ *en belangen.*" Het was daarom, „ *dat zij*
„ *hadden goedgevonden te statueeren*, *zoo als zij*
„ *statueerden bij dezen*, *dat alle Leden van*
„ *het voorig Bestuur*, *zoo in Staats- als Stads-*
„ *Regeeringen geplaatst*, *gelijk ook de Hoofd-*
„ *schouten der Steden*, *en de Maarschalken der*
„ *Kwartieren*, *voor zoo verre zij in Staats- of*
„ *Stadsregeering hebben Sessie gehad*, *alle de*
„ *door hen in die qualiteiten van den Lande*
„ *genotene Gelden*, *zoo Jaarlijksche Tractemen-*
„ *ten als Emolumenten*, *aan Regeeringsposten*
„ *geaccrocheerd zijnde geweest*, *sedert hunne*
„ *zoogenaamde Staatsvergadering te* Amersfoort,
„ *op den* 30 Augustus 1786. *aangevangen*, *tot*
„ *den dag hunner Demissie ingesloten*, *aan den*
„ *Lande te zullen restitueeren*, *en te betaalen*
„ *bin-*

„ *binnen den tijd van vier weeken naa het*
„ *publiceeren en affigeeren dezer Publicatie, op*
„ *pœne, dat tegens de nalatigen in dezen ten*
„ *ſcherpſten zal worden geproçedeerd. Zullende*
„ *de Erfgenaamen van die Regenten, die reeds*
„ *overleden zijn, uit de Goederen van de over-*
„ *ledenen, de reſtitutie der bovengemelde Trac-*
„ *tementen en Emolumenten moeten doen, enz.*
„ *Gelastende den Procureur-Generaal tegen de*
„ *gebrekigen te proçedeeren, en hen te doen ex-*
„ *ecuteeren als naar rechten.*"

Zie daar eene derde violente maatregel, om de uitgeputte Schatkist te vullen; en die de twee vorigen in boosaartigheid en uitgeſtrektheid verre overtrof! Want, daar die beiden zich alleenlijk bepaalden tot de Regeerings-Leden, welken bevorens *binnen de Stad Utrecht* in functie geweest waren; daar ſtrekte zich deze derde uit, over allen die niet alleen in de hooge *Staats-Collegien*, maar ook in de Regeering der *Steden*, en ten *platten Lande*, door het geheele *Sticht*, eenige Post van Bewind uitgeoeffend hadden, en welken nu op zulk eenen trotſchen en gebiedenden toon geordonneerd werden, om *binnen vier weeken* aan dit bevel te voldoen. Hadden de beide voorgaande onrechtvaardige vorderingen, een kreet in den Lande doen opgaan, de afkondiging van zulk een Bloedplacaat

 deedt

daedt zulks nu niet minder, en kon niet lang verholen of onopgemerkt blijven bij den Franſchen Generaal en Chef *Bournonville*, die ter goeder uure, te dien tijde, het Oppercommando over de Stad in handen hebbende, gelogeerd was ten huize van den *Wel-Ed. Heere Leydſius*, en dus in de nabijheid van het Landſchapshuis, alwaar de *Repræſentanten* daaglijksch bijéénkwamen. Deeze Krijgsbevelhebber, die meer dan ééns getoond had, dat hij een vijand van alle onbehoorlijke vervolgingen en vexatien was, naauwlijks gehoord hebbende, wat men in den ſchild voerde, en overreed van het onrechtvaardige dat ook nu in dien eisch gelegen was, trad oogenbliklijk ten huize uit, en begaf zich naar de gewezene *Staaten-Vergadering*, vraagende aan éénen der Bodens of Deurbewaarders: *waar de Repræſentanten zaten?* Dezen hem willende aandienen, volgde *Bournonville* hem op de hielen, vatte één der ledigſtaande Stoelen, en zette zich, tot verbazing van de vergaderde Leden, in hun midden neder, geevende aan hen op eenen ernſtigen toon, *zijne verwondering niet alleen, maar ook zijne hoogſte verontwaardiging over de afgekondigde Publicatie te kennen, hun gelastende, om zorg te draagen dat dezelve dadelijk ingetrokken en buiten effect geſteld werde.* Verklarende tevens: *dat hij, als* Generaal *en*

Chef,

Chef, *nooit gedogen zou, dat men onder zijn oog de goede Trouw van de Capitulatie, tijdens den intocht der Fransche Troupen in het* Sticht, *gesloten, op zulk eene wijze opentlijk schondt!* Terwijl hij opstaande, en hen eene vrije deliberatie geevende, hen bij zijn vertrek gelastte, *om bij het scheiden der Vergadering, hem het resultaat, aan zijn Logement te doen toekomen.*

Hoe wonder vreemd deze Wetgeevers, over zulk een bezoek en de daar bij ontvangene orders opzagen, laat zich beter gevoelen, dan door ons beschrijven. Gevoelende aan de ééne zijde, de *vernedering*, die zij reeds ondergaan hadden, en de *schande*, die nog op hun wachtte, wanneer zij aan *Bournonville*'s eisch voldeeden; en aan de andere zijde, begeerig blijvende, om de ledige Schatkist met den gehoopten buit te vullen, vonden zij zich in geene geringe angst en verlegenheid, en begonden in die zielsgesteldheid te raadplegen. En wat was het besluit van de meerderheid? dit: dat zij één hunner Leden, zijnde den Repræsentant *Gerrit van Bosveld*, (*) in last gaven, om zich in Persoon naar

(*) Wonder vreemd moet het in den eersten opslag voorkomen, dat de Heer *van Bosveld*, zich die Commissie liet welgevallen, *daar hij geen deel in het werk genomen, maar zich tegen het afkondigen der Publicatie* ver-

naar het Logement des Generaals te begeven, en aan dezen in behoorlijke termen te kennen te geeven, *dat de Vergadering* (immers de meerderheid) *niet gezind was, om ten gevalle van een* Generaal *en* Chef *van de Publicatie af te zien, of dezelve in te trekken, en dat men dus besloten had bij denzelven te blijven volharden.* De Generaal *Bournonville*, verontwaardigd over dit bewijs van ongehoorzaamheid aan zijnen duidelijk verklaarden wil, nam het niet alleen zeer euvel op, maar voer in zekere driftvervoering uit, toen *Bosveld* hem beduiden wilde, *dat de geëischte teruggave der genotene Tractementen en Emolumenten, in geen verband of betrekking stond met de geslotene Capitulatie met de Fransche Republiek*, (*) en voerde hem te ge-

verklaard hadt. 'Er zijn 'er, die denken, dat Hij zich daar toe bewegen liete, om deze twee redenen: 1°. de vooronderstelling, dat de Conversatie met hem en den Generaal, veel vriendschappelijker zou aflopen, dan wanneer één van de Bewerkers, zich bij hem vervoegd hadt; en 2°. om dat *Bosveld* welligt het meest bekwaam was, om in de Fransche Taal te deduçeeren dat den eisch in geen verband stond met de geslotene Capitulatie. Gedachten, waar bij wij ons zeer gereedelijk voegen kunnen.

(*) Hoe frivool en ongerijmd die uitvlucht was, laat zich duidelijk gevoelen, wanneer men het EERSTE ARTIJ-

gemoette: „ *dat Hij, als Generaal, aan het* „ *Fransche Gouvernement over de zaak schrijven* „ *zou; dat de Fransche Republiek het geschil* „ *beoordeelen moest,*" en eischte op nieuw, *dat zij Repræsentanten, de zaak in zijn geheel laaten, en niets hoegenaamd tegen de Oude Regenten onderneemen moesten, tot hij het antwoord uit Vrankrijk zou ontvangen hebben,* met welke order hij den Repræsentant vertrekken liet. Nu kwam het 'er derhalven maar op aan, hoe men in *Vrankrijk* over dit werk denken zou: het lijdt geen bedenking, dat zij, die deze geweldige maatregel in het werk gesteld, en doordringen wilden, zich nog flatteerden met een voor hun gevoelen gunstig bericht: dan, het bleek

TIJKEL *der Capitulatie, op den* 15 *Januarij* 1795 *te Culemborg gesloten en getekend, inziet.* Verzekerende: „ *Volkomene veiligheid voor de Persoonen en Eigendommen* „ *van alle Burgers en Ingezetenen van den Lande van* „ *Utrecht*, met belofte, *dat niemand zou gemolesteerd,* „ *of veröntrust worden, noch over zijne Staatkundige ge-* „ *voelens, noch over zijn gehouden gedrag, geduurende* „ *de voorafgegaane Onlusten, of den tegenwoordigen Oor-* „ *log.*" Wie ziet niet, dat dit Artijkel op de duidelijkste wijze de Oude Regenten van de geëischte Restitutie onthief? en dat derhalven de sustenue, en handelwijze van den Generaal *Bournonville*, ten voordeele van de mishandelde Heeren, hoogst billijk en gegrond was?

bleek wel haast, dat zij buiten den waard gerekend hadden. Het was 'er zoo verre van af, dat men in *Vrankrijk* hen te wille was, dat de *Fransche Nationaale Vergadering*, het gedrag der *Stichtsche Repræsentanten* afkeurende, en dat van den Generaal en Chef *Bournonville*, ten vollen approbeerende, verklaarde: *dat die zaak wel degelijk de punten der geslotene Capitulatie toucheerde, en dat men alle inbreuk op dezelven afkeurde niet alleen, maar ook gezind was, om dezelve gestand te doen.* Naauwlijks had *Bournonville* dit bericht van zijn Gouvernement ontvangen, of hij verzuimde niet om hetzelve aan de Repræsentanten bekend te doen worden, het welk van die, *voor haar grievende*, doch *voor de zoo zeer beledigde Heeren gewenschte uitwerking* was, dat 'er verder geen gevolg van vernomen werdt, en de Restitutie der geëischte Sommen, geheel achter wege bleef.

Wij hebben ons welligt, naar sommiger gevoelen, eene te groote uitvoerigheid veroorloofd, in het vermelden van den toedragt dezer veel geruchts gemaakt hebbende zaak: dan, daar dit geval, aan den éénen kant, tot een bewijs strekt, tot welke onbehoorlijke stappen men zich in die dagen te *Utrecht* vervoeren liet, alleen om de ongelegenheden veroorzaakt door het raazend Geldgebrek, opgeruimd te krijgen; daar

zal

zal het aan den anderen kant dienen kunnen, om te doen zien, dat zoo min het grootmoedig als voorbeeldig gedrag van den Generaal *Bournonville*; als de decisieve uitspraak des Franschen Gouvernements, vermogend genoeg was, om de *Repræsentanten 's Lands van Utrecht*, af te schrikken van soortgelijke eigendunkelijke aanmatigingen, om zich meesters te maaken van bezittingen, waar op zij hoegenaamd geene de minste wettige aanspraak hadden; doch van welkers bezit zij zich echter verzekerden, alleen om dat zij, die 'er door benadeeld werden, een edeldenkenden *Bournonville* misten, om het op soortgelijke wijze (als wij zoo even verhaald hebben) te beletten. Het is deze aanmerking, die ons wenkt, om ter voltooijing van dit reeds afzichtelijk tafereel, nog kortelijk te gewagen van het willekeurig toeëigenen, en tot Gelde maaken van alle die aanzienelijke Goederen, welken de Leden van de *Ridderschap 's Lands van Utrecht*, Repræsenteerende *het Tweede Lid in de Regeeringe van de Stad, Steden, en Landen van Utrecht*, (uit krachte van eene plechtig geslotene overéénkomst van den Jaare 1580, en eene nadere arbitraire uitspraak door *Prinse* MAURITZ, in het Jaar 1618 gedaan;) tot de Revolutie des Jaars 1795 toe, als een aan hunne Orde wettig toegekend Eigendom bezeten en geadministreerd had-

den: doch van welke Administratie zij niet alleen, tijdens de Revolutie waren ontzet geworden, maar ook door het misfen van de Revenuën daar uit fpruitende, alle zoodanige hulpbehoevende Adelijke Jonkvrouwen en Weduwen, als op de Inkomften dier zoogenaamde *Ridderfchapsgoederen*, fints overoude tijden af eene wettige aanfpraak hadden, en waar uit zij door Jaarlijkfche uitkeeringen waren onderhouden geworden. Eene handelwijze, die al mede, niet alleen uit hoofde van de wederrechtelijkheid der daad zelve, maar ook van de wijze waar op men dit wist door te drijven, hier door ons behoord vermeld te worden; te meer, dewijl het aan veelen onzer Landgenooten tot op den huidigen dag onbekend gebleven is, hoe het zich te dien tijde met de toeëigening en verkooping der *Ridderfchapsgoederen* in het *Sticht* hebbe toegedragen.

Immers, naa dat de herhaalde eifchen van *Huisärrest;* het betaalen van *Twee Millioenen Guldens;* en eindelijk van de *restitutie der fints* 1786 *genotene Tractementen en Emolumenten*, allen ten lasten van de *Oude Regenten* gepracticeerd, door de tusfchenkomften van verfcheidene *Franfche Generaals*, en van het *Franfche Gouvernement* zelve, afgefprongen en verijdeld geworden waren: oordeelden de zich noemende

Re-

Repræsentanten des Volks van Utrecht, zich echter gerechtigd en bevoegd, om een menigte van *Wei-* en *Teellanden*, *Boeren-Hofsteden*, *Boschen*, en andere vaste Goederen, gelegen in de Districten van de *vijf oude Adelijke Conventen*, genaamd OUDWIJK; ST. SERVAAS; MARIENDAAL; WITTEVROUWEN; *en* VROUWENKLOOSTER, aan de Administratie van de *Ridderschap 's Lands van Utrecht* te onttrekken; de beheering derzelven zich toe te eigenen; en bij openbaare Veiling te verkoopen, onder het voorwendsel, dat zij daar toe door het Volk geauthoriseerd en bevoegd verklaard waren. Daar het nu aan allen, die eenigsints met opmerking de gebeurenissen van den dag, gadesloegen, bekend was, dat het Volk nimmer gevraagd was over het verkoopen der zoogenaamde *Ridderschapsgoederen*, veel min, dat zulks door het Volk zou zijn toegestemd geworden, zoo kon het niet missen, of deze voorgewende Authorisatie, en qualificatie, moest alle doorzichtigen huiverig maaken, om eenige dier Goederen te koopen, dewijl het voornaamste ingrediënt tot het Transporteeren derzelver, (*namelijk den wettig verkregen Eigendom*) aan de Verkoopers ontbrak. Van hier ook, dat de meesten dezer uitmuntende Goederen, gelegen in het beste gedeelte der Provinçie, tot zulk eenen schandelijk

laa-

laagen prijs verkocht werden, dat het alle verbeelding te boven gaat; zoo laag, dat het niet aan voorbeelden ontbreekt, dat veelen der Kooperen, naa verloop van 3 of 4 Jaaren, het zij uit de Huurpenningen, of door het doen vallen van een gedeelte der Bosſchen of opgaande Boomen, hunnen geheelen Koopſchat, zelfs met winst te rug kregen, en zich daar door in allen gevalle ſchadeloos rekenden, al ware het dan ook, dat ingevolge de vrees van veelen, het bezit der verkochte Goederen, (*bij mangel van bewijs van Eigendom*) aan de Koopers betwist, en van dezelven kost- en ſchadeloos gereclameerd werde. (*)

En

(*) Wanneer men het hier bovengemelde in den Text, met opmerkzaamheid beſchouwd, zal het ſommigen verwonderd vraagen doen: hoe was het mooglijk, dat in dit geval, de Transporten in de waereld komen konden? Op welk eene wijze geſchiedde dat? en wat dies meerder zij. Om nu niet te zeggen, dat verſcheidene Makelaars zich tot den Verkoop niet zouden hebben laaten gebruiken, al had het hen het verlies van hun Ambt moeten kosten; zoo vondt men echter onder de Deurwaarders, of andere Beämbten van de Verkopers, zulken, die zich gaarne door eene Procuratie machtigen lieten, om voor de Gerechten der Districten, waar onder de verkochte Goederen gelegen waren, als Transportanten te paroisſeeren, en dus was alle zwarigheid opgeheven. — Voor een ruime beloning kon men al veel uitvoeren!!

En waar toe werden nu de bij de Verkoopers ontfangene Kooppenningen gebezigd? *Zij zullen dezelve immers niet als eene vrijwillige Offerhande op de Altaar der Vrijheid en des Vaderlands, geofferd hebben? Zij zullen 'er zich zelven immers niet door bevoordeeld hebben? Zekerlijk zullen zij dien Koopſchat beſteed hebben tot aankoop van meerder voordeelen opbrengende Effecten, dan de verkochte Goederen?* en dit zoo zijnde, *dan zullen de Adelijke Vrouwen en Jonge Dochters, die 'er gewoonlijk uit onderſteund werden, een ruimer Uitdeeling daar door zijn te beurte gevallen?* Wonderlijke vraagen! Hoe bezwaarlijk zijn ſommigen; hoe volſtrekt onmooglijk wederom anderen te beantwoorden! Laaten wij, om ons met geene onzekere gisſingen lange op te houden, hier alleen mogen volſtaan met te zeggen, dat het waare emplooi van dien Koopſchat, onder de geheimen van die dagen behoord, die vóór als nog met eenen ſluijer omwonden zijn: maar zoo veel is ten minsten zeker, dat de *Adelijke Vrouwen en Jonge Dochters*, die 'er eene onbetwistbaare aanſpraak op hadden en behielden, ſints den dag der Revolutie geene Inkomſten genoten hebben, ondanks de Remonſtrantien en Protestatien, door hen tegen de verkoop dier Goederen gedaan, zoo als ten vollen blijken kan, uit de ACTE VAN PRO-

TEST, *gedaan maaken en gepasſeert op den 26 Maart des Jaars* 1802, *door de Heeren* EDELEN *en* RIDDERSCHAPPE *'s Lands van Utrecht*, welk zeer intereſſant, en in veele opzichten remarquabel ſtuk, wij aan onze Lezeren niet onthouden willende, der moeite wel waardig gekeurd hebben, om hetzelve in zijn geheel, bij wijze *van Bijlaage*, achter dit Boek te laaten volgen. — Laaten wij ons nu van het *Sticht*, naar *Vriesland* begeven, om ook daar ons beſchouwend oog te ſlaan, op de rampzalige gevolgen, veroorzaakt door de onverzettelijke begeerte der heetgebakerde Revolutionairen, om de ledige Schatkisten door het overwonnen deel der Natie gevuld te krijgen.

Wanneer wij ons herinneren de worstelingen, die 'er in het ellendig verdeeld *Vriesland*, vóór de bijéénkomst der *Nationaale Vergadering*, tusſchen de bewerkers der Revolutie onderling plaats hadden, (welken wij in het voorgaande IV. *Deel*, *Bladz.* 422—452. vermeld hebben,) dan weeten wij, dat naa een kortſtondig Bewind van ſlechts weinige dagen, het welk zich eenige heetgebakerde Revolutionairen aangematigd hadden, de eerstäangeſtelde *Vriesſche Volks-Repræſentanten*, wederom aan het Bewind kwamen, die door hunne gaave en ongelimiteerde toetreding tot de bijéénroeping der Conventie, zich in den

den Zetel volkomen bevestigd waanden. Dan, het bleek wel draa, dat zij zich ellendig misrekend hadden, want naa verloop van nog geen maand tijds, werden zij andermaal door de voorſtanders van een Schrikbewind, van het Kusſen verjaagd, en genoodzaakt de veiligheid hunner Perſoonen in eene verhaastende vlucht te zoeken. De Hoofden van dit werk, waaronder verachtelijke Vreemdelingen, hadden door het wegtrekken der Franſche Troupen de handen ruim; en in een groot gedeelte der Gewapende Burgermacht binnen *Leeuwarden*, en elders, eenen gewichtigen ſteun hebbende, verzuimden nu geen oogenblik, om het bevorens mislukt Ontwerp, de daarſtelling van een *Robespierriaansch Schrikbewind*, uit te voeren, door het benoemen en aanſtellen van ruim 40 *Committé's van Waakzaamheid*, die over de geheele uitgeſtrektheid van *Vriesland*, (onder het voorwendſel, *dat zij een waakend oog op de bedrijven der Oranjegezinden en Ariſtocraaten houden moesten*) de oogmerken der Hoofdbeleideren alomme bevoorderden, door de gewelddadigſte Remotien, vergezeld gaande met de gruwelijkſte vervolgingen, tegen allen die gematigd dachten. Het was in deze kommervolle omſtandigheden, dat de gevluchte Repræſentanten, (die grootdeels wederom de wijk naar *Groningen* genomen hadden) zich tot de *Natio-*

naale Vergadering wendden, zich beklagende over het onrecht en geweld hen aangedaan, en niet alleen hen, maar ook het geheele Volk van *Vriesland*, dat zij, als nu blootgesteld aan de rampzaligste onheilen, *verzochten de tusschenkomst der Conventie, tot herstelling in hunne Posten.* Reeds op den 3 dag, naa dat de Conventie bijééngekomen was, kwam dit stuk in, en werdt hetzelve in handen van eene Commissie, (bestaande uit de Repræsentanten *Schimmelpenninck*, *Vitringa*, *ten Berge*, *Poort*, *de Rhoer*, *Farret*, *van Horbach*, en *Cau*) gesteld, om het te onderzoeken, en der Vergadering te dienen van bericht. Niets was gereeder te verwachten, dan dat zij, die zich nu in *Vriesland* in den Zetel geplaatst hadden, dien stap hoorende, zich bevlijtigen zouden, om hun gedrag in een uitvoerig bericht te verdedigen; en dit deeden zij ook bij een adres, waar in zij zich ten koste van de waarheid vermoeiden, om de Conventie te willen doen geloven, dat het Gewest zich in de beste rust en kalmte bevondt, en het uit dien hoofde onnodig was, om aan het verzoek der uitgewekene of gevluchte Repræsentanten gehoor te geeven, verzoekende niet te min, *om door de Conventie in hunne waardigheden gehandhaafd te worden.* — Ook dat stuk, en nog eenige anderen, zoo van de ééne

als

als van de andere partijen, werden in handen van die Commisſie geſteld, die, naa alles gewikt en gewoogen te hebben, zich van dien last kweeten, op eene wijze, die hun verſtand en hart in veele opzichten eere aandeedt, door het uitbrengen van een bondig Rapport en Advis, het welk allefints bewijzen opleverdt, dat zij de voorwendſelen der Revolutionaire Geweldenaars, aangaande de wettigheid hunner aanſtelling, aangaande de rust en kalmte, die 'er (quaſi) in *Vriesland* zou heerſchen, geheel en al wantrouwden en logenſtraften, daar het geheele Gewest zich in de grootſte gisting, en in een ſtaat van beroering bevondt. Een Rapport en Advis, het welk de kennelijkſte bewijzen oplevert, dat de Stellers van hetzelve, met rede beducht waren, dat veelen de hooggaande onlusten in *Vriesland* plaats hebbende, als *Huishoudelijk*, en als *niet tot de Competentie van de Nationaale Vergadering behoorende*, beſchouwen zouden, het welk in den grond niets minder betekende, dan de Vriesſche Geweldenaars in hunne gewelddadige bedrijven te laaten geworden, en zich de zaak der zoo deerlijk mishandeld wordende Ingezetenen niet aan te trekken; doch welk gevoelen, door de Rapporteurs reeds in voorraad op de bondigſte wijze wederlegd werdt, uit het gedrag van de twistende Partijen, die beiden, door

zich te wenden tot de *Conventie*, (de éène met verzoek om *herstel* in de ontnomene; de andere met eenen dringenden eisch *om handhaving en bevestiging* in de aangematigde waardigheden) de Vergadering als eenen bevoegden Rechter en Arbiter aanmerkten. Adviseerende: „ *dat de Ver-*
„ *gadering, eene plechtige Personeele Commissie,*
„ *bekleed met genoegsaame macht, tot demping*
„ *der Onlusten naar* Vriesland *behoorde af te*
„ *zenden, tot bereiking van deeze Salutaire*
„ *oogmerken, het zij dan door eene minnelijk*
„ *verdrag en verééniging der twistende Par-*
„ *tijen, indien 'er termen toe mogten zijn; het*
„ *zij door eene finaale decisie, indien de ver-*
„ *schilpunten nopens het Provinçiaal Bestuur,*
„ *door het Volk, ter hunner arbitrage mogten*
„ *worden gebragt, met verderen last en instruc-*
„ *tie, om in allen gevalle, het Volk te herstel-*
„ *len in de onbelemmerde uitoeffening van des-*
„ *zelfs wettig gezach, indien hetzelve daar in*
„ *mogt zijn verhinderd geworden: of wel, om*
„ *bijaldien de tegenwoordige Volks-Repræsen-*
„ *tanten, wezentlijk, door de vrije stem des*
„ *Volks, op eene wettige wijze waren verkoren*
„ *en aangesteld geworden, dezelven op alle*
„ *mogelijke wijzen in hun wettig gezach tegen*
„ *alle inbreuk te helpen beveiligen, en te maïn-*
„ *tineeren.*"

Man-

Mannelijk Advis! Getrouwe Raad! „ *De* „ *Conventie zal zeker niet geäarſeld hebben,* „ *om zich onverwijld naa denzelven te gedra-* „ *gen?*" Dit zal hier welligt de één of ander onzer Lezeren vraagen: dan, wij moeten de zoodanigen vlak het tegendeel bekend doen worden; want naauwlijks had de Heer *Schimmelpenninck* den Spreekſtoel verlaten, of een aantal Redenaars verdrongen (als 't ware) elkander, om het woord te vraagen, ten einde hunne Advijſen over het Rapport aan de Vergadering mede te deelen. Het getal der Spreekers was zoo groot, en de Redevoeringen, die ſommigen hunner voordroegen, waren zoo langwijlig en omſlagtig, dat 'er eenige dagen verliepen, eer men aan het einde was, wanneer bij opneeming der ſtemmen het Advis verworpen werdt, wijl de meerderheid der Leden van oordeel was, dat de hooggaande twisten en verdeeldheden, welken in *Vriesland* plaats hadden, *Huishoudelijke verſchillen* waren, en dat derhalven de beſlisſing derzelve niet behoorde tot de Competentie der Vergadering. — Wij zouden te uitvoerig worden, en het zou geheel niet ſtrooken met ons hoofddoel, wanneer wij alle de aangevoerde gronden der beide ſtrijdende Partijen, hier eene plaats inruimen wilden: met dat alles, oordeelen wij het echter niet geheel onnodig te zijn, ſlechts twee ſtaalen op te geeven

 van

van de ver uitéénloopende denkwijze der Leden; over één en het zelfde eenvouwig, doch gewichtig Onderwerp, en om tevens de geest van dien tijd te leeren kennen, ons bepalende tot eenige trekken, welken wij in de Advijzen der beide Repræsentanten VREEDE en SIDERIUS, opmerkelijk vonden.

„ *Zou deze twist* (dus vraagt de Eerstge„ noemde) *uwen aandacht trekken? Zoudt gij* „ *uwen invloed besteden, om tusschen dezen,* „ *en de tegenwoordige Bestuurders te Composee*„ *ren, of te Beslisschen?*" En, bestrijdende het gezegde der Rapporteurs, opzichtlijk het geposeerde der gevluchte Repræsentanten, dat de Revolutionairen niet door de stem des Volks verkoren waren, verzekerd hij zijne Medeleden van het tegendeel, zeggende: „ *Gelooft het* „ *niet, dat het Volk de gevluchten terug roept:* „ *gelooft niet, dat uwe tusschenkomst nodig is,* „ *om daar de onderstelde versmoorde Volksstem* „ *lucht te geeven.* OP ALLE PLAATSEN, ZIJN „ ZONDER ÉÉNIG PROTEST, NIEUWE VER„ TEGENWOORDIGERS VOOR DE GEVLUCH„ TEN GEKOZEN, *dit schrijven de Repræsen*„ *tanten, en bekrachtigen het ten sterksten,* „ *zeggende:* WIJ ZIJN VERKOZEN NAA EENE „ WETTIGE OPROEPING DES VOLKS, *en* „ DOOR HETZELVE MET EENEN BEHOOR-

„ LIJ-

„ LIJKEN LASTBRIEF VOORZIEN! *en wat*
„ *kan men meerder vorderen? Hoe kan de*
„ *Volksſtem zich duidelijker, geregelder, en*
„ *met meerder nadruk doen hooren? Het Volk*
„ *heeft de gebeurenisſen naderhand goedgekeurd,*
„ *en met de daad bekrachtigd. Niet één éénig*
„ *Protest heeft zich tegengekant! Niet één*
„ *éénige Grondvergadering heeft de gevluchten*
„ *terug geroepen, en zoo al de eerſte uitbar-*
„ *ſting van 's Volks ongenoegen met onregelma-*
„ *tigheid is verzeld geweest, dat zelfde Volk*
„ *heeft naderhand*, WETTIG OPGEROEPEN,
„ *door zijne keuze — alles goedgekeurd en ge-*
„ *wettigd!* (*) *Waarom* (vraagt hij verder)
„ *zou*

(*) Wie hoorde immer in éénen adem zoo veele drogredenen en de lompſte logens uitſpreeken, in eene Vergadering, daar men zich beroemde de *Rechten van den Mensch* tot het richtſnoer zijner handelingen te ſtellen? Want, om nu niet te zeggen, dat de *Oproeping des Volks*, (waar van *Vreede* gewaagd,) *niet* NAA *de Remotie had behoren plaats gehad te hebben:* zoo vervallen alle zijne argumenten, zoo draa men in aanmerking neemt, *op welk eene wijze de Oproeping geſchiedde, en hoe het zich in die zoogenaamde Grondvergaderingen hebbe toegedragen?* Toen de Revolutionairen zich door eene gewapende Macht, die hen van de hand vloog, in den Zetel geplaatst hadden, was het vluchten van allen die gematigd dachten in *Vriesland*, zoo algemeen, dat het getal der gevluchten binnen *Leeuwarden* alleen, eenige hon-

„ *zou dan eene plechtige Commisſie naar* Vries-
„ land *reizen, om daar een belang te vorderen,*
„ *dat reeds beſtaat? Om daar de Vriesſche*
„ *Volk-*

honderden beliep; en daar dit door het geheele Gewest plaats had, waren derhalven een groot deel der Stemgerechtigden, die tegen het gepleegd geweld waren, *abſent.* Hier kwam bij, dat een zoogenaamd *Committé van Herſtel,* zich bevoegd rekende, *om allen, welken zij ſchadelijk oordeelden, hun Stemrecht te ontneemen, en zelfs door Huisärresten de mooglijkheid te beneemen, om in de Grondvergaderingen te verſchijnen.* Door zulke huismiddelen wist men zich van de ſtem zijner *afhangelingen* meester te maaken, en te bewerken, dat niemand dan zulken in de Vergadering verſchenen! *Was dat niet wel een achtbaare Volksſtemme?* Zeker, wanneer men dit gezegde van *Vreede* op den keper beziet, wie verwonderd zich dan, dat *toen hij zich zelven tot* DIRECTEUR *bevorderd had, Hij de Grondvergaderingen van alle Oranjevrienden en Ariſtocraaten, door verachtelijke Agenten* (quasi) *zuiveren liet?* dat is: *aan allen van wien hij eenige togenſpraak tegen het met overhaasting in de waereld geholpen Plan van Conſtitutie vreesde, hun Stemrecht te ontneemen, niets overhoudende dan driftige Revolutionairen.* Toen hij, zeker vreezende, dat door al het zuiveren, het getal van toeſtemmers te onbeduidend zijn zou, *de Soldaaten in de Guarniſoenen,* en *de Matroozen op de Schepen ſtemmen deedt* niet alleen, maar ook *aan de opgekomenen ééne Gulden daggeld beloven liet voor de verzuimde tijd.* Heerlijk middel, om de geringe Claſſe des Volks te leiden waar men het hebben wil-

„ *Volkſtem te doen ſpreeken, die zich reeds zoo* „ *luid heeft doen hooren?*" en maakt eindelijk dit malsch en recht broederlijk beſluit: „ *Neen!* „ *de vrije Vriezen gevoelen de waarde der* „ *Vrijheid! Zij kunnen geene aanhangers zijn* „ *van hen, die het bedorven hart der Oranje-* „ *cabaal weder een misdadige hoop hebben* „ *ingeſtort; hunne reeds verbleekte kaaken met* „ *eenen ſchandelijken glimplach hebben opge-* „ *luisterd; en die hunne Zegekoets omſtuuwd* „ *zagen met eenen* BURMANIA RENGERS, „ *en met eenen* WILLEM ANNE VAN HAREN. „ *Die zulk een gedrag houdt, die zich ver-* „ *éénigd met zulke beruchte Oranjeſlaaven,* „ *heeft niet ſlechts bij den vrijen Vries, maar* „ *bij alle Bataaven zijne achting verlooren.*" Wat dunkt u, Lezer! van zulk eene Herangue? Verdiende de Spreeker voor zoo iets niet wel de toejuiching van de luisterende menigte op de Tribunen? Maar laat ons voortgaan, en hooren hoe een SIDERIUS zich in de bresſe ſtelde, ter ſtuiting van den euvelmoed der Overweldigers van zijn Vaderland, door het geeven van dezen alſints verſtandigen en gepasten raad.

„ *Wel*

wilde, en hun het *Jaa-woord voor ééne Gulden* afte-troggelen, op een zaak, die de meesten volſtrekt niet beoordeelen konden?

„ *Wel aan!* (zegt hij) *laaten wij de handen*
„ *inéén ſlaan, en met gemeene krachten, tot*
„ *het handhaven der Vrijheid medewerken! Ik*
„ *ben van oordeel, dat dit niet kan geſchieden,*
„ *dan door de éénsgezindheid en harmonie on-*
„ *der de goede Burgerij te bevoorderen; niet*
„ *door gezach; door de ééne Partij, ten koste*
„ *van de andere te herſtellen; maar door Con-*
„ *ciliatoire middelen; door middelen van over-*
„ *reeding, en broederlijke aanmaaningen; door*
„ *hen te bepaalen bij hun eigenbelang; bij het*
„ *belang van het algemeene Vaderland, en het*
„ *zal* (mijns inziens) *door eene Perſoneele Com-*
„ *misſie uit deze Vergadering, beter geſchieden*
„ *en bevoorderd worden, dan door Exhortatoire*
„ *Misſives. — Op de plaats zelve onderricht*
„ *men zich beter van den ſtaat des geſchils, en*
„ *van de geſteldheid der gemoederen: men hoort*
„ *het Volk zelven; men lost de zwarigheden*
„ *elkanderen op; men legt de middelen van*
„ *verzoening met elkander over; en ik kan niet*
„ *denken, dat de tegenwoordige Repræſentanten*
„ *van* Vriesland, (*nu het oogmerk niet is, noch*
„ *zijn kan, om op derzelver gezach eenigen*
„ *inbreuk te doen*) *zwarigheid zullen maaken*
„ *zoodanig eene Commisſie te ontvangen, die de*
„ *herſtelling van de ééndracht ten oogmerke*
„ *hebbende, daar door zelfs de klem des Be-*
„ *ſtuurs*

„ *ſtuurs in hunne handen te vaster zal maa-*
„ *ken: en waar door aan gantsch Nederland*
„ *zal zichtbaar worden, of zij waarlijk het*
„ *vertrouwen van een Volk, het welk zij verte-*
„ *genwoordigen, bezitten, aan welke opentlijke*
„ *hulde hun zelven zoo onbedenkelijk veel ge-*
„ *legen ligt.*"

„ *Het is waar*, (vervolgde hij) *het zenden*
„ *eener Perſoneele Commisſie is door de Verga-*
„ *dering gedeclineert, maar op dezen grond, om*
„ *dat het een twist was tusſchen*"..... Hier zou men ongetwijffeld den waaren ſtaat van zaaken in het beroerd *Vriesland*, door de mond van eenen *Vries*, hebben hooren ontwikkelen; maar dit viel niet in den ſmaak van veelen der Conventioneelen: een algemeen gemor van de meesten, werdt in de Vergadering gehoord, derwijze, dat de Spreeker in zijnen mannelijken Voordracht geſtuit werdt. Van alle kanten verhief zich het geroep: *men wilde niet gedogen, dat een wettig genomen beſluit omverre geworpen werde!* Men eischte van den Voorzitter, *dat hij de Spreeker tot de Order riep, met verklaring, dat men niet zou zwijgen voor dat hij van zijn Voorſtel afzag.* Te vergeefsch trachtte SIDERIUS zijne rede te vervolgen, maar hij werdt op nieuw door een algemeen gebrom en geſchreeuw in zijn oogmerk verhinderd, zoo

woest

woest zelfs, dat den Voorzitter de Leden tot geen ſtilte bewegen kon, zoo lang de Spreeker zich gereed toonde, om voorttegaan. — HAHN, verheſte in het einde zijne ſtem, en vorderde de voorleezing van het 19 *Artijkel* van het Reglement van Orde voor de Vergadering, het welk, gelezen zijnde, hem vraagen doet: „ *Wat is meer* „ *tauxatoir*, *dan wanneer één der Leden door* „ *zijn Advis de wettige Decreeten der geheele* „ *Vergadering ſugelleert?*" (*) Te vergeefsch doet den Voorzitter hem zijne voorbarigheid gevoelen, door te zeggen: *dat hij* Siderius *tot de Order zou geroepen hebben*, *wanneer uit zijn Voorſtel gebleken was*, *dat hij op nieuw het Voorſtel tot het zenden eener Commisſie beöogde.* Te vergeefsch zegt SCHIMMELPENNINCK, *dat het elk der Leden vrij ſtaat*, *om naa een genomen beſluit zoodanige Voorſtellen te doen*, *als het belang van de zaak ſchijnt te vorderen.* Te vergeefsch, doen TEN BERGE en VERSTER eene

(*) De Lezer oordeele, hoe gepast deze vraag hier inkwam. Men gunde de Spreeker, noch tijd, noch gelegenheid, om zijn gevoelen te uiten. Had men hem laaten ſpreeken, het zou gebleken hebben, in hoe verre hij tegen het Reglement van Orde gezondigd hadt. Maar dit belette men. Waarom? Om dat men de taal der Waarheid niet verdragen kon.

eene poging, *dat de Spreeker bij het woord gemaïntineerd werde.* Te vergeefsch, tracht dezen nogmaals zijn Voorſtel te vervolgen, *verklarende, niet voorneemens te zijn om het zenden eener Commisſie voor te ſtellen:* want, naauwlijks deedt hij zijnen mond open, of het gemor en geroep verhefte zich op nieuw van alle kanten, en den Voorzitter zag zich genooddrongen, om den eerlijken Spreeker, het *zwijgen* te gebieden. Op deze wijze verkregen de *Vriesſche Revolutionairen*, (die inmiddels zich de grootſte buitenſporigheden veroorloofden,) den vrijen teugel, en een voornaam deel des vrijen Vriesſchen Volks, zag zich door zulk een beſluit hulpeloos aan zich zelven overgelaaten, en blootgeſteld aan de gewelddadige bedrijven van een hoop intriguanten, die het op het berooven van de eeuwige Rechten van den Mensch, op het beletten van de Vrijheid van denken en ſpreeken, en op de Verhindering in het rustig genot van Eigendommen en Bezittingen, dag op dag toelagen. Het is van dit tijdſtip af, dat men het beginſel rekenen moet, van alle de gruwelen die men ſints in *Vriesland* heeft zien ten uitvoer brengen, en waar van wij nu eenige ſtaalen opgeeven zullen, ten ſpreekenden bewijze, dat het Revolutionair gedeelte der Inwooneren van dat alſints gezegend Gewest, op niets vuuriger bedacht

dacht was, dan op de invoering van een soortgelijk Schrikbewind, als veelen van hun, geduurende hunne omzwervingen in *Vrankrijk*, ten tijde van *Robespierre*, hadden afgezien, en het welk zij nu, in hun Vaderland terug gekeerd, wederom vernieuwen wilden.

Hier toe baanden zij zich den weg reeds weinige dagen, naa dat zij zich in den Zetel geplaatst hadden, niet alleen door het verordenen van een wet, waar in het *Stemrecht der Ingezetenen*, op eene ongehoorde, en tegen alle gezonde denkbeelden van Burgerlijke en Natuurlijke Vrijheid strijdende wijze, beperkt werdt, door het zelve afhangelijk te maaken aan het doen van eene Verklaring door alle Stemgerechtigden, niet minder bevattende, *dan het zweeren van Vijandschap, aan een Stadhouderlijk, Aristocratisch, of Eénhoofdig Bestuur, met belofte van Goed en Bloed veil te hebben, om op gronden van Gelijkheid het Volksgeluk te zullen helpen bevestigen, enz.* op pœne, *dat allen, die deze verklaring weigerden te doen, dadelijk van hunne Posten zouden worden ontzet;* maar ook door het op nieuw aanstellen van een *algemeen Committé van Waakzaamheid en Correspondentie*, het welk geauthoriseerd werdt, om allen, die iets tegen de thans ingevoerde order van zaaken ondernamen, te arresteeren, of te doen arresteeren,

ren, met last aan alle Gerechten van Steden en Districten, om elk in den haaren, met den meesten ſpoed een *Committé van Waakzaamheid* en *Correspondentie* aanteſtellen, dat naauwkeurig letten moest, op alle de handelingen van *Oranjegezinden* en *Ariſtocraaten*, welken zij des noods *Civiliter* zouden mogen arresteeren: vermaanende alle Machten, om de voornoemde *Committé's van Waakzaamheid* alle mogelijke hulp en adſiſtentie te verleenen. Verordeningen, die geene andere ſtrekking hadden, dan om de Leden dier Committé's, over de Vrijheid, de Eer, en het Leven der Ingezetenen, op de willekeurigſte wijze, en tegen den gewoonen Vorm van Rechtspleging aan, te laaten beſchikken, zoo draa hen iemand in den weg ſtondt. Hoe wederrechtelijk zulks ook zijn mogt, het was echter nog maar een beginſel van ſmerten, wanneer men bedenkt, dat aan de Leden van het Hof Provinçiaal ontzegd werdt, de *Judicatuure over alle Politieke verſchillen, of over zulke gevallen, welken als gevolgen van Politieke geſchillen mogten worden aangezien, offchoon die gevallen in gewoone tijden als Crimineel zouden kunnen worden beſchouwd.* Een maatregel, waar door het Hof zich niet alleen beledigd, maar ook de veiligheid der Ingezetenen, als in het grootſte gevaar geſteld, beſchouwde, en waar tegen het-

zelve eene uitvoerige Deductie inleverde, met verzoek, om in de uitoeffening der Justitie niet langer gestremd te worden: dan, 'er werdt aan dit alsints billijk verzoek weinig gehoors verleend. Een bedrijf, waar door de Revolutionairen niet weinig gesterkt werden in het vervolgen en benaauwen van allen, welken bij hen als aanhangers van het voorig Bestuur bekend stonden, steeds haakende naar eene voegsaame gelegenheid, om aan hunne woede eenen vrijen loop te geeven, en welken zich, tot onbedenkelijk onheil van honderden Huisgezinnen, ook wel spoedig opdeedt, toen in den aanvang des Jaars 1797, de invoering der Burgerwapening, het vuur van onéénigheid onder het grootste deel der Opgezetenen van de Grietenijen *Oostdongeradeel*, *Collumerland*, en *Dantumadeel*, in lichterlaaije vlammen deedt ontbranden, daar zij, die de oude zucht voor de vernietigde Constitutie in den boezem koesterden, opzettelijk misleid door een aantal valsche geruchten, (*) hunne vreugde over eene

(*) Dat het in die dagen niet mangelde aan lieden, die hun werk maakten, om de gemoederen van ligtgelovigen in beweging te brengen, door allerhande *valsche tijdingen*, van eene zeker aanstaande, of reeds werkelijk volvoerde Contra-Revolutie, deeden wij bevorens opmerken bij het verhaal van de bewegingen, die op den 1 *April*

eene Tegenömwenteling opentlijk te kennen gaven, door een onberaden, en op zich zelfs beschouwd, ſtrafbaar gedrag, zich veroorlovende het zingen van Oranjeliederen; het roepen van Oranje boven; het maaken van Samenrottingen; en het betoonen van Wedervergeldingen, aan zulken die hen bevorens beledigd of mishandeld hadden. Een gedrag, dat niet alleen het *algemeene Committé van Waakzaamheid*, maar ook alle de aan hetzelve ondergeſchikte *Commisſien*, benevens de *Volks-Vertegenwoordigers*, in den grootſten haast beſluiten deedt, tot eene algemeene oproeping der *Gewapende Vriesſche Burgermacht*, welke weldraa van alle kanten, naar het in

1 *April* 1795, over de geheele uitgeſtrektheid des Vaderlands plaats hadden. Ook die bewegingen, waar van in den Text melding gemaakt wordt, waren aan ſoortgelijke geruchten hunnen oorſprong verſchuldigd: en heeft het niet ontbroken aan zulken, die het verzinnen en verſpreiden derzelver, als een opzettelijk uitgedacht bedrijf, van eenige doldriftige Revolutionairen beſchouwd hebben; volvoerdt met het verfoeilijk oogmerk, om door dat middel, een aantal Slachtöffers voor hunnen haat te bekomen, en eene algemeene vervolging aan te richten. De vreugde en uitgelaatene blijdſchap, die de zoodanigen, over het vangen en martelen van hunne misleidde Natuurgenooten, blijken lieten, geeven aan die gedachten eenen zeer hoogen graad van waarſchijnlijkheid, en zekerheid.

in beweging gebragte deel der Provinçie heenen trok, met geen ander oogmerk, dan om een menigte dier misleiden bij den kop te vatten, in Kerkers op te fluiten, en langs dien weg de rust te herftellen.

Onaangenaame taak voor Burgers! Hoe moest dien last, om verdwaasde en misleide Medeburgers van hunne Vrijheid te beroven; om het werk van Gerichtsbedienden uit te voeren; en ligtgelovige ijveraars aan het Strafzwaard der Justitie over te leveren, hen allen niet tot in de ziel gegriefd hebben? Dit zal hier welligt de één of ander onzer Lezeren vraagen, in welkers ziel de ftem der menfchelijkheid gehoord wordt! Dan, hoe fmert het ons te moeten zeggen, dat het hooren van het bevel, om derwaards heenen te trekken, de zielen van veelen met de innigfte vreugde vervulde, en dat het vangen en fpannen van Opgezetenen, van allerleijen ftand, ouderdom, en kunne, door die gewapende Helden, geen einde hadt! In weinig dagen waren de Gevangenisfen opgevuld met Schuldigen en Onfchuldigen, en de pijnelijkfte Strafoeffeningen werden niet alleen als aan de orde van den dag gefteld, maar ook met zulk een blijdfchap bekend gemaakt, en aangezien, dat men zonder vergrooting kan zeggen, dat het voor veelen een Feestdag was. De Vriesfche Couran-

ranten van dien tijd, uitgegeeven onder publiek gezach, ſtrekken tot beſchamende bewijzen van de waarheid van dit gezegde, en het zal het Nageflacht nog verbazen doen, wanneer het in die Dagbladen niet ſlechts de Lijsten zien zal, van het groot aantal ongelukkigen waar mede de Gevangenisſen dag op dag werden opgevuld, maar dat het ook in de Courant van den 9 *Februarij*, bij wijze van bericht uit de Hoofdſtad *Leeuwaarden*, dit volgende leezen zal:

„ *Tot zonderling genoegen van alle weldenkende Republicainen, hebben wij thans in* „ *deeze Hoofdſtad eene* EXTRAÖRDINAIRE „ DAG VAN JUSTITIE-OEFFENING GEHAD. „ *Het Hof heeft ongetwijffeld begrepen, dat het* „ *allernoodzaaklijkst was, om aan de Vriezen* „ *te toonen, dat het ſtraffen van alle Oranjerie, hoe ook genaamd, geen genade, verſchoning, of oogluiking bij hetzelve vindt, maar* „ *dat het zijn gezach wil ſtaaven en ſtaande* „ *houden, ten aanziene van duizenden Oranje-* „ *Oproermaakers, die thans den helſchen kop* „ *in deze Provinçie durven verheffen. — De* „ *Oranjevrienden*, (gaat men voort) *die men* „ *heden gegeesſeld heeft, zijn vooreerst een* „ BLINDEMAN, *die zijn kost met Vioolſpeelen* „ *won: deze had te* Idzegahuizen, *voor een ge-*

„ *zel-*

„ *zelfchap Oranjeklanten*, *den oproerdeun* Wil-
„ helmus van Nasfauwen *gefpeeld*, *waar op men*
„ *gedanst hadt. Vader* van Gorcum (dit was de
„ Scherprechter) *heeft deze blinde* Symen *eenen*
„ *anderen deun geleerd*, *die van algemeener*
„ *ftichting zijn zal. — Twee andere Oranje-*
„ *kraaijers hadden op dit fnarenfpel van* Symen
„ *gedanst*, *en Oranjeliedjes gezongen*, *— doch*
„ *de bedaarde en wijsgeerige* van Gorcum, *heeft*
„ *ook in dit geval zijn kunst getoond*, *en hen*
„ *veel eigenaartiger voor Oranje leeren dans-*
„ *fen*, *enz.*" Indedaad, wanneer men in een Stads-Courant, (gefchreven en uitgegeeven wordende onder het oog, en met goedkeuring van de *Vriesfche Volks-Repræfentanten*) zulke periodes leest, over eene openbaare rechterlijke Straf-oeffening, is men dan niet genooddrongen, om te moeten geloven, dat het aanfchouwen van de pijnelijkfte *lijf-*, jaa zelfs van *doodftraffen*, aan deerniswaardige Voorwerpen, de zielen ftreelen kon, van hen welken te dien tijde in het ongelukkig *Vriesland* het gezach in handen hadden, of zich bij alle gelegenheden als *Zoonen der Vrijheid*, als *Voorftanders van de Rechten van den Mensch*, wilden begroet hebben? Jaa, dat het hun een zeker zielsgenoegen verfchafte, wanneer zij hunne Natuurgenooten aan den Gees-

fel-

ſelpaal martelen, of door eenen geweldigen dood van het leven berooven zagen? (*) Hoe dit zij, het bleek wel haast op welk eene ruuwe en onverantwoordelijke wijze het zich met het ſtillen van de *Collumer* onéénigheden had toegedragen; de ondervinding leerde ſpoedig, dat het vangen en ſpannen zich niet alleen bepaalde tot zulke Perſoonen, welken op heter daad aan eenige oproerige bedrijven zich ſchuldig maakende, in *flagranti delicti* gevat, of, op goede gronden, van medeplichtigheid aan het Oproer, beſchuldigd waren; maar dat de Gewapende Burgers die gelegenheid te baate namen, om eene algemeene jacht op de Aanhangers van het oude Staats-Sijsthema te bewerkſtelligen, en boven al, om de Oude Staatsleden het geringe overſchot van

(*) Dat ook dit onmenſchelijk bedrijf, te dien tijde in *Vriesland* plaats had, blijkt uit het verhaal der terechtſtelling van eenen, op den 18 *Februarij* 1797, ter dood veroordeelden *Jan Binnes*. De Scherprechter weigerig zijnde, om dien Man te onthoofden, zou zulks door die van *Groningen* verricht worden. Dan, deze achter blijvende, en de wachtende menigte gaarne de onthoofding willende zien, zoo nam éénen der Gerichtsdienaars dien Post op zich, om welke heldendaad, hem als een echte Vrijheidszoon, den grootſten lof door gezegden Courantier werdt toegezwaaid!

van hunne Natuurlijke Vrijheid, (*) die hen door de woedende Clubisten zoo zeer misgund werdt, afhandig te maaken, door hen, zonder eenig het minste deel aan den opſtand gehad te hebben, van hunne dierbaarſte Panden afterukken, en in akelige Kerkers als de grootſte misdadigers op te ſluiten. — Dat wij, dus ſpreekende, niets anders dan de waarheid zeggen, zal middagklaar blijken uit eene korte opgaave, van de wijze waar op de Vriesſche Geweldenaars omſprongen met een groot aantal van de voornaamſte en aanzienelijkſte Oude Regeeringsleden, zoo in Staats- als Stedelijk-Bewind, voorheen geplaats geweest zijnde, waaromtrent wij eenige bijzonderheden opgeeven kunnen, die men elders te vergeefsch zoeken zal.

Immers, niettegeſtaande den opſtand in de voorſchrevene Grietenijen, reeds op den 4 *Februarij* 1797. gedempt, en de ſchijnbaare rust aldaar wederom herſteld geworden was, werdt den

(*) Wij zeggen: *het overſchot hunner Natuurlijke Vrijheid.* Want, het is bekend, dat de Leden van het vernietigd Bewind, op den 30 *September* 1796, een Provinçiaal arrest is aangezegd geworden, ten dien effecte, dat zij niet anders, dan met een Pas van het *Committé van Waakzaamheid* voorzien, naar elders konden heenen reizen.

den Major der Stad *Leeuwaarden*, (bij abſentie van den *Subſtitut Procureur-Generaal*) gelast, om met genoegſaame adſiſtentie, en onaangezien waar de ſuſpecte Perſonen zich bevinden mogten, het zij in hunne Huizen of daar buiten, te arresteeren, (behalven een menigte van meer of min gegoedde Burgers en Opgezetenen, wier Naamen dag op dag in de Couranten bekend gemaakt werden) deze navolgende aanzienelijke Staats- en Standsperſonen:

Martinus van Scheltinga, Grietman van *Schoterland*, en gewezen *Staatslid.*

Mr. *Sipco Basſeleur*, gewezen *Staatslid.*

Petrus Adrianus Bergsma, Grietman van *Dantumadeel*, en gewezen *Staatslid.*

Hobbo Baart van Sminia, Grietman van *Tietjerksteradeel*, en gewezen *Staatslid.*

Tinco Martinus Lyclama a Nyeholt, Grietman van *Utingeradeel*, en gewezen *Staatslid.*

Gerrit Ferdinand van Asbeek, Oud *Ritmeester* van de Cavallerij.

Willem Guerin, Oud *Major* van de Infanterij.

Regnerus Livius van Andringa de Kempenaar, Grietman van *Lemſterland*, en Oud *Staatslid.*

Tiberius Horatius Bolleman, Oud *Burgemeester* te *Leeuwaarden.*

Mr. *Lambertus Pierson*, Oud *Hoofd-Commis* van 's Lands Gemeene Middelen.

Johannes Kœmerer, gewezen *Bode* van het Mindergetal.

Roelof Storm, Oud *Burgemeester* van *Leeuwaarden.*

Willem Anne van Haren, Grietman van *Weststellingwerf*, en gewezen *Staatslid.*

Jan Poppe Andrée van Haren, gewezen *Raadsheer* in het Hof Provinçiaal.

Martinus van Scheltinga, Grietman van *Collumerland*, en gewezen *Staatslid.*

Egbert Sjuk Garrolt Juckema van Burmania Rengers, Grietman van *Wijmbritseradeel*, en gewezen *Staatslid.*

Reinhardt van Lynden, Grietman van *Opsterland*, en gewezen *Staatslid.*

Willem Hendrik van Hambroik, gewezen *Staatslid*, en Oud *Burgemeester* van *Leeuwaarden.*

Abel van der Vecht, gewezen *Procureur-Fiscaal* van *Opsterland.*

Hector Livius van Haarsma, Grietman van *Smallingerland*, en gewezen *Staatslid.*

F. T. Grave van Limpurg Styrum, Commandant van de Vriesche Guardes, en gewezen *Staatslid.*

E. de

E. de Wendt, Oud Burgemeester van *Sneek*, en gewezen *Staatslid.*

L. Crooi, voorheen Officier, nu Negotiant.

P. A. Koopmans, Oud Burgemeester van *Bolsward*, en gewezen *Staatslid.*

B. Suiderbaan, Oud Secretaris der Stad *Dockum.*

A. Muller, Oud Burgemeester van *Dockum*, en gewezen *Staatslid.*

F. Delcamps, Oud Officier onder de Infanterij.

F. Vast, Oud Adjudant van de Vriesſche Guardes.

Een last, die niet alleen met de uitbundigſte bewijzen van vreugde vernomen, maar ook met de grootſte drift en woede in drie dagen tijds werdt ten uitvoer gebragt. Hoe zeer het in het barre van den winter was, en de wegen, niet dan met de grootſte vermoeijing te gebruiken waren, oordeelden de gewapende Benden zoo veel ſpoeds tot de uitvoering nodig, dat zij den Raadsheer *van Haren*, in de nacht tusſchen den 7 en 8 *Februarij*, op zijne Buitenplaats, gelegen onder *Rinſumageest*, overvielen, van zijn Bed ligtteden, en vervolgens dwongen, om onverwijld, in het holst van den nacht, door hun geëscorteerd, te voet naar *Dockum* te gaan, alwaar zij hem op het Stadhuis in eene Gevangenis lieten opſluiten tot den volgenden dag, toen hij de reize naar het *Leeuwaarder Blokhuis*

ver-

vervolgen moest. Op even dezelve wijze verging het den Heere *Burmania Rengers*, die men mede in den donkeren nacht derwaards geleidde. Nog beestachtiger handelden zij, die het exploict aan den Heere *van Haarsma* op zich genomen hadden, want ook deze werdt in den nacht, in zijn Huis te *Oudega*, van het Bedde geligt, en zonder hem den tijd, om zich aan te kleden nodig, te vergunnen, werdt hij gedwongen, om in zijn nachtgewaad, en slechts op kamermuilen, te voet naar de *Dragten* te marcheeren, om aldaar in eene Gevangenis den volgenden dag te verbeiden, toen men hem, (een man van bijna 60 Jaaren,) naar de *Vriessche Bastille* overbragt, alwaar van uur tot uur, de Geärresteerden van alle kanten, onder Eskortes van verschillende sterkte, aankwamen.

En hoe verging het deze Ongelukkigen, in dit verblijf van Ellende? Zijn wij dwaas genoeg, om het logenachtig getuigenis van den Redacteur der *Vriessche Courant*, (eenen *woedenden Jacobijn*, die alsints blijken gaf met eenen helschen geest bezield te zijn, wanneer hij zijn Schanblad samenflanste) voor goede munt opteneemen, dan werden de Gevangenen aldaar UITMUNTEND ONTHAALD. (*) Laaten wij, uit

(*) In zijn, *onder hoog-gezach*, uitgegeeven Schandblad

uit het thans voor ons liggende Dagverhaal, van het geen de zoo ſtraks genoemde Heeren in het *Leeuwaarder Blokhuis* wedervoer, dit wat van nader bij bezien, om het gezegde van dien bloeddorstigen Volksverleider, op de duchtigſte wijze te logenſtraffen.

Naauw-

blad van den 14 *Februarij* 1797, waar in hij naa het melden dezer onbeſchaamde Leugen, dus raaskalde: „*Waar het eindelijk met het groot aantal Oranjegevan-* „*genen op zal uitkomen, is moeijelijk te gisſen. Zeker* „*zal het Koppen kosten, en dat is allernoodzaaklijkst!*" — Of hij de Rechtbanken onbekwaam, of te zacht oordeelde, niettegenſtaande bijna dag op dag het ijsſelijkst gekerm van de Straffchavotten opging, ſtaat ons niet te beoordeelen, maar wel zijnen Achitofels raad, dien hij bij die gelegenheid mededeelde, zeggende: „*Laaten* „*de eerſte Belhamels ſterven, om 't even van wat rang* „*of ſtaat zij zijn. — Laaten de mindere Oproermaa-* „*kers, de dubbel-verdiende Lijfſtraffen ondergaan! —* „*Laaten de Grooten en Rijken het met hunne Beurſen* „*boeten! En voor het overige, laaten alle Oranjevrienden* „*uit ons voorbeeld leeren, hoe duur het te ſtaan komt,* „*om de Vriesſche Vrijheidszoonen, met Geweld, Plunde-* „*ring, en Moord te durven bedreigen.*" — Was dat geen ſchoone *Gelijkheid?* Het vervolg van ons Geſchiedverhaal zal leeren, dat zijnen raad, *omtrent de Grooten en Rijken*, uitmuntend beviel, en door de Vriesſche Geweldenaars ook gevolgd werdt, toen zij het Decreet ſloegen, om bij proviſie, van 37 *oude Regeeringsleden*, niet minder dan *f* 700,000: — afteknevelen. Welke gruwelen!

Naauwlijks waren deeze Slachtöffers van den Revolutionairen haat, binnen de muuren van den zoo evengenoemden Kerker aangekomen, of men wees hen het Hok, getekend N°. 7, ten verblijve aan, bekend onder den naam van het *Vrouwenvertrek*, zijnde onvoorzien van een Schoorsteen, of eenige andere gelegenheid, om in de nijpende koude eenig vuur ter verwarming te kunnen genieten. Toen hun getal tot 19 was aangegroeid, oordeelde de Cipier de ruimte zoo gering, dat hij uit toegevenheid, aan hen, nog een aan No. 7 belendend klein Kamertje, en nog een smal donker Gangetje, ten gebruike vergunde, waar door voor elk der Gevangenen geen grooter ruimte dan 4 voeten lengte, en 3 voeten breedtte overig bleef. In zulk een verblijf, moesten zij zich dag en nacht onthouden, zich reinigen, zich kleden, en zelfs hunne eigene Beddens opmaaken, in Legersteden, die twee hoog boven elkanderen getimmerd waren. Wanneer het bepaalde uur, des middags en 's avonds, om te eeten aanwezig was, werden zij uit het Hok N°. 7, in een ander Vertrek, *de Geesselzaal* genaamd, overgebragt, en naauwlijks hadden zij den maaltijd genuttigd, of werden wederom in het genoemde Hok overgevoerdt, alwaar men geduurig door elkander liep, bijnaa zich niet weetende te bergen van de benaauwdheid

heid die 'er heerschte, niet alleen door de uitwaasſemingen van zoo veele Perſonen, maar ook door de ſtank, welke het voor hun gedestineerd *geheim gemak* veroorzaakte, als zijnde niet anders, dan een Ton, of Vat, dat in het Hok was geplaatst, ſlechts met een half deurtje afgeſloten, en het welk ééns in de 24 uuren geledigd werdt. Op zulk eene wijze gelogeerd, en in zulk eene verpestende lucht opgeſloten zijnde, was het niet te verwonderen, dat zich de uitwerkſelen daar van bij ſommigen der ongelukkige Gevangenen vertoonden. — De Heer *van Haarsma*, werdt in den avond van den 11 *Februarij* door zulk eene geweldige benaauwdheid en flaauwte overvallen, dat zijne Lotgenooten niet anders dan zijnen dood te gemoete zagen. Hoe gaarne dezen den benaauwden Lijder helpen wilden, het ontbrak hen bijnaa aan alles: *koud Water*, en een weinig *Azijn*, was alles wat men bij de hand had, om aan den Zieltogenden toe te dienen, die zekerlijk welhaast in de eeuwigheid zou zijn overgeſtapt, zoo niet nog ter goeder uure een Chirurgijn gekomen ware, die door het appliçeeren van eene aderlaating, den bijnaa zieltogenden Grijsaard wederom in het leven terug riep, en bij het gebruik zijner zintuigen bragt.

Hoe treffend dit onheil ook zijn mogt, het

gaf

gaf echter aanleiding, dat het lot der Gevangenen, naa verloop van eenige dagen, verzacht werdt: want den Heelmeester *Stelwagen*, zich naa de aderlaating naar buiten begeven hebbende, verzuimde niet, om naa verloop van eenige uuren, met den Geneesheer *Gonggrijp* terug te komen, om niet alleen den Heere *Haarsma*, maar ook den Heer *van Lynden*, die mede zeer ongesteld en ziek was, te visiteeren, die niet schroomden, om te verklaren: „ *dat de Gevan-* „ *genis ondraaglijk was; dat alle Gevangenen* „ *moesten ziek worden; en dat men bij geene* „ *mooglijkheid de ongestelden kon herstellen*," belovende aan de Gevangenen, „ *om alle po-* „ *gingen te zullen aanwenden bij het* algemeene „ Committé van Waakzaamheid, *ten einde ver-* „ *betering in hun Lot te bewerken.*" Dan, het bleek wel draa, dat het op dat tijdstip van weinig nuts was, gemerkt het Committé op den volgenden dag wel besloot, om de beiden Heeren naar de *Geweldige Provoost* over te doen voeren, doch zwarigheid maakten, om aan hun verzoek, (om adsistentie in hunne nieuwe Gevangenis te mogen hebben) te voldoen; waarom zij hen zitten lieten, ter plaatse waar zij zich bevonden, en welligt dat men hen ook in dien toestand zou hebben blijven laaten, zoo den Raadsheer *van Haren*, al mede niet onder den last

der

der gevangenis bezweken was. Immers, dien Heer op den 15 *Februarij* door een foortgelijk toeval als den Heer *van Haarsma* aangetast wordende, fchijnt dit gelegenheid gegeven te hebben, dat men de gevangene Heeren naar een ander verblijf, de *Groote Zaal* genaamd, liet overbrengen; een Vertrek, dat niet alleen veel ruimer, maar ook daarënboven van eene ftookplaats voorzien was, het welk hen in hunnen toeftand niet weinig verbetering bezorgde.

Wanneer men het tot hier toe verhaalde in aanmerking neemt, en daar bij overweegt, dat de gevangene Heeren buiten acçes van Vrienden en Maagen, (*) en verftoken van den raad van Practizijns gevangen gehouden werden; dat alles, wat

(*) Men denke intusfchen niet, dat de Gevangenen van de bezoeken hunner Overweldigers bevrijd bleven: dit was 'er zoo verre van af, dat daaglijksch een Commisfie, 'meestal beftaande uit *Aale Aales Bakker*, en den beruchten *Dubblinga*, zich in de ellende dier ongelukkigen kwamen verblijden, die dan doorgaands eenigen van hunne Vrienden medenamen, waaronder zich den alom beruchten *Hendrik Gjalts*, op Zondag den 19 *Februarij* bevondt, dezelfde, die daags te voren, onder opzicht van den gewoonen Scherprechter *van Gorcum*, de onthoofding verricht had, aan den ter dood verwezenen *Jan Binnes*. (Zie hier vooren, Bladz. 151. in de Noot.)

wat aan hen gezonden werdt, het ſtriktſte onderzoek onderworpen was, even of zij een misdaad tegen de Veiligheid van den Staat gepleegd hadden; zou men dan niet natuurlijker wijze moeten denken, dat zij zoodanige misdrijven ten hunnen laste hadden, die de zwaarſte ſtraffen verdienden? En verders, dat zij over die vooronderſtelde misdaden zouden zijn ondervraagd geworden in een Rechterlijk verhoor? Immers, jaa! Dan, dit was 'er zoo verre van af, dat niettegenſtaande men hen ruim 4 weeken, op zulk eene onmenſchelijke wijze gevangen hieldt, hen echter nimmer gezegd werdt, *waarom* zij dus gewelddadig gevangen genomen waren, veel min, dat zij tot éénig verhoor toegelaaten werden. Naa ruim vier weeken zittens, werden zij op verſchillende tijden, bij partijen, losgelaaten, en aan hunne bedrukte Familien (als 't ware) terug gegeeven, tot beſchaming van veelen, die zich reeds gekitteld hadden, met het denkbeeld dat zij zich weldraa in de opentlijke ſchande der Gevangenen verheugen zouden. Eene mishandeling en ſlaaking, die zeker oneindig meer afdoet ter Justificatie van de Gevangenen, dan het bondigst Pleidooi van den grootſten Rechtsgeleerden zou hebben kunnen doen, maar die teffens aan Tijdgenooten en Nageſlacht, op de overtuigendſte wijze doet zien, hoe zeer ook in dit geval gezondigd

digd werdt tegen de *Rechten van den Mensch*, welken duidelijk leeren: „ *dat niemand* GEÄR-„ RESTEERD *en* GEVANGEN *genomen mag* „ *worden*, *dan in zoodanige gevallen*, *en volgens* „ *zoodanige Formaliteiten*, *als welken door de* „ *Wet zelven te voren bepaald zijn.*"

Op deze wijze geraakten de gevangene Regeeringsleden van hunne banden bevrijdt, en keerden, naa het doorſtaan van zoo veel hoons en ſmaads, wederom terug in den kring hunner Bloedverwanten! Zou men nu niet met alle rede hebben mogen verwachten, dat zij voor verdere Onderdrukkingen en Vervolgingen zouden zijn bevrijd gebleven? te meer, daar men veilig kan vastſtellen, dat de veelvuldige *Committé's van Waakzaamheid*, en zoo veele geheime Spionnen en Verklikkers, als hen ten dienste ſtonden, geduurende den tijd der Detenſie van genoemde Heeren, niets onbeproefd zullen gelaaten hebben, om, was het mogelijk, eenige misdaden ten hunnen laste op te ſpeuren; en dat ingeval 'er iets had kunnen gevonden worden, om het arrest te wettigen, men hen niet zou ontſlagen hebben. Hoe dit zij, het duurde ſlechts weinig weeken naa het ontſlag, dat de Leden van het *Provinçiaal Beſtuur van Vriesland*, op de duidelijkſte wijze te zien gaven, hoe welgevallig hun den raad was van den *Vriesſchen Courantier*,

tier, welken wij hier voren (Bladz. 157.) reeds mededeelden, te weeten: *om de Rijken en Grooten in hunne beurſen te ſtraffen*, toen zij op den 21 *April* 1797. decreteerden: „ *dat van de* „ *gewezene Staatsleden en Raaden van den* „ *Hove, welken in* 1787. *in Bewind geweest* „ *waren, zou gevorderd worden:* ZEVENMAAL „ HONDERD-DUIZEND GULDENS. *Dat Ze-* „ *venëndertig hunner zouden geroepen worden* „ *voor eene Commisſie; en van hen afgevorderd* „ *de gemelde Somme in Twee Termijnen, de* „ *eerſte vóór den* 1 Junij, *en de tweede vóór den* „ 1 Augustus 1797. *op te brengen: behoudende* „ *het recht, om met de overige medeplichtigen* „ *onderling eene regeling te maaken, mits dat* „ *die regeling eerst moest gelegd worden ter* „ *Approbatie of Reviſie der Commisſie. Als* „ *mede, dat van de Onwilligen, zoo veelen* „ *hunner Goederen moesten verkocht worden, als* „ *tot de Schaëvergoeding zoude vereischt worden.* „ *En werden tot die Commisſie benoemd, de* „ *Burgers* MIEDEMA, KUINING, FOKELES, „ VISSER, *en* HOBBEMA, *met last en autho-* „ *riſatie, om die gewichtige zaak ten ſpoedigſten te effectuëeren, door Zevenëndertig der* „ *gewezene Staatsleden, hoofd voor hoofd voor* „ *zich te ontbieden, en genoemde Somma van* „ *hun te requireeren.*" Wie hoorde immer zulk

een

een befluit neemen! Zonder vermelding van de redenen, waarom men die importante Somme vorderde; zonder fpeçifique opgave van de Perfoonen van wien dezelve moest afgevorderd worden; als mede zonder bepaaling, hoe veel elk hunner daar aan zou behoren bij te draagen! *Haatelijke en onuitvoerlijke taak voor het Vijftal, aan wien dezelve door de Volks-Repræfentanten werdt opgedragen! Deze zullen zonder twijffel zich van denzelven geëxcufeerd hebben, daar het volvoeren van zulk eenen geweldigen ftap, tegen Eer en Geweten ftrijdig was?* Dit, dunkt ons, hooren wij hier de één of ander onzer Lezeren, in wiens ziel het licht der Rede niet geheel is uitgebluscht, vraagen! Intusfchen, hoe zeer ftrekt het der Menschheid niet tot fchande, dat wij den zoodanigen hier berichten moeten, dat even dit, recht Koorn op zulker Revolutionairen Molen was, éénsdeels: ter bevrediging van hunne onbegrensde Gouddorst; en anderdeels, ter verkoeling van hunnen ziedenden Haat; en dat onder de ongehoorde gruwelen van dien tijd, ook moet geteld worden deze: dat de Commisfie dien taak niet alleen volvaardig op zich nam, maar reeds op den 3 *Meij* een begin maakte om denzelven uit te voeren. Reeds op dien dag werden niet minder dan 37 van de ge-

goedſte, en aanzienelijkſten der Vriesſche Ingezetenen, voor dien Bloedraad gedagvaard, door deze navolgende Citatie: (*)

„ *De Commisſie uit het Provinçiaal Beſtuur* „ *van Vriesland, tot Regeling der Schaêvergoe-* „ *ding. Den Eerſten Exploicteur, Heil!*"

„ *Alzoo wij door het Provinçiaal Beſtuur van* „ *Vriesland, zijn Gecommitteerd, ten einde van* „ *eenige Leden van het gewezen Staatsbeſtuur;* „ *Raaden 's Hofs van Vriesland; en geädjun-* „ *geerde Rechters, af te vorderen vergoeding* „ *van ſchade, door de gevolgen van de Revolu-* „ *tie van den Jaare* 1787. *aan Particulieren* „ *veroorzaakt, breder volgens onze Commisſie,* „ *bij Decreet van het Provinçiaal Beſtuur, in* „ *dato* 21 April 1797 *vermeld.*"

„ *Zoo is het, dat wij ingevolge en ter vol-* „ *doe-*

(*) Wij zullen, zoo wij vertrouwen, onze Lezeren geenen ondienst doen, om hen, niet alleen de *Citatie*, maar ook de daarop gedaane *Sommatie*, aan; als mede de *Protesten*, gedaan *door* éénen der Geçiteerden, hier Copiëelijk eene plaats in te ruimen. Men leeze en oordeele, hoe ſchandelijk men te dien tijde in *Vriesland* handelde, onder het zwetſen van *Vrijheid*, *Gelijkheid*, en *Broederſchap* Klanken, waar mede men zelfs pronkte aan het hoofd dezer Bloedplaçaaten.

„ *doening van gemeld Decreet, U ordonneeren,*
„ *te citeeren de Perſoon van* ..... (*) *omme*
„ *voor ons in Perſoon, of (bij volſtrekt onver-*
„ *mogen, waar van volledig geblijk aan ons*
„ *zal moeten worden vertoond.) door Volmacht,*
„ *met vertoning van behoorlijke Procuratie, en*
„ *overlevering van Authentique Copie van dezel-*
„ *ve, te Compareeren, op 's Landſchapshuis, in*
„ *de Kamer van Oostergoo, op den* 9 Meij
„ 1797 *eerstkomende, præçies ten zes uuren na-*
„ *demiddag, ten einde door het verteekenen van*
„ *eene Acte, zich te verbinden aan opgemeld*
„ *Decreet te voldoen, zoo, en in dier voegen*
„ *als aan hem zal worden voorgehouden.*"

„ *Met inthimatie, dat, ingevalle van weige-*
„ *ring of non-comparitie, de Commisſie Ge-*
„ *authoriſeerd is, om, door verkoop van zijne*
„ *Goederen, daadelijk vergoeding aan de daar*
„ *toe gerechtigden te zullen verſchaffen.*"

„ *De-*

(*) Wij zullen, om ons daar toe moveerende Redenen, de Naamen der Geçiteerden, Geſommeerden, en Protesteerende Perſonen in blanco laaten. De Naam doet niets tot het weezen der zaake. Genoeg is het, te weeten, dat Citatien en Sommatien gedrukt waren, en 'er niets aan te doen viel, dan de invulling der Naamen, en Sommen, benevens de onderteekening van éénen der Bloedzuigers.

„ *Deze met Relaas en Inthimatie in forma*
„ *terug.*"

(onder ſtaat)

Actum, Leeuwarden,
den 3 Meij 1797. *Namens Voorſchr. Commisſie,*
Het Derde Jaar der
Bataafſche Vrijheid. (is getekend)

E. MIEDEMA.

(nog laager)

„ *Gedaan den* 3 *Meij* 1797. *Nademiddag*
„ *ten* 4 *uuren, na noen in kennis van mijn*
„ *hand.*"

(getekend)

W. P. NAUTA.

's Lands Bode.

Het bepaalde uur aanwezig zijnde, verſchenen de Geçiteerden ter beſtemder plaatſe, alwaar niet alleen den inhoud van het door ons medegedeelde Decreet van den 21 *April* werdt voorgehouden, maar ook aan elk der Comparanten opgegeeven de Som, waar op men hen geſteld had, in welke Sommen echter een aanmerkelijk onderſcheid moet geweest zijn, want uit de Stukken

ken voor ons liggende, blijkt, dat zij den edelen Zender, die ons de zijnen wel heeft gelieven toe te vertrouwen, (waar voor wij hem onzen dank bij dezen betuigen) op *Zés-duizend Guldens* getauxeerd hadden, het welk een bewijs oplevert, dat anderen aanmerkelijk hooger moeten zijn getauxeerd geweest, om de *f* 700,000:- bijéén te schrapen. Hoe dit zij, zoo als men verwachtte, geschiedde ook: de Geçiteerden weigerden éénstemmig om aan dien onrechtvaardigen eisch te voldoen, sommigen mondeling, anderen schriftelijk de redenen die zij daar voor hadden bijbrengende, doch met geen ander gevolg, dan dat reeds op den 23 *Meij* daar aan volgende; den Exploicteur gelast werdt, om deze navolgende *Sommatie*, aan elk der *Geçiteerden* ter hand te stellen:

„ *De Commisſie uit het Provinçiaal Beſtuur* „ *van Vriesland, tot regeling en invordering* „ *der Schaêvergoeding aan Particulieren, door* „ *de gevolgen der Omwenteling van den Jaare* „ 1787 *veroorzaakt.* — *De Perſoon van* ..... „ *voor haar geçiteerd hebbende, ter voldoening* „ *aan den last, haar bij Decreet van het Pro-* „ *vinçiaal Beſtuur in dato* 21 *April* 1797 *op-* „ *gedragen, tegens den* 9 *Meij* 1797, *wanneer* „ *dezelve* ..... *voor ons gecompareerd zijnde,*

 „ *heeft*

„ *heeft verklaard, in den voorſlag aan hen ge-*
„ *daan, niet te willen treden.*"

„ *Daar wij nu bij opgemeld Decreet zijn*
„ *gelast, om bij onwilligheid, zoo veele van zij-*
„ *ne Goederen te verkoopen, als ter voldoening*
„ *van zijne Quota in voorſchreven Schaëvergoe-*
„ *ding zal verſtaan worden te behoren.*"

„ *Zoo is het, dat wij u, Exploicteur! or-*
„ *donneeren, meer gedachte ..... te ſommeeren,*
„ *om binnen den tijd van zes dagen na dato*
„ *dezes, aan 's Lands Comptoir der Domeinen*
„ *te bezorgen, de Somma van* DRIE-DUIZEND
„ CAROLI GULDENS, *en vóór of op den* 1 Au-
„ gustus *eerstkomende, nog eene gelijke Somma*
„ *van* DRIE-DUIZEND CAROLI GULDENS,
„ *en dat bij gebreke van dien, de Commisſie*
„ *zal treden tot volvoering van den last, aan*
„ *haar, bij meergemeld Decreet gedemandeerd.*
„ — *Dit, met 's Exploicteurs Relaas, in forma*
„ *te rug.*"

(lager ſtaat)

Actum, *Leeuwarden,*
den 23 *Meij* 1797. *Namens voorſchr. Commisſie.*
Het Derde Jaar der
Bataafſche Vrijheid. (is getekend)

A. A. BAKKER.

Door

Door zulke ongehoorde dwangmiddelen klom het water tot aan de lippen, en nu oordeelden de Gesommeerden niet langer stil te kunnen zitten, maar nog éénc krachtdadige poging te moeten in het werk stellen, om het uiterste voor te komen: zij leverden ten dien einde eene bondige en ter zaake dienende Deductie, aan de Repræsentanten over, hen aantonende, niet alleen de *onwettigheid der Prætensie*, maar ook die, van *de wijze waar op dezelve werdt afgevorderd*, verzoekende: *dat hunne bezwaren, en bij Deductie aangevoerde argumenten, in aanmerking genomen werden, ten dien effecte, dat het Decreet van den* 21 *April ingetrokken, en buiten werking gesteld werde; en dat in allen gevalle, geduurende de Deliberatien over dit Onderwerp, de ondernomene Executie mogt blijven in Statu.* Wat was nu billijker en betamelijker geweest, dan dat de Vriessche Volksbeheerschers aan dit alsints redelijk verzoek voldaan hadden? Dat zij de Executie ten minsten zoo lange zouden opgeschort hebben, tot zij de ingeleverde *Deductie* behoorlijk in overweging hadden genomen? Dan, dit was 'er zoo verre van af, dat zij *Request* en *Deductie* te rugge gaven, met dit alles beslissend appointement: *in dezen kan niet worden getreden*, gelastende tevens, om onverwijld met de Executie voort te vaaren. Het was dus ingevolge

dit

dit besluit, dat de *Gesommeerden* op den 3 *Junij* en volgende dagen, andermaal gesommeerd werden, *om binnen zes dagen te betaalen*, en toen daar aan niet voldaan werdt, hadden zij het verdriet, dat men hen elk éénen *Deurwaarder* toezondt, met last, om dadelijk *alles in arrest te neemen; twee Adsistenten in de Huizen te brengen; en aanwijzing van Goederen aftevorderen*, aan welken haatelijken last dan ook dadelijk werdt voldaan, ondanks de Protesten die 'er tegen gedaan werden. Het zal daarom, zoo wij vertrouwen, ter meerdere voltooijing van het tot dus verre geschetst Tafereel van verregaand geweld en onrecht, in die dagen binnen *Vriesland* gepleegd; tot een blijk, dat men zich niet schaamde, om zelfs de handen te slaan aan de Bezittingen en Eigendommen, aan weêrlooze Vrouwen en Onmondigen toebehorende; en tot een beschamend bewijs tegen hen, die ten allen tijde den mond van *Vrijheid* en *Broederschap* vol hadden, niet onnodig kunnen gerekend worden, de Cordaate Protesten, door éénen der Gesommeerden, en zijne Echtgenoote, in dat fataale oogenblik gedaan, en aan den Deurwaarder in scriptis overgegeeven, hier onder het oog der Waereld te brengen, ten einde elk in staat te stellen, om te kunnen oordeelen, waar toe blinde drift en vervolgzucht, den anders redelijken

Mensch

Mensch vervoeren kunnen. — Dus luidde het van den *Man:*

„ *Alzoo de Lands-Deurwaarder* N. Wenſel,
„ *op last van eene Commisſie uit het Provinci-*
„ *aal Beſtuur van Vriesland, tot regeling van*
„ *de Schaêvergoeding aan Particulieren, door*
„ *de gevolgen van de Omwenteling van den*
„ *Jaare* 1787 *veroorzaakt, mij* ..... *woonach-*
„ *tig onder* ..... *op den* 26 *Meij geſommeert*
„ *heeft, om binnen tien dagen aan 's Lands Do-*
„ *meinen te bezorgen, de Somma van f* 3,000:-
„ *en vóór, of op den* 1 *Augustus, nog eene ge-*
„ *lijke Somme: dat deze Deurwaarder, op den*
„ 6 *Junij* 1797, *aan mij een tweede Sommatie*
„ *gedaan heeft, om binnen zes dagen de voor-*
„ *noemde Sommen te betaalen, bij aandiening*
„ *van Inlaag, en aanwijzing van Goederen te*
„ *vraagen: dat dezelve Deurwaarder, op den*
„ 13 *Junij* 1797, *in mijne huizinge, onder*
„ ..... *inlaage van twee Adſiſtenten heeft ge-*
„ *daan; zeggende bij die gelegenheid, dat hij*
„ *nader zoude komen, om uitwijzing te vraa-*
„ *gen: dat eindelijk dezelve Deurwaarder, in*
„ *den avond van den* 22 *Junij, mij uitwij-*
„ *zing is komen vraagen, en naa bekomen wei-*
„ *gering, mij heeft gezegd, op morgen beſchrij-*
„ *ving van Goederen te zullen doen: dat hij*

„ *ook*

„ *ook op heden den 23 Junij aan mijn Huis is*
„ *gekomen, om Inventaris te maaken. Zoo is*
„ *het, dat ik bij dezen aan den voorschreven*
„ *Deurwaarder, in bijwezen van zijne twee*
„ *Adsistenten, en van mijne twee Buurlieden*
„ ..... *en* ..... *Huislieden alhier, als getui-*
„ *gen, verklaare te protesteeren tegen de ge-*
„ *houdene, en nog te houdene onwettige Rechts-*
„ *pleeging en Dwangmiddelen, ter bekoming van*
„ *de gemelde f* 6,000: — *zonder eenig wettig*
„ *onderzoek van mij gevorderdt.*"

„ *Protesteere ik wijders tegen alle verkoop*
„ *mijner Goederen, indien daartoe mogt worden*
„ *overgegaan, en prætendeerende ik mijn recht*
„ *van Eigendom tot wedereissching van dien,*
„ *ten allen tijde te behouden.*"

„ *In kennisse der Waarheid hebben de gemel-*
„ *de Getuigen, benevens mij, dit Protest onder-*
„ *teekend, onder* ..... *den 23 Junij 1797.*"

(getekend)

. . . . .
. . . . .
. . . . .

(lager staat)

„ *Relateere ik ondergeschrevene Executeur*
„ *van* Dantumadeel, *bovenstaand Protest aan*
„ *den*

„ *den Deurwaarder* N. Wenſel, *te hebben ge-*
„ *inſinueerd op dato als boven. In kennis van*
„ *mijn hand.*"

(getekend)

G. PYTERS.

Daar nu intusſchen het geweld gereed ſtondt, om niet alleen de hand te ſlaan aan de Bezittingen van den Geſommeerden, maar ook aan die van 's Mans Echtgenoote, zoo verzuimde ook deze niet, om tegen de handelwijze van den Deurwaarder, in dezer voegen te Protesteeren, door de volgende *Inſinuatie:*

„ *De Ondergeteekende ..... geboren .....*
„ *Huisvrouwe van ....., geſterkt met dezelve,*
„ *ondervonden hebbende, dat door den 's Lands*
„ *Deurwaarder* N. Wenſel, *uit order van eene*
„ *Commisſie uit het Provinçiaal Beſtuur van Vries-*
„ *land, tot regeling van de Schaëvergoeding,*
„ *door de gevolgen van de Revolutie van* 1787.
„ *aan Particulieren veroorzaakt, Inlaag is ge-*
„ *daan is haar Mans, en haare Huizinge te*
„ ..... *ter bekoming van het eerſte Termijn*
„ *der Somma, hem wederrechtelijk opgelegd als*
„ *een Contributie tot die Schaëvergoeding. Doet*
„ *bij dezen aan gemelden Deurwaarder Inſinu-*

„ *eeren.*

„ *eeren: dat onder de roerende Goederen, in*
„ *haare, en haare Mans Huizinge gevonden,*
„ *veele Meubilen en andere Goederen zijn, die*
„ *aan haar Insinuante alléén, of voor de helf-*
„ *te, en in gemeenschap met haar Man in*
„ *eigendom toebehoren; en dat hij, Deurwaar-*
„ *der, zich diensvolgens zorgvuldig zal hebben*
„ *te wachten en te onthouden, om alle die*
„ *Meubilen en andere Goederen, geheel of ge-*
„ *deeltelijk aan haar toebehoorende, aan te tas-*
„ *ten, te reppen, of te roeren, veel min dezel-*
„ *ve te inventariseeren of te verkoopen. Pro-*
„ *testeerende de Insinuante, ingevalle zulks te-*
„ *gen verwachting mogt geschieden, van Kos-*
„ *ten, Schaden, en Interessen daar door te*
„ *veroorzaaken, om dezelve tegen hem, Deur-*
„ *waarder te verhaalen, zoo als zij verstaan*
„ *zal te behooren. Met wijdere protestatie, om*
„ *zulks recht te zijn en te blijven, om zoo te-*
„ *gen hem Deurwaarder, tot verhindering,*
„ *als bij onverwachte verkooping, tegens de*
„ *Koopers tot Reclame der Goederen, te gebrui-*
„ *ken zoodanige rechtsmiddelen, als zij naar*
„ *omstandigheden der zaaken raadzaam zal*
„ *oordeelen."*

„ *En zal dit Protest, en deze Insinuatie aan*
„ *den Deurwaarder voornoemd, worden geinsi-*
„ *nuëerd, en daar van, naa behoorlijk beko-*

„ *men*

„ *men Relaas, aan hem eene Copie worden ter*
„ *hand gesteld tot zijn naricht. Actum, onder*
„ ..... *den 23 Junij 1797.*"

(getekend)

. . . . .
. . . . .

(lager staat)

„ *Relateere ik Ondergeteekende Executeur* „ *van* Dantumadeel, *bovenstaande Insinuatie aan* „ *den Deurwaarder* N. Wensel *geinsinueerd te* „ *hebben, op dato als boven.* — *In kennisse* „ *van mij.*"

(getekend)

G. PYTERS.

Daar het Geweld meester is, daar zwijgen Recht en Wetten! Eene bekende spreuk, die door de ondervinding van alle tijden gestaafd, en ook hier zoo zeer als ooit zijne vervulling verkreeg! *Protesten* en *Insinuatien* waren intusschen veel te zwakke Wapenen, om zulke gewelddadige handelingen te keeren: het stond dus geschapen, dat eerlange een aantal Huisgezinnen aan den Dijk gesteld zouden worden, en het was in dien bedenkelijken toestand, dat de Hee-

ren *M. van Scheltinga*, *D. B. van Haarsma*, *D. A. van Bergsma*, *H. B. van Sminia*, *D. J. A. van Sytſama*, *C. van Scheltinga*, *W. A. P. van Sloterdyk*, *E. S. G. J. van Burmania Rengers*, *W. F. H. Camſtra thoe Schwartzenberg en Hohelandsberg*, *F. M. Lyklama à Nyeholt*, *F. S. J. van Eyſinga*, *M. van Scheltinga*, *E. de Wendt*, *R. L. van Andringa de Kempenaar*, *L. A. F. Rengers*, *Eco de Wendt*, *A. Muller*, *R. van Lynden*, *A. Taykes*, *J. A. Willinga*, *W. H. van Hambroik*. en *L. Rengers*, zich bij Requeste keerden tot de *Nationaale Vergadering in den Haage*, waar bij zij niet alleen kennis gaven van de onrechtvaardige Proçedures, tegen hen en meer andere Leden van het vorig Beſtuur ondernomen, maar ook hunne uiterſte verbazing over dezelve, dewijl de *Repræſentanten van Vriesland*, op den 1 *Februarij* 1796, verklaard hadden, dat de oproeping der Oude Regenten tot het geeven van Schaêvergoeding, aan die Vergadering moest overgelaaten worden, waar door zij zelven hadden gemanifesteerd en erkend, dat zoodanig eene afvordering niet vrijſtond aan een *Provinçiaal Beſtuur:* verzoekende de tusſchenkomst der Conventie, en Surcheançe van alle ondernomene Proçedures van Executie, immers tot zoo lange, dat die Vergadering daar over zou hebben gedelibereerd, en uitſpraak gedaan.

daan. Een verzoek, dat naa veele Debatten, van zulken, die deze vervolgingen als *louter Huishoudelijk*, *en niet behorende tot de competentie der Vergadering* beschouwden, echter dat effect deedt, dat de Leden *van Castrop*, *Pasteur*, *Hartog*, *Lestevenon*, *van Hooff*, *Schoonegevel*, en *Styl*, gecommitteerd werden, om over die zaak met de *Vriesche Repræsentanten* in onderhandeling te treden, en den wensch der Vergadering, (dat namelijk de begonnen Executie mogt worden gestuit) verder aan te dringen, het welk van dat gevolg was, dat het werk voor dien tijd wel steeken bleef, doch nergens anders om, dan om naderhand met zoo veel te meerder hitte te worden voortgezet, zoo als ons het vervolg van dit Geschiedverhaal ten duidelijksten leeren zal.

Wij hebben ons mogelijk, naar sommiger oordeel, te lang opgehouden bij het vermelden van de verregaande mishandelingen, waar aan de woedende *Vriesche Revolutionairen* zich in die dagen schuldig maakten: dan, het zij ons vergund, aan de zoodanigen te mogen zeggen, dat wij de vermelding van dit alles noodzaaklijk keurden: *éénsdeels*, om te doen zien, welke rampzalige gevolgen *het Huishoudelijk verklaaren* der aldaar gepleegde Geweldenaarijen, voor het vertrapt wordend gedeelte des Volks naa

zich fleepte; en *anderdeels*, om elk opmerkzaam Lezer, uit de woelingen van de Bewerkers der Revolutie zelve, te doen opmerken, welk eenen geest van Verdeeldheid hen onderling bezielde en verfcheurde, derwijze, dat zij op verfchillende tijden geheel tegenftrijdig met hunne dikwerf gedeclareerde fentimenten handelden, waar door het niet zelden gebeurde, dat zij zich in allerhande bogten wringen moesten, die duidelijk deeden bemerken, dat niet dan *eigenbelang*, of laage *wraakzucht*, het roerfel van alle hunne daaden was. Uit deze vuile bron ontfproot dien fchadelijken wedftrijd onder de Leden der *Nationaale Vergadering*, waar door de wezentlijke belangen van het Vaderland veelal bij hen uit het oog verlooren werden, zoo zelfs, dat de nadeelige gevolgen van dien ftrijd, door éénen der ijverigfte Voorftanders der Revolutie, niet gelochend, maar opentlijk zijn erkend geworden, toen hij, over het door ons behandelde Onderwerp fpreekende, dus gekunsteld en gewrongen redekavelde. „ *Beide Partijen* (te weeten: *de* „ *Voorftanders van de Gewestelijke Oppermacht*, „ ter ééner, en *de IJveraars voor het ftelfel* „ *van Eén- en Ondeelbaarheid*, ter andere zij- „ de) *lieten zich door het belang van het* „ *oogenblik wegflepen*, *en verkozen liever de* „ *omftandigheden*, *dan hunne beginfelen raad te*

„ *ple-*

„ *plegen. Niet zonder een glimplach van ver-*
„ *wondering kon de onzijdige Opmerker hooren,*
„ *dat verklaarde Voorſtanders van het ſtelſel*
„ *der* Gewestelijke Oppermacht, *door de fijnst-*
„ *uitgeplozene onderſcheidingen, en gewrongene*
„ *verklaringen van het Reglement, het daar*
„ *heenen zochten te wenden, dat de Vergade-*
„ *ring, ten minsten eenigen voet in de Huis-*
„ *houdelijke zaaken van* Vriesland *mogt ver-*
„ *krijgen; daar toe gronden aanvoerende, die*
„ *juist in den mond van hunne Partijen voeg-*
„ *den. De Aanklevers der* Eénheid *intusſchen,*
„ *ijverden het vuurigst, om van den Letter van*
„ *het Reglement geen hair aftewijken, en alle*
„ *die Artijkelen, die de* Gewestelijke Opper-
„ macht *begunstigden, uit al hun macht te on-*
„ *derſteunen, ten einde de Vergadering, (wel-*
„ *kers meerderheid zij vreesden, ter gunste*
„ *van de zaak der Uitgeweekenen, ingenomen*
„ *te wezen,) geene maatregulen in het werk*
„ *ſtelde, om in* Vriesland *eene andere Orde van*
„ *Zaaken in te voeren.*" Welk een warnest van geheime bedoelingen, om langs allerleije wegen, het koste dan ook wat het wilde, het ééns gevormde Plan 'er door te krijgen, ontdekt men niet in deze veelzeggende bewoordingen! Behoeft men, dit lezende, zich wel te verwonderen, wanneer even dien zelfden Schrijver ons

 zegt:

zegt: „ *dat deze netelige zaak, de aandacht*
„ *der Vergadering langer dan ééne Maand be-*
„ *zig hieldt, en dat zich in dien ſtrijd meer*
„ *en meer ontwikkelden, de talenten der be-*
„ *kwaamſte Redenaaren, en niet minder de*
„ *verborgene gevoelens en bedoelingen der ver-*
„ *ſchillende Partijen; het welk* (volgens zijn
„ zeggen) *de* Voorſtanderen der Eénheid, *in het*
„ *einde de gewenschte Zegepraal ſchonk, ſchoon*
„ *eenigſints ten koste van hunne Beginſelen.*" (*)

Duure Prijs, indedaad! voor zulk eene armzalige Zegepraal! *Ten koste van zijne Beginſelen*, het vernuft te ſpitſen en te onteeren, om één deel der Ingezetenen, dat om bijſtand roept, aan alle de ijsſelijke onheilen van een Schrikbewind blootgeſteld te laaten; te ijveren, dat men die ongelukkige Slachtöffers van eenige weinige dolle *Jacobijnen*, niet ter hulpe ſnelle; wie kan zulks eene *gewenschte Zegepraal* noemen?

Was het wonder, dat het opentlijk voorſtaan, of aanzien van zoo veele ſnoode handelingen, als wij gezien hebben, dat te dien tijde in *Vriesland* plaats hadden, de Voorſtanders van zulk een Sijsthema in de andere Gewesten aanvoerde, om even dat zelfde ſpoor in te ſlaan, zoo draa eene aan-

(*) Zie ROGGE, Historie der Staatsregeling, Bladz. 38 en 39.

aanleidende oorzaak daar toe gelegenheid gaf? Het volgende Boek, zal ons de waarheid van dit gezegde, ten vollen bevestigen, in de vermelding der netelige twisten en verdeeldheden, welke het Decreet der zoogenaamde *affcheiding der Kerk van den Staat*, alömme te weege bragt.

BIJLAAGE.

ACTE *van* PROTEST *van de Heeren* EDELEN *en* RIDDERSCHAPPE *'s Lands van* UTRECHT.

Op huiden, den 26 *Maart* 1802, compareerden voor mij Mr. CORNELIS DE WYS, in qualiteit als Notaris 's Hoofs van *Utrecht* &c., en voor de nagenoemde Getuigen hier toe verzogt.

De *Hoog-Edele Geboore Heeren*, Jonkheer BALTHAZAR CONSTANTYN VAN LYNDEN, *Heer van Lunenburg*; Jonkheer GEERLACH THEODORUS VAN DER CAPELLEN, *Heer van Schonauwen*; Jonkheer WILLEM RENÉ VAN TUYLL VAN SEROOSKERKEN, *Heer van Zuijlen*; Jonkheer GERRIT ARNOUT TAETS VAN AMERONGEN, *Heer van Schalkwijk*; Jonkheer GIJSBERT CAREL CORNELIS JAN VAN LYNDEN, *Heer van Sandenburg*; Jonkheer JAN ANTHONIJ TAETS VAN AMERONGEN, *Heer van Woudenberg*; en Jonkheer

heer GIJSBERT CAREL DUCO VAN HARDENBROEK, *Heer van Lockhorst*, te zamen thans uitmakende de nog in Leven, en alhier Present zijnde beschreve EDELEN, IN HET LID DER RIDDERSCHAPPE, *Representeerende den Tweeden Staat in de Regeeringe van de Stad, Steden en Landen van Utrecht.*

Dewelken verklaarden kennelijk te zijn, dat aan de Ridderschap deezer Provincie van oudsher, en zederd immemoriaale tijden, gecompeteerd heeft, een zeer aanzienlijk aandeel in de Hooge Landsregeering van dit Gewest, waar door dezelve, van oude tijden af, in de gelegenheid geweest is, den Vaderlande, en deze Provincie, veele goede diensten te bewijzen, en ook, in latere tijden, wanneer de Ingezetenen deezer Nederlanden, door hunne laatste Landsheeren, niet alleen van derzelver aloude Vrijheden, Regten, en Privilegien beroofd; maar ook daarënboven ondraaglijke Jukken opgelegt waren geworden; kragtdadig mede te werken, om dezelve daarvan te verlossen, derzelver ontroofde Vrijheden, Regten, en Privilegien te doen wederkrijgen, en aan deeze Landen eene Republicainsche Constitutie te helpen bezorgen, die geduurende meer dan twee Eeuwen de vruchtbaarste bronnen van Geluk, Rijkdom, en Welvaart der Ingezetenen heeft opgeleverd; waar van de Vaderlandsche Geschiedenissen de onwraakbaarste getuigenissen komen af te leggen.

Dat al mede kennelijk is, dat na de erectie van deeze Republiek, en na dat, bij gelegenheid van het oprigten eener Vroedschap in de Stad *Utrecht*, de Ridderschap van den Eersten Stoel der Burgemeesteren

ren van die Stad, welke zij te vooren bezeten had, en daar door van den directe invloed, welke zij op de Regeeringe der voornoemde Stad gehad hadde, was ontzet geworden; aan dezelve daar tegen, bij arbitrale uitſpraak van Prins MAURITS VAN ORANGE, in dato 12 *Augustus* 1618, de Halfſcheid der Regeeringe van deeze Provincie is toegekend geworden, door vast te ſtellen, dat van dien tijd af aan ende voortaan, het Lid der Heeren Geëligeerde Raaden zoude moeten beſtaan, de helfte uit Edellieden, en de helfte uit Burgers.

Dat ook reeds in den Jaare 1580. bij eene plegtige overéénkomst tusſchen de reſpective Staatsleden van dit Gewest, de Superintendentie, Administratie, en Dispoſitie, van en over de Corpora, Bezittingen, en Inkomſten van de vijf Adelijke Conventen, van OUDWIJK; ST. SERVAAS; MARIENDAAL; WITTEVROUWEN; en VROUWENCLOOSTER, aan de Ridderſchap deezer Provincie, zijn toegekent en overgegeeven geworden, even gelijk ter zelver tijd, de Opperdirectie en Administratie van de *Bagijne Conventen binnen de Stad Utrecht*, en derzelver Inkomſten, gedemandeerd en overgegeeven zijn, aan de Regeeringe dier Stad, de welke reeds voor lange van dezelve, tot Stadsbehoef, gedisponeerd en gebruik gemaakt heeft; daar de Ridderſchap integendeel, niet alleen de Corpora der aan Hun overgegeevene Conventen, nog eenen geruimen tijd in weezen gelaten, maar ook, na dat door de Tijdsomſtandigheden en verval van de daartoe geſchikte Gebouwen, dit verder onmooglijk geworden was, nogtans altoos gezorgd heeft, dat derzelver Inkomſten bij aan-

aanhoudendheid hebben blijven dienen, tot die eindens, waartoe dezelve origineelijk waaren geschikt en gedestineerd geweest, namenlijk, tot onderhoud en alimentatie van daar toe gequalificeerde Vrouwen en Jonkvrouwen.

Dat, welke tegenkantingen en onrustige bewegingen, ten aanzien van de andere Staatsleden, ook nu en dan mogen hebben plaats gehad, de Ridderschap altoos bij dit Hun geregtigd aandeel in de Regeering van dit Gewest, zo wel als bij de Superintendentie en Dispositie over de hier voorgenoemde Goederen en Inkomsten is bewaard gebleven, zonder immer meer, ook zelfs niet ten tijde van de Eerste Fransche Invasie en Overheersching, in de Jaaren 1672 en 1673, daarinne eenige oppositie of stoornis ontmoet te hebben.

Tot dat het op den 28 *Januarij* 1795, en dus weinige dagen, na dat deeze Stad en Provincie, bij Capitulatie, door de Fransche Troupes andermaal was in bezit genomen, gebeurt is, dat de Comparanten in deezen, benevens de Heeren Geëligeerde Raaden, en de Ministers van de Staten, door één Staten Bode, zijn verzogt geworden, op een zeker bepaald uur, te komen ter Kamere, alwaar de Staten pleegen te Vergaderen; het welk door sommige Hunner, die in de Stad present waren, geschied zijnde, is aan dezelve, door eenige Persoonen, zig noemende het *Committé Revolutionair*, geadsisteerd door eenige Leden van de Provisioneele Municipaliteit der Stad *Utrecht*, voorgeleezen, en vervolgens aan alle de Heeren der twee Voorstemmende Leden, schriftelijk toegezonden, een Declaratoir, waarbij zij

van

van hunne Regeeringsposten ontſlagen; naar den kring van Amptelooſe Burgers verweezen; en onbevoegd verklaard wierden, om van dat oogenblik af aan, eenige daad of daaden van Regeering uit te oefenen, wordende dezelve ten dien opzigte, voor alle tegengeſtelde handelingen, aanſprakelijk geſteld.

Dat de Comparanten, hoe onwettig zij deeze handelwijze ook moesten beſchouwen, nogtans klaarlijk bemerkende, dat dezelve geſchiede, met toeſtemming en medewerking van den toenmaals in *Utrecht* commandeerenden Franſchen Generaal, en in die gedagten ten vollen zijn bevestigd, door zekere Publicatie, even te vooren, van de Puije van het Stadhuis afgekondigd, terwijl zij ook der Staaten Kamer, met een Detachement Franſche Troupes hadden bezet gevonden, wel genoodzaakt geweest zijn, uit hoofde van alle deeze omſtandigheden, en daar zij buiten de mooglijkheid waren, zig met eenig ſucçes daar tegens te kunnen verzetten, voor overmagt en geweld te bukken, en het roer der Regeeringe in handen te laten, van die Perſoonen, welke zig op eene zodanige feitelijke wijze, daar van kwamen meester te maaken.

Dat de Comparanten nu meer dan Zeven Jaaren, met de innigſte aandoeningen en hartzeer, aanſchouwt hebben, alle de Rampen en Onheilen, die den Vaderlande, deeze Provincie, en deszelfs goede Ingezetenen, onder verſcheide elkanderen opgevolgde Staatsomwentelingen, zijn toegebragt, dog onnodig achten, daarvan alhier te verhaalen, alzó dezelve algemeen gevoeld en ondervonden, en daarënboven bij de Publicatie van het tegenwoordig Gouvernement, in

in dato den 14 *September* 1801. naar Waarheid geschetst, en den Volke zijn voorgesteld geworden.

Gelijk dan ook de Ridderschap deezer Provincie, door die geenen, welke zig de Regeering van dit Gewest, op de hier vooren gemelde wijze hadden aangematigd, niet alleen is ontzet geworden van de Superintendentie en Dispositie der Goederen en Inkomsten, van de hier vooren gemelde vijf Adelijke Conventen, maar ook die Goederen zelve, offchoon nimmer, en even weinig, als de Goederen der Capittulen, en andere Geestelijke Gestigten binnen deeze Provincie, tot 's Lands Domeinen behoord hebbende; nogtans als zodanig ter verkoop aangeslagen, en niettegenstaande de Remonstrantien en Protestatien, door de met Prælatuurschappen en Præbenden gebenifiçeerde Vrouwen en Jonkvrouwen, welke daar uit pleegen betaald te worden, daartegen gedaan, grootendeels voor een Spotprijs verkogt, en in andere handen zijn overgegaan; ten bewijze, met welk een oog deeze Verkoopingen bij alle weldenkenden Ingezetenen beschouwt wierden.

Verklaarende de Comparanten wijders, dat zij, die onder alle deeze onregtvaardige handelingen, en het geene verder zederd den Jaare 1795. gebeurd is, niet anders dan stil en passief zig hebben kunnen gedragen, ook gemeend hebben, bij gelegenheid van de laatste algemeene Oproeping van het Volk, ter goed- of afkeuring van de tegenwoordige Staatsregeling, waarbij ook aan hun, voor de eerstemaal, het regt van spreeken was toegestaan, niet te moeten Compareeren, maar stil te zwijgen, om rede, niet om daar meede een aveu of goedkeuring van hun-

hunnentwegen te kennen te geeven, maar om dat het aan hun al aanſtonds was voorgekomen, dat ook deeze Staatsregeling, hoe zeer in ſommige opzigten Præferabel aan alle de vorigen, en daarom in zoo verre niet afgekeurd kunnende worden, nogthans met relatie tot verſcheide fundamenteele poincten van 's Lands wettige Conſtitutie, aan dezelve gebreeken laboreerende, door de Ingezetenen niet anders beſchouwd konden worden, dan als ten eenemaale ſtrijdig, met derzelver aloude Regten, Vrijheden, en Privilegien, en daarom ook niet goedgekeurd konde worden.

Dat intusſchen de Comparanten met groot genoegen vernomen hebben, en ook uit eenige van derzelver handelingen gemeend hebben, te kunnen beſpeuren, dat bij het tegenwoordig Gouvernement geheel andere Prinçipes huisvesten, en daarënboven geïnformeerd worden, dat bij het zelve, althans bij veelen van deszelfs Leden, een ernſtig verlangen zoude plaats hebben, dat eenmaal alle waare Liefhebbers van het Vaderland, van welke politique denkwijze dezelve ook te vooren geweest mogen zijn, zich veréénigen, en met aflegging van alle Partijſchappen, zamenwerken, om het Vaderland uit deszelfs diep vervallen toeſtand, zoo veel mogelijk op te beuren en te herſtellen; en dat zij Comparanten, met dezelfde geest bezield, ook niets meerder verlangen, dan in de gelegenheid herſteld te worden, hun Vaderland, deeze Provinçie, en deszelfs goede Ingezetenen, van dienst te kunnen zijn, en tot één zoo zeer te wenſchen herſtel van Zaaken, op goede gronden, te kunnen concurreeren.

Dan,

Dan, dat zij Comparanten, verklaaren moeten, niet te kunnen gelooven, dat op *die* gronden, waar op de thans fubfifteerende Staatsregeling gebouwd is, dit heilfaam oogmerk immermeer zal kunnen worden bereikt, en daarom hoopen en vertrouwen, dat de ondervinding hier van t'eeniger tijd, één ieder zal overtuigen van de noodzakelijkheid, om het daarheenen te dirigeeren, dat het afgebroken Gebouw van 's Lands wettige Conftitutie, op deszelfs oude, beproefde, en zederd meer dan twee Eeuwen goed bevonden Grondvesten, weder opgericht worde; zijnde dit (naar der Comparanten infien) het beste en prompfte, zoo niet eenigfte middel, waar door, met den Goddelijken Zegen, de eensgezindheid, en weltevreedenheid onder de Ingezetenen herfteld, de rust en goede orde in den Lande gehandhaaft, aan één ieder deszelfs verloore Regten en Privilegien wedergegeeven, en alzoo 's Lands waar Geluk en Welzijn op den duur bevoorderd fchijnt te kunnen worden.

Dan, daar het 'er verre van daan is, dat de Comparanten deeze verandering, hoe heilzaam en wenfchelijk dezelve ook zijn moge, anders dan op eene Legaale en Conftitutioneele wijze, zouden verlangen geëffectueerd te zien, zoo vertrouwen wij ook, dat het niemand zal kunuen bevreemden, dat de Comparanten, in de onzekerheid wanneer dezelve zal kunnen plaats hebben; en geinformeerd wordende, dat bij de Reglementen op de Provinçiaale of Departementaale Beftuuren, dewelke eerlang zullen worden ingevoerd, het Lid der Ridderfchappe zal blijven uitgefloten, zich verpligt oordeelen, zoo ter hun-

hunner decharge, als om zich bij den Adel deezes Gestichts, dewelken zij de eer hebben te repræsenteeren, en bij de Posteriteit, onverantwoordelijk te stellen; als mede ter voorkoming, dat zij wegens eenige daad of daaden, reeds gepleegt of in het vervolg nog te pleegen, nimmer gehouden kunnen worden, de Regten en Præëminentien van de Ridderschap deezer Provincie geabandonneerd of afgestaan te hebben, te Protesteeren, gelijk de Comparanten verklaaren te Protesteeren bij deezen, tegen het onregt, den Ridderschappe deezer Provincie aangedaan, zoo door derzelver uitsluiting uit de Regeering van dit Gewest, als door aan dezelve te ontneemen de Superintendentie, Administratie, en Dispositie, van en over de Goederen, en Inkomsten van de vijf Adelijke Conventen van OUDWIJK; ST. SERVAAS; MARIENDAAL; WITTEVROUWEN; en VROUWENCLOOSTER, en tegen de onwettige gedaane Verkoop dier Goederen: met uitdrukkelijke reserve, zoo voor hun, als voor den Adel deezes Gestichts, en derzelver Nakomelingschap, om deeze hunne Regten en Præëminenten, ten allen tijden, wanneer zig daar toe eene bekwaame gelegenheid zal opdoen, door alle wettige en constitutioneele middelen en wegen te reclameeren, en pogingen aantewenden, om in dezelve volkomen hersteld en geredintegreert te worden.

Verzoekende hier van Acte, om te dienen daar, en zoo het behoord.

ZES-

ZESTIENDE BOEK.

INHOUD.

Inleiding tot de behandeling van de Twisten en Onéénigheden over de Affcheiding der Kerk van den Staat — *De Revolutie geeft aanleiding tot vernieuwing van den ouden Religiehaat en Secte-ijver onder de* Roomschgezinden — *Zij vorderen teruggave van* Kerkgebouwen, *en andere Voorrechten, de* Hervormden *toekomende* — *Veele Regeeringsleden begunstigen die denkbeelden* — Ploos van Amftel *doet deswegens het eerfte Voorftel in de Conventie* — Lublinck de Jonge *brengt een niet ongunstig Rapport uit* — *Meer dan* 40 *uitgebreide Advijzen, worden hier over voorgedragen* — *Decreet bij de Vergadering opzichtelijk het Voorftel van* Ploos van Amftel *genomen* — *De Gewestelijke Beftuuren handelen niet overéénkomftig het befluit der Nationaale Vergadering* — *De Repræfentanten van* Utrecht *furcheeren alle betaalingen aan de* Hervormde Leeraaren *en verdere Ambtenaaren* — *en verklaaren de* Fondfen der Hervorm-

M* den

den *Nationaal.* — *Onbillijke eisſchen en handelingen der* Roomſchen, *in ſommige gedeelten van* Gelderland. — *De Deputaaten der Gelderſche Sijnoden brengen een Rapport op de Requesten der* Roomſchen *in* — *Praeädvis van de Gelderſche Repræſentanten* Glower *en* Bosch, *munt uit in bitterheid, en bewerkt veel onheils aan de* Hervormden *in* Overtuwe. — *Vervolgingen tegen de* Hervormden *in de gewezene* Generaliteits Landen — *Het gedrag van* Vreede, van Langen, *en andere Repræſentanten, is 'er oorzaak van* — *Gruwelijke mishandelingen, de* Hervormden *aangedaan te* Woensfel, *een Dorp in de* Majorie van 's Bosch. — *Woede en Wreedheden te* Oerle *gepleegd.* — *Aanmerkingen over dat alles, en bijzonder over het gedrag van veele* Hervormde Predikanten, *vóór en naa de Revolutie.* — *Adres van eenige Predikanten uit de onderſcheidene Gewesten aan de* Nationaale Vergadering. — *Men tracht op veele Plaatſen ook verandering in der* Hervormden Leere *en* Schoolönderwijs *in te voeren.* — *Voorbeeld daar van te* Utrecht *gegeeven, opzichtelijk de* Diaconie-Schoolen. — *De Stadsregeering wil zich in het Beſtuur over dezelve dringen* — *de Regenten weigeren zulks.* — *Zij worden* Gerechtelijk, *en zelfs door* Militaire Macht, *uit hunne Vergadering gejaagd.* — *De Præſident, als Predikant van zijnen dienst ontzet.* — *De Municipaalen begeeren en neemen zitting in den Kerkeraad.* — *Verſlag van de handelingen der* Commisſie tot het werk der

der Conftitutie — *Zij houden omtrent hunne werkzaamheden de ftrikfte geheimhouding.* — *'Er lekt zoo veel van het Plan uit, dat* Vreede *en* van Hooff *nodig keuren, om 'er te* Parijs *in Perfoon kennis van te geeven.* — *Het Plan afgewerkt zijnde, wordt met veel ftaatfie aan de Vergadering overgegeeven.* — *Aanfpraak van* S. Styl, *bij die gelegenheid* — *Voordragt van* van de Kasteele, *ftrekkende tot afkeuring van het ingeleverde Plan* — *Onftuimige bewegingen over hetzelve op de Tribunen* — *Ook onder de Conventioneelen.* — *Voorftel van* Witbols — *en van* Ploos van Amftel, *ftrekkende om het Plan oogenblikkelijk te leezen.* — *Mannelijk Advis van den Repræfentant* Schimmelpenninck, *ter beftrijding van de opgeruidde Hartstochten.* — *Elf dagen befteed om het Plan te beftrijden of te verdedigen, door 78 Redenaars.* — *Opgave van de voornaamfte Verfchilpunten.* — *Het Plan word terug gegeeven, om het te veranderen aan eene Commisfie van 7 Leden.* — *Ook word eene Commisfie benoemd over het* Inéénfmelten der Schulden. — *Het veranderde Plan vermeerderd, en overgegeeven.* — *Befluit om daaglijksch vier uuren te befteden, om het Plan te onderzoeken* — *Advis van* van Beyma *over hetzelve.* — *Bewegingen in de* Volks-Clubfen, *om het Plan verworpen te krijgen.* — *Requesten in dezelve getekend, om de* Eén- *en* Ondeelbaarheid, *de* Inéénfmelting der Schulden, *de* Affcheiding van Kerk en Staat, *naar hunnen zin bepaald te krijgen.* — *Groote*

M* 2 *ver-*

ZES-

ZESTIENDE BOEK.

Hebben wij in het voorgaande gedeelte onzes Geschiedverhaals, den aandacht onzer Lezeren dikwijls moeten bepaalen, bij het beschouwen en overwegen van verscheidene onzuivere Hoofdbronnen, waar uit de reeds kenbaar gewordene Twisten, Verdeeldheden, Volksrumoeren, en gewelddadige Bedrijven hunnen oorsprong ontleenden; hadden wij daar bij maar al te dikwils gelegenheid, om hen nog eene andere, niet min afzichtelijke Bron, *ontspruitende uit eenen onverstandigen Religie-ijver, tusschen Christenen en Christenen*, aantewijzen; doch lieten wij dezelve als toen ongemerkt daar heenen stroomen: wij zouden een wezendlijk gedeelte van onzen taak

verzuimen, wanneer wij deze tot hier toe in achtgenomene ſtilzwijgendheid, omtrent het zoo even genoemde onderwerp, langer bleven voortzetten, daar ons de order der Geſchiedenis thans roept, tot de beſchouwing van die verbazende en gewichtige gevolgen, welken de Revolutie veroorzaakte voor het HERVORMD KERKGENOOTSCHAP dezer Landen. Een Genootſchap, het welk in navolging van alle welingerichte Rijken en Staaten, en uit hoofde van het ontzettend groot aantal van deszelfs Leden, ſints den tijd der *Kerkhervorming*, en het aanwezen der *Unie van Utrecht*, als de PRÆDOMINEERENDE KERK was aangemerkt en erkent geworden, derwijze, dat niet ſlechts alle Leden der Regeering, de Leerbegrippen bij dat Kerkgenootſchap aangenoomen, opentlijk belijden en erkennen; maar ook door hun gezach tegen allen aanval of ondermijning beſchermen moesten.

Indedaad, men zou eene groote onkunde in 's Lands Geſchiedenisſen verraaden, wanneer men waande, dat de Voorrechten, in dat tijdvak, en vervolgens in laater tijden, met het hoogſte recht, aan de *Hervormden*, (als uitmaakende het grootſte en voornaamſte deel der In- en Opgezetenen (*)) toegekent, niet onderhevig geweest wa-

(*) Wij zeggen: *het grootſte en voornaamſte deel der In-*

ware aan de heimelijke, en ſoms openlijke tegenſpraak, van het minder deel des Volks, dat de leerwijze en plechtigheden der *Roomſche Kerke* bleef aankleeven. Dit toch was 'er zoo verre van af, dat de Staaten zich op verſcheidene tijden en wijzen genooddrongen zagen, krachtdadige maatregulen in het werk te ſtellen, waar door den tegenſtand wel bedwongen, maar de bron van ongenoegen niet werdt weggenomen. — Dit het geval zijnde, wat was dan ten tijde der Revolutie natuurlijker te vreezen, dan dat het bij veele onkundige Roomschgezinden onder de asſche ſmeulend vuur van ongenoegen, over het oud gemis van openbaare *Kerkgebouwen*, *Kloosters*, *Kerkſieradien*, en *Vrijheid tot het uitoffenen van alle openbaare Kerkplechtigheden*, op nieuw met hevigheid zou beginnen te ontvlammen,

In- en Opgezetenen, en zulks, zoo wij vertrouwen, met het hoogſte recht: want, volgens opgave van den Roomſchen Pastoor *van Middelwaart*, beliep het getal der Roomschgezinden, over de geheele uitgeſtrektheid van den Veréénigden Staat, bij den aanvang der 18 Eeuwe, niet meer dan 320,000 Zielen. Wanneer men nu nog, naar ſommiger berekening, voor de overige Disſenters een getal van 140,000 Zielen ſtelt, dan blijkt uit de laatſte telling des Volks, dat het getal der Hervormden *plus minus*, EEN, EN EEN HALVE MILLIOEN *Zielen* bedraagd.

men, toen de onbepaalde *Leere der Gelijkheid* zoo veeler harten en monden vervulde? Toen dat vuur een nieuw voedſel vondt, in het geen 'er in *Vrankrijk* en elders was voorgevallen, daar men niet alleen de Voorrechten der zoogenaamde *Heerſchende Kerk* vernietigen, maar ook zoodanige inrichtingen tot ſtand brengen zag, als waar door de vrees in veeler zielen moest geboren worden, dat het weldraa met allen gemeenſchappelijken Eerdienst, ten einde zou gelopen zijn?

Het is zoo, (dank zij de Hemelſche Voorzienigheid daar voor toegebragt!) bij alle de opééngeſtapelde Rampen en Onheilen, die ons Vaderland drukten, bleef het nog verſchoond en bewaard, voor dien *algemeenen Geest van Godsdiensthaat*, als zich in het ongelukkig *Vrankrijk* vertoonde, toen eenen *Jacques du Pont*, en *Anacharſis Cloots*, zich in de Raadzaalen als Godverzaakers kennen deeden: dan, dit belette echter niet, dat het hier te Lande onder onkundige Roomschgezinden niet ontbrak aan zulken, die, door eene verkeerde toepasſing van het woord *Gelijkheid*, en onder het geroep om herſtel in wettige Rechten, niet verzuimden zelfs opentlijk te kennen te geeven, dat de *Hervormden* ten hunnen behoeve, nu weldraa uit hunne dus lange onwettig bezetene *Kerken*, *Pastorijen*, en

en *Schoolhuizen* vertrekken, en van hunne ten onrechte verkregene *Bezittingen*, afſtand doen moesten, en dat op eene wijze, die maar al te duidelijk te kennen gaf, dat de oude onbezonnen *Secte-ijver*, naa verloop van meer dan twee Eeuwen tijds, bij veele doldriftige IJveraars niet vernietigd was geworden. Een bedrijf, dat aan de Revolutie derhalven eenen geheel nieuwen en haatelijken zwaai gaf, wijl het de reeds hooggaande twisten over Staatkundige onderwerpen, met zulken die louter Godsdienſtig waren, vermengen deedt, waar van de rampzalige uitwerkſelen zich al ſpoedig kenbaar maakten, door de eigendunkelijkſte handelingen, bijzonder op die weinige Plaatſen, daar het getal der *Roomſchen*, dat der *Hervormden* overtrof, of genoegſaam evenäarde. Het gelust ons thans niet, ook zou het de paalen van ons beſtek te verre overſchrijden, wanneer wij hier een plaats verleenen wilden, aan *alles* wat wij over dat Onderwerp, ter ſtaaving van het zoo even gezegde, bijbrengen konden; maar zoo veel is zeker, dat de geweldenaarijen onder een aantal woeste en doldriftige Roomſche IJveraars in verſcheidene Gewesten, en bijzonder in ſommige gedeelten van *Gelderland;* ook over de uitgeſtrektheid van *Staats-Braband*, tot zulk eene hoogte ſtegen, dat veele Hervormde Gemeenten, zich op de gewelddadigſte wijze van hunne Kerkgebouwen en

Schoolhuizen ontzet zagen. Onzinnig en schandelijk gedrag voorzeker, en voor het *Hervormd Kerkgenootschap* dies te zorgverwekkender, daar de eerste en voornaamste toongeevers zich in hetzelve niet weinig aangemoedigd en gerugsteund waanden, toen zij niet alleen in hetzelve niet krachtdadig gestuit werden; maar zelfs van tijd tot tijd ontwaarden, dat het in de Gewestelijke en Stedelijke Vergaderingen der Volksbestuurderen, niet ontbrak aan zulke Leden, die deswegens met hen éénstemmig dachten. Van hier, dat reeds in het eerste Jaar der Revolutie, toen alle Bestuuren slechts als Provisioneel aangesteld beschouwd moesten worden, het woest en eigendunkelijk geweld tegen de *Hervormden*, tot zulk eene hoogte geklommen was, dat veelen, wien de belangen van den Godsdienst ter harte namen, onaangezien welk eene Staatkundige denkwijze zij volgden, die handelwijze wraakten niet alleen, maar dat hen ook met een reikhalsend verlangen deedt uitzien, naar het oogenblik, dat het meer geregeld Bestuur der verwacht wordende *Nationaale Conventie*, het plaatshebbend onzeker Tusschenbestuur vervangen zou; in hoope en verwachting, dat deze, uit krachte van de gedeclareerde *Rechten van den Mensch*, het *Hervormd Kerkgenootschap* zou handhaven bij deszelfs Rechten, en ervaren doen, *dat de Veilig-*

ligheid bestaat, in de Zekerheid van door anderen niet gestoord te zullen worden in het uitoeffenen van zijne Rechten, noch in het vreedzaam bezit van wettig verkregene Eigendommen. Het is deze aanmerking, die ons thans, met voorbijgang van alles wat sints den dag der Revolutie, het *Hervormd Kerkgenootschap* bejegend is, als met de hand geleid, tot de saamgekomene Volks-Repræsentanten, om te bezien in hoe verre door die Vergadering aan derzulker verwachting is beantwoord geworden.

Hoe zeer het niet ontbrak aan de zoodanigen, die zich verbeeldden, dat naa het afloopen der Plichtplegingen, die in de eerste Zittingen der Nationaale Conventie plaats hadden, de reeds schreeuwende, en dag op dag toeneemende willekeurige handelingen, ten aanzien van het Hervormd Kerkgenootschap, de aandacht der Leden tot zich zou getrokken hebben, derwijze, dat zij door het neemen van eenen algemeenen maatregel, alle verdere ongeregeldheden zouden gestuit hebben, zoo verliepen 'er echter bijnaa drie maanden tijds, dat men dienaangaande niets vernam. Dan, op den 23 *Meij* 1796, oordeelde den Volks-Repræsentant *A. Ploos van Amstel*, eene geschikte gelegenheid te hebben, om die zaak ter baane te brengen, toen hij, aan een Voorstel, strekkende ter bevoordering van de *al-*

gemeene Burgerwapening, door het in acht neemen van de *waare Gelijkheid*, een ander (als 't ware) ſamenkoppelde, niet minder bevattende: dan dat de Vergadering een Decreet name, „ *dat daar de Godsdienst thans is afgeſcheiden* „ *van den Staat*, *'er in dit vrije Nederland* „ *geene Heerſchende Godsdienst meer zal zijn.*" Wonderbaare ſamenvoeging van twee zulke verſchillende Onderwerpen, als *Burgerwapening*, en een *Prædomineerend Kerkgenootſchap* genoemd mogen worden, zal hier mogelijk iemand denken! Dan, hoe dit zij, den Voorſteller zich alle moeite geevende, om de invoering van *waare Gelijkheid* te bevoorderen, was van oordeel, dat wanneer de Vergadering de *algemeene Burgerwapening* begeerde tot ſtand gebragt te zien, zij het neemen van een Decreet, overéénkomſtig het zoo even genoemd Voorſtel omtrent eene *Heerſchende Kerk*, niet nalaaten moest. „ *Daar* „ *door zou* (naar zijn inzien) *de Gelijkheid wor-* „ *den gedecreteerd: en de Vergadering moest* „ *bij exhortatoire Misſives, aan de Beſtuurders* „ *der reſpective Gewesten aanſchrijven*, *om*, *ten* „ *einde de Burgers van Nederland*, *van dit* „ *gedecreteerde Prinçipe van Gelijkheid*, *door* „ *daadzaaken te overtuigen*, *en hen alzoo tot* „ *de Vrijwillige Wapening*, *ter beſcherming van* „ *die Gelijkheid*, *nog ſterker te engageeren*, *op*

„ *de*

„ *de reçeptie dezer Misſive, te gelasten intetrekken,*
„ *alle Octrooijen tot heffing van Lasten, ten be-*
„ *hoeve van Gereformeerde Kerken, Diaconiën,*
„ *Gods- en Armenhuizen, en ſoortgelijke Corpo-*
„ *ratien, met alle de gevolgen en aankleven*
„ *van dien. Dus doende zou het Volk van Ne-*
„ *derland ééns eindelijk overtuigd worden, dat de*
„ *Vrijheid, in dit te voren zoo zeer gefolterd*
„ *Land, wezentlijk en in de daad beſtondt, en dat*
„ *de Rechten van den Mensch en van den Burger,*
„ *daar in werden gehandhaafd.*" Voorts twijf-
felde hij geen oogenblik, „ *of de Vrijwillige*
„ *Burgerwapening in Nederland, ter beſcher-*
„ *ming van de Gelijkheid, en de daar uit*
„ *voortvloeiënde Vrijheid, zou het gewenscht*
„ *gevolg hebben.*"

Zie daar, op de alleronverwachtſte wijze, en bij het behandelen van een Onderwerp, dat, noch met den aart van den Christelijken Godsdienst, noch met de Voorrechten, ſints meer dan twee Eeuwen der Hervormde Kerke toegekend, in geen het minste verband ſtondt, een Bal opgeworpen, die een geheel nieuw en onoverzienbaar veld van Raadplegingen, en Discusſien, voor het grootſte deel der Vergaderde Leden opende. De Repræſentant *Schimmelpenninck*, te dien tijde het Voorzitterſchap bekledende, te recht begrijpende, dat het Voorſtel een zaak van het

 uiter-

uiterste gewicht en aanbelang was, en verre weg het grootste deel des Volks betrof, stelde daar om voor, het benoemen eener Personeele Commissie, ten einde hetzelve te onderzoeken, om der Vergadering te dienen van Consideratien en Advis, tot welk gewichtig werk benoemd werden, de Leden *Lublink de Jonge*, *Reyns*, *Sypkens*, *Floh*, *Colmschate*, *de Beveren*, *Pasteur*, en *Branger*, welken zich op den 11 *Julij* van dien last kweten, toen de Eerstgenoemde den Spreekstoel beklommen hebbende, een Advis uitbragt, dat (ware hetzelve door de Vergadering aangenomen, en had zij gezorgd, dat dien raad in alle Gewesten, door de Bestuurderen was gevolgd geworden) veel bedreven moedwil hersteld, en veele daar naa gevolgde onrechtvaardigheden, zoude verhoed hebben. Het stuk te uitvoerig zijnde, om hier in deszelfs geheel over te neemen; en vreezende, dat een kort uittreksel van hetzelve, aan veele trekken daar in voorkomende, de kracht en nadruk benemen zoude, zullen wij, ter staving van het zoo even gezegde, alleen het slot overneemen, behelsende een Voorslag: „ *dat de Vergadering geliefde te declareeren,* „ *dat inhæreerende haare erkende verkleefdheid aan de beginselen van Vrijheid en* „ *Gelijkheid, en aan de Rechten van den Mensch* „ *en Burger; het haar gevoelen, wensch, be-* „ *geer-*

„ *geerte, en bedoeling is, dat de Kerk voortaan* „ *zal blijven afgeſcheiden van den Staat. Dat* „ *'er voortaan in het vrije Nederland geen* „ *heerſchende Kerk meer zijn zal; en dat dienvol-* „ *gens*, (onverminderd het recht van bewezen „ Eigendom) *alle Octrooijen en Privilegien*, „ *welke zulk eene Heerſchende Kerk zouden* „ *kunnen begunstigen, zullen worden afgeſchaft.* „ *En dat van deze verklaring en gevoelens, aan* „ *de Hoogst-geconſtitueerde Machten der onder-* „ *ſcheidene Gewesten, ten eerſten, per Misſive,* „ *kennis zal gegeeven worden, en daar bij* (ter „ ſtuiting, zoo wel van alle reeds ontſtaane on- „ geregeldheden, als ter voorkoming van alle „ verdere Excesſen en Vexatien) *ten ernstigſten* „ *gerecommandeerd, zorg' te draagen, dat in* „ *de gemelde Gewesten proviſioneel, geenerlei* „ *maatregulen worden beraamd of geärresteerd,* „ *waar door in het ſtuk van den Godsdienst,* „ *notabele veranderingen werden ingevoerd, en* „ *daar door op de generaale en éénvormige be-* „ *palingen, dien aangaande, van de Conſtitutie* „ *voor geheel Nederland te wachten, geimpië-* „ *teerd of geanticipeerd; maar dat, in tegen-* „ *deel, tot dien tijd toe, alles zal blijven in* „ STATU QUO. (*) *Echter met gelijke recom-* „ *man-*

(*) Het was indedaad te bejammeren, dat men hier geen

„ *mandatie, op alle klachten en bezwaren van*
„ *eenige Gezindte, over zoodanige vexatien en*
„ *onbehoorlijke bepaalingen, als ſtrijden met de*
„ *erkende beginſelen van Gelijkheid, behoorlijk*
„ *acht te ſlaan, en daar in werkelijk te voor-*
„ *zien, voor zoo verre dit, zonder de aanſtaan-*
„ *de Grondwet voor uit te loopen, of tegen te*
„ *werken, gevoeglijk kan geſchieden.*"

Het geen natuurlijk te verwachten was, te weeten: een aantal Redenaars, om het voorgedragene Advis te beſtrijden, of goed te keuren, bleef ook niet lang achter weege: niet minder dan ruim 40 Leden, beklommen geduurende eenige dagen het Spreekgeſtoelte, om in min of

geen bepaaling maakte, wat men door dit *ſtatu quo*, bedoelde. Buiten alle bedenking moet men uit de geest, welke de Adviſeurs bezielde, en in het geheele ſtuk doorſtraalt, beſluiten, *dat de Hervormde Kerk bij haare oude Voorrechten bewaard bleve, tot dat 'er door de Conſtitutie op beſloten was.* Dit het geval zijnde, wie ziet dan niet, hoe noodzaakelijk het geweest was, om dit duidelijk te kennen te geeven? Immers, hadden de eigendunkelijke beſchikkingen en gewelddadige bedrijven, de zaak zoo zeer uit haar geheel gebragt, dat de billijkheid vorderde, dat het toenmalig *ſtatu quo* herſteld werde, en zoo veele Gemeentens, als reeds van Kerken en Bezittingen ontzet geworden waren, op hunne klachten gehoor verkregen, door dezelve te herſtellen in het bezit der ontnomene Eigendommen?

of meer uitgebreide Redevoeringen, te kennen te geeven, welke gevoelens 'er in hunne zielen, omtrent den Godsdienst huisvestten: gevoelens, welken voor elken Verſtandigen, maar al te duidelijk geen twijffel overlaaten, om te beſluiten, dat, hoe zeer veelen ongemeen veel opgaven van hunne afkeerigheid tegen alles wat naar *Religie-haat*, of *vervolging om den Godsdienst* zweemde, zij echter in hun binnenſte vervuld waren, met eenen wrok tegen het grootſte deel der Ingezetenen: wrok, die alle denkbeelden, welken men van verlichte en wijsgeerige Wetgeevers vormen moet, verre overtreffen. Het gelust ons niet, om de waarheid van dit gezegde, door een aantal pasſagien, uit veelen dier uitgebreide Voordrachten, bij de ſtukken te bewijzen, dewijl het ons te uitvoerig zou doen worden niet alleen, maar ook ſtrijden zou met het oogmerk, dat wij ons hebben voorgeſteld: (*) maar, zoo veel is ze-

(*) Die zijnen weetlust, met het leezen van ruim 40 *Nationaale Redevoeringen* over dit Onderwerp, (die deels gematigd en gekunsteld; doch grootdeels met eene ziel vervuld met eenen Onchristelijken geest van *Secte-ijver*, en aangedrongen door een aantal onwaarheden, uitgeſprooken zijn) boeten wil, zoeke dezelve op, in de *Handelingen der Nationaale Vergadering*, in het 1 en 2 *Deel*, die 'er gedeeltelijk mede zijn opgevuld. Dan; zoo het iemand te veel afſchrikken mogt, om die ſtuk-ken

zeker, dat wanneer het grootste getal der Repræsentanten, met de zoo even bedoelden éénstemmig gedacht hadden, 'er een geheel ander Decreet op het einde zou vastgesteld zijn geworden, dan 'er nu, naa het verspillen van zoo veele kostbaare Nationaale tijd, en het vervéelend gehoor van de haatelijkste Discusfien, in het einde te voorschijn kwam. Want op den 18 *Augustus* 1796, (en dus omtrent zeven weeken naa het uitbrengen van het zoo straks gemelde Advis,) vondt de Vergadering goed, om deze navolgende *Proclamatie*, over dat gewichtig Onderwerp, aan de *Natie* bekend te maaken.

„ De *Nationaale Vergadering*, *Repræsenteerende het Volk van Nederland*, allen die deze zullen zien of hooren leezen, Heil en Broederschap! Alzoo de vernietiging van het oude stelsel eener heerschende of bevoorrechte Kerk, en de afscheiding der Kerke van den Staat, reeds opgesloten lag in de erkentenis der Rechten van den Mensch en Burger, en „ van

ken daar in op te zoeken, bediene hij zich van de uitgave derzelver in éénen Bundel, ter Persse bezorgd, door den Doopsgezinden Leeraar ROGGE, die onbedenkelijk geijverd heeft, om de *Hervormden* te helpen ontzetten van hunne wel en wettig verkregene Bezittingen en Voorrechten.

„ van de grondbeginſelen van Vrijheid, Gelijk-
„ heid, en Broederſchap, welken in den naam
„ van het Volk van Nederland, opentlijk en
„ plechtig is afgekondigd; zoo bleef ons, ter
„ wegneeming der bezwaaren, uit het oude ſtel-
„ ſel geboren, en ter voorkoming eener billijke
„ vrees, voor derzelver voortduuring of weder-
„ keering, niet anders over, dan te decreeteeren,
„ *vooreerst:* dat voortaan in Nederland geene
„ Heerſchende Kerk, kan of zal geduld worden.
„ En *ten tweeden:* dat alle de bedoelde bezwa-
„ ren zullen worden weggenomen, met dien
„ ſpoed, en langs dien weg, welken de aart van
„ ieder derzelver in het bijzonder mooglijk
„ maakt, en van zelve aanwijst. — Wij hebben
„ aan beiden, bij ons Decreet van den 5 dezer,
„ voldaan. — Wij hebben daar bij beſloten, dat
„ niet alleen geene bevoorrechte of heerſchende
„ Kerk in Nederland meer kan of zal geduld
„ worden, maar dat ook alle Placaaten en Re-
„ ſolutien der gewezen Staaten Generaal, uit het
„ oude ſtelſel der veréëniging van Kerk en Staat
„ geboren, zullen worden gehouden voor vernie-
„ tigd."

„ Wij hebben het draagen van onderſcheidene
„ Teekens, door Leeraaren of andere Kerkelijke
„ Beämbten, op openbaare ſtraaten en wegen;
„ het oeffenen van Godsdienſtige Plechtigheden

„ bui-

„ buiten de muuren van Kerken en Bedehuizen;
„ en het luiden der Klokken, ter aankondiging
„ van Godsdienstöeffeningen, afgeschaft; om dat
„ het tegen de Gelijkheid streedt, iets van dat
„ alles langer aan één Genootschap, bij uitslui-
„ ting toe te laaten, om dat gewichtige redenen
„ verboden hetzelve algemeen te vergunnen; en
„ om dat de noodzaaklijkheid van dit alles, door
„ het gantsche Land, op eenen éénparigen voet
„ te regelen, vorderde, dat dit besluit *van ons*
„ voortkwam."

„ Tot wegneeming van alle die drukkende be-
„ zwaren, uit het oude stelsel geboren; in het
„ bijzonder tot het dadelijk intrekken, en buiten
„ effect stellen van alle zoodanige Provinçiaale
„ Resolutien, Placaaten, en Octrooijen, die de
„ Leden van *alle* Kerkgenootschappen verplich-
„ ten, om ten behoeve van *eene* bevoorrechte
„ Kerk, personeele Belastingen op te brengen,
„ tot de oogenblikkelijke vernietiging van alle
„ Procedures van Executie, hoe ook genaamd,
„ welken uit kracht der voorzegde Placaaten en
„ Octrooijen worden gedirigeerd, hebben wij,
„ bij eene Circulaire Missive, de Hoogst-ge-
„ constitueerde Machten in de onderscheidene
„ Gewesten, ten sterksten aangemoedigd. — Ter
„ opheffing van de overige bezwaren, welker
„ oogenblikkelijke wegneeming onmooglijk was,
„ zoo

„ zoo men niet onbillijk handelen en geene „ verwarringen ſtichten wil, hebben wij eene „ Perſoneele Commisſie uit ons midden be„ noemd; en wij hebben al mede de Hoogst„ geconſtitueerde Machten in de onderſcheidene „ Gewesten, ten krachtigſten aangeſpoord, om „ de meer algemeene inrichtingen, die aan het „ onderzoek dier Commisſie zijn aanbevolen, *en* „ *bijzonder de betaaling der Hoogleeraaren*, „ *Kerkleeraaren*, *en andere Beämbten der ge*„ *wezene Heerſchende Kerk*, *op den ouden voet te* „ *laaten*, *of voor zoo verre daar van reeds mogt* „ *afgeweeken zijn*, *in den vorigen ſtaat te rug* „ *te brengen*, tot zoo lange, dat door gezegde „ Commisſie bij ons zal zijn ingebragt, en door „ ons zal zijn goedgekeurd en ingevoerd, een „ volledig Ontwerp, waar naar deze gewichtige „ zaak, overéénkomſtig de rechtvaardigheid. en „ ten meesten nutte des Lands geſchikt zal kun„ nen werden," enz. enz.

Eene *Proclamatie*, welken, gemerkt de tijd waar in dezelve afgekondigd werdt, den lof van gematigdheid niet kan ontzegd worden. Het ſprak toch van zelve, dat wanneer alle *uitſluitende Voorrechten* afgeſchaft werden, de *Hervormde Kerk*, de aan haar verleenden niet behouden kon, en dit hadden veele Predikanten, die zoo zeer voor de *Vrijheid* en *Gelijkheid* geijverd hadden,

behooren te bedenken, in plaats om nu de luidſte klachten aan te heffen. Dat de *Nationaale Vergadering* aan de *Gewestelijke Beſtuuren* gelastte, om te zorgen, dat 'er geene verdere *ongeregeldheden* ondernomen werden; dat zij dezen bevalen om te waaken, dat niemand den HERVORMDEN *verſtoorde* in hunne Godsdienstöeffening; dat men hen liet bij het *rustig genot van haare Eigendommen en Bezittingen*; dat men tot nader order, met de *betaaling der Tractementen voortginge*; en eindelijk alles *in vorigen ſtaat*, herſtelde daar men zulks eigendunkelijk afgeſchaft hadde; dit was in de daad een beſluit zoo gunstig, dat men zulks *a priori* niet had durven verwachten, in een tijdſtip, waarin zoo veele Redenaars zich zoo violent over dit Onderwerp hadden uitgelaaten.

Intusſchen, de groote vraagen, waar het in dezen op aankomt, is: *of de mishandelde* HERVORMDEN, *het bedoelde nut van dit genomene beſluit ondervonden hebben?* of *de Gewestelijke en Stedelijke Beſtuuren, overéénkomſtig het opentlijk erkend wordend Sijsthema, dat de Kerk van den Staat geſcheiden was, (in zoo verre, dat het elk Genootſchap vrijſtond omtrent Leerwijze en Inrichtingen, zoodanige maatregulen te neemen als het goedvondt) gehandeld hebben?* of *dezen door daaden getoond hebben, een afkeer te*

koes-

koesteren van alle onrecht en geweld, den HERVORMDEN *reeds aangedaan, en nog dagelijks aangedaan wordende?* En eindelijk, *of zij zich gewillig en genegen toonden, om aan het gematigd besluit der Nationaale Vergadering, eene spoedige en prompte executie te geeven?*

Drie hoogstgewichtige en belangrijke vraagen voorzeker! Welk een uitgestrekt veld zouden wij met onze Lezeren niet te bewandelen hebben, wanneer wij dezelve hier naar vereisch beantwoorden zouden? Dan, daar het vermelden van alles wat wij desaangaande zouden kunnen bijbrengen, de paalen van ons bestek te verre overschrijden zoude, zullen wij ons thans alleen bepaalen tot eene en andere daadzaak, welken aan alle verstandigen geen twijffel overlaat, om gereedelijk te besluiten, dat het over de geheele uitgestrektheid des Vaderlands, veele Regeeringsleden mangelde aan eene oprechte gezindheid, om de oorzaaken van de dag op dag toeneemende klachten der *Hervormden* weg te neemen, of zich naar het besluit der *Nationaale Conventie* te gedragen.

Geen oogmerk hebbende, om, ter staaving van het zoo even gezegde, thans den aandacht onzer Lezeren te bepaalen, bij zoo veele eigendunkelijke handelingen, als 'er op zeer veele Plaatsen, ten nadeele der *Hervormden*, en zelfs

tegen de geadopteerde gronden der Revolutie, niet alleen door den eenen of anderen onzinnigen hoop, maar zelfs door Geconſtitueerde Machten ondernomen werden, *vóór den tijd der bijéénkomst van de Nationaale Conventie, en het neemen van het zoo ſtraks opgegeeven beſluit;* (*) zullen

(*) Toen wij het nombreus aantal van geloofwaardige, en aan ons medegedeelde Stukken, aangaande veele gepleegde willekeurigheden, van onderſcheidenen aart, voor ons namen, om 'er ons Geſchiedverhaal, aangaande dit Onderwerp, uit ſaam te ſtellen, was ons oogmerk, om dezelve in TWEE RANGEN geſchikt, onder het oog van onze Lezeren te brengen, te weeten, in de EERSTE PLAATS, die: *welke ſints Januarij 1795. tot de Bijéénkomst der Conventie ondernomen waren;* en, in de TWEEDE PLAATS, tot zulken, *die naa het aanwezen der Conventie, en in weêrwil van het door haar genomen beſluit, zijn uitgevoerd geworden.* Dan, daar wij bevonden, dat ſlechts eene ſommiere opgaave van de meest opziensbaarende gebeurenisſen, ons Werk te zeer zou doen uitdijen; en denkende, dat het leezen van dat alles, aan *allen* niet even zeer belangrijk zou voorkomen, hebben wij ons eerſte ontwerp vaaren laaten; en het beſluit genomen, de meeste Stukken in dit tegenwoordig Geſchiedverhaal geheel achter wege te laaten; en uit die veele Stukken, tot beide Rangen behoorende, onze keuze ſlechts te bepaalen, tot de zoodanigen, als geſchikt zijn, om ingevolge ons beſtek, *deeze onzuivere bron van twist en verdeeldheid*, voor onze Lezeren kenbaar te maaken. Terwijl wij bij deze gelegenheid, zulken

len wij ons thans bepaalen, tot zulke daadzaaken, als 'er naa het aanwezen der Conventie plaats hadden: en dan bepaald zich onze keuze al aanftonds, op het voorbarig gedrag der *Utrechtfche Volks-Repræfentanten*, welken zich als ijverige Voorftanders *van eene Eén- en Ondeelbaare Republiek*, *met vernietiging van alle Provinçiaale Souverainiteiten*, hadden doen kennen, bij gelegenheid van het wedijveren voor de bijéénbrenging der Conventie. Zou men van eene Vergadering, die zoo onbedenkelijk veel belang ftelde in eene *Nationaale Vergadering*, niet met alle rede hebben mogen verwachten, dat zij dezelve tot ftand gebragt ziende, zich uitzorgvuldig zou gewacht hebben, voor het uitoeffenen van eenig deel der door hen zoo zeer gewraakte *Provinçiaale Souverainiteit?* Dat zij ten minsten die Vergadering niet zoude hebben voor uit gelopen, door eigendunkelijk te befchikken, *over de Fondfen van het Hervormd Kerkgenootfchap van hun Gewest?* Ware het niet plicht-

ken onzer geachte Lezeren, welken eenig belang ftellen in de *Lotgevallen van het Hervormd Kerkgenootfchap*, niet onkundig laaten willen van ons voorneemen, om bij welzijn, en zoo fpoedig zulks mogelijk zijn zal, uit onzen grooten voorraad van Stukken, een op zich zelfs ftaande *Gefchiedenis der Hervormde Kerk, in Nederland, fints de Revolutie des Jaars* 1795, uit te geeven.

plichtmatig geweest, om zulk eenen veruitzienden maatregel achter wege te laaten, (gesteld zijnde, dat dezelve billijk en rechtmatig was) tot dat de *Conventie* deswegens eenige schikkingen verordend hadt? Het tegendeel had echter plaats: en het zij men den *tijd*, waar in; of *de wijze*, waar op zij zich van die macht bedienden, in aanmerking neemt, dan blijft 'er geen twijffel over, dat zij zich gehaast hebben, om met de *overheering der Kerkelijke Fondsen*, hunne laatste daad van Provinçiaale Souverainiteit uitteoeffenen, en (als 't ware) om in het Placaat daar toe strekkende, in dat opzicht hunnen Zwanenzang te zingen. Immers, *Ploos van Amstel* had op den 23 *Meij*, het door ons medegedeeld Voorstel, in den *Haage* naauwlijks gedaan, of de toenmaalige *Repræsentanten 's Lands van Utrecht*, sloegen, met de reeds lang opgeheven, en met eene, voor de *Hervormden* van het *Sticht* zeer geduchte Roede, gewisselijk toe, toen zij op den 26 *Meij*, (dus drie dagen naa het beruchte Voorstel,) op een tijdstip, dat zich hun Medelid *Steenbeek* met het Præsidium vereerd zag, een Placaat deeden afkondigen, waar bij zij niet alleen vastftelden: „ *dat alle betaalingen aan Professoren in de Theologie; aan* „ *Predicanten; aan derzelver Weduwen; aan* „ *Krankbezoekers; Catechiseermeesteren; Kos-*

„ *ters;*

„ *ters; en alle andere Ministers en Suppoosten*
„ *van particuliere Godsdienstige Genootschappen,*
„ *voor zoo verre die uit 's Lands Kas, of an-*
„ *dere Provinçiaale of Gebenifiçeerde Goederen*
„ *geschieden, naa verloop van vier maanden,*
„ *naa het Publiceeren en Affigeeren dezer Pu-*
„ *blicatie zouden ophouden;"* — maar ook te gelijk goedvonden te verklaaren: „ *dat alle de*
„ *voorgemelde Goederen, uit welken tot dien*
„ *tijd toe, de zoo even aangehaalde betaalingen*
„ *geschied waren; schoon sommigen derzelver tot*
„ *Godvruchtige gebruiken waren verordend ge-*
„ *weest, bij dezen werden verklaard, een Pro-*
„ *vinçiaal Goed, en een Eigendom van alle de*
„ *In- en Opgezetenen des Landschaps te zijn,*
„ *daar die Goederen door derzelver eerste Be-*
„ *zitters, bij hunne uiterste willen, tot geheel*
„ *andere Godsdienstige gebruiken waren veror-*
„ *dend geworden, dan waar toe dezelven wer-*
„ *den geëmploijeerd."*

Wat dunkt u, Lezer! van zulk eenen handel? Wij onthouden ons opzettelijk, om over dit *Nationaal verklaren* van de *Kerkelijke Fondsen*, dat alles te zeggen, wat wij bij het uitschrijven van dit gedeelte des Placaats gevoelen, zoo ook bij het inzien van den verderen inhoud deszelven, waar bij verordend werdt, dat sommige *Kerkgebouwen*, door de Bezitters

geheel afgeſtaan, of ſlechts *in gemeenſchap met andere Gezindheden* gebruikt zouden werden. Trouwens, wanneer wij het ſlot van dit Placaat met dien aandacht overwegen, welken het gewicht der zaake, daar in behandeld, verdiendt, dan zijn wij genoodzaakt, om te moeten gelooven, dat de Repræſentanten van de onwettigheid hunnes genomenen beſluits, in hunne zielen overtuigd waren, en gevoeld hebben, dat hetzelve aan zeer veel tegenſpraak en bedenking onderhevig zou worden. Het was daarom, dat zij (als 't ware) *het Paard achter den Wagen ſpanden*, (*) toen zij aan het ſlot hunner afkondiging zeiden: „ *dat zij, om te toonen, dat zij* „ *geene andere drijfveeren hadden, dan die,* „ *welken de billijkheid en rechtvaardigheid vor-* „ *deren, en tevens uit Liefde en Vaderlijke ge-* „ *negenheid, jegens dezulken, welke zich door* „ *die rechtvaardige maatregulen, in kommerlij-* „ *ke*

(*) Men vergunne ons in dit geval deze ſpreekwijze. Want, wat was billijker, dan dat men alvorens het beſluit tot het overmeesteren der *Fondſen* te neemen, de daar bij geïnteresſeerdens, in hun belang gehoord hadde? *Zich iets toe te eigenen*, en dan eerst, *een onderzoek te beginnen, of men daar toe gerechtigd is;* wie hoorde immer van zulk eene hulde aan de *Rechten van den Mensch en Burger?* van zulk een *Vaderlijke liefde en genegenheid?*

„ *ke omstandigheden zouden gedompeld zien,*
„ *hadden goedgevonden om aantestellen, eene*
„ Commisfie ter afzondering van Kerk en Staat,
„ *welks voornaamste werkzaamheden zouden be-*
„ *staan:* 1°. *om alle verwarringen, welken uit*
„ *dat* (quasi) *rechtvaardig besluit zouden kun-*
„ *nen ontstaan, tegen te gaan.* 2°. *Om op te*
„ *zamelen; te onderzoeken; en te beslisschen,*
„ *alle bezwaren, die door deze aanmerkelijke*
„ *verandering van Zaaken, zekerlijk zouden*
„ *worden ingeleverd.* 3°. *Om naa te zien, en*
„ *te beoordeelen, de bewijzen van Eigendom,*
„ *welken sommigen op het een of ander* Gebouw
„ *of Fonds, welke nu tot een Provinçiaal*
„ *Eigendom was verklaard, zouden inleveren;*"
en eindelijk ten 4°. „ *Om te beschikken over*
„ *eenig gedeelte van 's Lands Penningen,*" (te weeten: de toegeëigende Fondsen) „ *ten einde*
„ *daar uit Emeriti Professoren en Predikan-*
„ *ten, die zulks in de daad behoefden, als me-*
„ *de de Weduwen van Professoren en Predi-*
„ *kanten, in het zelfde geval verkeerende, te*
„ *ondersteunen,*" enz. Maatregulen, die niet nalaaten konden, eene algemeene schrik, ontsteltenis, en verwarring te veroorzaaken onder het grootste en voornaamste deel der Stichtsche Ingezetenen, het welk binnen *Utrecht* ten gevolge had, dat de onwettigheid en wederrechtelijkheid

van dit Provinçiaal besluit, aan de zijde der *Hervormden*, weldraa op de overtuigendste wijze betoogd en voorgedragen werdt, door eene aanzienelijke Commissie, bestaande uit eenige voornaame Leden der *Hervormde Gemeente* binnen *Utrecht*, die zich in vervolg van tijd op eene mannelijke wijze in de bresse gesteld hebben, om de eigendunkelijk aangematigde beschikking over de *Fondsen der Hervormden* opgeheven te krijgen, door dezelve met klem en nadruk te reclameeren. De Memorien en Stukken, dies tijds over dat Onderwerp gewisseld, zijn door middel van de Drukpers, der Natie grootdeels in handen gegeeven: zij strekken ten bewijze, hoe veel tegenstands die Commissie te bestrijden had, en welke Toneelen van verwarring daar door op verscheidene Plaatsen geopend werden, welken ons bij de zoo straks aangekondigde gelegenheid niet ontslippen zullen. Laaten wij nu bezien, wat 'er over het onderhanden zijnde Onderwerp elders voorviel.

Was het dus donker en verward in het *Sticht* gesteld; in het naburig *Gelderland* liet het zich voor de *Hervormden* niet gunstiger aanzien. De drift en hitte, waar mede veele *Roomschgezinden*, al kort naa de Revolutie, zich op verscheidene Plaatsen tegen de *Hervormden* te weere stelden, ging alle maat en paalen te boven. Een aantal Requesten, of Eischen door hen van vee-

le kanten aan de Repræſentanten overgeleverd, deeden overtuigend zien, tot welk een hoogte de *Secte-ijver* aldaar geklommen was, en daar het in die Vergadering aan éénsgezindheid ontbrak, om de reeds plaatshebbende ongeregeldheden tegen te gaan, werdt der zoodaniger gedrag, hand over hand geweldiger. De Deputaaten der *Gelderſche Sijnoden*, hadden bij gelegenheid dat zij een Rapport uitbragten op de Requesten der Roomschgezinden, ſtrekkende ter ſtuiting van het kwaad, wel getragt om verdere kwellingen voortekomen, maar het baatte luttel. Trouwens, hoe kon dit ook anders, daar het onder de Gelderſche Volksbeſtuurders niet ontbrak, aan zulken, welken door hun voorbeeld, maar al te veel voedſel aan het vuur van tweedracht, tusſchen *Christenen* en *Christenen* gaven? In weêrwil van het Decreet der *Nationaale Vergadering*, en van de Aanſchrijving aan alle Gewestelijke Beſtuurren gedaan, *om alles in vorigen ſtaat te herſtellen, en te laaten*, tot dat daar op eenen generaalen maatregel beraamd en vastgeſteld zoude zijn, leverden de Gecommitteerden van het *Ambt Over-Betuwe*, op den 27 *September*, een Advis over, ter beoordeeling van het Rapport der *Deputaaten*, dat de bitterheid, en ongerijmdheid in zich bevatte, van alles wat over dat Onderwerp, in verſcheidene *Nationaale Redevoeringen*,

gen, in de Conventie was voorgedraagen: en daar de Inleveraars van hetzelve; (de Gelderſche Repræſentanten *Glover* en *Bosch*) zich bevoegd rekenden, om dat ſamelſtel van onwaarheden, dit ſpreekend bewijs van hunnen verregaanden *Religiehaat tegen de Hervormden*, door den druk gemeen te maaken, zoo deedt hetzelve weldraa de bedoelde ſchadelijke uitwerking van alle kanten ondervinden. Het zal al mede een gedeelte van onzen voorgenomen arbeid moeten uitmaaken, om dat ſtuk naar waardij te leeren kennen en te beoordeelen, waarom wij 'er thans niets meerder van zeggen, dan dat die ontijdige openbaare bekendmaaking van het ingeleverde Advis, der zoo even genoemde Adviſeurs *Glover* en *Bosch*, eene voegſaame gelegenheid verſchafte, dat hetzelve niet min opentlijk, op eene treffende en mannelijke wijze wederlegd werdt, door de uitgaave van een Stukje, geïntituleerd: *Verdediging van de Zaak der Hervormden, betrekkelijk de Kerkelijke- en Armengoederen.* Een Stukje, dat de aandacht en overweging van alle waarheidbeminnende Nederlanders verdiend, daar deszelfs waardigen en geleerden Schrijver, (*) de aantijgingen

(*) Zoo wij wel onderricht zijn, hebben de *Hervormden*, deze Verdediging van hunne goede zaak dank te weeten, aan de welbeſnedene penne van den Eerwaardi-

gen en zwarte misdaaden, het *Hervormd Kerkgenootschap*, door de Adviseurs en veele anderen, zoo onbescheiden als kwaadaartig aangewreven, op de duchtigste wijze logenstrafte, door een reeks van onwraakbaare bewijzen uit 's Lands Historie, ten tijde der Hervorming in deze Gewesten, ontleendt, en dus de onbillijkheid van de mishandelingen, te dien tijde de *Hervormden* aangedaan, op de duidelijkste wijze kennen doet.

Wanneer wij het tot hier toe aangevoerde, aangaande de ellendige uitwerkselen van eenen onbezonnen Godsdienst-ijver in de *Utrechtsche* en *Geldersche* Gewesten, met opmerkzaamheid beschouwen, en ons eenigermaate bekend gemaakt hebben met de denkwijze van het grootste gros der Bewoonderen van de voorheen genaamde *Generaliteits-Landen*, sints de Revolutie met den naam van *Bataafsch-Braband* bestempeld, welken, zoo als bekend is, de Leer der Roomsche Kerk met eenen blinden ijver naavolgen; be-

digen *Ahazueer van den Berg*, Predikant te *Arnhem*; die, oog- en oorgetuigen zijnde van alles wat 'er te dien tijde in sommige gedeelten van *Gelderland* omging, de pen opvatte, om de gronden van dat Advis, van stuk tot stuk, te wederleggen, en wel op eene wijze, die, zoo als van achter gebleken is, nog veel nuts bewerkt heeft.

behoeft men zich dan wel te verwonderen, dat dezen, ziende wat 'er in andere oorden des Vaderlands, door het minderdeel der Ingezetenen, tegen het meerderdeel ondernomen wierd, zonder dat het belet werdt, ook nu de hoorns begonden op te steeken, en zich de schandelijkste Geweldenaarijen tegen de *Hervormden* veroorloofden? Daar *Domheid* en *Bijgeloof*, tot schande van het *Christendom*, en eene verlichte *Wijsbegeerte*, in dat uitgestrekte gedeelte des Vaderlands, als 't ware zich een Throon heeft opgericht, en zich in de bedrijven van verre weg het grootste deel der Bewooneren, sints oude dagen, op eene buitengewoone wijze kennen deeden; daar dien blinden *Religie-haat*, zoo veel voedsel aldaar gegeeven werdt, door de opentlijke gevoelens van hunne voornaamste Voorvechters, de Repræsentanten *Vrede*, (*) *Guljé*, *van Langen*, *Anink*,

(*) Onder alle de verschillende denkbeelden, die de bovengenoemde en andere Spreekers, over het Voorstel van *Ploos van Amstel*, ter *Nationaale Vergadering* te kennen gaven, was dat van *Vrede* wel het violentste omtrent de belangen van den Godsdienst. Het ontbrak niet aan veelen, die uit hoofde van het onbillijke, dat zij vonden in het *Nationaal* of *Provinçiaal* verklaren der *Kerkelijke Goederen*, waar uit de *Hervormde Leeraaren* hunne bezolding genoten, op de gedachten vielen, dat de *Leeraaren van alle Gezindheden*, uit dezelve behoorden

Anink, en meer anderen, die wij kortheidshalven hier niet noemen zullen; daar was het dan ook niet te verwonderen, dat de *Hervormden* in die

den betaald te worden: dan, hier tegen ijverde *Vrede*, op eene wijze, waar uit men zijn Character aan de zijde van den Godsdienst eenigermaate kan opmaaken, daar hij de Bedienaars van den Godsdienst op gelijken graad ſtelde, als *Dichters*, *Kunstenaars*, *Muzikanten*, en *Comedianten*. — Moet men zich niet verbazen, wanneer men hem dus hoort redekavelen? „ *Al zijn 'er nog* „ *zoo veele redenen, die iemand aanſpooren, om Lidmaat* „ *te zijn van eenig Godsdienstig Genootſchap, zoo is het* „ *toch zeker, dat het geen Burgerplicht is, tot eenigen der-* „ *zelver te behooren, en zoo lang dat geen Burgerplicht* „ *is (en dat kan het nooit worden, om dat het een in-* „ *dragt op de Natuurlijke en Zedelijke Vrijheid zijn zou,* „ *hem te dwingen deel te neemen in eenig Godsdienstig* „ *Genootſchap) zoo is het zeker, dat 'er Burgers in den* „ *Staat kunnen gevonden worden, die zoo gerechtigd zijn* „ *als alle anderen, tot het uitöeffenen van alle Burgerlijke* „ *verplichtingen, die tot geenen der Godsdienst-Secten* „ *verkiezen te behooren: en zullen die dan het hunne tot* „ *onderhoud van iet, dat hun niet aangaat, moeten op-* „ *brengen? Opbrengen tot iet, dat het Staatsbeſtuur* „ *geen recht heeft van zijne Medeburgeren te vorderen?*" enz. Tot welke buitenſpoorige gevoelens, kunnen driften en hartstochten, den redelijken Mensch vervoeren! Wat zou 'er van de Menſchelijke Maatſchappij en den Godsdienst worden, wanneer alle deszelfs Leden zulke gevoelens koesterden?

die ſtreeken, tot het doel eener algemeene vervolging geſteld werden. Het uitéénjaagen van *Leeraaren*, *Schoolmeesteren*, en *geheele Gemeenten*, was in die ſtreeken als aan de orde van den dag: *Leerſtoelen*, *Zitbanken*, *Bijbels*, en *Kerkboeken*, met eene helſche woede te vernielen, heette aldaar ijveren voor de zuivere Leer van de Moeder- de *H. Roomſche Kerk!* Een bedrijf, waar in veelen, en daar onder ook *Bedienaars van het Outer*, de woeste wreedheden der *Cannibaalen* niets gewonnen gaven, waar door een groot aantal Kerkgebouwen verwoest, overweldigd, of aan de *Hervormden* ontnomen werden, en deze op veele Plaatſen verhinderd om hunnen Godsdienst waar te neemen. Dit gezegde moge welligt in ſommiger ooren ſchor klinken: dan, het beneemt 'er, helaês! de waarheid niet van, daar de gruwelen in de *Majorie van 's Hertogenbosch*, en in de *Baronnie van Breda* gepleegd, welken ter onzer kennisſe gekomen zijn, alle denkbeelden verre overtreffen. Zou men het (om ons ſlechts maar bij twee derzelver te bepaalen,) wel geloven kunnen, en echter het is zoo, dat toen die doldriftige ijveraaren, zich te *Woenſel*, een Dorp gelegen in de nabijheid van *Eindhoven*, van der *Hervormden* Kerk hadden meester gemaakt, zij alle de daar in begravene Lijken uit den grond haalden, en in een afgelegen

gen hoek van het Kerkhof, ten prooije van de Roofvogelen, op eenen hoop wierpen? Nog erger verging het *Oerle*, een Dorp gelegen omtrent 2 uuren van het zoo even genoemde *Eindhoven*, alwaar men een ſchouwſpel aanrichtte, waar voor de Menschlijkheid te rugge beeft. — Naauwlijks had zich eenen woedenden hoop meester van het Kerkgebouw gemaakt, of den Roomſchen Pastoor dier Plaats, geädſisteerd met éénen uit *Braband* gevluchten Capellaan, *Broers* geheten, ſtelden zich aan het hoofd der Bende, om het Gebouw te zuiveren en ten gebruike van den Roomſchen Eerdienst bekwaam te maaken. *Predikſtoel*, *Zitbanken*, *Bijbels*, en andere noodwendigheden tot der Hervormden eenvouwige Godsdienstöeffening behorende, werden met eene helſche woede vernield, en de ſtukken en brokken op het Kerkhof geſmeten, waar door men de Kerk wel ſpoedig ledig zag. Toen ging het op een opbreeken van den grond der Kerke, en het opdelven der in de aarde te rusten liggende Lijken, los. De Eerwaardige *Nouhuis*, Predikant te dier Plaatſe, had 6 maanden te voren zijne Echtgenoote; en drie maanden daar naa, zijne Dochter door den dood verloren, en hun beider ſtoffelijk overſchot in die Kerk op eene eerlijke wijze begraven doen; den Schoolmeester *Tesſers*, die mede eenige weeken bevo-

rens, één van hem geliefd Kind, ook daar aan den schoot der aarde had toevertrouwd, benevens zoo veele andere Dorpbewooneren, die hier hunne dooden, het zij vroeger of laater eene rustplaats bezorgd hadden, moesten nu gedogen, dat de heel of half verteerde Lichaamen hunner afgestorvene Vrienden en Maagen, met eene helsche woede uit de Grafkuilen gerukt, en even als waren het onnutte Krengen, uit de opengebroken Doodkisten gesleurd, wijd en zijd daar heen geworpen werden. Het Geboefte, gewapend met scherpe Schuppen en Vorken, hier mede nog niet vergenoegd, herkenden wel spoedig de Lichaamen van des Leeraars Echtgenoote en Dochter, zoo ook dat van het Kind des Schoolmeesters: rede genoeg, om 'er hunne wraak aan te betonen! en nu begonden zij ook aan dezelven den schandelijksten euvelmoed te pleegen. De Schuppen moesten nu dienen, om deze halfverteerde Lijken aan stukken te steeken en te verdeelen, terwijl zij met de Griepen of Vorken, de geknotte Ledemaaten daar heenen wierpen! En, of dit nog niet genoeg ware om hunnen moed te koelen; of dat de onverdraaglijke stank, welke dit schendig bedrijf verwekte hen daar toe noodzaakte, zoo veel is zeker, dat zij de dus op den grond verspreid liggende deelen der mishandelde Lijken, met Heiblokken tot gruis

stamp-

ſtampten, en door dien weg het voor de Naastbeſtaanden onmooglijk maakten, om de mishandelde overblijfſelen andermaal ter aarde te beſtellen. Wiens hairen rijzen niet te berge, bij het verneemen van zulk eenen ontmenschten handel, die zijnen oorſprong ontleende uit eene lang opgekropte dolle *Secte-haat*, die aangeblazen werdt door het vuur eener tomelooze Vrijheid, en beſtuurd en toegejuicht werdt, door twee gevleesde Duivels, die zich in het gewaad van Geestelijken geſtoken hebbende, en den onkundigen hoop tot het ſchendig bedrijf aanhitſende, met een Geneverfles in de hand ten dienste ſtonden, en in den waan verſterkten, dat zij dus doende, *voor het waare Geloof recht arbeidzaam waren, en zich bij de H. Moedermaagd wel zeer verdienstelijk maakten.* (*)

Dit

(*) Welk een onverantwoordelijk gedrag, voor lieden, welken zich nog gaarne voor Bedienaars van het zachtmoedig Euangelie willen begroet zien! Hoe hemelsbreed verſchilde hetzelve niet, met dat van zoo veele Eerwaardige Pastooren der Roomſche Kerk, als zich beijverden, om de driftigen onder hunne Leeken, voor dergelijke geweldenaarijen te waarſchouwen! Onder deze laatſten behoorden buiten allen twijffel de Pastooren te *Haarlem*, welken edelmoedig genoeg waren, om het aanbod, hen nevens de *Lutherſchen* en de *Jooden* zelfs, gedaan, om de Kerken der Hervormden, voor den hoogst-

in-

Dit waren, onder meer andere gevallen, de ellendige gevolgen, welke het ongelimiteerd voorpreeken en aanprijzen van het ſtreeyen naar eene denkbeeldige *Gelijkheid*, en het herneemen van *ontroofde Voorrechten*, voor het *Hervormd Kerkgenootſchap*, op ontelbaare Plaatſen veroorzaakten! Dit waren de natuurlijke uitwerkſelen, van het onbegrijpelijk gedrag van veele *Hervormde Kerkleeraaren*, toen zij voor de Revolutie niets onbeproefd lieten, om die denkbeelden bij hunne Gemeenten ſmaaklijk te maaken, en waar over zij, naa dat dezelve bewerkt was, de Hemel zoo vuurig dankten! Indedaad, wanneer men der zoodanigen gedrag, en dat van veele onkundige of heetgebakerde *Disſenters*, met elkander in vergelijking brengt, dan wordt men in den twijffel gebragt, aan wien van de beide partijen, wel het grootſte deel moet toegeſchreven worden, van alle die onheilen, welken het *Hervormd Kerkgenootſchap* overkomen zijn, ſints het oogenblik, dat men door allerhande wegen en middelen, bij de onkundige menigte eene ſnaar in beweging bragt, om welke wederom in rust

ingeſchreven Prijs zich te kunnen toeëigenen, van de hand te wijzen, en met dankzegging te erkennen, de gunstbewijzen welken de *Roomſche Armen*, en *Weezen*, van het voorig Beſtuur genoten hadden.

rust te brengen, eene meer dan menfchelijke kracht fchijnt nodig te zijn? Menigmaalen (want waarom zouden wij dit ontveinzen) moesten wij, bij het verneemen van zoo veel leeds en onheils, als waar aan het *Hervormd Kerkgenootfchap*, in het generaal, en veele Gemeenten van hetzelve in het bijzonder, zich blootgefteld zagen, ons zelven afvraagen: *wat mag toch zoo veele Bedienaars van den Godsdienst onder de Hervormden, bewogen hebben, om zulk eene afzichtelijke Rol te fpeelen, en zich, tot onberekenbaar nadeel van den besten en weldadigften aller Godsdienften, en tot ergernis van alle Godsdienstvrienden, te plaatfen op den eerften Voorgrond van eene Revolutie, welke* (in die dagen, (*) welken wij

(*) *Welke dagen?* Dit zal hier mogelijk iemand vraagen, en te recht: want men moet, wanneer men van de Revolutie fpreekt, boven alles in het oog houden, dat zij zeer onderfcheidene Tijdperken bevat. Het wedijveren voor de invoering der Staatsömwenteling, door hulp, en ftaande het Franfche Schrikbewind, op een tijd dat dit Land, nog in het bezit van deszelfs Conftitutie was; was onzes inziens oneindig misdadiger, dan het zou geweest zijn, wanneer 'er toen voor *Vrankrijk* reeds eene Staatshervorming was bewerkt geworden, waar uit men met zekerheid heil voor dit Land verwachten kon. Maar wie kon dit verwachten in 1792 tot 1794? En met dat alles, in *die dagen*, hebben veelen der

wij bedoelen, en waar in die *gebeste Staatsmannen*, wel het meest ijverden) *eene rechtstreeksche strekking had, om allen Gemeenschappelijken Hervormde Leeraaren*, vierkant strijdig met de *Eerwaardije van hunne heilige Bediening*, en hunne *bijzondere Belangen*, zich de grootste moeite gegeeven, om hun Vaderland te doen deelen in de rampzalige Onheilen, waar in *Vrankrijk* gedompeld was. Van waar zulk eene handelwijze? Konden zij, welken zich niet op onkunde beroepen kunnen, niet voorzien, dat wanneer zij hun misdadig oogmerk bereikten, het der *Hervormde Kerke* niet beter vergaan zou, dan de *Prædomineerende Kerken* van alle die Landen, alwaar den Geessel der Revolutie zoo veel onheils voor de belangen van alle Godsdiensten stichtte? En, dit zoo zijnde, (gelijk het niet ontkent kan worden) wat hebbe men dan te denken, van dien ontzettend grooten rei van *Hervormde Leeraaren*, welken zulke eerste en schandelijke Rollen gespeeld hebben? Wij onthouden ons, om hier een lijst van zoo veelen, als zich in die dagen (door hun slecht voorbeeld aan Onkundigen) bezondigd hebben, op te geegen. Doch, zij duiden ons niet euvel, dat wij hun gedrag nog onverschoonelijker beschouwen, dan dat van veele doldriftige domme en onkundige IJveraars, die 'er nooit toe zouden gekomen zijn, wanneer de *Hervormde Predikanten*, volgens de last van hunnen Zender, zich beijverd hadden, om hunne onderhoorigen, door *Leer* en *Voorbeeld* in te scherpen, *dat het hunnen plicht was, om de Machten over haar gesteld, onderdanig te zijn:* dat *zij zich niet moesten vermengen met zulken, die naar verandering stonden:* dat *Oorlog* en *Secteijver* de *grootste onheilen aan een Land en Volk berokkenden:* en *dat het heil*

ken Christelijken Godsdienst van de aarde te verbannen, *en een mengelmoes van Deïsme*, *Naturalisme*, *Materialisme*, *en Atheïsme in deszelfs plaats te ſtellen?* En, (hoe ſmert het ons zulks te moeten zeggen) het viel ons niet bezwaarlijk, om aan het onverantwoordelijk gedrag, en het verleidend voorbeeld van veele Heerschzuchtige Geestelijken, zoo niet alles, ten minsten grootdeels toe te ſchrijven, niet alleen die weinige ſtaalen van den ellendigen toeſtand der Hervormden, welken wij hier voren vermeld hebben; maar ook de donkere wolken, die zich van alle kanten voor het geheele *Kerkgenootſchap* ſamenpakten. Van hier, dat niettegenſtaande het Decreet der *Nationaale Conventie*, het eigendunkelijk beſchikken over Kerkelijke Goederen verbood, zulks echter zoo algemeen werdt doorgedreven, niet alleen bij Ge-

heil des Vaderlands nimmer kon bevoorderd worden, *door het invoeren van eene Order van Zaaken*, *waar van andere Landen zulke ellendige Toneelen opleverden.* Als wij het gedrag dier door ons bedoelde gebeſte Vaderen, op den keper beſchouwen, dan zijn wij genoodzaakt, al hun gezwets van Godsdienst-, Vrijheid en Vaderlandliefde, voor niets anders aan te merken, dan als een masque, waar achter zij hunne onbegrensde Heerschzucht verborgen, ten koste van hunne Bediening, die hen tot nederigheid en ootmoed aanſpoorde, en boven alles, niet bevoegd maakte, om in de hoogſte Vergadering zitting te neemen, en aldaar het hoogſte woord te voeren.

Gewestelijke Bestuuren, maar ook bij de Regeerings-Collegien van veele Steden en Dorpen, dat eenige *Predikanten*, uit onderscheidene Gemeenten in verschillende Gewesten, ter voorkoming van verdere onheilen, zich genooddrongen vonden, om, door een dringend Adres, de tusschenkomst der *Nationaale Vergadering* in te roepen. Een Adres, uit welks inhoud men overtuigend zien kan, hoe zorgelijk het met de Hervormde Kerk over de geheele uitgestrektheid des Vaderlands gesteld was. Jaa, dat 'er redenen van vreeze zich opdeeden, dat, zoo 'er niet spoedig in voorzien werde, het *Hervormd Kerkgenootschap* zich wel draa zou beroofd vinden, niet slechts van de aan hetzelve toebehoorende *Fondsen*, maar ook van de *Tijd* en *Gelegenheid*, om den Godsdienst gemeenschappelijk te kunnen waarneemen.

Dat wij hier niet te veel zeggen, zal blijken uit het Stuk zelve, dat wij hier eene plaats dubbel waardig keuren, en het zegel der waarheid drukt op alles wat wij over dit Onderwerp gezegd hebben. Immers, de Requestranten schroomden niet, om daar in te zeggen:

„ De belangen van den Godsdienst, in het
„ bijzonder van den Christelijken Godsdienst,
„ waar van wij de eere hebben als Leeraars in
„ onderscheidene Gemeentens van het Gerefor-

„ meerd

„ meerd Kerkgenootſchap, Mededienaars te zijn,
„ dringen ons, zoo wel als onze eigene belangen, ons bij Ulieden te vervoegen; en wij
„ twijffelen 'er niet aan, of het gewicht der
„ zaake zal ons bij Ulieden een gunstig gehoor
„ doen vinden."

„ Het recht, het onvervreemdbaar recht, dat
„ de hooge God op onze uiterlijke en gemeenſchappelijke verkeering heeft, zoo wel als op
„ de hulde van onze harten, eischt het: de inſtelling van onzen Heer en Meester JESUS
„ CHRISTUS vorderdt het; de gezegende invloed, welken de verordeningen nopens dit
„ ſtuk, door alle Eeuwen heen gemaakt, ook
„ op de beſchaving van het Menschdom, en
„ door voortplanting van zedelijke Deugd, op de
„ inſtandhouding van den welſtand der Burgermaatſchappijen zoo kennelijk gehad hebben,
„ billijkt het; dat 'er eene veréénigde ſamenkomst onzer Gemeentens zij, tot eenen opentlijken Eerdienst aan dat OPPERWEZEN, onder welke wij allen ſtaan: en wij kunnen niet
„ dan met gevoelige ſmerten ons vertegenwoordigen de mogelijkheid, dat aan zulk een ſamenkomen eenige ſtremming zoude worden
„ toegebragt, of dat het daar toe aan *Gelegenheid*, zoo wel als aan de *Vrijheid* ontbreken

„ zou. (*) Genoegzaame vrijheid hier toe is „ ons reeds voor lange, ook bij de Declaratie „ van de Rechten van den Mensch, ten plech- „ tigsten verzekerd: (†) meer dan één Decreet, „ ter bevoordering van Godsdienst, Deugd, „ en

(*) Die zelfde Rechten waren ook in *Vrankrijk* afgekondigd, men vond ze alomme in elks handen, zelfs tot op Snuifdoozen toe, om 'er toch daaglijks aan te denken, maar wat baatte het? Was dat geen rede genoeg om te vreezen, dat het hier te Lande, ook zoo kon afloopen? Men behoeft toch geen Geleerde te zijn, om te weeten, dat niet slechts het *afkondigen* van Rechten en Wetten genoegsaam is, maar dat 'er ook een *geneigdheid* zijn moet, om die Wetten en Rechten te handhaven tegen allen die onderstaan, om dezelve baldadig met voeten te treden.

(†) Opmerkelijk is het, de Requestranten op deze wijze te hooren redekavelen. Zou men aan zoo veelen hunner, als zich als ijverige Voorstanders van de bewerkte Revolutie kennen deeden, (want 'er zijn ook onder te tellen, die zich in dit opzicht, naar de voorschriften van den Godsdienst altoos gedragen hadden) niet hebben mogen vraagen: „ *Zijt Gijlieden alleen* „ *Vreemdelingen in Europa, en weet gij niet hoe het in* „ Vrankrijk, *in* Duitschland, *in* Braband, *en in zoo vee-* „ *le andere Landen omtrent den openbaaren Eerdienst* „ *hebbe toegegaan? Wat gronden van zekerheid had* „ *Gijlieden, om heden, en* 3 *of* 4 *Jaar bevorens reeds,* „ *zoo vertrouwelijk staat te maaken, dat uw Kerkgenoot-* „ *schap een beter Lot zou beschoren zijn?*"

„ en goede Zeden, onder gelijke befcherming „ der Wet, heeft het bevestigd. En daar de „ veréénigde famenkomsten onzer Gemeentens, „ tot eerbiediging van den hoogen God, hier „ toe onbetwistbaar ftrekkende zijn, zoo maaken „ wij daar vertrouwelijk ftaat op."

Dan, wat baatte hen dat vertrouwelijk ftaat maaken op de ongeftoorde uitöeffening van hunnen Eerdienst? Om nu niet in aanmerking te neemen, hoe zeer dezelve reeds in de eerfte tijdperken der Revolutie op veele Plaatfen, zoo niet geheel, ten minsten gedeeltelijk geftremd was geworden, door het approprieëeren der *Kerkgebouwen* tot *Wapenhuizen*, *Paardenftallen*, en *Militaire Cazernen*, (zoo als wij in ons III. *Deel* reeds deeden opmerken,) zoo vonden zij zich echter gedrongen, om de Conventie dit volgende voor te draagen:

„ Het zij ons vergund, *Burgers-Vertegenwoordigers!* dat wij, zoo wel om GELEGENHEID, als VRIJHEID, daar toe bij Ulieden „ aanzoek doen. Wij befchouwen de overtuiging „ van den Mensch, wie hij ook zij, nopens de „ wijze waar op hij aan het hoogfte Wezen „ hulde doen zal, boven alle bepaalingen van „ Staatkundige beraamingen. De Mensch is al-

„ leen

„ leen hieromtrent verantwoordelijk voor den hoog-
„ ſten Rechter. — Wij verklaaren plechtig,
„ geen atteïnte te willen toebrengen aan de bij
„ Ulieden aangenomene Prinçipes, of immer de
„ Burgerlijke bemoeijingen, tot daarſtelling van
„ zekere Voorſchriften, ten genoemden einde te
„ willen inroepen: integendeel, als 'er door de
„ zorge van den Staat, geene gelegenheid voor
„ den gemeenſchappelijken Eerdienst des hoogen
„ Gods kon worden daargeſteld, zonder dat daar
„ door teffens inbreuk worde gemaakt op de
„ Vrijheden van de Leden onzer Gemeenten, en
„ dus ook op die van ons als haare Voorgan-
„ geren in die overtuiging des harten, zoo zouden
„ wij ons, met aanzoeken daar toe ſtrekkende,
„ bij Ulieden niet willen of mogen vervoegen.
„ Maar nu wij van het tegengeſtelde overtuigd
„ zijn, mogen wij: nu wij de zorg voor de in-
„ ſtandhouding van dien gemeenſchappelijken
„ Godsdienst, althans voor het verſchaffen van
„ gelegenheid daar toe, als eene der belangrijk-
„ ſten van Ulieder bemoeijingen aanzien, moeten
„ wij ons daarom bij Ulieden vervoegen, en wij
„ beſchouwen *het gemis dier Gelegenheid*, zoo
„ kennelijk aanlopende tegen de belangen die
„ ons zijn aanvertrouwd, jaa tegen het waar ge-
„ luk des Nederlandſchen Volks, dat, naar maate
„ wij in dezen door ons zwijgen den ſchijn ga-

„ ven,

„ ven, als of wij hier op onverſchillig waren, „ wij naar die maate in ons zwijgen ook misda- „ dig worden.”

„ Ulieder wijsheid doorziet wel, dat tot die „ gelegenheid eener gemeenſchappelijke Gods- „ dienstöeffening, TIJD, en PLAATSEN niet „ alleen behooren, maar ook middelen tot on- „ derhoud van zulken, als daar in tot Voorgan- „ gers dienen. Als 'er bij het Staatsbeſtuur gee- „ ne beraamingen gemaakt worden tot ſtilſtand „ van alle openbaare Ampts- en Beroepsbezig- „ heden, zoo veel de aart der zaak, en de „ omſtandigheden zulks toelaaten. Op dien dag „ namelijk, die door alle de onderſcheidene „ Christen-Genootſchappen daar toe gewoonlijk „ wordt afgezonderd, zal het ons daar toe aan „ *Tijd* onbreeken: althans, als geene van die „ Amptenaaren, die den Christelijken Godsdienst „ omhelſen, zekerheid kunnen hebben, dat hun „ die zoo lang vastgeſtelde tijd daar toe zal „ blijven vergund worden — En hoe veel „ ſtremming zullen de Voorgangeren in dat werk „ dan niet hier door ontmoeten, op alles wat „ zij uit krachte hunner onvermijdelijke verplich- „ ting ter bevoordering van Godsdienstigheid in „ de Maatſchappij aanwenden? Als ons die „ Kerkgebouwen, die tot Godsdienstige einden „ gebruikt zijn, of immers een toereikend getal

„ der-

„ derzelven, nevens de middelen tot onder-
„ houding ontzegd, en 'er geene verordenin-
„ gen gemaakt worden, tegen alle ſtooring bij
„ ons plechtig werk in derzelver omtrek, zal
„ het ons aan PLAATS ontbreeken. Offchoon
„ wij den luister eener Godsdienstige zamenkom-
„ ſte, meerder ſtellen in eene eerbiedige verééni-
„ ging van allen, tot het einde onzer bijéén-
„ komst, en de daar uit voortvloeijende vruchten
„ van Zedelijkheid en Deugd, bij alle bijzon-
„ dere en maatſchappelijke betrachtingen, dan in
„ de uitwendige gedaante van eenig Kerkgebouw:
„ wanneer het echter aan gelegenheid mangelt
„ van voegſaame ruimte tot, en ongeſtoorde
„ verrichting van onze Godsdienstöeffeningen; en
„ niet minder, wanneer de middelen van beſtaan
„ voor zulken, die in dien gemeenſchappelijken
„ Godsdienst tot Voorgangers dienen, ingetrok-
„ ken worden; aan welk een gemis zullen zoo
„ veele duizenden van Ingezetenen, als tot hier
„ toe daar van nut en voordeel getrokken heb-
„ ben, dan niet zijn blootgeſteld? Al is het bij
„ Uliedcn reeds goedgevonden, bij het ontwerp
„ der Conſtitutie vast te ſtellen, dat geene betaa-
„ ling uit Nationaale of ſoortgelijke Kasſen, ten
„ behoeve van eenig Godsdienstig Genootſchap,
„ zou geſchieden; maaken echter de tegenwoor-
„ dige Leeraaren van het Hervormd Kerkgenoot-

„ ſchap,

„ ſchap, zoo voor zich, als voor hunne rusten-
„ de Broederen, en voor de Weduwen der Af-
„ geſtorvenen, gelijk ook voor die, welken zij
„ zouden mogen nalaaten, te veel ſtaat op de
„ Trouw des Nederlandſchen Volks, om niet
„ vast te ſtellen, dat de Verbindtenis, waarop
„ zij, naa voorafgaande beroeping, den dienst in
„ hunne reſpective Gemeentens hebben aangeno-
„ men, ten vollen haar effect zal blijven erlan-
„ gen, en zij in het genot, of de expectançe
„ blijven, van het geene hun onder het voorig
„ Beſtuur was toegezegd, naar de verordening
„ hier op gemaakt in de verſchillende Gewesten.
„ Wij maaken daar op voor ons ſtaat, immers
„ zoo lang wij ons door geene wandaaden eene
„ behoorlijke bezolding onwaardig maaken."

„ Maar het zij ons te gelijk vergund, *Bur-*
„ *gers-Vertegenwoordigers!* te mogen voordra-
„ gen, dat niet alleen onze perſoneele belangen
„ ons hier ter harte gaan, maar ook die van
„ onze Gemeentens, als welken in die zelfde
„ trouw des Nederlandſchen Volks eenen vasten
„ waarborg hebben, *voor haar recht op*, en
„ *aandeel aan die Fondſen*, *welken ten Gods-*
„ *dienstigen gebruike reeds van vroeger tijden*
„ *onder ons zijn verſtrekt; en*, OF *onder Plaat-*
„ *ſelijke beheering gebleven zijn*, (*als mede be-*
„ *horende tot de bijzondere Kerken en Pasto-*
„ *rijen*);

„ *rijen*); OF, *onder de algemeene Politieke Ad-*
„ *ministratien zijn gebragt, bij Lands-Comp-*
„ *toiren, naa dat dezelven in sommige Gewesten*
„ *hier toe waren opgeëischt, onder uitdrukkelijk*
„ *beding, dat daar uit den Kerkendienst zou*
„ *worden onderhouden;* OF, *ook in andere Ge-*
„ *westen, door verkoop, vermangeling, als*
„ *andersints, aan het Land zijn overgegaan*
„ *tegen plechtige beloften, van de vruchten dier*
„ *verkooping, of vermangeling, of wel de Inte-*
„ *ressen der daar uit gesprootene Obligatien,*
„ *(zelfs daar het nodig was, en die verkoop*
„ *minder opgebragt had, dan men te vooren*
„ *had, met suppletie) tot denzelven Kerkdienst*
„ *te zullen afleveren of doen gebruiken.*"

„ Ook onze Voorvaderen stichteden die Fond-
„ sen tot Godsdienstige eindens! Wij beschou-
„ wen dus onze betaaling, tot hier toe uit de-
„ zelve, niet als eene betaaling, die ons uit de
„ eigentlijk gezegde Kas des Lands geschied is,
„ maar als eene betaaling uit Penningen, die bij
„ het Land geädministreerd wierden, voor het
„ Godsdienstöeffenend deel der Natie; hoe zeer
„ wij op verre naa niet alle de Inkomsten daar
„ van getrokken hebben. Eene betaaling, die
„ dus ons nooit tot Amptenaars van Staat maak-
„ te; daar zoodanige Penningen, die ons hier
„ bij uit 's Lands Kasse zijn verstrekt, gevolgen

„ wa-

„ waren der overgaave dier *Geestelijke Goede-*
„ *ren*, waar van de beheering nu bij het Land
„ was, of ook tot remplaçement van fommigen,
„ welken tot andere eindens zijn gebezigd."

„ Onze Gemeentens mogen des ook verwach-
„ ten, dat haar recht *op*, en aandeel *aan* de
„ genoemde Fondfen, of het geene tot rempla-
„ çement daar van verbonden is, haar even
„ weinig als eenig ander Eigendom of Vruchtge-
„ bruik, dat als Voorvaderlijk Erfgoed mede op
„ haar gedevolveerd is, kan ontzegd worden:
„ althans verwachten, dat eer hier over tot an-
„ dere eindens gedisponeerd wordt, haar nu,
„ of bij een volgend Wetgeevend Lichaam
„ gelegenheid zal verfchaft worden, de gronden
„ van haare aanfpraak voor haar aandeel op te
„ kunnen geeven."

„ Het beftaan dier Fondfen, en het ftaat
„ maaken op de reeds genoemde Trouw des
„ Nederlandfchen Volks, heeft het onnodig ge-
„ maakt, dat bij ons, of onze Vaderen eene
„ afzondering van Penningen ten Godsdienstigen
„ gebruike, althans tot bezoldiging der Leeraaren,
„ gefchiedde. — 'Er zijn wel hier en daar tot
„ foortgelijke eindens, door Kerk-collectens, of
„ anderfints, uit onzen eigen boezem eenige
„ Gelden verftrekt: maar dat was op weinig
„ Plaatfen: op de meesten was dit nodeloos:

„ waarom van hier dat geene, het welk de
„ Godsdienstigheid onzer Leden bijéénbragt, tot
„ bevoordering der Godsdienstige belangen, in
„ andere deelen der Christenheid heeft kunnen
„ dienen. — De Godsdienstigheid zou nog wel
„ wat bijéénbrengen; maar het getal onzer Ge-
„ meenten is zoo groot; de behoeftens zijn zoo
„ veelen, en de onmooglijkheid om, daar 'er
„ zoo veele schaarschheid van Penningen, zoo
„ veele stilstand van Inkomsten is, Fondsen van
„ eenig belang aan te leggen, zoo tastbaar;
„ dat, als dit in den tegenwoordigen tijd gevergd
„ wordt, de opentlijke Godsdienstöeffening van
„ ons Kerkgenootschap, weldraa op veele Plaat-
„ sen zal moeten stilstaan; en Ulieder doorzicht
„ berekend 'te wel de schroomelijke gevolgen,
„ die zulks voor den welvaart van den Staat
„ moet hebben, om niet te gevoelen de nood-
„ zaaklijkheid, dat hier tegen door de nadrukke-
„ lijkste middelen voorzien worde."

„ Wij mogten derhalven, *Burgers-Vertegen-
„ woordigers!* niet stil zijn: wij hebben tot hier
„ toe den loop van Ulieder Deliberatien willen
„ afwachten: maar nu 'er op de zaak der Gees-
„ telijke Goederen, bij Ulieden een Rapport is
„ uitgebragt, konden wij 'er niet van tusschen,
„ om met alle bescheidenheid, welke de acht-
„ baarheid uwer Vergadering van ons vorderd,
„ en

„ en teffens met eene gepaste vrijmoedigheid, „ deeze Voordragt bij Ulieden te doen. Onze „ Gemeentens, onze Medebroeders, verwachten „ het van ons: veelen, zeer veelen, wij weeten „ dit, maaken hier ftaat op: in derzelver naam „ meer bepaaldelijk te fpreeken, zal, vertrouwen „ wij, niet behoeven, daar wij te zeer overtuigd „ zijn van Ulieder genegenheid, om op de „ wezentlijkfte belangen van zulk een groot „ getal van Burgers en Ingezetenen van deeze „ Republiek, als ons *Gereformeerd Kerkgenoot-* „ *fchap* uitmaakt, in zoo verre dit door het „ Staatsbeftuur gefchieden kan, bedacht te zijn, „ dan dat wij zulks zouden nodig vinden. De „ aangevoerde gronden veroorloven ons althans, „ als Burgers en Ingezetenen, maar teffens als „ Leeraaren, van Ulieden te verzoeken."

„ Eerst: *Het daarftellen van de nodige* „ *verordening, dat den Eerften dag der Weeke,* „ *een dag van ftilftand voor alle gewoone be-* „ *zigheden zij, zoo veel de aart der zaake, en* „ *de omftandigheden zulks toelaten, op dat 'er* „ *als dan eene gemeenfchappelijke viering van* „ *den Godsdienst plaats kan hebben.*"

„ Ten tweeden: *Dat in Ulieder fchik-* „ *kingen over de Kerken en Kerkgebouwen,* „ *zulke verordeningen worden gemaakt, dat het*

„ *ons daar toe in geen gedeelte van ons Vader-*
„ *land aan plaats ontbreke.*" En

„ Ten derden: *Dat niet alleen de be-*
„ *taaling der tegenwoordige Dienaaren van ons*
„ *Kerkgenootſchap, nevens de Emeriti, en Pre-*
„ *dikants Weduwen, hun leven lang plaats heb-*
„ *be; maar ook aan ons Kerkgenootſchap, des-*
„ *zelfs aandeel aan dat Voorvaderlijk Fonds,*
„ *dat aan het Christelijk en Godsdienstöeffenend*
„ *deel der Natie, en dus ten Godsdienstigen*
„ *einde, onvervreemdbaar toekomt, plechtig ver-*
„ *zekerd worde; of althans, dat, eer hier over*
„ *uitſpraak tot andere eindens geſchiede, nu,*
„ *of bij een volgend Wetgeevend Lichaam, ge-*
„ *legenheid verſchaft zal worden, de gronden*
„ *van haare aanſpraaken, op haar aandeel*
„ *voor te dragen.*"

Behoeven wij onze Lezeren, naa de mededeeling van dit belangrijk Stuk, (waar uit men zien kan, tot welk eene hoogte het gevaar voor het verlies der Godsdienstige Voorrechten, voor de *Hervormden* geſtegen was,) te doen opmerken, hoe ongelijkformig veele Beſtuuren zich gedroegen, met de gronden der Revolutie niet alleen, maar ook met hunne eigene vaak verklaarde Grondbeginſelen: *dat de Kerk van den Staat af-*

afgescheiden was; en zij zich steeds beijverden, om elk Lid der Maatschappij, volgens de gedeclareerde Rechten van den Mensch en Burger, te handhaven, *bij het vreedzaam genot van wettig verkregene Eigendommen?* Waarlijk, had men over het algemeen, zoo veel zucht en ijvers getoond, om overéénkomstig dat Principe te handelen, men zou een aantal van Hervormde Leeraaren uit alle de Gewesten, zich niet hebben aangespoord en genooddrongen gezien, om zich te beklagen over zoo veel leeds en ongevals, als waar aan zij het *Hervormd Kerkgenootschap* onderworpen beschouwden! Hoe strookt het met waare en gezonde begrippen van *Vrijheid* en *Gelijkheid*, dat men hen hier pleiten hoort, over de onredelijkheid die 'er in gelegen was, als men bleef voortgaan, in hen te ontzetten van alles wat 'er noodig was tot verrichting van der Hervormden openbaare en gemeenschappelijke Godsdienstöeffening? en dat op een tijdstip, dat bij alle dissentiëerende gezindheden, de luidste vreugde bedreven werdt, over de voortduuring van het vrij bestel over hunne Godsdienstige belangen, en de meerdere Voorrechten welken hen te beurte gevallen waren? Strookte het met de regelen van eene gezonde Staatkunde, (welken men bij alle gelegenheden voorgaf te willen en te zullen volgen,) dat verre weg het grootste

deel der Ingezetenen, aan hunne Vertegenwoordigers hier moesten ſmeeken, dat dezen toch zorgden, dat zij bewaard bleven bij het onverhinderd gebruik van den *Eerſten dag der weeke*, tot het verrichten van hunnen gemeenſchappelijken Godsdienst? dat men hen toch niet verder ontzette van de daar toe nodige *Kerkgebouwen?* en eindelijk, dat men hen niet onverhoord, en op de eigendunkelijkſte wijze beroofde, van die *Fondſen*, welken gedeeltelijk op eene wettige wijze aan hen waren ter hand gekomen, of grootdeels, in vroeger Jaaren, door Liefdegaaven, of Erfſtellingen, ten onvervreemdbaaren Eigendomme waren te beurte gevallen, en waar over zij het opzicht ter goeder trouwe aan het voormalig Beſtuur hadden toevertrouwd? In de daad, wanneer men dit alles in bedaarde overweging neemt, wordt men dan bijnaa niet genooddrongen, om te moeten vooronderſtellen, dat de gedachten van veelen maar al te gegrond waren, toen zij vreesden, dat het bij ſommigen niet ſlechts gemunt was, op de overmeestering van der Hervormden Voorrechten en Eigendommen, maar ook op de uitroeijing en vernietiging van hunnen Voorouderlijken Godsdienst, verkregen door ſtroomen Bloeds, en ongemeeten Schatten? Dat zij op het vermoeden vielen, dat ſommigen het ontwerp ſmeedden, om in navolging van

het

het geene 'er in andere Landen was voorgevallen, ook hier te Lande, van den Christelijken Godsdienst niets overig te laaten, dan den naam, en een mengelmoes van Leerstelsels, in plaatse van het Godgeleerd samenstel der Hervormde Kerk in te voeren, alleen om dat hetzelve niet strookte met hunne verwilderde begrippen, aangaande de duidelijke voorschriften van den Natuurlijken en Geopenbaarden Godsdienst, die bij veelen gewraakt en gelochend werden. Een bedrijf, waar op veelen opentlijk durfden roem te draagen, en het welk hen vervoerde tot daaden, waar over het Nageslacht zich nog verbazen en bedroeven zal, wanneer het de gevolgen van den weligen groei en waschdom der zaaden van Zedeloosheid en Losbandigheid, die 'er in duizenden van jeugdige en nog onbedorvene Zielen door zijn gestrooid geworden, ondervinden zal.

Immers, de zucht van veelen, om hun zoogenaamd meer verlicht wijsgeerig Sijsthema, onder de geringe Volksclasse smaakelijk te maaken, en aangenomen te krijgen, ging op verscheidene Plaatsen, bij sommige Leden des Bestuurs zoo verre, dat zij, vierkant strijdig met de aangenomene Grondbeginselen, (*dat ieder Mensch het recht heeft om God zoodanig te dienen als hij wil, of niet wil, zonder daar in op eenigerhan-*

de wijze gedwongen te kunnen worden,) door de ongehoordste dwangmiddelen, en *zelfs door behulp van Fransche Soldaaten*, zich de macht aanmatigden, om in de Leerwijze, in der Hervormden Schoolen aangenomen en gevolgd wordende, eene verandering naar eigen zinnelijkheid in te voeren, al moest het dan ook de Remotie van deszelfs wettige Bestuurderen kosten. Hoe onbestaanbaar zulk eene handelwijze zijn moge; en hoe zeer het zoo even gezegde aan veelen, in den eersten opslag, als niet overéénstemmende met de waarheid, en den wezentlijken toedragt der zaake moge voorkomen; het lijdt echter geen bedenking, dat men zulk een Toneel binnen de Stad *Utrecht* vertonen zag, in den avond van den 16 *Maart* 1795, toen de *Regenten der Gereformeerde Diaconie-Schoolen*, op de onverwachtste wijze in hunne gewoone Vergaderplaats overvallen werden, door eenige Municipaliteits Leden, aan wien het opzicht over het Publick Onderwijs, sints de Revolutie was gedemandeerd geworden. Een geval, dat zich op zulk eene ongehoorde en willekeurige wijze aldaar toedroeg, dat wij vertrouwen, met de vermelding van hetzelve, aan veelen onzer Lezeren, alvorens wij van het tot hier toe behandelde Onderwerp geheel afstappen, geenen ondienst te zullen bewijzen.

Al-

Alhoewel het in die Stad, zoo als in de overige Steden onzes Vaderlands, sints oude tijden her, niet ontbrak aan zoogenaamde *Stads-Schoolen*, waar in de Kinderen van Onvermogenden voor niets, in de noodzaaklijkste kundigheden onderwezen werden: zoo oordeelden, een aantal Jaaren geleden, de *Leden van den grooten Kerkenraad der Nederduitsche Gereformeerde Gemeente der Stad Utrecht*, dat het van de grootste nuttigheid zijn zoude, wanneer 'er aan *de Kinderen van behoeftige Leden hunner Gemeente, welken door de Diaconie geälimenteerd werden*, behalven op de subsisteerende *Stads Parochie-Schoolen*, ook gelegenheid gegeeven werdt, dat zij behoorlijk onderwijs genoten, in zulke kundigheden, waar door zij in hunnen volgenden leeftijd tot nuttige Leden der Burgermaatschappij verstrekken konden. De Kerkenraad, vertrouwende op de liefdaadige hulpe van zoo veele aanzienelijke en weldaadige Leden der Gemeente, als zij onder dezelve tellen konde, beraamde weldraa een Plan van deelneeming, om dat alsints loffelijk oogmerk te bereiken, en wel met zulk een gewenscht gevolg, dat, naa verloop van eenigen tijd, eene genoegsaame Somme door de Leden der Gemeente werdt bijééngebragt, die toereikende was, tot het oprichten van *twee Diaconie-Schoolen*, waar van het bestuur, volgens een

daar van gemaakt Reglement, door de Kerkenraad voor het vervolg werdt, toevertrouwd aan eene Commisſie uit de Kerkenraads Leden in der tijd, beſtaande uit 2 *Predikanten*, 2 *Ouderlingen*, 3 *Diaconen*, en den *Boekhouder der Diaconie*, aan welken den tijtel van *Regenten over de Diaconie-Schoolen* gegeeven werdt. Het nut dat deze Schoolen, onder zoo veele Kinderen van onvermogende Leden der Gemeente ſtichtte, werdt wel rasch opgemerkt, en ſpoorde niet alleen veele Leden der Hervormde Gemeente in laater tijd aan, om ter betere inſtandhouding van dat Inſtitut, de Stichters behulpzaam te zijn, zoo door vrijwillige milde Giften, als door andere Donatien, en Dispoſitien van uiterſten wille; maar ook de Kerkenraad zelve, ſtelde, ten behoeve van die Schoolen, boven en behalven de Boeten bij Broederen Diaconen te verbeuren, twee Jaarlijkſche Collecten, in alle de Kerken der Hervormde Gemeente vast, welken ſints dien tijd tot op den huidigen dag voor de *Diaconie-Schoolen* gedaan werden: door alle welke inrichtingen, dat Inſtitut geheel en al, buiten bezwaar van Stads Kas, en zonder eenige toelaage van de Leden der disſentiëerende Kerkgenootſchappen is tot ſtand gebragt, en onderhouden geworden. Dit het geval zijnde, wat was dan ook eigenaartiger, dan dat het Oppertoezicht

over

over die Schoolen, geheel en al overgelaaten werdt aan de Leden des Kerkenraads, die als de oorzaak van derzelver aanwezen moesten beschouwd worden? of liever, aan die Commisſie, die volgens het Reglement op de gezegde Schoolen, door de Kerkenraad daar toe was aangeſteld? Van hier, dat ook de Leden der Stedelijke Regeering, ſints den tijd der oprichting van gezegde Schoolen, zich nimmer bevoegd rekenden, om zich met de werkzaamheden van het Collegie van *Regenten over dezelve*, eenigſints te bemoeijen, maar hen in dezen de volle en vrije beſchikking over te laaten; en wie kon zich immer verbeelden, dat de Revolutie aanleiding zou gegeeven hebben, om hen in de uitöeffening van dien last, op eene geweldaadige wijze te verhinderen? Dit laatſte had echter op den zoo ſtraks gemelden avond plaats: want toen *Regenten*, in het daar toe geſchikt Locaal, in vrede en ééndracht hunne werkzaamheden verrichteden, kwamen op het onverwachtst, en zonder zich alvorens te doen aandienen, niet minder dan drie Muniçipaalen ter Vergadering indringen, welken bezit nemende van even zoo veele ledigſtaande Stoelen, aan den Præſident der Vergadering, (zijnde den Predikant *Masman*,) eene Reſolutie ter voorleezing overgaven, behelzende hunne aanſtelling tot een *Committé van Publiek Onder-*

derwijs, begeerende uit krachte van dezelve, dat men hen, niet alleen het zitting neemen vergunde, maar ook de macht toekende, om van alle voorkomende zaaken kennisse te neemen, daar over te delibereeren, te adviseeren, en te concludeeren. Regenten verbaasd staande over zulk eene ongehoorde nieuwigheid, insteerden te vergeefsch op eene vrije deliberatie: en considereerende, dat zij de begeerde zitting der Muniçipaalen niet konden toestaan, zonder toestemming van hunne Committenten, de Leden van den grooten Kerkenraad, zoo gaf dit gelegenheid tot eene hevige woordenstrijd, tusschen hen en den woordvoerder *Essenius*, die zich bevoegd oordeelde om Regenten te gelasten en te ordonneeren: *de Vergadering oogenblikkelijk te scheiden*, met bedreiging, dat hij van hunne onwilligheid aan de Muniçipaliteit rapport zoude doen, en dat zij de gevolgen van hun gedrag verder moesten afwachten, waar naa hij, met zijne Medeäfgevaardigden vertrok, terwijl de Vergadering, naa een weinig van de eerste aandoening bekomen te zijn, zich beijverde, om al het voorgevallene te notuleeren, ten einde daar van aan den Kerkenraad behoorlijk verslag te doen.

Dan, naauwlijks één uur naa dat de drie Muniçipaalen vertrokken waren, kwamen zij, geörneerd met hunne Echarpes, vergezeld met éénen

der

der Stads Secretarisfen, één Deurwaarder, Bodens, en onder Eskorte van den Franfchen Commandant, met een Detachêment Franfche Soldaaten terug, Regenten andermaal overvallende, terwijl het huis van buiten, door het Detachement bezet werdt. Welk eene ontfteltenis zulk eenen toeftel verwekte, laat zich gereeder bevatten dan befchrijven, wijl niemand de rede van zulk eenen ontzachverwekkenden omflag vermoeden kon. — Dan, het duurde niet lang, of deze ontdekte zich, toen *Esfenius* de Vergadering bekend maakte, dat hij, ingevolge zijne zoo ftraks gedaane bedreiging, aan de Muniçipaliteit van het gebeurde had kennis gegeeven, en hoe deze verontwaardigd was over de indigne wijze, waarop men hem en zijne Medeäfgevaardigden Stem en Sesfie geweigerd had: dat men nu de gevolgen zou ondervinden, wegens de belediging, in hunne Perfoonen, de majesteit des Volks aangedaan; voorts zich wendende tot den Deurwaarder, was het: LEEST! en tot de Leden: HOORT! En, wat moest 'er door de Deurwaarder gelezen, en van de Regenten aangehoort worden? vraagt hier mogelijk iemand: Eene Refolutie, die op de aanklachte van het *Committé van Publiek Onderwijs*, door de Provifioneele Muniçipaliteit, in aller ijl genomen was, behelzende in fubftantie, „ *dat zij vernomen hebbende, de ongemefureerde*

„ *han-*

„ *handelwijze, door Regenten van de Diaconie-*
„ *Schoolen gehouden, tegen hun Committé van*
„ *Publiek Onderwijs, waar door de majesteit*
„ *des Volks, in hunne Perſoonen was gevioleerd*
„ *en beledigd geworden, als nu dat Committé*
„ *qualifiçeerde om de Vergadering van Regen-*
„ *ten, onmiddelijk uit elkander te doen gaan,*
„ *zullende anderſints die maatregulen aanwen-*
„ *den, als hen door de Voorzienigheid waren*
„ *verleend. Reſerveerende desniettemin aan zich*
„ *zoodanige dispoſitien, omtrent de minachting*
„ *hunne Committenten betoond, als zij zouden*
„ *oordeelen te behoren. Exipiëerende echter*
„ *hier van één Lid, welke verzocht of gelast*
„ *werdt te blijven, om naa het vertrek der ge-*
„ *inſinueerdens, met het Committé, de Verga-*
„ *dering te continueeren.*"

Op deze wijze joeg men eene Vergadering van zeven Perſoonen, en daar onder Mannen, eerwaardig niet alleen door hunne hoog-geklommene Jaaren, maar ook door hunne aanzienelijke Rangen, die zij in de Kerk en in de Burgermaatſchappij bekleedden, even als waren het ſnoode Guiten, weg, die naauwlijks buiten de deur gekomen, en door de gelederen der gewapende Franſche Macht gepasſeerd zijnde, aan den grievendſten hoon, van eenen talrijken ſaamgeſchoolden hoop zich blootgeſteld zagen, en tevens ont-

zet

zet van de waarneeming eener Post, waar toe zij op eene wettige wijze waren aangefteld geworden, daar in vervangen wordende door de overblijvenden, die nu de handen ruim hadden, om over de *Diaconie-Schoolen* naar goedvinden te befchikken. Vraagt men, waarom al dat geweld werdt aangericht? Het antwoord is niet verre te zoeken, het was, om vierkant ftrijdig met de aangenomene, en pas afgekondigde *Rechten van den Mensch en Burger*, de plaatshebbende Leerwijze naar eigene zinnelijkheid veranderd te krijgen, en de waardij van alles wat in laater tijd beweerd geworden is, *dat namelijk de Kerk van den Staat altoos gefcheiden was*, te leeren kennen. Zoo dit het geval niet is, dan betuigen wij niet te kunnen begrijpen, waar aan men niet alleen het zoo even gepleegd geweld, in der Regenten Vergaderplaats; maar ook dat, het welk op den volgenden dag, in der Hervormden Kerkenraads-Kamer aangericht werdt, hebbe toe te kennen: eene tweede handelwijze, die duidelijk het tegendeel leerde van alles wat men van *affcheiding van Kerk en Staat* voorwendde, dewijl de Politieke Macht op dien dag zich zulk eene onbepaalde Heerfchappij, over *Kerkelijke Perfoonen*, en *Kerkelijke Zaaken*, in eene louter *Kerkelijke Vergadering* aanmatigde, dat 'er geen voorbeeld van te vinden is, in die da-

dagen, toen het *Hervormd Kerkgenootschap*, de eere genoot, om in derzelver hooge Kerkvergaderingen, twee *Commissarissen Politiecq*, als Repræsenteerende den Souverain des Landschaps, in hunne bijéénkomsten te mogen begroeten.

Dat wij hier niets dan de loutere waarheid zeggen, zal middagklaar blijken, wanneer wij opgeeven, de wijze waar op men het *Committé van Publiek Onderwijs*, op authorisatie der Utrechtsche Muniçipaalen, sints handelen zag. Immers, naa dat zij de wettige *Bestuurderen der Diaconie-Schoolen*, waar onder de nu reeds overledene braave *Raadsheer* VAN WACHENDORFF, en de in den dienst van Kerk en Hoogeschoole grijs geworden *Hoogleeraar* BONNET, als *Ouderlingen* te tellen waren, op zulk eene gewelddadige wijze weggezonden hadden, en waar toe zelfs het gezach van *Muniçipaale Echarpen*, *Secretaris*, *Deurwaarder*, *Bodens*, en eindelijk *den gewapenden Arm der Fransche Militaire Macht* nodig gekeurd werdt, ging het onder de overblijvenden aan een delibereeren en resolveeren, over Onderwerpen, die duidelijk zien deeden, wat men met het *Hervormd Kerkgenootschap*, in onderscheiding van alle *Dissenters*, (welke men in alles geworden liet,) in den schild voerde. Want naauwlijks waren de Regenten vertrokken, of men besloot, om *twee*

Leer-

Leerboekjes in die Schoolen buiten gebruik te ſtellen. Vraagt men welke? het éene was de bekende *Franſche Tirannij*, die voorheen nu en dan der Jeugd in handen gegeeven was; het andere, de met zoo ongemeen veel nuts gebruikt wordende *Korte Schets der Nederlandſche Geſchiedenisſen*, die nu beiden als hoogst ſchadelijk en verderf-felijk voor de Leer der nieuwe Vrijheid, op order der nieuwe Regenten, aan een zijde geſchoven, en afgekeurd werden. Dan, dit was het niet al: ſtaande die Sesſie, namen zij ook deze navolgende Reſolutie, betrekking hebbende op het geen de volgende dagen gebeuren moest.

„ *Op het geproponeerde in dezen, is met voor-*
„ *kennis en authoriſatie van de Muniçipaliteit,*
„ *goedgevonden en verſtaan, Dominus* SMITH,
„ *als Præſes van den grooten Kerkenraad, te*
„ *gelasten en te ordonneeren, om geene Verga-*
„ *dering van Kerkenraad, het zij ordinaire, of*
„ *extraördinaire te doen beleggen, zonder daar*
„ *toe te Convoçeeren, de Leden van het Publiek*
„ *Onderwijs, zijnde de Burgers* de With Hoe-
„ venaar, Esſenius, Scheidius, *en* Vos. *Zullen-*
„ *de hij, Ds.* SMITH, *bij onwilligheid, nalaa-*
„ *tigheid, of verzuim, om de hier voren ge-*
„ *noemde Leden van het Publiek Onderwijs,*
„ *mede tot de Vergadering voornoemd te Con-*

„ *voçeeren, voor de gevolgen van dien verant-*
„ *woordelijk worden gesteld.*"

(onder stond)

Accordeert in kennisse van mij.

(was getekend)

D. J. VAN OLST, Provisioneel
Fungeerende als Secretaris.

Dit besluit genomen zijnde, scheidden de vergaderd geblevenen; en wel begrijpende, dat de zoo wederrechtelijk weggejaagde Regenten, niet in gebreke blijven zouden, om van hun wedervaren, aan de Leden des Kerkenraads, (hunne Committenten) bericht te geeven, in eene te beleggene extraördinaire Vergadering, zoo verzuimden de Muniçipaalen dan ook niet, om Copie van het bovenstaande bij hun geresolveerde, aan den Eerwaardigen Præses des Kerkenraads, door een Deurwaarder in den laaten avond te doen toekomen, en zich den volgenden morgen, over het gedrag van den Præsident Regent *Masman*, wel dapper te beklagen, niet alleen bij de *Stedelijke Regeering*, maar ook bij de *Provisionee-le Repræsentanten 's Lands van Utrecht*, het welk van dat gevolg was, dat, niettegenstaande den

den grooten Kerkenraad, het gedrag der Regenten volkomen laudeerde en approbeerde, echter tot de Remotie van den Heere *Masman*, in die beide Collegien besloten werdt, blijkens deze navolgende Resolutien, en wel eerst die van de Muniçipaalen, luidende als volgt:

„ *Gehoord het Voorstel in deze door Commis-*
„ *sarissen tot het Publiek Onderwijs, nopens de*
„ *Conduites van den Predikant* Gerardus Mas-
„ man: *Is geresolveerd, denzelven* Gerardus
„ Masman, *als Predikant der Gereformeerde*
„ *Nederduitsche Gemeente, in het waarneemen*
„ *van dien dienst, provisioneel te surcheeren,*
„ *zonder dat hij zal vermogen eenige Kerkelijke*
„ *diensten, of die daar aan dependeerende*
„ *zijn, van nu af aan waar te neemen, en*
„ *exerceeren: En dit alles ongeprejudiçieerd*
„ *zoodanige nadere Resolutien, als gemelde Pro-*
„ *visioneele Muniçipaliteit, aangaande zijn Per-*
„ *soon of Bediening, zullen vermeenen te moe-*
„ *ten neemen. En zal hem, Ds.* Masman,
„ *hier van bij Extract kennis gegeeven worden,*
„ *ten einde zich hier naa zorgvuldig te ge-*
„ *dragen.*"

(onder stond)

In kennisse van mij.

(getekend)

E. VAN GOUDOEVER, Prov. Secr.

 Ter-

Terwijl die van de Repræsentanten, ter nadere bevestiging dezer suspensie, aldus luidde:

„ *De Provisioneele Repræsentanten 's Lands* „ *van Utrecht, tot hun leedwezen geïnformeerd* „ *zijnde, dat de Provisioneele Muniçipaliteit de-* „ *zer Stad, zich heeft genoodzaakt gezien, om* „ Gerardus Masman, *wegens zijne desobedientie,* „ *aan de besluiten en bevelen van de wettige* „ *Provisioneele Regeering dezer Stad, van zij-* „ *nen dienst als Predikant dezer Gemeente, en* „ *het geen daar toe specteerd, tot nader order* „ *op te schorten. — En, aangezien, dat boven-* „ *gemelde Provisioneele Repræsentanten, niets* „ *meerder ter harte gaat, dan de behoudenis* „ *van de openbaare rust, en weering van alles* „ *wat onze thans zoo gelukkig gevestigde Vrij-* „ *heid zoude kunnen tegenwerken, of schadelijk* „ *zijn, en 'er hun daarom ten hoogsten aangele-* „ *gen is, om op zoodanige suspecte Persoonen een* „ *waakend oog te houden: Verbieden zij wel* „ *scherpelijk den meergemelden* Gerardus Mas- „ man, *zich ergens op het territoir van deze* „ *Provinçie te begeeven, om aldaar Gods woord* „ *te Prediken, Catechisatien, of Oeffeningen te* „ *houden, of iets te doen, het welk tot eenig* „ *openbaar onderwijs behoord: Op pœne, dat* „ *tegen hem, in contrarie geval, als eenen we-* „ *derspannigen aan onze bevelen, en als eenen*

„ *ver-*

„ *verstoorder der openbaare rust, ten serieusten* „ *zal worden geproçedeerd.*"

„ *En zal Extract dezes aan bovengemelden* „ Gerardus Masman, *worden uitgeleverd.*"

(was getekend)

D. J. VAN OLST, *Loco Secr.*

Wij onthouden ons opzettelijk, om over alle deze handelingen; ook over het zitting neemen der Leden van het Publiek Onderwijs, in de Kerkenraad, even als waren zij *Commissarissen Politiek;* zoo ook over de oproeping van niet minder dan 7 Predikanten, (*) gemuniëerd met hunne uitgesprookene Leerredenen op den bevorens gehouden Provinçiaalen Bededag, voor even die zelfde Commissie van Publiek Onderwijs, onze gedachten te zeggen; vertrouwende, dat het tot hier toe bijgebragte, genoegzaam zijn zal, om el-

(*) Dit waren de Predikanten *Hinlopen*, *Wolterbeek*, den Vader, *Bachiene*, *Weyland*, *Smith*, *vau Beuningen*, en *Masman*, aan wien men de Leerredenen afeischte, en, naa verloop van eenigen tijd wederom te rugge gaf. — Wij zwijgen van de mishandelingen, die den *Godvruchtigen Vader* HINLOPEN, bejegenden, in zoo verre zelfs, dat men hem niet alleen zijnen nuttigen dienst belette, maar ook ter Stad uit wilde verbannen hebben.

elken onbevooroordeelden en verstandigen Lezer te doen gevoelen en tasten, hoe inconsequent aan hunne eigene Grondbeginselen, en die der volbragte Revolutie, de Stedelijke zoo wel als de Gewestelijke Bestuurders, binnen *Utrecht* gehandeld hebben, zich zelven een gezach en authoriteit aanmatigende, welken de door hun gewraakte macht, der voormaalige *Commissarissen Politiek*, en dezer invloed op het *Hervormd Kerkgenootschap* verre overtrof. Een uitoeffening van gezach, welke de duidelijkste bewijzen opleverde, *dat de Kerk niet zoo zeer van den Staat gescheiden was*, dan wel, *dat de Kerk ontzet was van die bescherming*, *waarop zij zich voorheen beroemen kon*, waar door reeds bij alle doorzichtigen de vrees geboren werdt, dat de Politieke Macht, dus voortgaande, weldraa geen zwarigheid maaken zou, om zich van de *Kerkelijke Fondsen*, was het mogelijk, meester te maaken, zoo als dan ook door de ondervinding maar al te duidelijk bevestigd, en door ons hier boven reeds vermeld is. — Genoeg gezegd, om deze nieuwe bron van haatelijke twisten en onéénigheden te doen kennen: het wordt tijd ons voort te spoeden, om van niet minder gewichtige gebeurenissen, schoon van eenen geheel verschillenden aart, dan de nu behandelde, verslag te geeven.

Ter-

Terwijl de Nationaale Vergadering, met het Voorſtellen, Delibereeren, en Redevoeren, over de bevorens opgenoemde Onderwerpen, en eene menigte andere van geen belang, welken bijnaa dagelijksch aldaar ter baane gebragt werden, den kostbaaren Nationaalen tijd doorbragt, zonder eenig wezentlijk of waarachtig heil voor het zuchtend Vaderland aan te brengen,hieldt zich de Commisſie, belast met het groote werk tot het ontwerpen eener geheel nieuwe Conſtitutie, onafgebroken werkzaam. Hoe zeer zij reeds, ingevolge het Reglement voor de Vergadering beraamd, dat belangrijk werk eerder hadden behoren bij der hand te neemen, zoo was zulks onmogelijk geworden, door de hooggaande Twisten en Rumoeren, die 'er in *Vriesland* plaats hadden, waar door het benoemen, en eindelijk aankomen van Afgevaardigden uit dat Gewest, den ſlakkengang ging. De door ons voorheen gemelde onlusten in *Zeeland*, hadden even hetzelfde veroorzaakt, en dus liep het aan tot op den 29 *April*, dat het 21 tal deszelfs *Eerſte Zitting* opende, en het *Conſtitutie-maaken* een aanvang nam. „ *Zie daar dan nu eene Vergadering van* „ *Mannen, de kern des Nederlandſchen Volks*, „ *belast met eene, zoo wel hoogst-gewichtige*, „ *als geheel nieuwe taak! — Eene Staatsre-* „ *geling voor Nederland te ontwerpen, geſchikt*

„ *om het wanſtaltigst Gebouw, uit duizenderlei*
„ *verſchillende en tegenſtrijdige brokken ſaam-*
„ *geſteld te vervangen: — De verwarringen en*
„ *verdeeldheden door hetzelve veroorzaakt, ge-*
„ *heel en al te dempen. Alles tot éénen geest*
„ *ſaamen te ſmelten, en daar door de bronnen*
„ *van Orde en Volksgeluk voor Eeuwen te ope-*
„ *nen.*" Dus roept, als 't ware, in een vlaag van verrukking een zeker Schrijver uit, die zich de moeite gegeeven heeft, om de eeuwige twisten, ſtaande dat werk, onder die Mannen plaats gehad hebbende, en naa het afloopen van dezelven door de Conventioneelen voortgezet wordende, der Natie onder het oog te brengen. (*) Laaten wij eens kortelijk nagaan, in hoe verre daar aan is beantwoord geworden.

Daar het ontwerpen eener Conſtitutie, het *eenige werk* was, waarmede zich die Mannen behoorden en mogten bezig houden, en zij met de overige werkzaamheden der Conventie niets te ſchaffen hadden, zag dat gedeelte der Natie, welke van daar het heil des Vaderlands verwachtte, den uitſlag hunner werkzaamheden met uitgerekten halze te gemoete. Hoe zeer veelen in den waan verkeerden, dat eene Commisſie van 21 Leden, in korten tijd een Plan op het

(*) ROGGE, *Historie der Staatsregeling*, Bladz. 46.

het Papier zoude hebben kunnen brengen, dat aan het oogmerk beantwoorden zou, zoo was het echter voor doorzichtigen wel te voorzien, dat het eenen geruimen tijd aanlopen moest, eer aan dien taak zou voldaan worden: *eensdeels*, om de nieuwheid en omflachtigheid des werks; en *anderdeels*, om dat het bekend was, dat de denkbeelden van de Leden dier Commisfie, verbazend uit elkander liepen, omtrent verfcheidene belangrijke Onderwerpen: en wat was zekerder te voorzien, dan dat het bij de Commisfie even eens zou gaan, als bij de Conventioneelen, te weeten: een geduurig twisten over de gronden waar op men het Gebouw eener Conftitutie optrekken moest? Immers, het kon niet gelochend werden, dat 'er niet alleen onder te tellen waren, die nog verfcheidenene oude gebruiken nuttig oordeelden; maar ook zulken, die van het vorig ftelfel volftrekt niets behouden, maar alles met wortel en tak uitroeijen wilden? De zoo even genoemde Schrijver hier over fpreekende, doet ons het nadeelige hier van zien, wanneer hij dus redekaveld: „ *Van den éénen kant* „ *pleitte de bekende gehechtheid der Natie aan* „ *het oude. — Haare Characteristique afkeer* „ *van alle nieuwigheden; — het altijd moeije-* „ *lijke en gevaarlijke, om de gewichtigfte, en* „ *met ontelbaare belangen ftrijdende hervormin-*

 „ *gen,*

„ *gen, éénsſlags, en zonder voorbereiding in te*
„ *voeren; — het veelvuldige goede, dat nog in*
„ *de oude Conſtitutie, althans met betrekking*
„ *tot de Nederlandſche Natie, werdt gevonden:*
„ *— dit alles pleitte ontegenzeggelijk voor het*
„ *behoud van verſcheidene waardige overblijſſe-*
„ *len van het omverre gehaalde Gebouw.* (*)
„ *Maar* (gaat hij voort) *van den anderen*
„ *kant, ſprak de moeijelijkheid, om deze oude*
„ *brokken zoo kunstig met het nieuw Gebouw te*
„ *vereénigen, dat het één waar geheel vertoon-*
„ *de.*

(*) Belangrijke gezegden voorzeker, gevloeid uit de pen van zulk eenen warmen voorſtander der Omwenteling! Waarom? Om dat zij het zegel drukt op het geen wij bij den aanvang dezer *Geſchiedenis* gezegd hebben: namelijk, *dat men zoo onbeſuist te werk ging met alles te gronde te ſmijten, dat men met de Puin overladen werdt, en 'er geen plaats overbleef, om een nieuw Gebouw op te timmeren.* — Voorts, leert het ons zoo klaar als de zon op den middag, *dat het alles behalven de Stem der Natie was, om zoo te werke te gaan*, zoo als wij in de voorgaande Deelen dezes Werks aantoonden. Zoo dit het geval niet is, dan vatten wij niet, wat men zeggen wil, met *die bekende gehechtheid der Natie aan het Oude: met haare Characteristieke afkeer van alle Nieuwigheden: van het veelvuldige goede in de Oude Conſtitutie*, enz. Alle ſpreekende bewijzen, dat de Natie, als Natie aangemerkt, iets opgedrongen is, waarom zij nimmer wenschte! Dat zij niet begeerde!

„ *de. Het gevaar, dat dit behouden van die*
„ *overblijffelen, juist zou geleiden, om de Natie*
„ *van lieverlede weder in haaren voorigen toe-*
„ *ftand te rug te brengen; de noodzaakelijkheid*
„ *op de tegenwoordige politieke omftandigheden*
„ *gegrond; dit alles fprak niet minder fterk*
„ *voor de oprichting van een geheel nieuw Ge-*
„ *bouw, gefticht op de waare beginfelen van*
„ Gelijkheid, Vrijheid, *en* Broederfchap, *welke*
„ *moeijelijkheden zich bij de vorming en invoe-*
„ *ring van zoodanig een famelftel ook mogten*
„ *aanbieden.*" (*) Hoe dit zij, het fammelen en twisten over een aantal Onderwerpen, had geen einde: en het verlangen naar eenige berichten, aangaande den loop der onderhandelingen, werdt

(*) Welk een opzet, om echter, niettegenftaande zulke onoverkomelijke zwarigheden, het eens opgevatte Plan door te zetten, en het Vaderland een Conftitutie op te dringen, die niet alleen voor hetzelve ongefchikt en onberekend was, maar waar van de Ontwerpers en Doordrijvers zelven, het onuitvoerlijke gevoelden! Kon men van zulk een bedrijf iets goeds verwachten? Moest dit niet reeds hebben doen vermeeden, dat het den Moriaan gefchuurd zoude zijn, wanneer men op dien Zandgrond het Gebouw eener Conftitutie optrekken wilde? Trouwens, de uitkomst heeft het bevestigd, dat ook in dit geval *Licht* en *Duisternis* onmooglijk faam te paaren was.

werdt in even die zelfde maate ſterker, als de Commisſie zich bevlijtigde, om alles geheim te houden. Hoe was dit mooglijk, daar de Leden der Commisſie zoo zeer van elkander in gevoelens verſchilden? Dit zal welligt iemand vraagen: te recht! Dat was niet mooglijk. Hoe geheim men ook alles houden mogt, 'er werdt toch niets beſlooten en vastgeſteld, of het kwam weldraa ter kennis van hen, die zich als hoofden van de beide partijen in de Conventie kennen deeden. De Commisſie omtrent zes maanden gewerkt hebbende, was 'er reeds zoo veel uitgelekt, waar door de Voorſtanders van eene *volſtrekte Eén- en Ondeelbaarheid*, en *eene geheele verwerping van alles wat naar het oude ſtelſel geleek*, zoo veel wisten, dat zij beſluiten konden, dat het Plan in geenen deele aan hunne verwachting beantwoorden zou: dat de meerderheid der Commisſie getracht en bewerkt hadt, dat veele brokken van het oud Gebouw, als bruikbaar beſchouwd geworden waren, en dat men van *oud* en *nieuw*, een *Lapwerk* (*) voor den

(*) Wij bedienen ons van die laage uitdrukking, in navolging van den bekenden *Zillefen*, die dit geheele Plan een *Lapwerk* noemt. Zie de Opdracht aan de *Nationaale Conventie*, geplaatst voor zijn verhaal, het *Eerſte Deel.*

den dag brengen zou. Rede genoeg, om de uiterste en krachtdadigste pogingen in het werk te stellen, om in tijds een spaak in het wiel te steeken: en het was om die rede, dat twee Leden der Vergadering, te dien dage, beroemd staande voor warme Volksvrienden, het besluit namen, om oogenbliklijk de reize naar *Parijs* te onderneemen, om aan het Staatsbestuur aldaar, kennis van den staat der zaaken te geeven. De Repræsentanten *Vreede* en *van Hooff*, zich in aller ijl derwaard begeevende, uit vreeze, dat de *Fœderalisten* de Fransche Conventie, door overtuigende redenen in hun belang overhaalen zouden, verzuimden niet, om zich over het verwachtwordend Plan derwijze te expliçeeren, dat de Conventie van hetzelve, wanneer het doorging, niets dan de heillooste gevolgen, en alles kwaads verwachten konde. Zij deeden dit met zoo veel spoeds, dat, niettegenstaande zij in het laatst van *October* vertrokken, echter zoo spoedig te rug keerden, dat zij de overlevering des zoo zeer begeerden Plans, met eigen oogen beschouwen konden, met geen ander oogmerk, dan om hetzelve op de vinnigste-wijze (als niet strookende met hunne bijzondere begrippen) te bestrijden. De *tiende dag van de maand November*, was de dag waar op zich alles openbaaren zou: de dag, waar op dit papieren Kind van ruim *zes*

maan-

maanden arbeids, ter waereld komen zou! Was het wel te verwonderen, Lezer! dat, daar men bij alle bijzondere gelegenheden zich toelag, om de zinnen te ſtreelen, door Plechtigheden en Feestgebaaren, dat (zeggen wij) nu ook niets verzuimd werdt, om den luister van dien dag in elks oog te doen ſchitteren? en dat de Tribunen, en Loges opgepropt waren, met eene ontzettende menigte, die, gelijk de *Atheniënſers*, gaarne wat nieuws hoorden? Wel aan, laaten wij ons ook onder hen begeeven, om te verneemen wat 'er omging.

Twintig Stoelen in het midden der Zaale geplaatst, ten dienste van de Commisſie, bij welke éénen prachtigen Armſtoel, geſchikt voor deszelfs Præſident, niet vergeeten was, trokken aller oogen tot zich. De Repræſentant *Jordens*, (dezelfde, die op den 25 *November* 1795, in plaatſe van *de Sitter*, ter Vergadering van *H. H. Mog.*, het Præſidium op zich nam, om het beſluit tot eene Conventie op te maaken) bekleedde ook nu als Voorzitter den prachtigen Zetel! Twee uuren, beſteed aan het leezen van Requesten, of het delibereeren over voorvallende zaaken, ſcheenen voor de nieuwsgierige Toehoorders als zoo veele dagen, en deeden hen met ongeduld het oogenblik verbeiden, dat de Commisſie ter Zaale intrad. Eindelijk het lang gewenschte tijpſtip ver-

ſcheen:

ſcheen: de Commisſie, voorgegaan door Secretarisſen, Bodens, en anderen, tradt ter Zaale binnen, en het oudſte Lid derzelver, de Heer SIMON STYL, (*) aan haar hoofd hebbende, nam elk hunner plaats, in de gereedſtaande Stoelen. Alles opgetogenheid, alles gehoor zijnde, werdt de ſtilte op den wenk des Voorzitters afgebroken, op welken, den Grijzen STYL zijnen Armſtoel verlatende, op den Catheder klom, en der Vergadering dus berichtte van den inhoud des nu in order gebragten Ontwerps:

„ *De Wetgeevende en Uitvoerende Machten* „ *zijn behoorlijk van elkander geſcheiden, en* „ *de Rechterlijke Macht zorgvuldig buiten den* „ *kring van deze beiden geplaatst, op dat geen* „ *Lid van Staat of Staatsdienaar zich eenige* „ *veiligheid zou kunnen beloven, wanneer hij* „ *moetwillig zijnen plicht vergat.*" En waar in moest en zou dat heil beſtaan? „ *Het Volk* „ *verkiest zelfs door wettige Stemgerechtigden* „ *zij-*

(*) Dezelfde die zich reeds Jaaren bevorens bij de Natie had bekend gemaakt door zijn uitmuntend Werk, genaamd: *de Opkomst en Bloei der Nederlanden.* Zij, die dat Werk gelezen hebben, en vergelijken met het geene wij zoo aanſtonds van dien zelfden Man hooren zullen, zullen overreed worden van de waarheid der ſpreuke: *De Menſchen veranderen, zoo wel als de tijden.*

„ *zijne Vertegenwoordigers: niet ſtuksgewijze,*
„ *gelijk voor dezen in de beste tijden nog wel*
„ *gebeurde;* (*) *niet voor de bijzondere belan-*
„ *gen van éénig deel; maar voor allen ten al-*
„ *gemeenen nutte. In het Lichaam der Verte-*
„ *genwoordigers had eene geregelde afwisſeling*
„ *plaats, welke niet te lang werdt uitgeſteld,*
„ *op dat het roer der Staatshulk aan geene*
„ *willekeurige handen vertrouwd werde, en ech-*
„ *ter lang genoeg, op dat het nooit aan ervaa-*
„ *rene Stuurlieden ontbrak.*" (†)

Dit alles had de Commisſie volgens voorbeelden gevolgd en vastgeſteld: maar nu kwam het hinkende Paard achter aan: en hier moest de Spreeker zelve bekennen, dat de Commisſie, (ten minsten het meerderdeel derzelver) eene ſtuiting gevoeld hadde. „ *Het vak der Finan-*
„ *tien*

(*) De Spreeker een *Vries* zijnde, doelt hier op de gewoonte in *Vriesland* altoos plaats gehad hebbende. Maar dit voorrecht had men het Volk immers reeds bezorgd bij den aanbeginne der Revolutie? — Door de ſtemme des Volks, was immers den Spreeker en zijne Mede-Repræſentanten verkoren? Wie kan het vatten, dat dit nu eerst bij het nieuwe Plan was bezorgd geworden?

(†) 'Er was toch niet gezorgd, dat zij naa den uitgedienden tijd, niet wederom op nieuw verkoren werden, zoo als naderhand al dikwils het geval was.

„ *tien was van eenen geheel anderen aart,*
„ *vermits dit Land in de wijze van zijn be-*
„ *ſtaan, van alle anderen genoegſaam in alles*
„ *onderſcheiden was.* (*) *De oplegging van Las-*
„ *ten, het zij op eenen algemeenen voet, het*
„ *zij naar zekere evenredigheid, behoudens de*
„ *vereischte onderſcheiding, om nergens een al*
„ *te drukkend bezwaar in te voeren; het ge-*
„ *bruik der Geldmiddelen, zoo in 't algemeen,*
„ *als bijzonder, en het daar toe in te richten*
„ *beſtuur in alle zijne betrekkingen; de eigen-*
„ *aartige huishouding van ieder Gewest of De-*
„ *partement, dermate geregeld, dat zij, noch*
„ *in hunnen Koophandel, noch in hunne Fa-*
„ *brieken, noch in het vertier der Voortbreng-*
„ *ſelen van hunnen Grond, elkanderen eeniger-*
„ *lei hoegenaamde belemmeringen konden toebren-*
„ *gen, maar veeleer onderling in alle deelen*
„ *behulpſaam zouden zijn: Dit alles vereischte*
„ *eene*

(*) Dit was echter het groote ſtruikelblok, waar aan zich zoo veele ſtieten, en van welks wegruiming door de Revolutie, en vooral door de Conventie, men zich zoo onbedenkelijk veel heils beloofde. Voor al het andere was weinig zwarigheids, dit had men nu bijna twee Jaaren ondervonden. 'Er waren altoos Kiezers voorhanden, en deze konden immers zeer gemakkelijk Repræſentanten en Plaatsvervangers kiezen? Men was dus weinig gevorderd.

„ *eene oorſprongelijke denkwijze, eene allerdiep-*
„ *ſte bedachtzaamheid, en eene zorg, die ſom-*
„ *tijds naar beſluiteloosheid overhelde. Men*
„ *hoopte echter, dat de Voorſtellen in de oogen*
„ *der Vergadering aanneemelijk zijn zouden,*
„ *doch men voorzag wel, dat ook voor haar,*
„ *door dat alles een ongemeeten veld van be-*
„ *ſpiegelingen zou geopend worden.*" (*) Hier-
op begon hij uit te weiden over de *afſcheiding*
der Kerk van den Staat. Volgens zijn zeggen:
„ *zou men nu geene ſnoode Moeder van Gewee-*
„ *tensdwang meer kennen: de inſtelling eener*
„ *Heerſchende Kerk, had geduurende* 200 *Jaa-*
„ *ren gevolgen voortgebragt, die door de ophef-*
„ *fing van de oorzaak niet opgeheven waren.*
„ *Bijgeloovige halſtarrigheid in het voorſtaan*
„ *van Dweeperij, en nutteloozе Leerſtellingen;*
„ *onderlinge haat van verſchillende gezindhe-*
„ *den, die elkanderen doorgaans niet verſton-*
„ *den; afkeer en mistrouwen: kortom, duizend*
„ *heb-*

(*) Dit was zoo veel gezegd, als: *wij hebben 'er wat van gemaakt, zoo goed als ons mogelijk was, om dat wij de onmogelijkheid gevoelden, om iets beters te geeven.* Maar dit was immers duizendmaalen gezegd: doch men wilde het niet geloven. De Spreeker heeft ook wel ſpoedig ondervonden, dat de meerderheid der Vergadering hem op zijn woord niet geloven wilde.

„ *hebbelijkheden, enkel geschikt om verdeeldheid*
„ *te zaaijen, en elkanderen verdacht te maa-*
„ *ken zoo niet te vervolgen.*" (*) Dit alles had men nu tot stand gebragt. „ *En*, (vraagt hij
„ verder) *is dan de Mensch natuurlijk zoo ge-*
„ *schikt, om zich van God te verwijderen en*
„ *zijnen Naasten te haaten? Neen zeker!*
„ (zegt hij) *hij is recht geschapen, maar heeft*
„ *zich verkeerde wegen gezocht!* (†) *Die we-*
„ *gen had de Commissie, zoo veel in haar ver-*
„ *mogen was, voorzichtig opgebroken.* (§) *De*
„ *Spreeker geloofde juist niet, dat de Wijsgee-*
„ *ren vruchtloos de verbetering hunner Tijdge-*
„ *nooten onderneemen, en dat al het nut van*
„ *hun-*

(*) Als die tekening met de waarheid overéénstemt, wat hebben onze Voorvaderen, en hunne rechtgeäarte Nakomelingen, zich dan niet dwaaselijk met een hersenschim vermaakt, toen zij twee Eeuwen lang, God dankten voor de Vrijheid in den Godsdienst.

(†) Nu, dat was al een oude Leer. Koning *Salomon* wist dat in zijn tijd ook al. De Hoofdzaak was maar, om van die verkeerde wegen afgebragt, en op den rechten weg geleid te worden.

(§) Zij bleven toch passabel, zoo als de ondervinding nog leert, en zelfs schijnen zij met al dat opbreken, nog veel gereeder bewandeld te worden. door het toeneemend bederf in Zeden. Het opbreken van die kwaade wegen hielp des niet veel.

„ *hunne pogingen, zich eerst bij het Nageſlacht*
„ *zouden openbaren; maar hij ſtelde echter*
„ *vast, dat de allergelukkigſte verbeteringen*
„ *ſchielijk zouden verloren gaan, zoo men der-*
„ *zelver duurzaamheid niet verzekerde door*
„ *gepaste zorg voor het onderwijs en de opvoe-*
„ *ding der Jeugd.*" (*)

Met dat alles: „' *Hij wilde het vrolijk licht*
„ *van dien dag niet benevelen, door het ſchet-*
„ *ſen van een uitvoerig Tafereel van de verre-*
„ *gaande onrechtvaardigheden van het voorig*
„ *Beſtuur, en van de verwarringen, die bij*
„ *gebreke van de door hem gemelde beginſelen*
„ *geheerscht hadden. Hij achtte die moeite no-*
„ *deloos, dewijl elk Burger van Nederland, die*
„ *denken kon en wilde, in ſtaat was om zelfs de*
„ *vergelijking op te maaken.*" (†) *Onder het*
„ *af-*

(*) Wanneer iemand, voorheen onbekend met de wijze van het onderwijs der Nederlandſche Jeugd, zoo iets hoorde, zou hij dan niet wel in het vermoeden moeten vallen, dat men bevorens de Jeugd, even als de Woudezels, geheel aan zich zelven overliete?

(†) Dit was zeker de gemakkelijkſte weg, om 'er zich af te maaken, en in geene ongerijmdheden te vervallen, wanneer men het vergeleek met het geene hij zoo aanſtonds laat volgen, het welk al het gezegde van deſlechtheid des vorigen Regeeringsvorms, ten duidelijkſten logenſtraft. — De Lezer, oordeele over de waarheid van deze onze ſtelling.

„ *afgeschaft gebrekkig*, *of liever gedrochtelijk* „ *Bestuur*, (laat hij 'er op volgen) *hebben nog-* „ *thans de Veréénigde Nederlanders op hunnen* „ *kleinen*, *en in de Kaart verachtelijken plek* „ *Gronds*, *een verbazend toppunt van voorspoed* „ *en vermogen bereikt: en het was juist die* „ *voorspoed*, *welke de Heerschzucht opwekte*, „ *om 'er zich in eenen onbepaalden zin meester* „ *van te maaken*, *onder het schoonschijnend* „ *voorwendsel*, *dat onze welvaart*, *hoe zeer ook* „ *dagelijksch door haar belemmerd en belaagd*, „ *de vrucht was van haare wijsheid*, *het* „ *maakzel van haare weldadige handen*." (*)

„ *Waar-*

(*) Is dit gezegde niet wel een schoon bewijs van het gebruik eener verlichte Wijsbegeerte? Schaamt het zich zelven niet, om in eene zoo talrijke Vergadering, een Man van verstand te hooren spreeken? Een van beide is waar: STYL sprak voorheen logens, of hij deedt het nu. Wie kan aan het laatste twijffelen? Wanneer hij bewezen had, dat de Heerschzucht zich meester gemaakt had van der Ingezetenen vermogen; wanneer hij door duchtige bewijzen gestaafd had, dat het vorig Bestuur, 's Lands welvaart als een werk van hunne handen aangemerkt had, dan zouden wij het kunnen geloven; maar wie weet niet, dat juist het tegendeel plaats had. Getuigen zijn alle oude *Bededags-Brieven*, waar in 's Lands Ingezetenen aangemaand werden, om God Almachtig te danken voor de zegeningen, die Hij aan dit Land, in onderscheiding van alle andere Volken, be-

 wees.

„ *Waarom* (vervolgd hij) *zouden wij thans,*
„ *naa het verpletten van die Hydra; naa het*
„ *schroeijen van haare Aderen, en het verdel-*
„ *gen van haar allerdoodelijkst Vergift, niet*
„ *nog rijker Zegeningen te gemoete zien? Ze-*
„ *geningen, waarvan, noch Nederland, noch*
„ *eenig ander Gemeenebest onder de zon ooit*
„ *eenig voorbeeid opgeleverd heeft?* (*) *Heeft*
„ *onder het alkoesterend oog der Voorzienig-*
„ *heid, de geest van naarstigheid; van gema-*
„ *tigden ijver; van manhaftigen ernst, die in*
„ *het gemeen onzen Landaart bezield; in weêr-*
„ *wil van onberekenbaare beletselen, reeds zoo*
„ *veel kunnen uitwerken; wat heeft men niet te*
„ *wachten van dien zelven geest, zoo draa hij*
„ *meer verlicht, beter onderwezen, vrij en on-*
„ *be-*

wees. Waarlijk, men heeft al zijn geduld nodig, om bij zulk snappen en lasteren, eene effenbaare ziel te behouden.

(*) Die *Hydra*, was alles behalven verplet. Was dit het geval geweest, het dierbaare Plan, daar den Spreeker zoo breed van opgaf, zou een gunstiger onthaal gevonden hebben; maar, om dat die *Hydra* nog leefde, werdt het verworpen. — Wat verder dat *schroeijen der Aderen* betreft: die waren reeds zoo zeer verbrand, dat wij rede hebben om te vreezen, dat zij in eeuwigheid hunne werkzaamheden niet zullen kunnen verrichten ter verkrijging van de oude Zegeningen!

„ *belemmerd zijne eigen waarde eerst recht ge-*
„ *voelen, en de volle kracht van zijne inge-*
„ *ſchapene vermogens ontwikkelen zal, gelijk*
„ *een Adelaar, die, om de zon te groeten, op*
„ *zijne wijduitgeſtrekte vleugelen boven Alpen*
„ *en Pyreneën; boven Zwerk; boven Lucht; en*
„ *boven Wolken ſteigert?*" (*)

Naa het ſlaaken van den wensch: „ *dat de*
„ *Eeuwige Wijsheid, die Hemel en Aarde be-*
„ *ſtiert, haaren milden Zegen op het ontworpen*
„ *Plan verleende! Dat zij door haaren Arm*
„ *de zuilen der Vergaderzaal onderſchraagde;*
„ *en dat Palladium tegen alle geweld beſcherm-*
„ *de!*"

(*) Welk eene *Catoniaanſche Republiek* had de Man hier in 't verſchiet! Waar voerde zijne verrukking hem niet heen, om zijn Plan, dat hij zóó zóó overhandreiken zou, toch ſmaaklijk te maaken! Hij heeft nog een genoegſaam getal Jaaren geleeft, om overtuigend te zien, dat de oude geest van nijverheid, ernst, en ijver, ter bevoordering van 's Lands waarachtige belangen, niet verminderde niet alleen, maar dat dezelve allengs geweken, en bijnaa uitgeblust geworden is, door overmaat van Rampen en Onheilen, waar van bijnaa geen voorbeeld was, zelfs in de donkerſte tijden, waar van 's Lands Geſchiedenisſen gewagen. Men bezie thans ons diep ellendig Land, en neêrgedrukt moedeloos Volk! Hoe ziet het natbetraande oog van elken waaren Vaderlander, dat met de oude zegeningen, ook de oude geest alomme geweken is!!!

„ *de!*" En eindelijk: „ *dat zij de band van*
„ *Broederschap, tusschen de Nederlanders, en*
„ *het machtigste Volk der Aarde, (aan het*
„ *welk zij hunne verlossing verschuldigd waren)*
„ *meer en meer klemmen deedt, tot wederzijdsch*
„ *geluk, en beschaming der Vijanden tot aan*
„ *het einde der Eeuwen!*" verliet de Grijsaart de Spreekstoel, en gaf den arbeid der Commissie, gelegen in eenen kostbaaren en rijk vergulden Omslag, wel toegestrikt met çierlijke Nationaale Linten, aan den Voorzitter *Jordens* over, die het met dankbaarheid, als een Hemelsche gave aanvaardde, en de Commisſie uit naam der Vergadering dank betuigde, „ *voor al den arbeid,*
„ *al de zorg, die zij ten beste van het Vaderland,*
„ *met opoffering van eigen gevoelens had aange-*
„ *wendt.* Sluitende met den verzekerenden wensch:
„ *dat niet alleen hunne naamen, als weldoeners*
„ *van het Volk, met gouden Letteren in de*
„ *Jaarboeken des Vaderlands mogten aangete-*
„ *kend zijn; maar, dat ook hunne deugden in*
„ *de dankbaare harten hunner Nakomelingen*
„ *mogten huisvesten!!!*"

Voortreffelijk Werkstuk zeker, dat zulk eene uitmuntende belooning werdt waardig gekeurt! Dit zal welligt hier iemand zeggen, en nieuwsgierig vraagen: *wat was toch den inhoud van dat Stuk?* en: *hoe dachten 'er de Leden der*

Ver-

Vergadering over? Gepaste vraagen voorzeker! en zouden wij ook niet in gebreke blijven, om aan de eerste al aanstonds te voldoen, zoo dat met zoo veel harrewarren en twisten saamgestelde Plan, van meer dan 800 Artijkelen, ons niet afschrikte: *eensdeels*, om deszelfs uitvoerigheid; en *anderdeels*, om dat die pas geboren hersfenvrucht, het licht naauwlijks aanschouwende, als een bastaard, of misgeboorte aangemerkt, en het licht onwaardig gekeurd werdt, zelfs van sommigen, aan wien het zijn aanwezen verschuldigd was. De overweging van de wijze, waar op zich dit hebbe toegedraagen, zal ons een gepast antwoord op de tweede vraag verschaffen.

De zoo straks gemelde en nog meer andere plichtplegingen (zoo als het retireeren der Plaatsvervangers, naa dat den oudsten derzelver, de Heer *J. Lublinck de Jonge*, eene afscheidsrede uitgesproken had: als mede het weder plaats neemen van de Leden der Commissie, enz.) afgeloopen zijnde, werdt door den Voorzitter in deliberatie gelegd, *wanneer men het Plan zou beginnen voor te leezen?* De gedachten hier over zeer verschillend zijnde, dewijl de één *direct;* de ander den *volgenden dag;* en wederom anderen *eenige dagen laater* zulks begeerden, werdt door den Voorzitter bepaald, om 'er op Maandag den 14 *November* mede aan te vangen. Dan, wat

gebeurt 'er? naauwlijks is de hamerslag gehoord, of al de vreugde en genoegens over het verrichte, worden éénsklaps weggevaagd, door één der Leden, die zich als eenen Bestrijder van het overgeleverde Plan kennen doet. Dit zal welligt een *Vreede*, of *van Hooff* geweest zijn, die wij, korts geleden, naar *Parijs* vertrekken zagen, om de hulp der Fransche Bestuurderen, in te roepen, ten einde het Plan in duigen te werpen? Dit zal hier mogelijk iemand vermoeden: dan, dit was het geval niet. Eén van de Leden, belast geweest, met het ontwerpen van het Plan, (de Repræsentant *van de Kasteele*) vraagt het woord, en daar alles in stilte geraakt, hoort men hem reeds in voorraad dezen Voordracht doen: „ *Ik verzoek het woord, naa dat de Lectuure* „ *van het Ontwerp zal zijn gedaan, om als* „ *dan voor te draagen de redenen waarom ik* „ *het Plan*, in deszelfs geheel, *als niet geschikt* „ *beschouwe, om zulk eene Eénheid daar te* „ *stellen, waar door vastheid aan het Bestuur* „ *gegeven; de oorzaak der verdeeldheden weg-* „ *genomen; en de algemeene Welvaart bevoor-* „ *derd kan worden.*" Mogelijk vraagt hier iemand: *waar toe dien spoed? Was dat woord vraagen niet tijds genoeg, wanneer het stuk gelezen en hij aan de beurt was?* Dit laatste werdt door den Spreeker anders begrepen: en

waar.

waarom? *De liefde tot het Vaderland verplichtte hem tot dien ſtap, en het zwijgen achtte hij misdadig. Werdt bevonden dat hij dwaalde, hij wilde dan de dwaaling belijden; zoo zijne als dan voor te dragene redenen bij anderen geen ingang vonden, hij zou zich verblijden als het bleek, dat zijne vreeze ijdel was, en het zou hem tot genoegen ſtrekken, als maar het Vaderland gered, en gelukkig werdt, enz.* Een algemeen handgeklap, zoo op de volgepropte Tribunen, onder de Toehoorders, als in het ruim der Zaale, door een aantal Repræſentanten, over zulk een Mannelijk, en Volk-inneemend Voorſtel, deedt de Zaal weêrgalmen, terwijl het de harten van veelen met angst en vreeze vervulde, daar zij het gebeurde aanmerkte: „ *als de Vonk,* „ *waar door den Fakkel der Tweedracht aan-* „ *geſtoken werdt, die dezelve daadelijk ontbran-* „ *den deedt.*" Naauwlijks was het *onbetamelijk handgeklap, geſchreeuw,* en *bedreigen* geëindigd, of de Pastoor *Witbols* (mede één van de Ontwerpers des Plans) volgt het voetſpoor van zijnen Voorganger, en verklaart het Plan, *als gebouwd op Fœderalistiſche gronden, en ſtrijdig met het Volksgeluk.* Nu was de weg voor *Vreede* en anderen gebaand, om hunne ſtemmen mede te doen hooren. Schoon de eerſte reeds eenen geruimen tijd bevorens, van den inhoud des

Ont-

Ontwerps, derwijze verſtendigd was, dat hij het in Parijs kon overbrieven, veinsde hij zich nu wel onbedenkelijk nieuwsgierig, om den inhoud te weeten: *men moest dus* (zijnes bedunkens) *oogenblikkelijk beginnen met het Stuk voor te leezen. Ploos van Amſtel* was 'er ook begeerig naa: *Hij had*, (zoo men hem op zijn woord geloven wil,) *door het gezegde van* Styl, *zich aangaande het Plan, de gunstigſte begrippen gevormd, maar nu moest hij 'er aan twijffelen, daar* Kasteele *en* Witbols *het tegendeel beweerden. En, dat moest zeker zoo zijn, om dat niemand van de overige Leden der Commisſie, beider gezegden tegenſprak.* Het ſlot van zijn Voorſtel was: *het was van het grootſte belang, om met de leezing oogenblikkelijk te beginnen.*

Wanneer men alles, wat wij gezegd hebben, in overweging neemt, valt het niet moeilijk te bevatten, in welke geſteldheid de gemoederen gebragt geworden waren, en wie ziet dan niet, dat de dringende begeerte, om eene onverwijlde voorleezing, met geen ander oogmerk geſchiede, *dan om met die geſteldheid van veeler harten, met al dat handgeklap, geſchreeuw, en dreigen, voordeel te doen, ten einde het oogmerk te bereiken, en het zoo ſtraks ten Hemel verhevene Plan, naar den afgrond van vergetelheid te*

zen-

zenden? Wie ziet niet, dat men nu, (om ons van eene gewoone ſpreekwijze te bedienen,) *het IJzer ſmeeden wilde, terwijl het heet was?* Want, te vooronderſtellen, dat *Ploos van Amſtel* onkundig van den inhoud ware, is de ongerijmdheid zelve. — Hoe dit zij: ter goeder uure liet zich *Schimmelpenninck* hooren, op eene wijze, die den ſtorm der opgeruide driften tot bedaaren ſcheen te brengen. „ *Naa zich beklaagd te* „ *hebben over de hevige driften, die hij bij* „ *veelen opmerkte, verklaarde hij zich tegen de* „ *dadelijke voorlezing op de ſterkſte wijze. Het* „ *was billijk, dat men het eerst in zijne één-* „ *zaamheid las en overwoog, en daarnaa de* „ *gedachten, zoo wel vóór, als tegen hoorde.* „ *Deedt men dit, dan wilde hij aan de kracht* „ *der Rede, en ook aan niets anders, zijn oor-* „ *deel onderwerpen, zonder, dat ongepast Hand-* „ *geklap, Geſchreeuw, of Bedreiging, eenigen* „ *invloed op zijnen geest hebben zouden. Waar-* „ *heid te vinden, en het geluk des Vaderlands* „ *te bevoorderen, dit waren de eenige zorgen,* „ *die hem in de Raadzaal bezielden;* en *wan-* „ *neer hij immer zwak genoeg kon worden,* „ *om, of door eigenbelang, of om gunst, of* „ *door vrees, de tong anders te doen ſpreeken,* „ *dan zijn hart gevoelde, dan wenschte hij* „ *liever, dat oogenblik niet te overleven!*"

Man-

Mannelijke taal! verſtandig Advis! Hoe veel eer deedt dezelve niet aan den Spreeker? Hoe wenſchelijk ware het niet, dat alle de Leden zoo gedacht en gehandeld hadden? Hoe onverdraaglijk moet die taal niet in veeler ooren geklonken hebben, daar zij onder het masque van belangelooze Vaderlandliefde, maar al te zeer verraadden, dat de toejuiching eener veel al onkundige menigte, het doel van hunne wenſchen en bedrijven was? Die taal deedt den ſtorm wel niet geheel zwijgen: 'er ontſtonden nog nu en dan wel eenige geringe verheffingen, daar het de één over dezen, geenen over eenen anderen boeg wenden wilde; maar de orcaan der driften was door *Schimmelpenninck* zijne kracht benomen, het eerstgenomene beſluit, om op den 14 met de leezing te beginnen, hieldt ſtand.

Op deze wijze liep die onſtuimige Vergadering, (met recht een Leerſchool voor elken opmerker van het menſchelijk hart te noemen, wijl de handelingen hem een reeks van waarneemingen, aangaande de diepe gangen van hetzelve oplevert) ten einde! Niet minder dan twee dagen was 'er nodig, om dat omſlachtig ſtuk voor te leezen, en op Donderdag den 17 *November* werdt het ſtrijdperk geopend, ten einde elk der Leden gelegenheid te geeven, om 'er zijne gedachten over te zeggen. — Elf dagen verliepen

'er,

'er, waarop 78 Redenaars, de één korter, den ander langer, de Catheder occupeerden, om het Plan te prijzen, of te laaken; goed, of draaglijk; aanneemelijk, of verwerpelijk, te keuren. En wat was den uitslag van al dat Geld- en Tijdverspillen? (*) Dit, dat elk Repræsentant veel meer de belangen van het Gewest dat hij repræsenteerde, raadplegende, dan de belangen van het algemeene Vaderland, de gevoelens langs hoe meer verdeeld werden, en de Repræsentanten te gelijk hoe langer hoe meer verwijderd, van dat éénige waare punt, waar in zij tot elkander komen moesten, zou ooit het ongelukkig Vaderland gered worden. Men sprak veel van *Eén- en Ondeelbaarheid*, op het zelfde tijdstip, dat het *Land* niet alleen, maar ook het *Volk* in oneindig meerder deelen gedeeld werden, dan het im-

(*) De Tijd en de Schatten, die aan het *Uitdenken*, *Opstellen*, *Leezen*, en *Bediscussieeren* van dit Plan verspild werden, gaan alle denkbeelden te boven. Volgens eene gemiddelde bereekening hebben dezelve meer dan *Zeventig-duizend Guldens* belopen. En welk nut heeft de Natie van hetzelve getrokken? Alleen van dien kant beschouwd, moest het elke welgestelde Vaderlandsche ziel grieven, wanneer hij naging, hoe zuur en bitter die Schatten afgevorderd en opgebragt moesten worden, in een tijd, dat alle bronnen van Welvaart langs hoe meerder gestopt werden.

immer was gedeeld geweest. Welk een Contrast! — Men ijverde voor eene *inéénſmelting der Provinçiaale Schulden*, niet willende begrijpen, dat dit natuurlijk tot nadeel ſtrekken moest, van die Gewesten, welken zich minst met Schulden bezwaard vonden? en dat 'er eene onvoorbeeldelijke belangeloosheid bij dezen zou hebben moeten plaats grijpen, wanneer zij bij het gevoel der thans drukkende Rampen, een gedeelte van den meerderen last der hoogst bezwaarde Gewesten overneemen zouden. Geheel de waereld wist, dat *Holland*, reeds Jaaren bevorens, zoo door Voorſchotten als anderzints, zijne Finantien bezwaard had, tot ontlasting of hulp van minvermogender Gewesten; het was dus niet te verwonderen, dat men ook in dat Gewest de grootſte IJveraars vondt, voor de *inéénſmelting der Schulden*, (min verſtaanbaar gemaakt door de benaming van *Amalgame*): maar wie gevoelde niet te gelijk, dat dit in zulke omſtandigheden ondoenlijk, en boven het moogelijke was, daar de Landprovinçien zoo onbeſchrijffelijk veel geleden hadden ten tijde der bewerkte Revolutie? Had het rijke *Holland* redenen van klachten, dat deszelfs Finantien met eenen onmatigen overlast van *Zeven Millioenen* gedrukt werden; 'er waren niet minder andere Gewesten, die zich buiten ſtaat bevonden, om van dat meerdere een ge-

deel-

deelte voor hunne rekening te neemen, daar zij nu reeds onder den last bezweken: en, zie daar eene eeuwige bron voor de haatelijkste twisten geopend, geduurende het voeren van welken, zelfs de grootste en welbespraaktste Redenaars in de grootste tegenstrijdigheden vervielen! tegenstrijdigheden en driften tevens, waar door eindelijk een verward kluwen ontstondt, dat voor den verstandigsten zelve niet te ontwarren was. Wij hebben geen lust, en achten onze tijd te dierbaar, om onze Lezeren door dat doolhof van verwarringen om te leiden, en hunnen geest te vermoeijen, met het vermelden van alle de wendingen, die aan de Hoofdzaak, waar over men het onderling zoo fel onééns was, geduurende den loop der discusſien, werdt toegebragt. Genoeg is het, te zeggen: dat men, naa al het twisten en harrewarren, het in zoo verre ééns was, *dat het ingeleverd Plan, door een ander en beter moest vervangen worden:* maar het was en bleef nog een verschil, *of men het geheel verwerpen, en een geheel nieuw in de plaats stellen zou?* dan wel: *of men het behouden moest tot een leidraad bij het ontwerpen van het nieuwe?* De 29 *November* was de dag, waarop men dit pleit beslisschen zou, en werdt eindelijk goedgevonden, om het laatste vast te stellen, dat

zoo veel betekende: als het overgegeeven Plan te verkneeden, te likken, te plooijen, tot het dien vorm en gedaante had, welken men aan hetzelve geeven wilde. Laaten wij kortelijk opgeeven, hoe het zich met dat kneeden hebbe toegedragen.

Den 2 *December* werdt bij meerderheid besloten: *dat de Eénheid naar buiten, en naar binnen, tot een vasten grondslag voor de aanstaande Constitutie werdt aangenomen.* Een besluit, dat met het luidruchtigste handgeklap van de Tribunen werdt goedgekeurd, en spoedig gevolgd door het benoemen van twee Commissien, bestaande uit slechts weinige Leden: *de eerste* moest een Plan ontwerpen, *tot de Amalgame, of ineénsmelting der Schulden*, waartoe benoemd werden: *Kasteele*, *Vos van Steenwyk*, *Hartoch*, *de Beveren*, *Schimmelpenninck*, *Vreede*, en *Siderius*. — De *tweede* moest dienen tot het ontwerpen van eene schets van de veranderingen, die in het ontworpen Plan zouden behoren gebragt te worden, waartoe verzocht werden de Leden: *Hahn*, *van Hooff*, *Bosch*, *de Leeuw*, *Floh*, *van Sonsbeek*, en *Kempenaar*. Het lijdt geen bedenking, of men besloot tot het benoemen dezer Commissien met geen ander oogmerk, dan om het werk te bespoedigen. Laaten wij zien,

in

in hoe verre aan die verwachting is beantwoord geworden.

De laatstgemelden, namelijk die, welken met het verhanselen van het Plan belast waren, vielen, als 't ware, met de borst op de uitvoering van den last. Niettegenstaande zij de meeste Artijkelen van het Plan, geheel of gedeeltelijk veranderdt, en een menigte geheel nieuwen daar bij ontworpen hadden, waar door hun Ontwerp tot bijnaa *Duizend Artijkelen* gestegen was, (*) zoo hadden de Leden echter binnen den tijd van 20 dagen, dat omslachtig werk in zoo verre voltooit, dat zij het der Vergadering konden aanbieden: terwijl die van de Commissie van *Amalgamatie*, eenige dagen daar naa zich mede van hunnen last kweten. Zie daar, wederom een nieuw

(*) Bijnaa Duizend Artijkelen! en dat, om zulk een eng beperkt Land, als Nederland is, te bestuuren! Wie moest zich daar over niet verbazen? Dit moest intusschen ten richtsnoer van het Volk dienen, en dat Volk moest het beoordeelen! Men houde dit in het oog, en beschouwe het gros der Natie, zoo als men het beschouwen moet, wie ziet dan niet, dat het volstrekt onmooglijk was, om ooit de waare Volksstem, op zulk een omslachtig, en uit zoo veele deelen en onderdeelen saamgesteld Plan, te kunnen verneemen. Indedaad, men ging hoe langer hoe verder van huis.

nieuw veld van werkzaamheden voor de Conventioneelen! Jaa maar, ook niet minder tot het aanvangen en herhaalen van de neteligſte twisten en kibbelaarijen. (*) Trouwens, hoe kon dat ook anders, daar de één nu had afgebroken, wat den ander zoo wèl meende opgebouwd te hebben, en een ſtuk te voorſchijn bragt, dat, (welligt door de haast) wanneer men het op den keper beſchouwde, nog van veel ſlechter alloi was, dan dat, wat verworpen was. Wij hebben ook voor dit, even zoo min, als wij voor het eerſte hadden, lust, noch tijd, om den ſommieren inhoud van dit uitgebreid Ontwerp op te geeven, en nog minder, om het kibbelen en

(*) Wanneer wij de geest der Vergadering, ſtaande de twisten over het Eerſte Plan, in het oog houden, kon het dan wel anders, of dit nog omſlachtiger Ontwerp, moest de oude twisten wederom ter baane brengen? Met dat al, zoo wij geloven willen, wat men daar van verteld heeft, *dan werdt daar door de Natie gelegenheid aangeboden, om de gegrondſte kennis van alle takken der Regeerkunde te verkrijgen. Mannen van de uitſtekendſte waarde, en van welke het bezwaarlijk zijn zou eene weergaê bijéén te krijgen, veréénigden hunne Talenten, zij bragten hunne Schatten van Geleerdheid bijéén. Zij kaatſten den luister des Volks terug, en ſtelden het met de beroemdſte Natien in gelijken rang. Kan* het ſtatigst aangezicht, op het leezen van zulke Gasconnades, zich *wel* van lagchen onthouden??

en hairkloven, dat 'er over is gedaan geworden, aan onze Lezeren voor te dragen. Genoeg zal het zijn, om te zeggen: dat de Vergadering het besluit nam, *dat zij daaglijksch vier uuren zou besteden, om het Ontwerp, van Artijkel tot Artijkel, te wikken en te weegen:* en, als men dan in aanmerking neemt, dat daar toe niet minder dan *vijf Maanden* is besteed geworden, dan kan men ligtelijk nagaan, hoe veel Riemen papiers door dat alles zijn beklad geworden. Hoe dit zij, naa zoo veele kostelijke uuren besteed te hebben, werdt het veranderde Plan, zoo goed en zoo kwaad als het dan ook wezen mogt, door de meerderheid der Vergadering, op den 30 *Meij* aangenoomen, en nu bleef voor haar niets anders over, dan om het stuk den Volke, ter goed- of afkeuring aan te bieden. De Repræsentant *van Beyma*, was over het Plan derwijze verontwaardigd, dat hij niet schroomde te verklaaren: „ *Dat hij het Volk zou blijven* „ *waarschouwen voor den jammerpoel, waar in* „ *het zich zou storten, wanneer zij het Plan* „ *goedkeurden, en het ongeluk hadt, om het* „ *aan te neemen.*" Hij herhaalde met nadruk: „ *hetzelve over het geheel beschouwd, vol tegen-* „ *strijdigheden, schadelijk voor het belang des* „ *Volks, verderffelijk voor het Vaderland. Jaa,* „ *als zoodanig, dat hij het niet tot zijne ver-*

„ *antwoording wilde hebben, om zulk een Mons-*
„ *ter aan het Volk aan te bieden en ſmaaklijk*
„ *te maaken.*"

Wanneer wij het weinige, dat wij tot hier toe gezegd hebben, met aandacht overwegen, wie gevoelt zich dan niet tot in de ziele aangedaan, over den ellendigen toeſtand, waar in het ongelukkig Vaderland, door dit alles gebragt en gehouden werdt? Want, om nu niet te ſpreeken van het verlies van zoo veel Tijd en Schatten, zonder dat 'er het ongelukkig Land en Volk éénig voordeel van trok; zoo veroorzaakten de hevige Debatten, onder de Leden der Conventie gevoerd, en dag op dag in openbaare, en dikwils zeer onſtuimige Vergaderingen, door het luisterend Volk aangehoord werdende, een menigte van Partijen onder het gros der Ingezetenen, die het doorgaands al mede onder elkander al ſpoedig onééns werden, dewijl veelen ijverden ter doorzetting of verwerping van zaaken, waar van zij, of geheel geene, of ſlechts eene zeer gebrekkige kennis hadden. Het algemeen geroep, dat het ſtelſel van *Eén- en Ondeelbaarheid*, het éénige redmiddel was, om het zinkend Vaderland te behouden, was oorzaak, dat veele *Clubſen* zich nu veranderden in *Societeiten van Eén- en Ondeelbaarheid*, waar in het niet mangelde aan Redenaars, die dikwils den Spreekſtoel

be-

beklommen, niet zoo zeer, om het geen 'er daaglijksch in de Conventie voorviel, aan de Leden bekend te maaken, maar veel meer, om de Advisen der Conventioneelen op de ongenadigste wijze over den hekel te haalen. Zij, die in den *Haage* zich het luidruchtigst hooren lieten, over de *volstrekte Oppermacht des Volks*; over *het stelsel van Eén- en Ondeelbaarheid*; over de *vermenging der Schulden*; over de *volstrekte afscheiding van Kerk en Staat*, *met benadeeling zelfs van het Hervormd Kerkgenootschap*, en daar bij als dan niet verzuimden, om breed op te geeven, dat *'s Volks heil bij hun de hoogste Wet ware*; dat *zij*, *als lieden van Eer*, *op hunne Posten liever sterven wilden*, *dan één hairbreed van hunnen Plicht af te gaan*, werden tot boven de Wolken verheven, en als *waare Patriotten*, en *echte Volksvrienden*, vereerdt: terwijl zij, die moeds genoeg hadden, om hun gevoelen voor te draagen, en zich tegen de zoodanigen te verzetten, als *Aristocraaten*, *Slijmgasten*, of *Volksverdrukkers* werden aan de kaak gesteldt. Door zulk een gedrag, dat nergens anders toe strekte, dan om de maate van 's Lands Rampen, langs hoe meer aan te vullen, meenden echter een menigte van misleide Ingezetenen, hun geluk te zullen bevoorderen! Welk eene maate van verblinding, ontdekt hier den opmerkza-

zamen, den bedaarden, den belangeloozen liefhebber des Vaderlands, in zoo veele onzalige verwarringen, geboren uit eene onverzadelijke Heerschzucht of laage Eigenbaat, om uit de twisten en verdeeldheden, en van de onkunde van anderen, voordeelen te trekken! Dit het geval zijnde, dat niet kan wedersproken worden, om dat veelen der eerste Toongeevers en Schreeuwers, zulks in laater tijd door daaden bewezen hebben, wie moet zich dan met ons niet verbazen, wanneer hij een Man van verstand zich de moeite ziet geeven, om der waereld diets te maaken: *dat uit al dat Kwaad, een wezentlijk Goed geboren wordt?* Die, naa het verveelend en omslachtig voordragen van alle de aangevoerde Twisten, zijner penne ontglippen laat: „ *Wij* „ *herhaalen onze betuiging, dat, in weërwil* „ *van het aanmerkelijk tijdvak van vijf Maan-* „ *den, die de behandeling dezer Zaak, aan de* „ *Vergadering gekost heeft; in weërwil van de* „ *onlochenbaare Partijzucht, die wel ééns meer* „ *dan de Stem der waarheid, in de uitmun-* „ *tendste en uitgewerkste Advijzen spreekende,* „ *over de aangelegendste Onderwerpen, beslisch-* „ *te; noch dien tijd, noch den arbeid verloren* „ *kan gerekend worden. Dit juist werdt nood-* „ *zaakelijk vereischt, om die Verlichting te ver-* „ *spreiden, die Vooroordeelen te vernietigen, en*

„ *voor-*

„ *vooral dien Volksgeest te vormen, waar door* „ *het Volk in ſtaat geſteld zou worden, om het* „ *werk, aan hetzelve aangeboden, in zijn ge-* „ *heel te beoordeelen, en zich beſlisſchend te* „ *verklaren, enz.*" (*) De groote Leermeeste-resſe, de TIJD, getuigd, welk eene *Verlichting* dit alles verſpreidde, daar de Natie, door deszelfs valſchen glans verbijsterd geworden zijnde, het pad van Rust en Welvaart geheel bezijden ſtapte! Zij heeft geleerd: dat de *Vooroordeelen*, in plaats van weggenoomen, op eene ontzettende wijze vermeerderd werden. En, wat den *Volks-geest* betreft, het kan niet gelochend worden, dat deze door al dat Twisten is *vervormd* geworden, maar helaês! vervormd tot een toeſtand, zoo *moedeloos*, zoo *ongevoelig*, zoo *onverſchillig* omtrent de dierbaarſte Belangen en Plichten, dat zij allengs tot den graad van vertwijffeling en wanhoop geſtegen is, welken door verſtandigen bij alle Volken is waargenoomen geworden, als het zeker kenteeken van eene al vast naderende Slavernij. Het is waar, het nu verkneede Ontwerp van Conſtitutie werdt het Volk aangeboden: het Volk heeft 'er ook over geoordeeld, maar de wijze, waar op dat alles zich hebbe toegedragen, zal ons de waarde van dat *Voorrecht* ken-

(*) Zie ROGGE, *Historie der Staatsregeling*, bl. 348.

kennen doen, en teffens den geest van die ongelukkige dagen, waar van de rampzalige gevolgen nog dag op dag ondervonden worden.

Zoo als gezegd is: naa *vijf Maanden* tijds, was dan het Ontwerp, zoo goed, zoo kwaad als dat dan ook zijn mogt, voltooit. 'Er ontbrak dan nu niets meer aan, dan te weeten, of het Volk dat Ontwerp zou goedkeuren of verwerpen? (*) Om dit te weeten, werdt besllooten 9000 Exemplaaren van het omflachtig Ontwerp, *in Plano*, dat is: in den Vorm van gewoone Publicatien te doen drukken, om met hetzelve de *muuren* van alle *Stadhuizen*, in de Steden; der *Rechthuizen*, op de Dorpen; en voorts op alle *publieke plaatsen*, door het geheele Land, mede te beplakken, om elk die lust had, gelegenheid te geeven om die bijnaa 1000 Artijkelen te leezen. Men gevoelde wel het

(*) Zou men het geloven kunnen, en echter het was zoo; dat 'er geduurende al dien tijd gehairkloofd en getwist werdt, *of die goedkeuring*, *of afkeuring*, PROVINÇIAAL, *of* NATIONAAL *behoorde te geschieden?* Die het eerste beweerden, noemde men *Fœderalisten*, *Slijmgasten*, en wat niet al meer? Die het tweede voorstonden, werden als *waare en warme Volksvrienden*, *Voorstanders van de zoo hoogbegeerde Eén- en Ondeelbaarheid*, *begroet*. Welk een oceaan van inwendige Beroeringen en Bedoelingen!!!

het bezwaarlijke, en het kostbaare van dien onnutten toeſtel, echter bij gebrek van een beter middel, beſloot men 'er toe. Behalven die 9000 Exemplaaren *in Plano*, rekende men 'er nog 8000 nodig te hebben, om in de *Grondvergaderingen* gebruikt te worden, en daar en boven nog 6000, om voor hen, die het Stuk in eigendom begeerden, verkrijgbaar te maaken: maatregulen, die dag en nacht 's Lands Drukpersſen werk verſchaften en zweeten deeden, ſchoon de uitvoerigheid van dien arbeid veroorzaakte, dat het Ontwerp zoo laat in gereedheid was, en verzonden werdt, dat een groot aantal Grondvergaderingen van den inhoud deszelven onkundig blijven moesten. — Naauwlijks was dit geregeld, of 'er waren wederom andere bronnen van twisten aanwezig, te weeten: 1°. *Wanneer het Volk zijne goed- of afkeuring zou te kennen geeven?* 2°. *of*, en *wanneer 'er eene tweede Nationaale Vergadering bijéénkomen zou?* Vijftien maanden waren 'er nu reeds verlopen van de Achtien, welke voor de duuring der Eerſte Vergadering bepaald was, en veelen oordeelden, dat het nu eerst ontworpen Plan in de overige drie maanden niet onderzocht en beoordeeld worden kon. Het was op den 24 *Meij* 1797, dat de Commisſie, tot het werk der aanbieding van de Conſtitutie benoemd, den voorſlag deedt,

om

om de Eerste dag van Augustus te bepalen, om het Volk in de Grondvergaderingen op te roepen, niet alleen *tot het uitbrengen van deszelfs Stem over het Plan*, maar ook, *om* ten zelfden tijde *Kiezers te benoemen*, *tot het verkiezen van Leden voor eene Tweede Vergadering.* Naa veel woordenstrijd, geduurende eenige dagen, werdt dien dag tot het laatstgenoemde verordend, terwijl eindelijk naa veele Debatten, de Stemming over het Plan, op den *Achtsten* daar aan volgende werdt vastgesteldt.

Twee belangrijke dagen, voorzeker! waar van (wanneer men de gesteldheid der gemoederen, zoo binnen als buiten de Nationaale Vergadering, in aanmerking neemt) niet veel heils voor het ongelukkig Vaderland te verwachten was. De tijd, die nog verlopen moest, eer dezelven aanlichtten, werd nu door de eerste Toongeevers in Clubsen en Societeiten, besteedt, om de onkundige menigte op te winden, tot dat oogmerk, het welk elk der beide Partijen zoo gaarne bereikt zag, en dat zoo opentlijk, zoo onbescheiden, dat het alle verbeelding te boven gaat. Bovenal verkreeg het wroeten en werken, om het Ontwerp van Constitutie in het haatelijkst daglicht te plaatsen, ten einde hetzelve door de meerderheid toch mogt verworpen worden, geen geringe steun toen een Twaalftal Leden der

Na-

Nationaale Vergadering, (*) eene opentlijke verklaring in de waereld zonden, waar bij zij het Volk op de sterkste wijze aanzetteden, om toch nooit hunne toestemming aan het Plan te geeven. *Het was bij hen een Conscientie-zaak geworden, om hunne Mede-Burgers de veelvuldige gebreken, in het Plan aanwezig, onder het oog te brengen:* als onder anderen: „ *het gemis „ van Eénheid in het Bestuur, het welk eene „ Constitutioneele Regeeringloosheid moest ver- „ oorzaaken, waar door den mishandelden en „ verongelijkten Burger, aan zijn lot zou wor- „ den overgelaten.* (†) *'Er was geen waar- „ borg voor het goed gedrag des Bestuurs in „ het Plan te vinden: veele beginselen waren „ 'er in verkracht: het waare belang des Volks „ was 'er in geschonden, enz.*" Welk eene uitwerking dit deedt, laat zich beter gevoelen, dan door ons beschrijven! Dan, hier bleef het niet

(*) Te weeten: *van Altona, Midderich, Nollet, Vreede, Witbols, Quesnel, Vonk, Koenen, van Sonsbeek, van Langen, van Beyma*, en *Bernardus Bosch.*

(†) Wie gevoelt niet, hoe zeer zulk een gesuikert Vergif bij het achterdochtig Gemeen werken moest, om het te leiden, daar, waar men het hebben wilde, en zich als waare Volksvrienden bij hen bekend te maaken. Het vervolg zal ons leeren, welke Volksvrienden sommigen hunner waren.

niet bij. Die verklaring, gevloeid uit de pen van Volks-Vertegenwoordigers, werdt wel ſpoedig gevolgd van verſcheidene naamlooze Libellen in den laagſten Volkstoon opgeſteld, die op allerhande wijzen onder het gemeen verſpreid, niet misſen konden, de bedoelde uitwerking te hebben. Libellen, die, hoe zeer zij, op zich zelven beſchouwd, bewijzen opleveren, dat zij met geen ander, dan een kwaad oogmerk in de waereld geſtooten werden, namelijk om aanhangen te maaken onder de ſmalle gemeente; echter gezegden bevatten, die elken doorzichtigen duidelijk doen zien, hoe de voornaamſte doordrijvers der Revolutie, over dezelve toen reeds dachten: welk gevoel zij toen reeds hadden, van de gevolgen die dat werk veroorzaakt hadt. Wij zullen dezelve hier eene plaats inruimen, ten einde onze Lezeren op de overtuigendſte wijze te doen zien, tot welk eene hoogte de Twisten en Partijſchappen, onder de Voorſtanders der Revolutie geklommen was. In het Stuk, door zoogenaamde Vrienden van *Een- en Ondeelbaarheid*, en *aan het Volk* gericht, ſprak den Samenſteller van hetzelve in dezer voegen: (*)

„ Voor

(*) Dit Stuk verdiend (onzes bedunkens) alle opmerking, de misleide en bedrogene Clubist, ſpreekt in hetzelve zoo *naïf*, de taal van zijn hart, en vertelt met de eige-

„ Voor U, die zoo gaarne in rust en vreede, „ voor U en uwe Kinderen het Brood eerlijk „ zoekt te winnen! Voor U, die moede van „ allen twist, wel wenschte, dat wij, gelijk on- „ ze zalige Voorouderen, ongestoord daar hee- „ nen leefden! Voor U, braave Nederlanders! „ naderdt dat ontzachlijk uur, waar in gij door „ het enkel woordje JAA, niet alleen voor U „ zelven, maar och! ook voor uw onschuldig „ Nageslacht, de ijsselijkste banden, welligt on- „ weetend, of misleid, zoud kunnen vast maa- „ ken! — Welke Voorrechten of Verbeteringen „ hebt gij toch, tot hier toe, van deze Omwen- „ teling genoten? — Wij zouden het zoo veel „ beter hebben! — De Grooten zouden, als „ de Rijksten, de meeste Lasten draagen! De „ Kleinen zouden zoo rechtvaardig verligt wor- „ den! Het zou nu Gelijkheid en Broederschap „ zijn! Daar zou zoo veel bespaard worden, „ van onnutte en zwaare Amptgelden! Wij „ zouden zoo veel minder moeten opbrengen! „ Mooije woorden! De Prins kostte te veel „ aan het Land, en daarom, weg met hem!

„ Maar

eigene woorden, de schoone beloften, die men in 1794. den Gemeenen man deedt, dat het als 't ware het zegel drukt op alles, wat wij in deze Geschiedenis over het Volksbedrog van eigenbatige Intriguanten, gezegd hebben.

„ Maar hoe ſchielijk hebben wij die Burgers
„ ons den Nek zien toekeeren! en onder hen,
„ en de hunnen, zoo veele groote Ampten zien
„ uitdeelen; zoo dat, het is wel weg met de
„ Prins, maar wij, Grooten, wij op het Kus-
„ ſen! Dat hebt gij nu gezien! — En nu
„ ligt daar voor U de Conſtitutie van het Land!
„ dat is te zeggen: als gij dol genoeg zijt, om
„ met JAA te zeggen, dat dikke Boek te helpen
„ goedkeuren, dan zal dat het dikke Touw we-
„ zen, waar aan wij voortaan zullen moeten
„ loopen! — De inzichten zijn bij veelen uwer
„ te kort, om het vergift, dat in dat dikke
„ Boek verborgen is, genoeg te kennen. — (*)
„ Wat heeft het al Tijd en Geld gekost, om
„ het uit te broeijen, en te knoeijen? en nu is
„ het: toe Volkje! repje, ſcheerje, zeg nu maar
„ ééns ſchielijk JAA! Eilieve! waarom *wij* nu
„ zoo ſchielijk JAA? en *zij* hebben 'er zoo
„ ſchrikkelijk lang, alle dagen tien Guldens uit
„ uwe Kas voor in hun Zak geſtoken! — Het
„ is om geene andere reden, als om U te over-
„ rompelen, en U het net over de kop te trek-
„ ken! — Daar zoudt gij een Burger-Staats-
„ raad

(*) Uit het volgende leert men de uitmuntende ſpaarzaamheid van de Conventie, in een tijdſtip, dat zij der Natie, door Heffing op Heffing uitzoog.

„ raad onderhouden, die met heur Vijven, elk
„ hoofd voor hoofd, des Jaars Veertien-duizend
„ Guldentjens trekt! Zij houden alle Officiën,
„ om te geeven aan hunne Neefjes en Knech-
„ ten! Alle Soldaaten, die wij toch betaalen
„ moeten, ſtaan voor hun klaar, om ons, als
„ wij maar kikken, op den kop te komen! Zoo
„ veel Geld opbrengen, als zij maar willen: en,
„ waar het blijft, dat zult gij in eeuwigheid niet
„ weeten — Het is op! — Alweêr dokken!
„ — Vijf Koningen, in plaats van éénen Prins!
„ Zie, dat is de Staatsraad, die wij zouden
„ moeten onderhouden en onderdanig zijn! —
„ Daarom, let wel op de adder onder dat gras
„ verborgen, en luister toch niet naar die Be-
„ driegers, die zij uitzenden en betaalen om U
„ de Conſtitutie mooi op te vijzelen, Koeijen
„ met goude hoorns te beloven, om dat gij
„ maar JAA zoudt zeggen: en, als je dat gedaan
„ hebt, dan kunnen zij in het vervolg over U
„ den baas ſpeelen, zoo veel als zij maar willen.
„ — Lieve Menſchen! hoort gij nu niet naar
„ goeden raad, dan zal de tijd het U leeren,
„ hoe gij zijt bedrogen geworden: dan zal dit
„ geſchrift, dat gij toch wel bewaren moet, U
„ te laat met ſpijt en droefheid doen gedenken
„ aan dezen welmeenenden raad, en uwe onwil-
„ ligheid om daar naar te luisteren! Dan zult

„ gij zeggen, met traanen in de oogen, tot uwe
„ Vrouwen en Kinderen: 't is ons genoeg ge-
„ zegd! Onbaatzuchtige Menſchen, die 'er meer
„ van wisten dan wij, hebben ons braaf genoeg
„ gewaarſchouwd: — maar wij, wij laffe zie-
„ len, wilden niet naar hun luisteren. — Wij
„ konden het immers met NEEN verworpen heb-
„ ben; het ſtond immers aan ons, een korter
„ en beter Ontwerp te laaten maaken: ſlechter
„ kon het toch niet wezen dan dit, meest door
„ Advocaaten zoo lang uitgerekt en opgevuld,
„ dat 'er een Burgermensch niet mede kan voort-
„ komen! En als in de Nationaale Vergadering
„ nog een braaf eenvoudig eerlijk Burgerman
„ wat goeds voor de gemeene Menſchen en hun-
„ ne Kinderen wou inbrengen, dan werd hij
„ maar overſtemd van die grooten Heeren Bur-
„ gers."

„ Daarom, in Gods naam, en om het behoud
„ van uwe Vrouwen en Kinderen, om onzer aller
„ Welzijn, ſchrijf of zeg toch niet in uwe
„ Grondvergaderingen op den 8 *Augustus*, JAA!
„ maar NEEN! Wacht den tijd maar af! Lie-
„ ver één Prins aan het hoofd des Volks, als
„ vijf Koningen, die Prinslieden en Patriotten,
„ alle beiden, bedriegen en arm maaken. Het
„ ſtaat nog aan het Volk, om dat te beletten.
„ — Met NEEN te zeggen kunnen zij niemand

„ kwaad

„ kwaad doen, en met het woordje JAA, gaan „ Prinsgezinden en Vaderlanders allen voor al- „ toos verloren. — Het is U nu gezeid! Na- „ berouw komt altoos te laat. — JAA is uwer „ aller bederf: NEEN is aller behoud."

Doet zoo!

Zeg het voort.

Heil aan het Volk.

Gebruikten de *Unitarisſen* zulke en ſoortgelijke Huismiddeltjes, om NEENZEGGERS op te doen, de *Fœderalisten* gaven het hen ook niet gewonnen, om zich JAAZEGGERS voor het Plan te bezorgen. Om nu niet te gewagen van een Stuk, dat op den naam van *Pieter Vreede* in de waereld verſcheen, waar in hij (quaſi) zijne Politieke bekeering bekend maakte, en het Volk aanraadde, om het Plan aan te neemen, doch het welk hij als valsch, onecht, en voor een ſchelmſtuk in de Couranten denonçeerde, verſcheen 'er een *Antidotaal* van de Voorſtanders van het Plan, niet minder in den verleidendſten Volkstoon opgeſteld, en gevuld met een geſuikerd vergif, om een aanhang te maaken onder het onkundig Gemeen, dus ſpreekende:

Aan alle waare Vaderlanders!

„ Gelooft hen niet, Medeburgers! die roepen, „ dat het Plan van Conſtitutie een Monster, een „ vergulde Keten is. — Een Keten is het niet „ voor hen die het eerlijk en wèl met het lie- „ ve Vaderland vóór hebben, maar ſlechts voor „ hen die trachten zouden het Volk te onder- „ drukken. — Een Monster is het alleen in de „ oogen van hen, die vette Ambten bezitten, „ die toch allen door het aanneemen der Con- „ ſtitutie van dezelve vervallen zijn. Deze Amb- „ tenaars zijn het, die al wat in hun vermogen „ is aanwenden, om uwe vrije Stem te misbrui- „ ken, en Ulieden tegen de Conſtitutie te doen „ Stemmen, om nog langer zich vet te mes- „ ten ten koste van den eerlijken braaven Bur- „ ger." (*)

„ Gelooft geene Schandbladen, die Ulieden „ aanraaden, om, door NEEN te zeggen, U zel- „ ven en het lieve Vaderland onherſtelbaar te be- „ derven. De Schrijvers daar van zijn heimelijke „ Oranjeklanten, onder het masker van Patriot- „ ten.

(*) Hoe veel waarheids in dit gezegde opgeſloten ligt, zal het vervolg leeren, als wij het Plan van Conſtitutie ten tijde van *Vreede*, *van Langen*, en *Fynje*, de Reviſie zullen doen pasſeeren.

„ ten. Zij ijveren tegen den Staatsraad, en noe-
„ men hen vijf Koningen, (*) en befluiten daar
„ uit, *veel liever een Prins.* Hier valt hun het
„ masker af, en ieder Patriot erkent in zulken
„ Raadsman den Oranjeklant. (†) — Want,
„ wel-

(*) Die naam was zoo oneigen niet: De tijd heeft geleerd, dat zij niet flechts *Koningen* waren, maar *Despooten*, en wel van het allerflechtfte foort. Wij zullen het op zijn tijd bewijzen.

(†) Zie daar, een nieuw bewijs voor het geen wij meer deeden opmerken, namelijk, dat als 'er *Oproer* of iets anders onder de Clubisten ontftond, dan was de oorzaak bij de Oranjepartij te zoeken. — Zoo ging het ook nu met het Plan. Om dat de *Unitarisfen* in het Plan niet vonden, dat zij 'er zoo gaarne in hadden, zat de fchuld daar van bij de Oranjepartij. Welk eene ongerijmdheid! De Oranjepartij hieldt zich immers buiten alles. Trouwens, zij moesten wel, want hunne ftemmen werden door allerhande middelen gefmoord. Men hieldt hen in alle gevallen buiten invloed. Niemand werdt immers in een Club toegelaaten, of men moest verzekerd zijn, dat hij *Purim*, *Purim* was, en een echt Voorftander van de Vrijheid en Gelijkheid, van de Rechten van den Mensch en Burger? — Het is wel zoo, dat hier of daar, één weleer ijverig Voorvechter van de Oude Conftitutie, *om den broode*, van Batterij veranderde, en even als de *Renegaaten* onder de *Turken*, het meeste gefchreeuw maakten en het meest vervolgden; maar hoe kan men die Oranjeklanten noemen? Dit waren zij nooit: maar wel *Cameleons*, die zoo dikwils van huid ver-

„ welke overéénkomst is 'er toch tusschen een „ Koning, die nimmer, - en een Staatsraad, die „ alle oogenblikken ter verantwoording kan wor- „ den geroepen? Tusschen een Koning, die alles „ doen kan, wat hem in 't hoofd komt, en een „ Staatsraad, die niets doen kan, dan 't geen bij „ de Constitutie aan denzelven is toegestaan, en „ des doods schuldig is, zoo hij dezelve over- „ treedt?" (*)

„ An-

veranderden, als het eigenbelang hen dienstig scheen. Eerlijke, kundige, en braave Aankleevers van 's Lands Oude Constitutie, bemoeiden zich met al dat Constitutie-maaken niet. De Grondvergaderingen konden daar van het best bewijs opleveren.

(*) Welk een ellendig Raisonnement! Even of de Staatsraad *bij geene mogelijkheid zou hebben kunnen zondigen*, dus tracht dezen Advocaat van Kwaade zaaken hen te doen voorkomen! Wat baatte het toch, *of zij al ter verantwoording konden opgeroepen worden*, *daar hunne macht zoo onbeperkt was*, *dat het in dezelve stond*, *om dat oproepen te beletten?* Dat zij *niets* KONDEN *doen*, *dan het geen de Constitutie voorschreef*, *is een lompe logen*, en heeft de ondervinding wel beter geleerd. *Zij* KONDEN *alles doen: en zij* DEEDEN *het ook.* Wil men bewijs? *Zij ontzetten de beste en braafste Burgers van hun Stemrecht: — Zij Removeerden en joegen weg*, *al wie hen in den weg stonden! Zij kochten de Stemmen voor ééne Gulden per Man om*, *trotsch de stoutste Omkooper ten tijde der Romeinen: Zij zogen de berooide Natie*

uit,

„ Anderen wederom, die U aanraaden het Plan „ van Conſtitutie te verwerpen, zijn, of groote „ Heeren zelve, of derzelver werktuigen: die „ toch zijn het, die zoo gaarne de Conſtitutie „ verworpen zagen, om nog langer den baas „ over het goede Volk te ſpeelen, en het door „ Belastingen tot op het gebeente uit te merge„ len. — Immers, zoodraa de Conſtitutie daar „ is, zijn die groote Heeren door dezelve de „ handen gebonden, en niemand zal iets mogen „ doen, dan het geen hem bij de Conſtitutie is „ toegeſtaan, zoodanig, dat ieder, die dezelve „ overtreedt, door een iegelijk onzer kan worden „ beſchuldigd. Wat hebben wij bij de gantſche „ Revolutie gewonnen, zoo lang wij geene Con-

„ ſti-

uit, en leefden 'er wellustig en prachtig van: De Kas van de O. I. Compagnie beſtolen zij: zij ſtonden op het punt, om de maatregulen van hunnen Patroon Robespierre *uit te voeren*, maar wie had het hart, om hen, *volgens het Voorſchrift der Conſtitutie*, ter verantwoording te roepen? Geen Sterveling! Had den Generaal *Daandels* het niet gedaan, (lof hebbe hij over die daad!) zij zouden hunne gevloekte rol nog verder geſpeeld hebben. De drie Hoofdbewerkers hadden, wel is waar, door dat alles den dood verdiendt, maar eene Amnestie, te *Parijs* uitgedacht, voorzag in alles, en onthief hen van alle ſtraf niet alleen, maar ook van de reſtitutie van het geſtolene!

„ ſtitutie hebben? Niets! — Zijn de Belastin-
„ gen verminderd? Betaalen de Rijken en Groo-
„ ten, naar maate van hunnen Rijkdom en vette
„ Ambten, meerder dan wij? (*) Neen! En
„ dit is ook onmoogelijk, zoo lang wij geene
„ Conſtitutie heben. Deeze alleen kan de Belas-
„ tingen op eenen vasten en geregelden voet
„ brengen: — voor dien tijd, zijn en kunnen wij
„ niets anders zijn, dan een *niet* in de Politie-
„ ke waereld. — De Conſtitutie alleen zal klem
„ en energie aan onze daaden geeven: zij alleen
„ is in ſtaat ons den Vrede te bezorgen, en daar
„ door zoo veel onnut betaalde Schatten te be-
„ ſpaa-

(*) Dat 'er met de Revolutie niet veel heils te hoopen was, dat was genoegzaam bekend, en kon elk verſtandig Mensch vooraf wel berekenen. Het was dus dwaas, om nu hier te vraagen: *wat hebben wij bij de Conſtitutie gewonnen?* Niet minder gek was het te vraagen: *zijn de Belastingen verminderd?* dat leerde de ondervinding wel beter, en dat was ook wel te voorzien. — Maar te vraagen: *Betaalen de Rijken en Grooten nu meerder dan wij?* dit overtrof nog al het voorige. Hier dacht de Man niet aan de *Gelijkheid.* De Rijken en Grooten moesten of vermochten niet meerder te betaalen dan hun aandeel, en deeden zij dat niet, toen volgens den Raad der *Centraalen* zij zoo veele Percenten van hunne Bezittingen en Inkomſten geeven moesten? Hoe meer zij hadden, hoe meer zij betaalen moesten. Was dat niet goed?

„ ſpaaren. Zij alleen kan en zal ons in onzen „ ouden rang herſtellen, en van het *Touwtje* „ *van Vrankrijk* los maaken (*) Veel, zeer „ veel heeft U dit Ontwerp van Conſtitutie ge- „ kost, en nu gij het hebt, trachten die Eigen- „ belangzoekers, heimelijk en opentlijk, het U „ te doen verwerpen; waarom? Dan moet 'er „ wederom een nieuw gemaakt worden, en zoo „ veel langer blijven zij op het Kusſen, en trek- „ ken alle dagen 10 Guldens van ons Bloed en „ Zweet. Aanſchouwd de gedaane keuze voor „ de tweede Nationaale Vergadering: het zijn „ geene Repræſentanten van de Natie; neen, „ maar van de twee verſchillende Partijen, die „ het Vaderland reeds gebragt hebben op den „ rand des verderfs, waar uit Gijlieden het alleen „ kunt

(*) De Man redeneerd hier als een Advocaat, die in een Tafelſtoel met rinkels zit. Zoo hij nog leeft, zal hij zien, dat geen *Vier Conſtitutien* in ſtaat waren, om ons Land eene Figuur in de Politieke waereld te bezorgen, veel minder die opgelapte Bedelaarsrok, waar van hij al zijn heil verwachtte. Hij ſnapt: *men moest van het Touwtje van Vrankrijk zich los maaken.* Wel, waar moest dat heen? Hij was immers meê al zoo verblijd, dat hij bijnaa geen grond voelde, over de Verbroedering met het machtigſte Volk der Waereld, en nu wilde hij dien gelegden knoop ontbonden hebben? Wie kan dit vatten?

„ kunt redden. — Laat U des niet blinddoe-
„ ken, Medeburgers! Laat U door geene Groo-
„ ten, Ambtenaaren, of Oranjeklanten, bedrie-
„ gen. — *Neem het Ontwerp van Constitutie*
„ *aan!* — *Gij moet op den achtsten Augus-*
„ *tus*, JAA *zeggen.* (*) Doet gij het niet,
„ weê uwer, weê onzer, en onzer Nakomelin-
„ gen! Het lot, het verschrikkelijk lot van *Ve-*
„ *netiën*, van *Braband*, en van *Genua*, zal het
„ onze worden, en onze Vrijheid zal wel rasch
„ niet dan in den naam, onze Gelijkheid in
„ evengelijke Armoede bestaan. (†) Nog ééns,
„ *gij*

(*) Al weder een bewijs van 's Mans opgeklaarde begrippen van de pas verworven Vrijheid: *Gij moet Jaa zeggen!* Hoe strookte dat met de *Vrijheid?* met *'s Volks Oppermacht?* met de dierbaare *Rechten van den Mensch en Burger?* *Moeten*, dat zegt men immers tegen *Slaaven*, en niet tegen pas *Vrijgeworden Burgers!*

(†) Hier wordt het nog erger met hem. Nu wordt hij een valsch Propheet, die toonde bezield te zijn met een Leugengeest. Als het Plan afgekeurd werdt, zou men (volgens zijne Prophetie) het Lot van *Venetiën*, *Braband*, en *Genua* ondergaan. Wel Man, is dat dan zoo veel erger, dan het geen de *Neenzeggers* ondervinden? Waren wij maar zoo gelukkig als dezen!! De *Brabanders* hebben nu de voordeelen van *de Schelde*. *Keizer* NAPOLEON laat Vaarten graaven, om den Koophandel te bevoordeelen, daar wij nu op zien moeten. Zou dat al-

„ *gij moet* JAA *zeggen.* Het aanneemen van de „ Conſtitutie is het eenige middel, om ons te „ redden: 't is het eenige, het geen wij voor „ GOD en onze Nakomelingen kunnen verant- „ woorden. NEEN, is ons eeuwig verderf. „ JAA, is den ondergang der Ariſtocraaten, en „ het behoud der Vrijheid en Onafhangelijkheid „ van Nederland."

Zeg het voort.

Wij hebben de moeite ons getroost, om deze beide *Contrasteerende Stukken*, voortgekomen uit den boezem der beide ſtrijdende Partijen der Voorſtanders van de Revolutie, aan onze Lezeren onder het oog te brengen, om hun overtuigend te doen zien, hoe veel velds de *Broederſchap* gewonnen had, naa een tijdverloop van bijnaa 20 Maanden, geduurend welken men met dezelve op alle *Couranten*, *Dagbladen*, *Reſolutien*, *Vrijheidsboomen*, en wat niet al meer? onder allerleije gedaantens pronkte. — Wij hebben het *Eerſte*, als de taal van eenen echten Revolutionairen Clubist, (die niemand ontziet, en maar voortrafelde, naar maate hem zijn beurs dicteerde)

alles voorkomen zijn geworden met *Jaa* te zeggen? Die dat geloofd, kan geloven, dat hij den *Etna* het branden en rooken kan beletten.

de) zonder eenige de minste aanmerking geplaatst: terwijl wij het *Tweede* deeden vergezeld gaan, met eenige aanmerkingen, om te doen gevoelen, tot welke ongerijmdheden wederom anderen vervielen, toen zij de ongelukkige proef neemen wilden, om der Natie een Conſtitutie voor te leggen, die aan oneindig meer gebreken onderhevig was, dan die, welke tijdens de Revolutie was verworpen geworden. Van hier ook, dat het gros der Natie, door het dringen des éénen, en het drijven en dwingen des anderen, zich in eenen maalſtroom gebragt vondt, die veelen in verlegenheid vraagen deedt: *Wien zal ik geloven? Wiens raad zal ik opvolgen? Zal ik* JAA? *Zal ik* NEEN *zeggen?* Want, te willen vooronderſtellen, dat het grootſte gros des Volks het vermogen bezate, om een Reglement van bijnaa *duizend Artijkelen* te kunnen leezen, en beoordeelen wie van de beide Raadslieden het recht of de waarheid het meest aan zijne zijde hadde, zou een groot gebrek aan *Mensch-* en *Waereldkennis* verraden. Met dat alles, wanneer men de geest van die dagen in aanmerking neemt, dan valt het niet moeilijk te gisſen, wiens raad bij de toenmaalige Stemme des Volks, het meest in aanmerking kwam, en welk een lot het met zoo veel moeite en arbeids in de waereld gebragte Plan van Conſtitutie, op dien

merk-

merkwaardigen dag in de Grondvergaderingen over de geheele uitgestrektheid des Vaderlands te beurte viel: want, toen die zoo voor veelen zeer gevreesde, of gewenschte dag ten avond neigde, bleek het, dat den raad des Eerstgenoemden door het grootste deel der opgekomenen gevolgd was. Hoe onstuimig en verward het in sommige Grondvergaderingen ook mogt toegegaan hebben, (dat veelal door de volstrekte onkunde van veelen, aan het werk waartoe zij opgekomen waren, was toe te schrijven) het bleek toch aan het einde, dat in ruim 3,700 Grondvergaderingen, het zoo zeer gewraakte, of geliefkoosde Plan, door eene meerderheid van 80,806 NEENZEGGERS verworpen was, tot eene ongemeene blijdschap van de Vrienden eener zoo hoog-geroemde *Een- en Ondeelbaarheid*; tot verbazing (*) van de zoo-ge-

(*) VERBAZING, zeggen wij. Want, den Franschen Minister NOËL, verneemende de woelingen, welken door veelen tegen het Plan van Constitutie in het werk gesteld werden, oordeelde zich daar mede te moeten bemoeijen, en voor hetzelve in de bresse te springen. Niet alleen dit: maar zelfs de *Minister der Buitenlandsche Zaaken* te *Parijs*, de Heer TALLEYRAND, schreef op order van het *Directoire Executif*, op den 2 *Augustus*, een Brief, die duidelijk zien deedt, dat de Franschen het Plan volkomen goedkeurden en approbeerden. „ *Ik* „ *heb* (dus schreef hij aan NOËL) *met deelneeming gele-* „ *zen*

genaamde *Fœderalisten* of *Ariſtocraaten;* maar bovenal, tot gevoelige ſmert van alle waare Liefhebbers van het ongelukkig Vaderland, die zich niet alleen beklaagden over het verſpillen van zoo

„ *zen de Nota, welke het Directoire U gelast had aan de*
„ *Nationaale Vergadering te præſenteeren, in welke gij*
„ *uitdrukt het deel, het welk hetzelve wegens het eindigen*
„ *haarer. Conſtitutioneele werkzaamheden genomen*
„ *heeft, en te kennen geeft deszelfs wensch, dat een Ontwerp*
„ *de goedkeuring van hun, die wèl oordeelen, wezentlijk*
„ *waardig, en voldoende ter verzekering van het*
„ *geluk van hen, voor welken hetzelve dienen moet, gunſtig*
„ *door hen aangezien en veranderd werde in eene*
„ *grondwet voor de Bataaſſche Republick.*"

„ *Het zijn alleen die geenen, welken aan de Franſche*
„ *Republiek niet vergeeven, dat zij deze zegepraal der*
„ *Vrijheid in Holland begunstigd heeft, welken kunnen*
„ *vreemd vinden, dat het Fransch Gouvernement aan de*
„ *Bataaſſche Conſtitueerende Vergadering heeft medegedeeld*
„ *de vriendſchappelijke betuiging van haar genoegen,*
„ *en haare wenſchen.*"

„ *Ik herhaal U bij dezen, om geene gelegenheid te*
„ *laaten voorbijgaan, ter betuiging van het belang, het*
„ *welk het Directoire in de aanneeming van het Ontwerp*
„ *van Conſtitutie ſtelt: alle onze pogingen en wenſchen*
„ *ſtrekken alleen, om de Bataaſſche Republiek eene Regeeringsform*
„ *te doen verkrijgen, die haar in ſtaat ſtelt,*
„ *weder die rol aan te neemen, welke haar onder de*
„ *Mogendheden van Europa toekomt, en met de voordeelen*
„ *van haare verkregene Vrijheid, te veréénigen, die*
„ *van*

zoo veel kostbaare Tijd, en de met zoo veel kommers opgebragte Schatten; maar bovenal, over het donker uitzicht, dat de toekomst in zulk eene gesteldheid van Zaaken, als waar in het Vaderland zich werkelijk gebragt zag, voor hun verstands-oog vertoonde. Geen wonder! Achtien maanden waren nutteloos verspild! Duizenden van Guldens, zoo goed als in het water ge-

„ *van den welvaart van haare Zeevaart en Koophan-*
„ *del.*"

(was getekend)

TALLEYRAND.

Zulk een schrijven maakte de *Voorstanders* van het Plan van Constitutie, natuurlijker wijze ferm, denkende dat de wenk van het *Fransche Gouvernement* wel zoo veel invloeds op de *Bestrijderen* van het Plan hebben zoude, dat zij zich wachten zouden voor zulke stappen tot omverwerping, als wij in den Text gemeld hebben. Dan! zij rekenden buiten den Waard, en moesten den spijt verkroppen, dat door de in het werk gestelde middelen, het Plan geheel en al verworpen werdt. Dit verschijnsel mogt veelen in den eersten opslag verwonderen, maar het Raadsel werdt spoedig ontknoopt, door de verandering die 'er op den 4 *September* te *Parijs* voorviel, waar van het gevolg was, dat *Noël* gerappelleerd, en hij door *Charles de la Croix* vervangen werdt: eene omstandigheid, die voor dit Land hoogst-noodlottig is geweest, zoo als het vervolg dezer Geschiedenis duidelijk leeren zal.

geworpen! Het reeds bij den aanvang des werks, in Factien verdeelde Vaderland, door het ontſtaan van nieuwe Partijen nog meerder verdeeldt, en vanéén geſcheurdt! Terwijl het Vaderland dobberen bleef in eene Zee van Revolutie, die langs hoe onſtuimiger werdt, naa dat de *Tweede Nationaale Vergadering* verkoren, en zitting genomen hadt! Het kort verhaal van de wijze, waar op die verandering van Toneel bewerkt werdt, zal ons gelegenheid verſchaffen, om dit *Zestiende Boek* te kunnen beſluiten.

Zou men aan den Letter des aangenomenen Reglements beantwoorden, dan kon de *Eerſte Vergadering* niet langer dan 18 *Maanden* bijéén blijven, het zij dan dat 'er eene Conſtitutie was, of niet; en zelfs was dit zoo ſtellig bepaald, dat het Volk, zich in het laatſte geval, kon gerechtigd keuren, om op den 1 *Augustus* in de Grondvergaderingen op te komen, en Kiezers te benoemen, tot de aanſtelling van eene Nieuwe Vergadering, die den 1 *September* zitting neemen moest. De gedachten van ſommigen daar heenen loopende, om dien tijd in zoo verre te verlengen, tot dat het ontworpen Plan door de Natie zou beoordeeld zijn, terwijl anderen begreepen, dat men zich aan den Letter des Reglements houden moest, zoo veroorzaakte dit wederom nieuwe Discusſien, toen de Commisſie, benoemd

ter

ter regeling van alles wat de aanbieding der Constitutie betrof, van oordeel was, dat de tijd te kort was, om op den bepaalden tijd met alles gereed te zijn: echter werdt naa veel delibereerens, op den 31 *Meij* bepaald en vastgesteld, dat de Verkiezing op den 1 *Augustus* gebeuren moest.

Wonderbaarlijker manier dan die, waar op zich dit gewichtig werk op dien dag toedroeg, kan men zich niet verbeelden: het Kuipen en Cabaalen maaken, onder de twee bekende Hoofdpartijen der Revolutiegezinden, tegen dat dien verkiezingsdag verscheen, kende geene maat of paalen. Elk ijverde op het driftigste en opentlijkste, om Stemmen te winnen voor zulken, die zij ter bevoordering van het voorgenomen en geliefkoosde Ontwerp, goed of schadelijk keurden. „ *Men* „ *schaamde zich* (volgens het bericht van zeker „ Schrijver) *niet*, *ten einde zeker van zijne* „ *partij te wezen*, *om voor minkundigen*, *de* „ *Leden der Eerste Vergadering*, *in opentlij-* „ *ke Dagbladen volgens hunne beginselen naar* „ *goedvinden te kenschetsen*, *en hen of als* Ari- „ stocraten, *en* Fœderalisten, *of als* Unitarissen „ *bekend te maaken*." Van hier, dat de keuze ook zoo wonderbaar toeging: want een groot deel der Leden van de *Eerste Vergadering*, die zich als *Unitarissen* hadden doen kennen, wer-

den wederom op nieuw benoemd, even of 'er gebrek aan Voorwerpen was. — Veelen der kundigsten en gemodereerdsten werden gepasseerd: en onder die, welken geheel op nieuw verkozen werden, waren Voorwerpen, zoo ongeschikt tot dien gewichtigen Post, dat het elk verbazen moest. Was het wonder, dat de verstandigsten onder de op nieuw verkorenen, zich van dien Post onttrokken? waaronder, tot leedwezen van allen, welken belang bij het behoud des Vaderlands stelden, de Heeren *Schimmelpenninck*, *de Leeuw*, *de Rhoer*, en anderen te tellen waren? omstandigheden, die hen ook geen oogenblik in twijfel lieten, of het zou opzichtelijk het werk der Constitutie, bij de tweede Vergadering niet beter toegaan, dan bij de eerste. Hoe dit zij, zoo veel is zeker, dat de benoemde Repræsentanten op den *Eersten dag van September* hunnen Post aanvaardende, met de grootste plechtigheden in deze hunne nieuw verkregene, of vernieuwde Waardigheden bevestigd werden, ten einde de belangen des Nederlandschen Volk te behartigen. In hoe verre zij daar aan beantwoord hebben, zal ons het vervolg dezer Geschiedenis vermelden.

ZE-

ZEVENTIENDE BOEK.

INHOUD.

Overgang tot de beschouwing van den toestand des Vaderlands, sints de Revolutie, met betrekking tot de Buitenlandsche Mogendheden. — *De gezinningen van het Britsche Cabinet omtrent de Republiek zijn Vreedelievend.* — *In* Engeland *erkent men het Fransch Bewind.* — *Mijlord* Malmesbury *trekt naar* Parijs, *om Vredesvoorslagen te doen* — *Levert twee vertrouwelijke Nota's over* — *Aanmerkingen over derzelver inhoud.* — *Het Fransch Bewind weigert die Nota's aan te neemen.* — Malmesbury *doet nadere Voorslagen tot het aanvangen van Vredesönderhandelingen.* — *Het Fransch Bewind weigert zulks, en gelast* Malmesbury, *om* Vrankrijk *te ruimen.* — *Onderzoek, of*

de oorzaak daar van niet te vinden is in de geprojecteerde Landing in Ierland? — *'s Lands Armee grootdeels in de Haven van* Texel *geëmbarqueerd.* — *De Engelschen houden door geduchte Vlooten de Havenen gesloten.* — *De Armee trekt weder naar de Guarnisoenen* — *Gemor over dit alles, en over het werkeloos blijven liggen van 's Lands Oorlogsvloot.* — *De Engelsche Vloot verwijderd zich van voor de Kusten.* — *Het* Committé tot de Buitenlandsche Zaaken *geeft order aan* de Winter, *om met de Vloot uit te loopen.* — *Het geschied.* — De Winter *maakt met zijne best bezeilde Schepen jacht op vijf vijandelijke Kielen.* — *Ordonneert vervolgens eene generaale jacht op dezelve.* — *Hij kan de Engelschen niet bereiken, en zeilt met zijn verstrooide Vloot in de Noordzee.* — *Krijgt bericht van de aankomst der vijandelijke Vloot.* — *Tracht zijne Vloot in behoorlijke order van Bataille geformeerd te krijgen.* — *De Engelschen doen den Aanval, en breeken door de Linie op verscheidene plaatsen.* — *Groote nederlaag* de Winter *bij dit Treffen overkomen.* — *Negen Schepen genomen, één zinkt* — *de overigen vallen zeer beschadigd, nog bij geluk, in* Texel *binnen* —

On-

ZE-

ZEVENTIENDE BOEK.

Hebben wij ons tot hier toe eenen geruimen tijd opgehouden, met het verhaal van de veelvuldige en opééngedrongene Gebeurenisfen, welke fints den dag der Revolutie binnen den omtrek onzes Vaderlands zijn voorgevallen; hebben wij in het voorgaande Boek den loop der voornaamfte Handelingen en Werkzaamheden van de *Eerfte Nationaale Vergadering*, benevens den nutteloozen uitflag derzelver, aan onze Lezeren onder het oog gebragt; de order, die wij ons zelven hebben voorgefchreven niet alleen, maar ook den aart dezes Werks, aan het welke wij den naam eener *Gefchiedenis van den Oorlog* gegeeven hebben, gebiedt ons thans, het oog

naar elders heen te wenden, ten einde verflag te geeven van de wijze, op welke de Buitendlandſche Mogendheden de toedragt van Zaaken hier te Lande, beſchouwden, en in hoe verre onze Republiek, uit hoofde van haare naauwe betrekking en verbindtenis met het Franſche Volk, in dezelve deel neemen moest. Het verhaal van de wijze waar op de *Tweede Nationaale Vergadering* bijéén kwam, en haare werkzaamheden aanving, uitſtellende tot dat wij het zoo even genoemde afgehandeld hebben, treden wij nu ter zaake.

Wanneer wij ons herinneren, het voornaamſte dat wij gezegd hebben, aangaande de gezinningen van het Britſche Cabinet, over de hier te Lande bewerkte en volvoerde Revolutie, dan behoeven wij ons niet te verwonderen, dat de *Engelſchen*, niet dan met een ſmertelijk gevoel aangedaan waren, niet alleen over het verlies van hunnen invloed hier te Lande, en de nadeelen welken zij daar door in hunnen Handel ondervinden moesten; maar ook daar over, dat zij dulden moesten, dat de *Franſchen* in het onbepaald vertrouwen deelden, van hen die naa de Revolutie zich aan het roer van Zaaken geſteld zagen. Een vertrouwen, zoo onbepaald en uitgeſtrekt, dat men (zonder vergrooting) veilig zeggen kon: dat alles van den wil en wenk dier Natie afhing.

hing. Het is wel zoo, dat veelen het gezach, het welke zich de *Franſchen* bij alle gelegenheden bleven aanmatigen *naa de Alliantie*, niet zeer ſtrokende vonden, met de duidelijke verklaaring van de *onafhangelijkheid der Republiek*, zoo plechtig toegezegd en erkend, bij de ſluiting derzelver, op den 16 *Meij* des Jaars 1795; maar het is ook niet minder zeker, dat, *en* de onvoorwaardelijke overgave van het geheele Vaderland, ten tijde van den intocht der Franſche Legermacht; *en* het denkbeeld, (het zij dan waar of valsch) dat zij dit Land de Vrijheid bezorgd hadden; *en* zelfs den Letter van het *Alliantie-Tractaat*, aan het Fransch Bewind een zeker recht verſchafte om te zorgen, dat zoo lang *Vrankrijk* zich met *Engeland* in een ſtaat van Vijandſchap bevondt, de laatstgenoemden van allen invloed hier te Lande verſtoken bleven. En wat volgde hier uit? Dit: dat zou 'er ooit eene verzoening tusſchen *Engeland* en de *Republiek*, ten nutte van den Koophandel bewerkt worden, niets zekerder was, dan dat zulks, met voorkennis en volkomene goedkeuring van het Franſche Cabinet geſchieden zou: dat het Vredeswerk door Franſche handen gaan moest; en dat het onmachtig en afhanglijk Bataafſche Volk, de Vrede van dien kant alleen verkrijgen kon.

Tot dit laatſte was (onzes inziens) nog eene

andere drangrede, ontleend van het gedrag des Britſchen Cabinets, omtrent het Nieuw Beſtuur hier te Lande, dat te *Londen* als onwettig beſchouwd en aangemerkt werdt, derwijze, dat men nimmer met hetzelve handelen kon. Met dit alles evenwel, en niettegenſtaande de *Engelſchen*, ſints de komst der *Franſchen* in de *Nederlanden*, eenen ongemeen rijken Schat in handen gekregen, jaa, reeds eene en andere Buitenlandſche Bezitting van de Republiek bemachtigd hadden; zoo bleek het echter weldraa, dat zij omtrent dit Land niet onverſchillig dachten; dat zij een wezentlijk belang ſtelden, om den ontvlamden twist ten einde te brengen, en de Handelbetrekkingen met deze Republiek herſteld te krijgen. Hoe min ſtrookende, het met de zoo dikwils aan den dag gelegde afkeer des Britſchen Cabinets tegen het Fransch Beſtuur, en met de bekende fermiteit of trotsch der Engelſche Natie omtrent andere Volken ook ſchijnen mogt, dat het Ministerie den *eerſten ſtap* ondernam, om zich den ontvlamden Oorlog van den halſe te ſchuiven, het duurde echter niet langer dan tot den 18 *December* 1796, dat men iets gebeuren zag, het welk duidelijk zien deedt, dat men in *Engeland* zoo verre gekomen was, om het Fransch Beſtuur als wettig te erkennen, en zoo verre, dat men met hetzelve handelen

wil-

wilde; een ſtap, waar om men bevorens niet zou hebben denken durven, en die een bewijs opleverde, hoe zeer men in dat Rijk met ernst bedacht ware op de herſtelling van den Vrede, *mits* op eenen voet, *die ſtrookende was met de waardigheid van de Kroon*, en *geſchikt om het verbroken Evenwicht van Europa te herſtellen*. Dien ten gevolge, leverde op den zoo even gezegden dag, Mijlord *Malmesbury*, twee vertrouwelijke Memorien aan den Minister der Buitenlandſche Zaaken te *Parijs*, de bekende *Charles de la Croix*, (*) over, in welken de gronden ver-

(*) Wij zullen in het vervolg gelegenheid hebben, om dien Man van nabij te leeren kennen uit zijne daaden. Ongelukkiger tijdſtip kon *Malmesbury* niet wel uitgekozen hebben, om met zijne *vertrouwelijke Memorien* voor den dag te komen, dan dat, waar in *de la Croix* zoo veel deels in het beſtuur der Politieke Zaaken had en uitoeffende. Een Man van zulke *ſlechte beginſelen*, en *die alleen den Broodgod diende*, was niet bevoorderlijk tot herſtel der Rust van *Europa*, daar hij oordeelde in troubel water best te kunnen viſſchen, en zijne beurs gevuld te krijgen, met de Schatten, welken ſommigen hem hier te Lande offereerden, om hun geliefkoosd Ontwerp ter uitvoer te brengen. Zoo onbedenkelijk veel hangt 'er dikwijls af van den invloed van één éénig broos Sterveling! Die, wanneer men hem in den rang der Braaven ſtellen kan, als een Zegen voor het Menschdom moet geoordeeld worden: maar, die ook in een om-

vervat waren, waar op men in *Engeland* niet ongeneegen was te handelen. Memorien, in welker EERSTE, de Koning van *Groot-Brittanniën* eischte:

1°. „ *De teruggaave aan Zijne Majesteit den* „ *Keizer en Koning, van alle deszelfs Staaten,* „ *op den voet van Bezitting voor den Oorlog.*"
2°. „ *De herstelling van den Vrede, tusschen* „ Vrankrijk *en het* Duitsche Rijk, *door eene* „ *voegsaame, en met de respective belangens,* „ *zoo wel als met de algemeene zekerheid van* „ Europa *overéénkomende schikking: over welke* „ *schikking zou gehandeld worden met Zijne* „ *Keizerlijke Majesteit, als Constitutioneel Opperhoofd des Rijks, het zij door de tusschenkomst des Konings; het zij directelijk, naar* „ *dat Zijne K. M. liefst zoude verkiezen.*"
3°. „ *De ontruiming van* Italiën *door de Fransche Troupen, onder verband van geene de* „ *minste bemoeijing met de inwendige zaaken* „ *van*

omgekeerd geval, voor hetzelve ten geduchten Geessel verstrekt. — Het lijdt geen bedenking, dat had *Malmesbury* met dit *Kruis* niet te worstelen gehad, zijne pogingen zouden door eenen gewenschten uitslag zijn bekroond geworden: aan zijnen invloed was toe te kennen, dat 'er te *Parijs* hoegenaamd geene gezindheid was, om naar de billijkste voorslagen eenigsints te luisteren.

„ *van dat Land, het welk voor zoo veel moge-*
„ *lijk, op den voet van den* Status ante Bellum
„ *zal hersteld worden.*" Voorts vroeg Z. M. omtrent zijne andere Geälliëerden: 1°. „ *dat het*
„ *aan* Rusland *vrij en onverlet bleve, in die*
„ *Onderhandeling deel te neemen, of tot een*
„ *Definitief Tractaat toe te treden, om daar*
„ *door wederom in eenen staat van Vrede met*
„ Vrankrijk *te geraken:* 2°. *dat haare Allerge-*
„ *trouwste Majesteit*, (Portugal) *moest begrepen*
„ *zijn in de Onderhandelingen tot Vrede met*
„ Vrankrijk, *zonder dat 'er verschil zij van*
„ *eenigen afstand of verzwaarende voorwaarde,*
„ *aan de ééne of andere zijde.*" (*)

Gewichtige eisschen! zal men mogelijk zeggen, en vraagen: *of de* Engelschen *daartegen niets uitloofden?* Laaten wij dezulken hier op mogen antwoorden, door de opgave van het geen de Koning, *in dat geval*, genegen was op te offeren. Immers, wanneer het Fransche Directoire genegen was, om op dien voet te willen medewerken tot herstel van de rust van *Europa*, dan boodt Zijne Majesteit: „ *de geheele en on-*
„ *be-*

(*) Tot recht verstand van dit gezegde dient, dat *Portugal* op de sterkste wijze door *Vrankrijk* werdt aangezocht, om met *Engeland* te breeken.

„ *beperkte teruggaave van alles aan, wat hij op*
„ *deze Mogendheden geconquesteerd had in de*
„ *beide* Indiën, *met aanbod, om elkander te wil-*
„ *len verstaan over de middelen, om voor het*
„ *toekomende de rust van de beide Natien,*
„ *en de voordeelen van hunne wederzijd-*
„ *sche Bezittingen te verzekeren.*" Voorts,
„ *ook de teruggaave van de Eilanden* St. Pierre
„ *en* Miquelon, *en van de* Visscherij op de
„ Banken van Terraneuf, *op den zelfden voet*
„ *als het* Status ante Bellum." — En, of dit
nog te gering schijnen mogt, verklaarde de Koning: 1°. „ *dat zoo hij boven dat alles nog*
„ *zoude moeten afzien van zijn recht,* (verkre-
„ gen bij den Utrechtschen Vrede) *om te helpen*
„ *weeren, den afstand van het* SPAANSCH GE-
„ DEELTE VAN ST. DOMINGO AAN VRANK-
„ RIJK, *zoo zou hij zich daar in geen partij*
„ *stellen, wanneer men hem daar en tegen eene*
„ *vergoeding accordeerde, welke hem verzekerde*
„ *van de handhaving des Evenwichts, in de*
„ *Balans van de wederzijdsche Bezittingen in*
„ *dat Waerelddeel:* en daar te boven: 2°. *dat*
„ *in alle de gevallen van de afstanden of terug-*
„ *gaven, waar van in deze Onderhandeling ge-*
„ *sproken was,* zou bepaald worden: *dat aan*
„ *wederzijden, aan alle Particulieren de onbe-*
„ *paaldste vrijheden gelaten werde, om met*
„ *hun-*

„ *hunne Familien en Effecten op te breeken,*
„ *en hunne Landerijen en Goederen te verkoo-*
„ *pen:* als mede, *dat men in den loop der On-*
„ *derhandelingen wederzijdsch ſchikkingen bera-*
„ *men zou, tot de opheffing der ſequestratien,*
„ *en tot voldoening aan de rechtmatige eisſchen,*
„ *welken bijzondere Perſoonen, aan weerskan-*
„ *ten, op de beide Gouvernementen hebben mog-*
„ *ten, enz.*"

Indedaad, wanneer men den inhoud van deze Voorſlagen des Britſchen Cabinets in overweging neemt, en daar bij in het oog houd, dat der *Engelſchen* Collosſaale Zeemacht, niet alleen die van *Vrankrijk*, *Spanje*, en deze *Republiek* evenaarde, maar verre overtrof; zoo kan men veilig vastſtellen, dat zulk een ruim aanbod, in vroeger dagen, eenen gereeden weg tot het aangaan van Vredeshandelingen zou gebaand hebben, te meer, daar de *Engelſchen* in het voorhanden zijnde geval verkeerden, van te zullen *geeven*, op het zelfde tijdſtip, dat alle de anderen *ontfangen* zouden: en dit zoo zijnde, wie ziet dan niet, dat zulke ruime aanbiedigen alleen geboren werden uit het belang, dat *Engeland* ſtelde in de herſtelling van den Vrede, met *Spanje*, en *deze Republiek?* De rede, waarom wij dus denken, is gelegen in den inhoud eener Tweede

ver-

vertrouwelijke Memorie, ten zelfden tijde door *Engeland* overgeleverd aan het *Fransch Bewind*, waar in meer bepaaldelijk, belangende *Holland* en *Spanje*, gehandeld en gesproken werdt. Dit Stuk, te veele en te onmiddelijke betrekking hebbende, op het hoofddoel dezer Geschiedenis, dan dat wij van hetzelve slechts oppervlakkig gewagen zouden; zullen wij de moeite neemen, om hetzelve geheel aan onze Lezeren voor te stellen, ten einde hen te kunnen doen oordeelen, hoe zeer het Engelsch Ministerie belang stelde in de Vriendschap van, en de goede verstandhouding met ons overheerd, en door Factien verdeeld Vaderland. Dus luidde het:

„ *De Geallieerden van* Vrankrijk," (te weeten: *Spanje* en *Holland*) „ *tot hier toe geene* „ *begeerte, noch gezindheid getoond hebbende,* „ *om met den Koning te handelen, zou Z. M.* „ *zich hebben kunnen ontslaan van ten hunnen* „ *opzichte in eenige bijzonderheden te treden:* „ *maar, ter voorkoming van alle schadelijke* „ *uitstellen, aan het groote oogmerk, het welk* „ *de Koning zich voorsteld, en om het Alge-* „ *meene Vredeswerk te verhaasten, zal Z. M.* „ *niet weigeren, zich vooraf, over het geene die* „ *Mogendheden raakt, te verklaaren.*"

„ *Indien dan den* Catholijken Koning *mogt* „ *be-*

„ *begeeren in de Onderhandelingen begrepen te* „ *worden, of in het Definitief Vredes Tractaat* „ *toe te treden, zou Zijne Groot-Brittannische* „ *Majesteit zulks niet afwijzen. Geene Con-* „ *questen, tot hier toe door den éénen dezer* „ *Souverainen op den anderen gemaakt zijnde,* „ *zou het 'er op dat moment alleen op aanko-* „ *men, eenvouwig den Vrede te herstellen, zon-* „ *der teruggeevingen of vergoedingen hoege-* „ *naamd, uitgezonderd het geen mogelijk zoude* „ *kunnen voortvloeijen uit de toepassing van het* „ *Beginsel, vervat in het slot der eerste Memo-* „ *rie, aan den Minister der Buitenlandsche* „ *Zaaken reeds overhandigd.* (*) *Maar, in-* „ *dien, staande de Onderhandeling, de staat* „ *van zaaken ten dien opzichte kwam te veran-* „ *deren, zal men als dan moeten overéénkomen* „ *over de aan weerskanten te doene teruggaven* „ *en vergoedingen.*"

„ *Wat*

(*) Dit slaat op de ruiling van het *Spaansch gedeelte van St. Domingo*, waarop de *Franschen* zoo veel betrekking hadden, daar zij het met het *Fransch Domingo* veréénigen wilden, weinig kunnende berekenen, dat naa verloop van weinig Jaaren, die *geheele Colonie* voor hen zou verloren zijn: alleen door de onbepaalde *Leere der Vrijheid*, welken de Zwarte Neger-Generaal *Tousfaint l'Ouverture* zich ten nutte maake, om zijn Vaderland van het Juk der Blanken te bevrijden.

„ *Wat aangaat de Republiek der Vereenigde* „ *Nederlanden: Zijne Groot-Brittannische Ma-* „ *jesteit en deszelfs Geallieerden, hebben een te* „ *daadelijk belang in den politieken toestand van* „ *die Provinçien, om te kunnen toestemmen, ten* „ *hunnen opzichte, het Territoriaale* Status ante „ Bello, *te herstellen, ten zij* Vrankrijk, *haar* „ *in alle opzichten insgelijks konde herstellen,* „ *in den zelfden politieken toestand, in welken* „ *zij zich bevonden voor den* Oorlog. — *Indien* „ *men in die Provinçien de* Oude Constitutie „ *konde herstellen, gelijk men geloofd, dat de* „ *begeerte van de groote meerderheid der In-* „ *wooneren is, dan zoude Zijne Groot-Brittan-* „ *nische Majesteit genegen zijn, om zich ten* „ *hunnen behoeve te laaten vinden, omtrent een* „ *zeer aanmerkelijk deel der voorwaarden, op* „ *welken hij, uit hoofde van den tegenwoordigen* „ *staat van zaaken, moet blijven aandringen.* „ *Doch, indien integendeel hunne Groot-Brit-* „ *tannische en Keizerlijke Majesteiten, te han-* „ *delen hebben met de Hollandsche Republiek,* „ *in derzelver tegenwoordigen staat, zullen zij* „ *zich verplicht zien, de vergoeding en zeker-* „ *heid, welken deze staat onontbeerlijk maakt,* „ *te zoeken in de aanwinningen van Grondge-* „ *bied. — Teruggaven hoegenaamd, ten behoe-* „ *ve van* Holland, *zouden geen plaats kunnen*

„ *heb-*

„ *hebben, dan voor zoo veel zij vergoed zouden*
„ *worden door schikkingen, dienende tot de ze-*
„ *kerheid der* Oostenrijksche Nederlanden."

„ *De middelen, om dit doel te bereiken,*
„ *worden gevonden in de afstanden, welken*
„ Vrankrijk *geëischt heeft in haar Vredes Trac-*
„ *taat met* Holland, *en welker bezitting door*
„ *die Mogendheid, in alle gevallen, onbestaan-*
„ *baar zoude zijn met de zekerheid der* Oosten-
„ rijksche Nederlanden, *in handen van Zijne*
„ *Keizerlijke Majesteit. — Het is dan op deze*
„ *beginselen, dat Zijne Groot-Brittannische*
„ *Majesteit zoude gereed zijn, tot het herstel*
„ *van den Vrede, met de Hollandsche Repu-*
„ *bliek, in haaren tegenwoordigen toestand. De*
„ *bijzonderheden van zoodanige Onderhandeling,*
„ *zouden noodwendig de overweging medebren-*
„ *gen van het geen aan de* Belangen *en aan*
„ *de* Rechten *van het* Huis van Oranje *toekomt.*"

Men zou indedaad wel eene groote maate van partijdigheid, ten nadeele des éénen, en ten voordeele des anderen, van de hier onderhandelende Partijen verraden, wanneer men naa de Lectuure van deze laatst-opgegeevene *vertrouwelijke Memorie*, beweren wilde, dat *Engeland* de Vrede op onaanneemelijke Conditien begeerde: of dat *Vrankrijk*, met dezelve goed te keuren, eene Laag-

Laagheid zoude begaan hebben. (*) Wat men ook zegge: de *Engelschen* deeden hier groote op-

(*) Om over dit gezegde naar behooren te oordeelen, is het noodzaaklijk hier wel in aanmerking te neemen, den toenmaaligen ſtaat van zaaken tusſchen *Engeland* en den *Staat der Vereënigde Nederlanden.* Wanneer Mogendheden met elkander den Oorlog gevoerd, en de één van den ander, een gedeelte der Bezittingen door de Wapenen overwonnen heeft, dan valt het (wanneer het aan het handelen over Vrede tusſchen hen beiden gaat) oneindig gemakkelijker eenen Vrede te ſluiten, dan wanneer den één *veel*, den ander *niets* gewonnen heeft. In het laatſte geval moet 'er aan de zijde van den Overwinnaar, eene bijzondere geneigdheid tot Vrede zijn, wanneer hij, niets terug ontfangende, echter van al het overwonnene afſtand doet. Dit deedt *Engeland:* ondanks het bemachtigen van onze voornaamſte *Bezittingen in Azia en America;* ondanks dat het meester was van een gedeelte der *Nederlandſche Zeemacht*, en wat niet al meer? boodt het aan, ALLES TERUG TE ZULLEN GEEVEN. — En wat had men aan onze zijde daar tegen te ſtellen? NIETS! *hoegenaamd* NIETS! Zou het niet hoogstwaarſchijnlijk zijn, dat wanneer de *Republiek*, te dien tijde *in haar geheel* was geweest; wanneer zij indedaad *Vrij en Onafhangelijk* geweest was; wanneer zij niet had afgehangen van den wil en invloed van het *Franſche Directoire*, dat zij als dan zich wel zeer gelukkig zou geſchat hebben, ſoortgelijke Conditien te kunnen bedingen? Dit, intusſchen ſtondt niet in haare keuze. Alles hing hier af van *Vrankrijk.* En dit zoo zijnde, wie gevoeld dan niet, dat dit het rampzalig gevolg was van

opofferingen, die het duidelijk kenmerk draagen; dat haar het herſtel van den Vrede met dit Land, *om des Koophandels wille*, alles waardig was: (want, om te vooronderſtellen, dat zij dit *om de ongelukkige Nederlanderen* deeden, is iets, dat wij in geenen deele van hen geloven kunnen) en wat eischten zij van *Vrankrijk* daar tegen? Dat het afliete, om onder ſchijn van waare Vrijheid en Bondgenootſchappelijke hulpe toe te brengen, dit Land naar willekeur te beheerſchen: dat het ophield zich van alles meester te maaken; en dit Land hulpeloos te laaten, aan dien kant, waar het hulp behoefde: kortom, dat men dit Land (als 't ware) wederom aan zich zelven terug gave, en in de gelegenheid ſtelde, om wederom deszelfs verloren rang onder de Mogendheden van *Europa* te kunnen herneemen. Men zegge hier niet: *de Natie wilde dat niet! Het Bataafſche Volk verkoos de voortduuring van den Oorlog, boven het herſtel van den Vrede! De Natie was algemeen met de Revolutie ingenomen: zij was onverſchillig over het verlies of behoud van Coloniën, Oorlogſchepen, en Schatten, welken de Engelſchen zonder ſlag of ſtoot in de handen gevallen waren:* die dit beweerd, zou

van de *Alliantie van 16 Meij 1795*, waar bij het Lot des Vaderlands aan Vreemden is toevertrouwd.

zou indedaad wit zwart noemen, en tegen overtuiging aan, het Character der Natie oneer aandoen. Het is zoo, (en dat kan niet wederſproken worden) dat het aan geene Schreeuwers in Clubſen en elders ontbrak, die onophoudelijk vloekten en raasden, en niet dan Oorlog en Verwoesting in het hoofd en in den mond hadden; maar dit was de *Stem des Volks* niet. De ſints de Revolutie twee verloopene Jaaren, en het geen 'er geduurende dezelven was voorgevallen, hadden veeler denkbeelden doen veranderen, en de ondervinding van den dag, leerde aan alle Verſtandigen, dat zonder *Vrede*, of eene *Opene vrije Zee*, de zaaken hier te Lande, hoe langer hoe meer den Kreeftengang gingen, te meer, daar het Fransch Bewind, al deszelfs krachten en vermogens in het werk ſtellen bleef, om de reeds gemaakte overwinningen op het vaste Land, al verder en verder uit te breiden, ten zelfden tijde, dat het zich in het geheel niet ſcheen te bekommeren over het herſtel hunner Zeemacht, het eenige middel, om (naar hun inzien) aan Engelands bedoelingen en Colosſaale Zeemacht, paal en perk te ſtellen. — „ *Zouden*" (op dat wij ons, van de algemeen in zwang zijnde gezegden van dien tijd, bedienen) „ *de Zeeën* „ *van het Engelsch Roversrot*, *ſchoon gevaagd*, „ *en aan de* Engelſchen *de ingebeelde Heerſchap-*

„ *pij*

„ *pij over Gods vrije Zee, nadrukkelijk betwist* „ *en ontnomen worden; zouden de gulde dagen* „ *van* de Trompen *en de* de Ruiters *voor de Re-* „ *publiek herboren, en Koophandel en Zeevaar-* „ *dij, tot hunnen ouden luister herſteld wor-* „ *den,*" dan ſprak het ook van zelve, moest *Vrankrijk* zich beijveren op het herſtel van deszelfs *Marine*, ten einde dezelven, met de *Nederlandſche* veréénigd, eenigſints kon opwegen tegen dien der *Engelſchen*, zoo als in den beginne der Revolutie, bij herhaling door de *Franſchen* was toegezegd geworden. Dan, daar hier niets van kwam; daar zelfs de Bataafſche Marine, ſints twee Jaaren zulke aanmerkelijke verliezen geleden hadt, bijzonder aan de *Kaap*, alwaar *Lucas*, te vergeefsch op de medehulp van een *Fransch Esquader* gehoopt hadt, daar begon men bij veelen van toon te veranderen: en was het aanbod der *Engelſchen*, (zoo ſtraks door ons opgegeeven) aan hun bekend gemaakt, of ter aanneeming, of verwerping voorgeſteld geworden, men kan veilig vooronderſtellen, dat zij 'er het oor wel aan zouden geleend hebben. Dan, nu liep dit geheel buiten de *Bataaven* om: en de beſlisſing over het Lot der Republiek, opzichtlijk het herſtel van den Vrede, of de voortduuring van den Oorlog, hing van de *Franſchen* af. Laaten wij bezien, hoe 'er dezen over dachten.

Naauwlijks had *Malmesbury* de beide *vertrouwelijke Memorien*, aan den Minister *de la Croix* overhandigd, of deze ſtelde dezelven in handen van de Leden van het *Fransch Uitvoerend Bewind*, bij welken den Repræſentant *Barras* op dien tijd het Voorzitterſchap bekleedde: dan, het bleek wel haast, dat men te *Parijs* in het geheel niet tot Vrede gezind was. Want, *la Croix* werdt oogenbliklijk gelast, aan *Malmesbury* te verklaaren: „ *dat het Uitvoerend* „ *Bewind geen acht kon ſlaan op eenige onge-* „ *teekende vertrouwelijke Nota's*, *en dat het* „ *mitsdien van hem*, Malmesbury, *vorderde*, *om* „ *binnen 24 uuren*, *zijn geteekend Ultimatum*, „ *officieel over te geeven*:" een beſluit, dat behalven de onvriendelijke termen, in hetzelve vervat, en den trotſchen en gebiedenden toon, welken daar in heerschte, als ſtrijdig met de aangenomene regulen in de Diplomatie, moet aangemerkt worden, daar het overgeeven van geteekende Officieele Nota's, niet bij de eerſte openingen tot verzoening, maar wel, wanneer de Partijen zich omtrent de algemeene gronden verſtaan hebben, bij volgende Onderhandelingen practicabel was.

Hoe ruw en onbeſchaafd dien eisch aan *Malmesbury* voorkwam; hoe zeer men van het bekend Character eenes Engelſchen Afgezants, zou heb-

hebben mogen verwachten, dat hij zich over zoodanig een gedrag eenigermaate zou beledigd geoordeeld hebben, zoo kropte hij dit leed echter bij zich zelven op, en, ten bewijze, dat het zijnen Zenderen in waaren ernst om Vrede te doen was, zondt hij, zonder eenig verwijl, dit volgend ter zaake dienende antwoord:

„ *Lord* Malmesbury, *moet aanmerken, dat* „ *met het tekenen van de officieele Nota, wel-* „ *ke hij aan den Minister der Buitenlandsche* „ *Zaaken, op order van zijn Hof, heeft ter* „ *hand gesteld, hij gemeend heeft te voldoen* „ *aan alle de gebruikelijke Formaliteiten, en* „ *de nodige authenticiteit te geeven aan de twee* „ *vertrouwelijke Memorien, die 'er bij waren:* „ *echter, om alle de zwarigheden weg te rui-* „ *men, zoo veel zulks van hem afhangt, neemt* „ *hij gewillig de formen aan, welken opgegee-* „ *ven zijn in het arreté van het Directoire* „ *Executif, en haast zich, met den Minister* „ *der Buitenlandsche Zaaken, de twee Memo-* „ *rien, met zijne hand getekend, toe te zen-* „ *den.*" (*)

„ *Wat*

(*) 'Er zijn 'er geweest, (en wij kunnen ons met hunne gedachten zeer wel veréénigen) die in het denkbeeld verkeerden, dat het *Fransch Uitvoerend Bewind*, dus

„ *Wat betreft de stellige aanvraage tot een* „ Ultimatum, *bemerkt Lord* Malmesbury, *dat* „ *dit niets anders is dan den weg te sluiten* „ *voor alle onderhandeling, zoodanig beslisschend* „ *antwoord daarop aan te dringen, eer nog de* „ *twee Mogendheden elkanderen hunne eisschen* „ *hebben medegedeeld, en de Artijkelen van het* „ *toekomstig Tractaat onderworpen zijn geworden* „ *aan de overwegingen, welken noodwendig ver-* „ *eischt worden, wegens de overéénbrenging der* „ *onderscheidene Belangen. Hij kan dus niets* „ *voegen bij de verzekeringen, welken hij, zoo* „ *mondeling, als schriftelijk, reeds aan den* „ *Minister der Buitenlandsche Zaaken gegeeven* „ *heeft*," en hij herhaald: „ „ dat hij gaarne „ „ met dien Minister, in alle de uitleggingen „ „ zal treden, welken de staat en den voortgang „ „ der Onderhandelingen zullen toelaaten, en „ „ hij zal niet afzijn, in de discussie dezer

„ „ Voor-

dus ongewoon en trotsch handelde, in de vooronderstelling dat *Malmesbury*, aan die order niet voldoen zoude, en in dat geval, zou men welligt gezegd hebben: *Engeland begeerde de Vrede niet, dan op onaanneemelijke Conditien.* Dan, nu de *Engelschen* zich naa het aanbod van de opgegeevene Conditien getroostten, zich dat alles te laaten welgevallen, blijft 'er geen twijffel over, om te besluiten, dat zij de Vrede, zelfs tot den duursten prijs koopen wilden.

„ „ Voorſtellen, of van al zoodanig tegenpro-
„ „ ject, als hem van wegens het Directoire
„ „ mogt worden ter hand geſteld, die rond-
„ „ borstigheid, en dien geest van vereéniging te
„ „ brengen, welke ſtrooken met de rechtvaar-
„ „ dige en vreedzaame gevoelens van zijn
„ „ Hof." "

En welk gevolg had dit openhartig en vredelievend ſchrijven? deze onbewimpelde te kennengeeving, dat men te *Londen* belang in den Vrede ſtelde, en een einde aan den Oorlog maaken wilde? Dit: dat het Fransch Uitvoerend Bewind nu tot een Stap komen moest, om aan geheel de Waereld te toonen, *dat het den Vrede niet begeerde.* Want, naauwlijks was de verklaaring van *Malmesbury* aan hetzelve bekend geworden, of het gelastte den Minister *de la Croix*, om uit hunnen naam, aan den Engelſchen Gezant dit volgend beſluit ter hand te ſtellen.

„ *De Ondergeteekende Minister der Buiten-*
„ *landſche Zaaken, is van wegens het Direc-*
„ *toire gelast, op de Nota's van Lord* Malmes-
„ bury *te antwoorden: dat het Directoire Exe-*
„ *cutief geen gehoor zal geeven, aan eenige*
„ *voorſtellen, tegenſtrijdig aan de Conſtitutie,*
„ *de Wetten, en de Tractaaten, welken de Re-*

„ *publiek verbinden. En, aangezien Lord* Malmesbury *bij iedere Communicatie aankondigd,* „ *dat hij onderricht van zijn Hof nodig heeft,* „ *waar uit voortvloeit, dat hij enkel eene lijdelijke rol in de Onderhandeling vervult,* (*) „ *het welk zijne tegenwoordigheid te* Parijs *onnut en onvoegſaam maakt, is de Ondergeteekende daar en boven gelast, hem te kennen* „ *te geeven, uit* Parijs *te vertrekken binnen* „ *tweemaal* 24 *uuren, met alle de Perſonen die* „ *hem vergezeld en gevolgd hebben, en vervolgens met hem het Grondgebied van de Republiek te verlaaten. — De Ondergeteekende* „ *verklaart voor het overige, in den naam van* „ *het*

(*) Was dat eene lijdelijke rol, te zeggen: *als gij het Evenwicht van Europa herſteld, door de overheerde Landen te ontruimen; door dezelven onder uwen Invloed niet te beheerſchen, maar aan zich zelven weder te geeven, en waarlijk als vrij te erkennen, dan zal Engeland van alle zijne overwinningen afzien en dezelven terug geeven?* Zoo dit eene lijdelijke rol te ſpeelen is; zoo dit niet alles is wat men van eene onderhandeling begeerende Partij verwachten kan, dan betuigen wij niet te weeten, waar in dan het *pasſive* beſtaan moet. — Wie ziet niet, dat dit een uitvlucht was, die den toets van het gezond verſtand niet doorſtaan kon? en alleen werdt uitgedacht, om een glimp te geeven aan de noodzaaklijkheid tot het doorzetten des ontvlamden en verderffelijken Oorlogs? Dat de waarheid en onpartijdigheid hier beſlisſche!

„ *het Directoire Executif*, *dat*, *indien het Brit-*
„ *ſche Cabinet den Vrede verlangt*, *het Direc-*
„ *toire Executif gereed is de Onderhandelingen*
„ *te vervolgen*, *op de in deze Nota ter neder-*
„ *geſtelde grondſlagen*, (*) *door toezending van*
„ *wederzijdſche Couriers.*"

(was getekend)

CHARLES DE LA CROIX.

Nu was 'er voor *Malmesbury* geen ander middel op, dan de begonnene Onderhandelingen, als afgebroken en geëindigd te beſchouwen! En niet alleen dit, maar ook op perſoneele veiligheid bedacht te worden, en een Land te verlaaten, waar in men blijken en bewijzen gaf, den Oorlog te *willen*, en de Vrede *niet te begeeren. Malmesbury* verzocht oogenbliklijk om de nodige Paspoorten, zoo voor hem, als voor zijn gevolg, en verliet *Parijs*, meer vervuld en overladen met den gevoeligſten ſpijt, over den hoon, welke men

(*) Dit was indedaad een nietsbeteekenend Compliment, waar van men de waardij gevoelen kan, zoo rasch men de Memorien, met de daarop gegeeven antwoorden met elkander vergelijkt. *Engeland* boodt alles wat het kon, *Vrankrijk* daar en tegen niets!

men hem had aangedaan, dan over de onheilen, welken hier door aan het lijdend Menschdom berokkend werden.

Wonderlijk bedrijf van het Fransch Uitvoerend Bewind! zal hier mogelijk iemand zeggen, die uit het geene wij tot dus verre verhaald hebben, met ons van de billijkheid der gedaane voorſlagen overtuigd is niet alleen, maar ook daar en boven in aanmerking neemt, dat den toeſtand der Franſche Zeemacht, het Directoire Executif (als 't ware) noodzaakte, om aan den Voorſlag van *Malmesbury* gehoor te geeven. Dan, alle verwondering zal ophouden, zoo draa wij de zoodanigen te kennen geeven, wat (naar onze gedachten) daar toe gelegenheid verſchafte, te weeten: het Plan en Ontwerp in *Vrankrijk* ontworpen, om met behulp van de oproerige geestgeſteldheid der *Ieren*, eene Landing in *Ierland* te onderneemen, en wanneer dezelve gelukte, eene Revolutie in *Engeland* te bewerken, en dat Koningrijk in eene zoogenaamde Vrije Republiek te herſcheppen. De rede, waarom wij dus denken, is nergens anders in gelegen, dan in het geene wij te dien tijde, niet alleen in *Vrankrijk*, maar ook in dit ongelukkig Land zagen bewerkſtelligen, en waar van wij een eenigſints uitvoerig verſlag aan onze Lezeren verſchuldigd zijn.

Wan-

Wanneer men de Kaart van *Europa* in de hand neemt, en het oog vestigt op de ligging van de beide Rijken, *Vrankrijk* en *Engeland*, welken flechts door het *Canaal* van elkanderen gefcheiden zijn, dan valt niets natuurlijker te vermoeden, dan dat bij het ontftaan van Twisten, door één van beiden, eene poging in het werk gefteld worde, om eene Landing te onderneemen: en het is uit de vroegere en latere Gefchiedenisfen bekend, dat de Bewooners van *Vrankrijk*, al zeer dikwijls de proef namen om eene Landing op de *Britfche Eilanden* te onderneemen. 'Er is 'er, (en de *Utrechtfche Couranten* van dezen tijd, (*) ftrekken 'er ten bewijze van) die zich de moeite gegeeven hebben, om een verflag te geeven van de Landingen, die fints *Willem den Veroveraar* tot op onze tijden, op *Engeland* door de *Franfchen* zijn gepractifeerd geworden, zeker met geen ander oogmerk, dan om de mooglijkheid niet alleen, maar zelfs de zekerheid van het welgelukken dier pogingen te betogen, dewijl zij zich bevlijtigen, om het binnenloopen van fommige Schepen, en zelfs dikwijls

(*) Wij bedoelen, dit zeggende, de uitvoerige annonçes, van een verhaal der Landingen, zoo groot en uitvoerig, dat men 'er, bij gebrek van ftof, een halve Courant bij herhaling mede opvuld.

wijls bij verrasſing, met den naam van Landing te beſtempelen. Dit het geval zijnde, dan kan het niemand vreemd dunken, dat men ook toen reeds in *Vrankrijk* bedacht was, om eene Landing op één van de *Britſche Eilanden* te beproeven, om daar door eene omkeering in den plaatshebbenden Regeeringsvorm te bewerken. Wij willen niet beſlisſchen, in hoe verre men zoo iets in *Vrankrijk* moeilijk, of gemakkelijk ſteldt; maar zoo veel is zeker, dat het Plan van eene Landing, (ſchoon in den tegenwoordigen tijd veel ſpoediger te ontwerpen, dan uit te voeren) bij het Fransch Uitvoerend Bewind reeds op het tapijt was, en geloven wij den bal niet geheel mis te ſlaan, wanneer wij voor ons vastſtellen, dat de hoop op het zeker gelukken deszelven, de oorzaak ware, dat men te dien tijde in *Vrankrijk* geen gehoor aan de Voorſlagen der *Engelſchen* leenen wilde. Hoe dit zij, het Vredeswerk afgeſprongen; *Malmesbury*, ingevolge de ſtellige order binnen tweemaal 24 uuren, *Parijs* verlaten; en de reize naar zijn Vaderland ondernomen hebbende, bleek het wel rasch, dat het Franſche Bewind niets minder in den zin had, dan om ook nu eene Landing in *Ierland* te beproeven, en de Nederlanders, in de voor- of nadeelen van dezelve te doen deelen. Een wenk van dien aart, gegeeven door eene Natie, aan

wel-

welken men zich hier te Lande zoo veele gewichtige voordeelen verschuldigd achtte, zou genoegzaam zijn geweest, om tot zoo iets gereedelijk de hand te leenen: dan, nu was 'er boven dien nog eene rede van verplichting toe, ontleend uit de geslotene Alliantie des Jaars 1795, waar bij bepaald was, dat de beide Gouvernementen, zoo in den *Haage*, als te *Parijs*, geduurende den Oorlog met *Engeland*, in alles gemeenschappelijk handelen, en *deconcert* tegen den algemeenen Vijand ageeren zouden: en het was dien ten gevolge, dat het grootste gedeelte der Hollandsche Troupen, in den Vóórzomer des Jaars 1797, op de onverwachtste wijze eene verhaaste order kregen, om zich naar *Texel* te begeeven, terwijl het oogmerk van dien maatregel wel vermoed, doch echter op de zorgvuldigste wijze geheim gehouden werdt. Het pressen van een menigte Schippers met hunne Schepen, om de Manschappen naar *Texel* over te voeren, was algemeen; niet minder was ook de onwil van veelen om zich daar toe te laaten gebruiken, terwijl de zielen van veele Soldaaten, en die hunner Bloedverwanten of Maagen, door de grootste onzekerheid over den beraamden tocht, tusschen hoope en vreeze geslingerd werden, en de één den ander, op de nieuwsbegeerigste wijze vroeg: *wat al dien toestel toch beduiden wilde?*

Het

Het laat zich, zonder onze herinnering, zeer ligtelijk bevatten, dat dezen maatregel, niet alleen ontzettende kosten voor 's Lands Kas, maar ook eene ongemeene werkzaamheid aan de *Gecommitteerden der Nationaale Vergadering tot de Buitenlandsche Zaaken*, en aan de *Committé's tot de Land- en Zeemacht* verschaften, daar zij elk om het zeerst zich beijverden, ter bezorging van alles wat 'er tot dien gewichtigen tocht nodig gekeurd, en door de Fransche Broeders bevolen werdt. De benodigde Manschappen, zoo Voet- als Paardenvolk, (*) onder verschillende aandoeningen, bij het afscheidneemen van hunne Vrienden en Bekenden, met veele zorgen en moeite naar *Texel* verzonden zijnde, waren aldaar naauwlijks aangeland, of werden in de voor den tocht gereedliggende Schepen, Fregatten, en mindere Vaartuigen geëmbarqueerd, en onderworpen aan eene leefwijze, waar toe veelen zoo ongezind, als onbereekend waren; en nu wachtte men slechts op order uit *Parijs*, om de stevens naar de bestemde plaats te wenden. Dan, wat gebeurt 'er? Het zij,

(*) Het Paardenvolk, moest zich slechts van *Halsters*, en *Zadels* voorzien, doch hunne Paarden bleven t' huis. Zekerlijk, om dat men in *Ierland* landende, verzekerd was, dat het aldaar aan geene Paarden ontbreken zou.

zij, dat de *Ieren*, tot het Eedgeſpan behoorende, nog niet gereed waren; het zij, dat 'er in *Vrankrijk* ongeziene beletſelen tusſchen beiden kwamen; of wel, dat der *Engelſchen Vloot* het uitloopen onmogelijk maakte; zoo veel is zeker, dat de ééne Maand naa den ander verliep, dat de Vloot in *Texel* werkeloos liggen bleef, terwijl ziekte onder het Volk, en de ongewoone duurte van veele Noodwendigheden op het Eiland, geene geringe ongemakken, zoo voor Officieren als Gemeenen verwekten, en de geest van misnoegdheid, zich nu en dan kennen deedt. Dit duurde tot dat de Herfst den Zomer reeds vervangen had, als wanneer men genoodzaakt was het Volk te ontſchepen, en wederom naar de Guarniſoenen te zenden, alwaar zij, verblijd over hunne terugkomst, in het einde van *September* aankwamen. (*)

(*) Het is bekend, dat het onder de Militairen eene gewoonte was, om wanneer zij van deeze mislukte onderneeming ſpraken, dezelve *de Snertvloot* te noemen: eene benaming ontleend van de Scheepskost, waar mede zij gevoed werden, beſtaande in *Erweten*, *Boonen*, en *Gort*. Dit, de ongemakken van de Zee, en die van de geringe ruimte aan het boord der Schepen, veroorzaakt door de veele Manſchappen op dezelve geplaatst, deedt veelen hun Lot verwenſchen en beklagen! Geen wonder des, dat zij over de afdanking wèl te vrede waren.

Op deze wijze waren wederom verſcheidene Tonnen Schats nutteloos verſpild! Verſpild, in een tijd daar de Natie door de *drukkendſte Belastingen;* de ſteeds blijvende *duurte van alle Levensmiddelen;* en het *ſtilſtaan van Zeevaart en Handel*, de ééne bron van Welvaart, naa den ander zag uitdrogen! Was het wonder, dat het morrend ongenoegen over dat alles onder alle ſtanden zich openbaarde? Geduurende den gantſchen Zomer hadt eene geduchte Engelſche Vloot zich voor de wal opgehouden, en het gat van *Texel* derwijze bezet, dat 'er bijnaa geen Schip, veel minder eene Vloot van 27 Schepen kon uitzeilen, ten zij dan, dat eene Franſche Vloot was komen opdagen, en den Vijand van zijne ſtandplaats had verhuizen doen. Dan, dit was hen niet mooglijk, daar eene andere Britſche Vloot in het *Canaal* zich bevondt, die de Franſche Landingsvloot, even als dien der Bataaven, in de Haven van *Brest* gekerkerd hieldt. Fataale omſtandigheid, voor hen, die zich ten tijde der Revolutie zoo zeker verbeeld hadden, dat nu, *met hulp van het machtig Vrankrijk*, de dagen van *Tromp* en *de Ruiter* zouden herboren worden! Was dit ten tijde van WILLEM DEN VYFDEN voorgevallen, hoe zeer had men dit *niet uitloopen* der Vloote, aan hem, als de *verdervende Hand*, niet toegekend! Had een zoo

zeer

zeer mishandelde KINSBERGEN, en veele andere braave afgezette Officieren, het Opperbevel in *Texel* gevoerdt, het ware zeker aan hun Attachement, aan den *Admiraal-Generaal*, of aan hunne Engelschgezindheid toegefchreven geworden: dan, deze allen buiten dienst zijnde, wien moest het nu gelden? Wie anders, dan *de Commisfie van Buitenlandfche Zaaken*, zijnde de Repræfentanten: BICKER, HAHN, QUEYSSEN, DE BEVEREN, JORDENS en GEVERS, en het COMMITTÉ DE MARINE, aan wien door de Nationaale Vergadering het Beftuur van de Operatien ter Zee was toevertrouwd. Sloeg men geloof aan de ftoutfte verzekeringen van een aantal der eerfte Toongeeveren, in de Clubfen, dan zat de oorzaak van de plaatshebbende werkeloosheid bij hen alleen, en werden die Commisfien deswegens, bij veele gelegenheden op de ongenadigfte wijze doorgeftreken. Beklaaglijk bewijs, niet alleen van de veranderlijkheid eener onkundige menigte, die gewoon is in de meeste gevallen voor uit te loopen, en het oor te leenen aan het geene anderen hen voorpraaten, terwijl zij niet kunnen doordringen tot de waare oorzaaken der gebeurenisfen; maar ook niet minder van de dwaasheid, die 'er in gelegen is, wanneer Lieden, die het noch aan kunde noch aan oordeel mangeld, ter bereiking van bijzon-

dere oogmerken, zich hunkerig toonen naar de toejuichingen van eenen onkundigen hoop, die heden het *Hozanna* opheft, en morgen dien toon veranderd in *kruist Hem!*

Wij hebben in den loop onzes Geschiedverhaals, dikwijls gelegenheid gehad, om den Lezer te doen opmerken, hoe zeer sommige Leden van de *Commissie tot de Buitenlandsche Zaaken*, bijnaa vergood werden, om hunne soms bittere, en in den Revolutionairen geest gestemde Advijzen, of Voordrachten; wij hebben dikwerf de bekende *Hahn* daar in zien uitmunten, en zijne gezegden met het *Handgeklap*, en de *Bravo's* der verrukte Toehoorders hooren toejuichen; maar dat alles was nu bij veelen vergeeten, die nu *het niet uitloopen der Vloote*, aan opzettelijk plichtverzuim van de Leden dier Commissie, of aan nog slechter oorzaaken toekenden, (*) dat ook

(*) De *ongemeene achting*, waar in de door ons bedoelde Leden sints den dag der Revolutie deelden, bijzonder bij de heetgebakerdste Revolutionairen, verkeerde derwijze in eenen *woedenden haat*, dat, toen de *Nationaale Vergadering* ontbonden en uitéén gejaagd werdt, op den 22 *Januarij* 1798, het één van de voorzorgen der Hoofdbeleideren was, om de zoo straks genoemde Zes Leden, in hunne huizen te arresteeren, en naderhand in Ballingschap te verzenden, naar *Breda*, *Hoorn*, *Wijk bij Duurstede*, *Leeuwarden*, *Hondsholredijk*, en *Delft*, al-

ook de rede opleverde, dat zij, naa verloop van weinige weeken, den zetel der eere in eene Ballingſchap en Gevangenis verwisſeld zagen.

Hoe dit zij, de lopende geſprekken bleven aan de Commisſien niet onbekend! De Landing mogt afgeſprongen, en de Troupen voor dezelve beſtemd, naar de Guarniſoenen terug gezonden zijn; maar, om met de gereedliggende Vloot iets van belang tegen de *Britten* te onderneemen, en daar door aan veelen den mond te ſtoppen, daar aan werdt echter niet gewanhoopt. De Engelſche Vlootvoogden, die geduurende den Zomer de Havens van *Texel* en *Brest* geblokkeerd gehouden hadden, in het zekere onderricht zijnde, dat de voorgenoomene Expeditie tegen *Ierland*, gekitst was, en vreezende dat hunne Bodems door de Najaars-ſtormen aan rampen blootgeſteld konden worden, verlieten zij hunne ſtandplaatſen, en keerden naar de Engelſche Havenen terug, echter op zekere distantien eenige Vaartuigen in Zee laatende, om een waakend oog op *Texel* te houden, ten einde met den meesten ſpoed verſtendigd te worden, wanneer de Hollandſche Vloot

elwaar zij naauw bewaard, en buiten acçes van Vrienden zitten moesten. Zoo wisſelend is het geluk, wanneer men zich de toejuichingen van eene onkundige menigte laat welgevallen!

Vloot bestond uit te loopen. Dit tijdstip intusschen daagde wel spoedig op, want het *Committé de Marine*, in het zekere onderricht, dat den Engelschen Admiraal *Duncan* met zijn onderhebbende Vloot of Esquader, de Vaderlandsche Kusten verlaten had, verzuimde niet, om op den 4 *October* 1797, eene Expresse naar *Texel*, aan de *Admiraal de Winter* af te zenden, met last, om onverwijld, met de eerste goede wind, die naa de aankomst der Expresse waaijen mogt, met de gereedliggende Vloot uit te loopen. (*)

Waarom? vraagt hier mogelijk iemand; *had men dan een oogmerk, om de Vijanden in hunne Havens te bestoken?* of, *wilde men hen op de vlakte, tot een gevecht uitdaagen?* Daar dit onder de geheimen van dien tijd behoord, kunnen wij hier niets stelligs bepaalen: echter gelooven wij, dat noch het één, noch het ander, bij het geeven dier order bedoeld werdt, maar veel meer, om van het vertrek der *Engelschen* een gepast gebruik te maaken, ten einde zich de Hol-

(*) Wij volgen hier het *Rapport*, door den Secretaris der Vloote *du Cloux*, uit *Yarmouth* geschreven, aan den Præsident der *Nationaale Vergadering*, eenige dagen naa den fataalen ramp, op den 11 *October* aan 's Lands Vloot bejegend.

Hollandſche Vloot naar de Franſche Kust begave, om zich bij de Franſche Vloot in *Brest* te vervoegen, en om dus beiden veréénigd, iets van belang tegen den algemeenen Vijand te kunnen onderneemen. Naauwlijks had *de Winter* op den 5 *October* des namiddags ten 3 uuren, terwijl de wind uit het *Oosten* woei, die order ontvangen, of hij verzuimde niet, om dezelve aan de Commandanten der Schepen, onder zijne Vlag behorende, mede te deelen, en hen te gelasten, om het 'daagſche Anker te ligten, voorneemens zijnde, om reeds den volgenden morgen onder zeil te gaan; een voorneemen, waar van hij, door het verlopen van de wind, op dien tijd moest afzien, en niet eerder volvoerde, dan op den volgenden dag, zijnde den 7 *October*, toen de geheele Vloot, des morgens om 10 uuren, buiten Gaats geraakte, zich in de ruimte bevondt, en deszelfs Cours vervolgde. Den geheelen dag en den volgenden nacht dus voortzeilende, zonder Vijand te verneemen, was alles vol moed en opgeruimd, tot dat den 8 *October* begon aan te ligten, toen men windwaards van de zeilende Vloot, vijf Schepen in het gezicht kreeg, welken wel ſpoedig als Vijandelijken erkend wordende, *de Winter* beſluiten deedt, om oogenblikkelijk order aan de beste Zeilders der Vloote te geeven, om op die Schepen jacht te maaken,

welke daar aan beantwoordende, wel draa door de geheele Vloot in dat jaagen werdt nagevolgd, doch zonder eenige vrucht, uit hoofde van de flechte bezeildheid der Schepen, het welk de Vijandelijken gelegenheid verſchafte, om, geduurende dien dag en de twee daar op volgenden, de Hollandſche Vloot in het oog te houden, en haare bewegingen naauwkeurig gade te ſlaan. Geduurende al dien tijd geen andere Vijandelijke Schepen verneemende, en circa 11 a 12 mijlen wegs afgelegd hebbende, kreeg *de Winter*, des avonds van den 10 *October*, door een Hollandſche Visſcher, bericht, dat hij in het *Noord-Oosten* een aantal Vijandelijke Schepen gezien hadt; een tijding, die in den beginne bij ſommigen weinig geloof verdiende, doch die echter den volgenden morgen, zijnde den 11 *October*, volkomen bewaarheid werdt, het welk den Admiraal, reeds ten half 9 uuren, beſluiten deedt, om door het Zein N°. 355, te bevelen, dat de Schepen zich onder hunne reſpective Esquaders begeeven en rangeeren moesten, het welk omtrent één quartier daar naa gevolgd werdt, door het Zein N°. 701, bedoelende, dat men zich tot het gevecht moest gereed maaken, ſchoon de waare ſterkte der aannaderende Engelſche Vloot, niet eerder bekend werdt, dan eenigen tijd daar naa, toen den Vice-Admiraal *Reintjes* het Zein

gaf,

gaf, dat hij 22 Vijandelijke Schepen telde, die voor den wind af, met alle Zeilen bijgezet, op de Hollandſche Vloot afkwamen, en tegen den middag, op de hoogte van *Egmond aan Zee*, zoo nabij genaderd waren, dat het dadelijk tot een hevig gevecht tusſchen de beide Vlooten kwam, het welk omtrent des namiddags ten drie uuren, voor de Hollandſche Vloot, een allerrampzaligst einde nam, door het verlies van niet minder dan 9 *Schepen van Linie*, en één *Fregat*, benevens ruim 1400 Man, zoo Dooden als Gekwetſten, onder welke eerſten den Vice-Admiraal *Reintjes*, en onder de laatſten de Schouten bij Nacht *Blois van Treslong*, en *Story*, te tellen waren, terwijl de overige Schepen, welken bij geluk de handen der Engelſchen ontſnapt waren, uit hoofde van de nabijheid van de Wal, in den ontredderdſten ſtaat in *Texel* en elders binnen vielen.

Geduchte ramp indedaad voor 'sLands Marine en het Vaderland in het algemeen, en voor den fieren *de Winter* in het bijzonder, die bij gelegenheid van de inwijding der nieuwe Nationaale Vlag, zoo vertrouwelijk tot zijn Volk gezegd hadt: „ *Kinderen! denkt dat deze nieuwe* „ *Vlag nimmer aan Boord van de Vrijheid* „ *moet geſtreken worden!*" De *Vrijheid* was in dien ſlag zoo deerlijk geteisterd geworden, dat

het Schip voor niets meer dan een *Wrak* kon aangemerkt worden, toen den Admiraal met een Sloep van hetzelve werdt afgehaald, om als Krijgsgevangene aan Boord van den Admiraal *Duncan* gebragt te worden. — Het Schip *Delft* zonk naa den flag in de diepte: de *Gelijkheid* was zoo ontredderd, dat dien bodem niet dan met de grootfte moeite door een Vijandelijk Schip, *de Director*, in *Yarmouth* werdt binnen gefleept, terwijl de overigen, te weeten: *Haarlem*, *Alkmaar*, de *Tjerk Hidde de Vries*, de *Hercules*, en *Wasfenaar*, al mede geene geringe bewijzen opleverden, dat het Vijandelijk Loot hen niet weinig getroffen hadt.

Hier dunkt ons de één of ander onzer Lezeren, welken de hoegrootheid van het zoo even genoemde verlies, de Nederlandfche Vloot, naar zulk een *kortftondig gevecht* bejegend, ter harte gaat, eenigfints verwonderd vraagen: „ *of dit al-* „ *leen aan de gedeçideerde overmacht des Vij-* „ *ands is toe te kennen?* of *door den Holland-* „ *fchen Admiraal en alle de Bevelhebberen der* „ *verfchillende Schepen, zulk eene bravoure ge-* „ *houden is, als men in de eerfte dagen naa* „ *dien ongelukkigen flag, alomme, en bijzonder* „ *te Amfterdam en in den Haage, hoorde uit-* „ *trompetten, zoo zelfs, dat men in de Conven-* „ *tie een befluit neemen zag,* OM IN DE EG-

„ MON-

„ MONDER DUINEN EEN MONUMENT OP „ TE RICHTEN, TER VEREEUWIGING VAN „ DIEN ROEMVOLLEN ZEESLAG?" Belangrijke en gepaste vraagen voorzeker! De beantwoording derzelver zal ons eene voegzaame gelegenheid verschaffen, om eenige bijzonderheden (ontleend uit de voor ons liggende Origineele Rapporten van verscheidene Vlag-Officieren, en andere bescheiden) onder het oog onzer Lezeren te brengen, die geschikt zijn, om elk die der waarheid hulde biedt, in staat te stellen, om de waardij van al dat snoeven en snorken van een aantal onkundige Clubisten, en anderen, te leeren beoordeelen, welken zich alle moeite gaven om het onheil, 's Lands Vloot op dien ongelukkigen dag bejegend, te verdonkeren, en zelfs een eereteken waardig te keuren.

Wat de *eerste vraag* betreft, de *gedeçideerde overmacht der Vijanden:* wij hebben rede, om te geloven, dat daar van oneindig hooger opgegeeven is, dan het indedaad geweest is. Uit het zoo straks gemelde Rapport van den Secretaris der Vloote *du Cloux*, is ons reeds bekend, dat den *Vice-Admiraal Reintjes*, die de *Jupiter* geboodt, de eerste was, die 's morgens om half 9 uuren het Zein deedt, dat hij 22 *Vijandelijke Schepen zag.* Het Rapport van Capitein *Zegers*, die op den *Admiraal Tjerk Hidde de*

Vries was, bevestigd dit Zeinen van *Reintjes* niet alleen; maar meld ons daar en boven, *dat even hetzelve op zijn Schip gezien werdt.* Capitein *Ruisch*, die het Bevel over de *Gelijkheid* voerde, zegt: *dat hij ¼ uur voor* 10 *uuren*, 22 *Vreemde Schepen zag.* Capitein *Krafft*, aan wien het Schip *Alkmaar* was toevertrouwd, verzekerd even het zelfde: Capitein *Huis*, die de *Embuscade* onder zijne orders had, en de eerste was, *die naa den Visscher* aan *de Winter* bericht gaf van de Vijandelijke Vloot, (*) confirmeerd even als alle de vorigen, dat 'er niet meer dan

(*) HUIS, verhaald in zijn Rapport: „ *dat hem in* „ *de Hondenwacht van Woensdag den* 11 *October, door* „ *zijnen eersten Luitenant* CARP, *bericht gegeeven werdt,* „ *dat hij een vreemde Brik gepraait had, die hem in de* „ *Engelsche Taal antwoordde: bij nader onderzoek bleek* „ *echter, dat het geen Engelschman, maar een Zweed* „ *was, komende van Louisa, in Finland, beladen met* „ *Deelen, en gedestineerd naar Cadix.*" De Schipper van deze Brik verhaalde: „ *dat hij daags te voren, den* „ 10 *October, 's middags, op de hoogte van* 52 *graden,* „ 55 *minuten, gezien had, een Vloot Engelsche Schepen,* „ *circa* 22 *a* 23 *sterk, waar onder, zoo veel als door hem* „ *had kunnen gezien worden,* 16 *a* 17 *Linieschepen wa-* „ *ren.*" Van al het welke Capitein *Huis* aan den Admiraal bericht gaf, zoo draa de dag aanbrak. Dat dien *Zweed* van alles wèl onderricht was, zal in den Text nader blijken.

dan 22 Schepen waren. Bewijzen genoeg, (onzes inziens) dat de Nederlandſche Vloot het in getal van de Engelſche won, dewijl het bekend is, dat den Eerstgenoemden uit 27 Schepen, en daar onder 15 Linie-Schepen, beſtondt. De groote vraag is nu maar: hoe het met de ſterkte dier beide Vlooten gelegen was? en, om dit met één opſlag van het oog te doen zien, zullen wij de Charters der wederzijdſche Linie-Schepen hier nevens elkander zetten.

HOLLANDERS.			ENGELSCHEN.		
De Vrijheid .	74	Stukken.	The Venerable	74	Stukken.
— Jupiter . .	74	———	— Monarch	74	———
— Staaten Generaal	74	———	— Rusſel .	74	———
— Brutus . .	74	———	— Montague	74	———
— Wasſenaar .	64	———	— Bedford	74	———
— Gelijkheid .	64	———	— Power-full	74	———
— Leijden . .	64	———	— Triumph	74	———
— Haarlem .	64	———	— Veteron	64	———
— Adm. de Vries	64	———	— Monmouth	64	———
— Cerberus .	64	———	— Agencourt	64	———
— Hercules .	64	———	— Ardent	64	———
— Delft . .	56	———	— Lancaster	64	———
— Alkmaar .	54	———	— Director	64	———
— Beſchermer .	54	———	— Bellegeux	64	———
— Batavier .	54	———	— Adamant	50	———
	962		— Iſis .	50	———
				1066	

Dus

Dus een verschil van 104 Stukken op de *Linie-Schepen*, die de *Engelschen* meerder voerden dan de *Hollanders*, doch waar tegen wederom in aanmerking dient te komen, het Geschut van de vijf Fregatten, die de Laatstgemelden meerder hadden, welken, wanneer men dezelve slechts als 20 Stukken voerende aanmerkt, nagenoeg het getal van Metaale monden voor de beiden Partijen gelijk maakt.

Het is zoo, en dit kan niet gelochend worden, dat in de berichten van dit ongelukkig treffen, door zeer veelen is beweerd geworden, „ *dat de opgave der Engelschen valsch was*, „ *dat de Charter van hunne Schepen niet alleen* „ *grooter was, maar ook dat zij veel meerder* „ *Stukken voerden:*" en welke geruchten en vertellingen, eenen aanmerkelijken graad van zekerheid ontvingen, uit het geen den Secretaris *du Cloux* daar van berichtte; (*) maar het is

(*) Deze berichtte: „ 1°. *dat alle de Engelsche Vierenzeventigers*, IN DE TACHTIG STUKKEN *voerden*. „ 2°. *Dat de Vierënzestigers*, IN DE ZEVENTIG STUKKEN *hadden*, en eindelijk: *dat de beide Vijftigers*, „ ZESTIG STUKKEN *telden*." Doch uit het getuigenis, dat wij zoo straks in den Text vermelden zullen, blijkt duidelijk, dat den Heer Secretaris *du Cloux*, niet wèl is geïnformeerd geweest. Mogelijk is de oorzaak daar in te zoeken, dat Zijn Ed. veel van *hooren zeggen* hadt,

is niet minder zeker, dat wij dat bericht als niet conform de waarheid beschouwen moeten, dewijl het ten duidelijksten is gelogenstraft door Capitein HUIS, die bij het stellen van zijn *Rapport* aan het *Committé de Marine*, van dato 16 *October* 1797, al mede in den waan verkeerende, „ *dat 'er zelfs Driedekkers onder de En-* „ *gelsche Schepen waren, die zelfs zijn Schip* „ *deerlijk zouden geteisterd hebben:*" doch het welk hij naderhand op eene edelmoedige wijze heeft geretracteerd, als niet overéénstemmende met de waarheid te zijn geweest. Immers, dien Scheepsvoogd schreef op den 25 *Junij* 1798. in eenen eigenhandigen Brief, die wij voor ons hebben, aan één zijner Vrienden, welken hij een Copie van het door hem ingeleverd Rapport toezondt, dit volgende:

„ *Dit Rapport in den haast geschreven zijn-* „ *de op dien tijd, zoo gelieve U Ed. alleen te* „ *reflecteeren, dat de Charters der Vijandelijke* „ *Schepen, in hetzelve voor Driedekkers opge-* „ *geeven,* ABUSIEF IS. *Bij nadere Informa-* „ *tie is gebleken, dat die niet zwaarder zijn* „ *geweest, dan van Vierënzeventig Stukken.*"

Wij

hadt, dewijl hij door zijne Quetsuure verhinderd werdt, om uit eigen oogen te zien, wat 'er in de Actie zoo al gebeurde.

Wij hebben genoeg gezegd, om te doen zien, dat het *verschil van macht* niet van dat belang kan gerekend worden, om het als de waare oorzaak aan te merken van de geduchte nederlaag, die 's Lands Vloot op dien bloedigen dag beliep. Billijker wijze vraagt hier iemand, of 'er dan geene andere oorzaaken aanwezig waren, door welken de *Engelschen* een aanmerkelijk voordeel boven de *Nederlanders* hadden, en of die niet bij ons in aanmerking komen? Gepaste vraag indedaad, en ten blijke, dat wij de vooronderstelling in dezelve gelegen, volmondig toestemmen, zoo willen wij ons de moeite getroosten, om onze Lezeren te zeggen: dat 'er naar onze meening niet alleen *Natuurlijke*, maar ook *Toevallige* oorzaaken voorhanden zijn, die niet weinig hebben bijgedragen tot het onheil van dien noodlottigen dag, welks herdenking in alle welgeplaatste Vaderlandsche harten, eene smertelijke aandoening verwekt: de eerstgenoemde soort zal het overige van ons antwoord op de eerste vraag bevatten; terwijl het tweede soort ons geleiden zal, tot de overweging van het door ons opgegeeven tweede Vraagstuk, waar naa wij van dit onaangenaam gedeelte der Geschiedenis afstappen zullen.

Het is bij allen, die eenigermaate met het Zeemans bedrijf zich bekend gemaakt hebben, als

als eene bewezene waarheid aangemerkt, dat, naast den Goddelijken Zegen, het welgelukken van eenen Zeeſlag grootdeels afhangt, onder anderen: „ 1°. *van de welbezeildheid der Schepen;* „ 2°. *van de gelukkige keuze, welke den Vlootvoogd doet, opzichtelijk de plaats, of het* „ *vaarwater, om zich met zijne Partij in een* „ *gevecht in te laaten*" Heeft hij, bij eene algemeene bereidwilligheid en moedbetooning van zijne Equipagien, het geluk, om ten aanziene van die beide gewichtige omſtandigheden, een aanmerkelijk voordeel boven zijne Partij te verkrijgen, (het welk echter niet wel kan geſchieden, dan door eene goede *Theorie*, en boven al door eene welingerichte *Practijk*) hij kan zich bijnaa in voorraad van de zege en de overwinning verzekerd houden, al is het, dat de macht van zijnen tegenſtander, de zijne in getal van Schepen overtreft: maar ook omgekeerd; heeft hij het ongeluk, dat zijne onderhebbende Schepen, in vergelijking van die zijner Partij, *ſlechte Zeilders* zijn, *log in het wenden*, *traag in den voortgang;* en komt 'er vervolgens bij, dat hij door ééne of andere oorzaak, te dicht onder de Wal, of te zeer onder de Wind van den Vijand vervalt, of dat hem eene veilige Retraitte afgeſneden werdt, dan zal die zelfde Vlootvoogd, met al zijn moed en couragie ge-

vaar

vaar loopen, om de nederlaag te krijgen. Laaten wij nu nagaan, hoe het zich op den 11 *October* met die *Natuurlijke* oorzaaken hebbe toegedragen.

Zien wij de voor ons liggende Rapporten in, dan verheft zich in allen de klacht, dat de *Engelsche* Schepen, hoe zeer zij in grootte en Charter, met de onzen gelijk ftonden, (zoo als wij zoo ftraks betoogd hebben) echter veel voortreffelijker Zeilders waren dan de *Nederlandfche*, en hetzelve wordt ook bevestigd door den Admiraal *de Winter* zelve, in een Brief, die hij den 7 *November* 1797. uit *Londen* fchreef aan den Capitein *Zegers;* een Brief, waar in hij, naa de opgaave van het hevig gevecht, dat hij met zijn Schip *de Vrijheid*, foms tegen 4 of 5 Vijandelijke Schepen doorgeftaan hadt, en naa zich beklaagd te hebben, over den weinigen bijftand, welken hij van de *Befchermer*, de *Staaten Generaal*, de *Batavier*, de *Brutus*, de *Cerberus*, *Leiden*, enz. genoten hadde, zich dus uitdrukt: „ *Zie daar, mijn Vriend! wat ik* „ *'er van kan oordeelen van die voor ons zoo* „ *ongelukkigen dag, daar ons alles ook tegen* „ *was.* 1°. *Slecht bezeilde Schepen, welkers* „ *capaciteiten niet genoegzaam bekend waren,* „ *om op elkanderen goed te kunnen werken;* „ 2°. *het fchraale van de wind;* 3°. *het nadeel*

„ *van*

„ *van eerst de Attacque te moeten afwachten*, „ *en ten laatſten het verlaaten! is oorzaak*, „ *dat de Engelſchen door de Linie gebroken*, „ *en de Victorie (die in den beginne ons toe-* „ *lachte) verkregen hebben.*" (*) Wat van dat alles ook zijn moge, de ſlechte bezeildheid der Schepen, was en bleef een wezentlijk, en, een voor den Admiraal *de Winter* onherſtelbaar nadeel, het welk door den met zoo veel lofs vermelden moed en couragie der Equipagien, niet weg te neemen was; en hier kwam nog eene andere omſtandigheid bij, te weeten: het verval van de wind; want naauwlijks was de Vloot op den 7 *October*, met eenen gunstigen wind buiten Gaats gekomen, of dezelve verliep weldraa in eenen hoek, die vlak op de Hollandſche Kust aanwoei, te weeten: *Noordwest*, en *Noord-Noordwest*, welke bleef aanhouden tot den dag des gevechts, zoo als blijkt uit alle Rapporten, die daar in volmaaktelijk met elkander overéénſtemmen, met bijvoeging, dat dezelve dien morgen woei, van *Bramzeils tot Marszeils koelte*, *met*

(*) De Admiraal ſchrijft aan deze Vier oorzaaken de hem overkomene ramp toe, maar zijn aan deeze alleen het verlies van zoo veel Bloeds en Schats toe te ſchrijven? Het vervolg van den Text zal het ons leeren.

met een buijige Lucht en afwisſelende Regenvlaagen. Dit in het oog houdende, was het dan wonder, dat de Vloot, zeilende op de hoogte van *Egmond*, zoo naa op de Kust verviel, dat de *Vice-Admiraal Reintjes* het Zein van Landverkenning deedt, op het zelfde tijdſtip, dat de Admiraal, door het Zein (701) beval, dat men zich tot het Gevecht moest gereed maaken? Onaangenaame order voorzeker, op het tijdſtip dat de Vijand met eenen vóór de Wind, en kracht van Zeilen, op de Vloot afkwam. Onzes oordeels behoeft men geen *Zeeman* te zijn, om te kunnen beſluiten, dat het alles behalven een gunstig Terrein was, om zich met den opdagenden Vijand in eene Batailje in te laaten, daar het gros der Vloote langs hoe meer naar de Kust verviel, zoo zelfs, dat de Vlootelingen de *Egmonder Duinen* in het gezicht hadden, en een menigte Aanſchouwers op den Tooren der *Groote Kerke van Haarlem*, met behulp van zeer middenmatige Kijkers, den Slag beſchouwen, zelfs den Brand in de *Hercules*, en het Masteloos drijven van de *Vrijheid*, en de *Gelijkheid*, onderkennen konden; welke wanende, dat dit Engelſche Schepen waren, op dien dag het gerucht aldaar verſpreiden, *dat de Hollanders de Overwinning moesten behaald*

haald hebben. (*) Dit het geval geweest zijnde, wie ziet dan niet, dat dit al mede geen gering nadeel voor de *Hollanders* opleverde, daar zij, onder de Wind moetende ſtrijden, al den Vijandelijken rook naar hunne Schepen kregen, en langs hoe meerder naar de Kust afdeinsden? Een nadeel, dat echter nog eenigermaate is vergoed geworden, door dien de nabijheid der Kust den Vijand bevreesd maakte, en van het verder doordringen deedt afzien, het welk de oorzaak opleverde, dat het overig deel der Vloote hunne handen ontkwam, het welk in een omgekeerd geval, volgens de geloofwaardigſte berichten, nooit het gat van *Texel* zoude bereikt hebben.

Dit waren, onzes bedunkens, de *Natuurlijke* oorzaaken van het droevig onheil, dat het zuchtend Vaderland op dien dag te beurte viel: het wordt tijd, dat wij ook opgeeven de zoodanigen, die wij onder de *Toevalligen* vermeenen te kunnen en te moeten rangſchikken, en welke dien Ramp volkomen maakten.

En

(*) Hoe zeer de Schrijver dezes, te dien tijde in eenen Kerker zuchtte, hoorde hij niet alleen het gedonder van het Geſchut zeer duidelijk, maar was ook oorgetuige van de vreugde, die de gewaande overwinning veroorzaakte, doch welke weldraa in ſombre droefheid veranderde.

En dan valt al aanſtonds, volgens het Rapport van *du Cloux*, aan te merken, dat, niettegenſtaande de *Admiraal de Winter*, reeds des morgens ten *half negen uure*, door het Zein (N°. 353) order gaf, *dat elk Schip zich bij deszelfs Esquader begeeven, en allen zich aan elkander ſluiten zouden*, zulks echter geduurende den geheelen voormiddag niet werdt ter uitvoer gebragt, het welk de oorzaak was, dat het zelfde Zein ten 12 uuren nog moest herhaald worden, op het tijdſtip, dat de Vijand in volle ſlagorder gerangeerd, reeds op eene kleine distantie bij de Vloot genaderd was. Dan, het baatte luttel: die herhaalde order was vergeefsch: en, daar de Vijand weldraa den aanval begon, *bleef die ook onuitgevoerd:* men rangeerde zich dan *zoo goed als men kon*, en *niet zoo als het behoorde*, zoo als blijkt uit de vergelijking van de verſchillende Poſitien der Schepen, die wij hier opgeven zullen.

De Schepen moesten leggen:	*De Schepen hebben gelegen:*
1 Gelijkheid.	1 Gelijkheid.
2 Beſchermer.	2 Beſchermer.
3 Brutus.	3 Hercules.
4 Hercules.	4 Admiraal de Vries.

5 Ad-

5	Admiraal de Vries.	5	Vrijheid.
6	Vrijheid.	6	Staaten Generaal.
7	Wasſenaar.	7	Wasſenaar.
8	Batavier.	8	Batavier.
9	Staaten Generaal.	9	Leijden.
10	Leijden.	10	Brutus.
11	Mars.	11	Mars.
12	Cerberus.	12	Cerberus.
13	Delft.	13	Jupiter.
14	Jupiter.	14	Haarlem.
15	Haarlem.	15	Alkmaar.
16	Alkmaar.	16	Delft. (*)

Het Fregat *Monnikendam* lag onder de Leij van het Schip *Alkmaar:* de *Embuscade* omtrent de *Brutus;* terwijl de overige Fregatten en Brikken, hier en daar achter de Linie verdeeld waren, om de Zeinen te repeteeren. In zulk eene verwarde geſteldheid, als het beſchouwen van de hier ingevoegde Tafel met één opſlag van het oog,

(*) Uit deze Tafel blijkt, dat niet meer dan 6 Schepen op hunne behoorlijke plaats geſlagen hebben, te weeten: de *Gelijkheid*, de *Beſchermer*, de *Wasſenaar*, de *Batavier*, de *Mars*, en de *Cerberus*.

oog, aan den minstkundigen duidelijk voorfteld, geraakten de Vlooten aan elkander, de meesten waren niet op de beftemde plaats, en wat moest dit anders dan verwarring veroorzaaken? De *Brutus*, een *Vierënzeventiger*, (bij voorbeeld) lag 7 Schepen verder, dan de hem aangewezen plaats, en vervong nu de plaats van het Schip *Leijden*, dat niet meer dan een *Vierënzestiger* was. En, omgekeerd, daar de *Brutus* leggen moest, bevondt zich nu de *Hercules*, die ook niet meer dan een *Vierënzestiger* was. Dit alleen in het oog houdende, dan behoeft men zich, onzes inziens, niet te verwonderen, dat de Vijand, die verwarring ziende, van dezelve een meesterlijk gebruik maakte, en op verfcheidene plaatfen door de Linie heenbrak; eene omftandigheid, waar door de Vloot tusfchen twee vuuren kwam, en de Nederlaag, ondanks het bijnaa wanhopend vechten van fommigen, niet achter blijven kon.

Hier dunkt ons een opmerkend Lezer te hooren vraagen: „ *Waarom werdt het Zein, om* „ *zich te rangeeren, dat reeds ten half* 9 *ge-* „ *geeven, en op den middag nog herhaald moest* „ *worden, niet uitgevoerd? Was het aan on-* „ *wil of plichtverzuim toe te fchrijven, dat de* „ *beide Schouten bij Nacht*, STORY *en* BLOIS „ VAN TRESLONG, *die het bevel over de* „ BRUTUS *en de* STAATEN GENERAAL *voer-*

„ *den*,

„ *den, met die Schepen op geheel andere plaat-* „ *ſen te land kwamen, dan hun aangewezen* „ *was?*" (*) Belangrijke vraagen voorzeker! Schoon wij niet onderneemen, om dezelve beſlisſchend te beantwoorden, verdienen zij toch onze overweging, en in vertrouwen dat het onzen Lezeren niet mishagen zal, wanneer wij ons eenige oogenblikken bij dezelve ophouden, zullen wij beproeven, om uit de voor ons liggende Rapporten, zoo veel mogelijk op te ſpooren, waar door dit *niet behoorlijk rangeeren van de* *Sche-*

(*) Wij noemen hier ſlechts deze twee Vlag-Officieren, die de Voorhoede, en de Achterhoede geleiden moesten, en welke (gelijk uit de Vergelijkingstafel blijkt) geheel andere plaatſen kregen. Een geval, dat de *Admiraal* zelfs ondervondt, en ook de meeste Bevelhebberen. Men denke intusſchen niet, dat wij dit met een bijzonder oogmerk doen, om daar door (als 't ware) die beide *oude, door de ondervinding geoeffende Officieren*, van *onkunde* of *plichtverzuim*, verdacht te maaken. Dit is 'er zoo verre van af, dat wij integendeel, uit hoofde van het groot verſchil van plaats, waar zij ſlaan *moesten*, en geſlagen *hebben*, een bewijs ontleenen, dat het hun *onmogelijk* geweest moet zijn, om de order tot rangeeren ter uitvoer te brengen. Wie toch zal zijn leven niet zoo lang mogelijk is ſauveeren? Maar dit kon niet geſchieden, door eenen verwarden ſtrijd, tegen eenen in order geſchaarden Vijand.

Schepen in Linie van Bataille, ondanks alle aangewende vlijt, naar onze gedachten is veroorzaakt geworden.

Vatten wij het Rapport van den Secretaris *du Cloux* wederom in de hand, dan zien wij, dat toen *de Winter* met de Vloot op den 7 *October* buiten Gaats geraakte, *hij reeds op den volgenden morgen vijf Vijandelijke Schepen in het oog kreeg, die zich te windwaards onthielden.* Men behoefde juist niet met eenen Prophetischen geest bezield te zijn, om te kunnen voorzien, dat dit Vijftal Vijandelijke Schepen, voor niets anders dan voor Befpieders te houden waren, die aldaar kruiften, om zoo draa de Vloot buiten kwam, kennis te geeven aan den Engelfchen Vlootvoogd, die zich weinig dagen geleden naar huis begeeven hadt. Een ander zou welligt gedacht hebben: *dit zijn flechts de voorboden van eene grooter macht, en nu is het zaak, om mijne onderhebbende macht, zoo veel mooglijk gefloten en bijéén te houden, om den Vijand in goede order te kunnen afwachten;* dan dit fchijnt *de Winter* niet nodig gekeurd te hebben. Het zien van 5 Vijandelijke Schepen was eene al te gewenschte gelegenheid voor een onderneemend Admiraal, van wien de Natie zulke gunstige gedachten voedde, dan dat hij een

oogen-

oogenblik toeven zou, om den Vijand op het lijf te vallen, en de eerste bewijzen van moed en dapperheid te geeven: van hier, dat Hij oogenblikkelijk *aan zijne bestbezeilde Schepen order geeft, om op den bespiedenden Vijand los te gaan, en hem uit Zee te jaagen.* Aan die order, door deze voldaan wordende, geraakte natuurlijker wijze de Vloot verdeeld: en, terwijl kort daarnaa de order gegeeven werdt, *om eene algemeene jacht op die vijf Schepen te beproeven, zoo geraakte de geheele Vloot door die Manœuvre verstrooid.* Men jaagt, al wat men jaagen kan: elk zet alle Zeilen bij, om den Vijand te bereiken, maar vergeefsch: *door de slechte bezeildheid der Schepen wint men niets op den Vijand*, wien het geene de minste moeite was, om met zijne beter bezeilde Bodems zijne Jageren te ontwijken. — Hoe prijslijk dit fier gedrag des Admiraals, om op den Vijand los te gaan, (in het afgetrokkene beschouwd) ook wezen moge, het lijdt echter geen bedenking, dat het als de oorzaak van de kort daar op gevolgde ramp moet aangemerkt worden; want door dit jaagen verwijderde de Vloot zich ongemerkt van voor *Texel*, derwijze, dat zij op den 10, reeds 12 mijlen van daar verwijderd was, en dit gaf aan den Vijand gelegenheid, om het gat van *Texel* te Coupeeren: eene omstandigheid, die, wanneer het tot een treffen

komen moest, niets anders dan nadeelige gevolgen veroorzaaken kon. (*)

In deze gesteldheid van zaaken, en daar men alles behalven het spoedig opdagen van eene Vijandelijke Vloot vermoedde, ontvangt de Admiraal, (liggende met zijne verstrooide Vloot, 8 mijlen *bewesten Scheveningen*, op de hoogte van *Egmond*,) het zekere bericht van de onder Zeil zijnde Engelsche Vloot. Een tijdstip, waar op, volgens de éénpaarige berichten van alle de Bevelhebberen, de wind *Noordwest*, en *Noord-Noordwest* opwoei, *vergezeld met Regenbuijen, een donkere deinzige Lucht, en een holle hooge Zee*, het gewoone verschijnsel op dat gedeelte der Kust, wanneer de wind vlak op den Wal af-

(*) 'Er zijn 'er, die uit deze Manœuvre gedacht hebben, dat de Admiraal zich vastelijk verbeeld hebbe, dat 'er geene de minste vreeze voor eene Engelsche Vloot, op dat tijdstip, behoefde gevoed te worden. Niets was ook natuurlijker, want de Nieuwspapieren verzekerden, *dat* DUNCAN's *Vloot, door storm en onweêr van voor de Kust verdreven zijnde, geheel ontramponeerd, en zelfs met verlies van verscheidene Schepen, de Engelsche Havens bereikt hadt.* Dat dit echter het geval niet was, heeft de ondervinding geleeraard. Aan deze valsche berichten hebbe men mogelijk veel toe te kennen. Hoe veele maakten niet hun werk, om het bevechten van de Engelschen, als eene zaak van weinig belangs aan te merken?

afſtuit; eene Zee, zoo hoog en onſtuimig, dat, volgens het Rapport van Capitein *Zegers*, *veele Geſchutpoorten bij geene moogelijkheid konden gebruikt worden, om het indringen des waters te beletten.* Hier is het nu, dat door het Zein N°. 355. de *order tot Rangeeren des Esquaders*, des morgens ten half 9 uuren gegeeven werdt, en hier moest men nu ſlag leveren. Een Terrein, (wind en weêr in aanmerking genomen) zoo ongunstig, als de Vloot immer te beurte vallen kon; want, volgens het éénpaarig getuigenis van alle Kundigen, retireerd het met eenen *Noordwesten Wind*, 2 mijlen dwars van *Egmond*, niet gemakkelijk, vooral wanneer 'er geene moeite kon worden aangewendt, (*) om de loef van den Vijand te winnen, of dat 'er ten 10 uure geen mogelijkheid ſcheen te zijn, om aan het Zein N°. 655. (bevelende het *formeeren van de Linie van Bataille*) te kunnen voldoen, en welk Zein, *omtrent* 10 *minuuten* daar

(*) Volgens het Advis van een kundig Zeeman, was 'er geene mogelijkheid, om te dien tijde de loef van den Vijand te winnen, ten zij dan, *dat men bij den wind opſtuurde. Van den wind af te ſtuuren, om Land te haalen*, moest de Vloot notoir aan leij van den Vijand doen vervallen, zoo als, helaas! de ondervinding bevestigd heeft!

daar naa, *nogmaals is herhaald geworden.* Dan, wat baatte dit? *de Schepen waren en bleven van elkander verwijderd*, het welk den Admiraal besluiten deedt, *om ten half* 11 *uure*, *door het Zein* N°. 353, *te gelasten*, *dat alle de Schepen zich digter inéén sluiten zouden:* eene order, *die ten* 12 *uure herhaald werdt*, ten bewijze, dat dezelve nog niet ter uitvoer was gebragt, zoo min als die van N°. 355, die reeds ten half 9 uuren gegeeven was, houdende: *dat elk zich onder zijn Esquader begeeven moest.* Waarom werdt 'er aan die herhaalde orders niet voldaan? Wij geloven, dat het alleen door de onmooglijkheid veroorzaakt werdt, daar *Wind* en *Zee*, en alles tegen was. Onder al dat Zeinen naderde al vast de Vijandelijke Vloot, en attaqueerde om half één, de niet in behoorlijke slagorde geschaardliggende Vloot, niet eerst in het *Centrum*, zoo als het geval zou geweest zijn, wanneer de *Linie van Bataille* behoorlijk geformeerd was, en de Schepen opgesloten hadden. *Duncan*, die verwarring bemerkende, maakt 'er gebruik van; wendt al zijne macht eerst op de *Avant*, en *Arrierre-guardes*; breekt op verscheidene plaatsen door de ongeslotene Linie heen; brengt daar door de Vloot tusschen twee vuuren; en valt toen eerst woedende aan op die van het Centrum, waar door de *Vrijheid*, de

Ge-

Gelijkheid, de *Admiraal de Vries*, en andere, in minder dan 2 uuren tijds, tot Wrakken herſchapen werden. Ongelukkiger wijze raakte de *Hercules* door brand buiten ſtaat om het gevecht vol te houden: de verwarring wordt algemeen: men vecht op ſommige Bodems als wanhoopenden: en de rampſpoedige dag daalt naauwlijks ten avond, of het Vaderland verliest ten koste van veel Bloeds en Schats, 9 Schepen, behalven de ſchade, die aan de ontkomenen uit den ſtrijd was toegebragt.

Wanneer men het tot hier toe opgegeevene, niet getrokken uit overdrevene en logenachtige Dagbladen, maar uit de Origineele Rapporten van den Secretaris der Vloote, en die van verſcheidene Bevelhebberen, onpartijdig overweegt, dan ziet men zoo klaar als de zon op den middag, dat 'er hoegenaamd geen grond is, om de noodlottige nederlaag, die 's Lands Vloot op dien ongelukkigen dag bejegende, aan lafhartigheid, of onwilligheid van ſommigen, dank te weeten: 'er is alle rede zelfs, om te moeten geloven, dat wanneer de Vloot door het jaagen op den Vijand niet was verſtrooid geraakt; en wanneer de Admiraal gelukkig genoeg was geweest, om den loef te winnen, het geheel anders met de Nederlanders zou hebben afgelopen. Zij allen, die met ons de keurige

rige Levensbeſchrijving van den onſterffelijken DE RUITER, gevloeid uit de penne van den vermaarden Historieſchrijver BRANDT, gelezen hebben, kunnen niet onbewust zijn, dat de grootſte zorg diens ZEEHELDS, zich altoos daar heenen ſtrekte. I. Om van de Sterkte en de Desſeinen zijner Vijanden zekere berichten te verkrijgen. II. Om zijne talrijke en ontzettend groote Vlooten zoo veel mogelijk bijéén te houden, en wanneer ſommige achterlijk bleven, door mindere bezeildheid, of andere toevallen, dezelve op te wachten tot dat zij zich wederom onder de Vlag bevonden. III. Zich den tijd, die 'er tusſchen het buiten Gaats komen, en het Treffen verliep, ten nutte te maaken, om de Esquaders en de geheele Vloot, bij herhaaling de Linie van Bataille te doen formeeren, dat onbedenkelijk veel voordeel deedt, wanneer het 'er recht op aankwam, dewijl die Exercitie, een ieder met zijnen plicht, en de gegeevene Zeinen bekend maakte. IV. Altoos bezorgd te zijn, om den Loef op zijnen tegenſtander te winnen, en liever eenen Slag te ontduiken, dan in Leij liggende, zich in een gevecht in te laaten. V. Ten allen tijde bedacht te zijn, om voor zich de Zeegaaten altoos open te houden, en dezelve niet te laaten Coupeeren door de vijandelijke macht. Daar aan, en aan de zichtbaare hulpe des Hemels, welke de

glo-

glorievolle daaden van dien GROOTEN ADMIRAAL vergezelde, heeft het Vaderland herhaalde reizen het behoud te danken gehad, en versloeg hij, met oneindig kleiner macht, de veel grootere veréénigde *Fransche* en *Engelsche* Vlooten, tot verbazing van geheel *Europa.* — Het is zoo, de *Zee-Tactick* heeft in den loop der 18 Eeuwe, even gelijk de meeste Weetenschappen, verbazende veranderingen ondergaan, en wij oordeelen ons niet bevoegd, of in staat, om op eenen meesterachtigen toon te beslisschen, of de nieuwere wijze van ter Zee, Oorlog te voeren, beter en voortreffelijker is, dan die van onze Voorvaderen; maar, met dat alles, kan ons niemand euvel duiden, dat wij onze gedachten zeggen, over het geene wij uit de Rapporten zijn te weeten gekomen, uit alle welke ten overvloede blijkt, dat de oude Vaderlandsche spreuk: *Eéndracht maakt Macht*, waarachtig was; want, doordien de Vloot, tot geen *op elkander werkend Lichaam*, en dus tot *geen geheel samenstel van Krachten*, op dat moment is gebragt geworden, dewijl haar *Weêr en Wind;* een *hooge holle Zee*, en (om ons van des Admiraals eigene woorden te bedienen) ALLES TEGEN WAS, zoo miste men de *Eéndracht*, *die alleen* (in die betrekking) *de Macht maaken moest:* en aan dat alles te samen genomen, moest men dien

sa-

fataalen ramp toefchrijven. Dit het geval zijnde, wie gevoelt dan niet aan de *éène zijde*, hoe onbillijk het was, om de fchuld van de nederlaag te fchuiven op de halfen van *oude*, *door ondervinding geoeffende Officieren*, *en van anderen*, die het geluk hadden, om de handen der *Engelfchen* te ontvluchten, en hen, dan openlijk, dan ingewikkeld, te befchuldigen van opzettelijk Plichtverzuim? terwijl men *aan den anderen kant*, de bravoure van anderen, en bijzonder van den Krijgsgevangen genomenen Admiraal, tot aan de wolken verhefte; even, of alleen die, en geene anderen, hunnen plicht betracht hadden, om dat hunne Bodems tot Wrakken gefchoten waren. Daar *Duncan* de verwarring van de Linie zag, viel hij in den beginne woedende op de voorfte en achterfte Schepen aan, waar van het groot getal hunner dooden en gekwerften ten bewijze ftrekt. In die oogenblikken liet hij zich, eenigen tijd, weinig of niet aan het *Centrum* gelegen leggen; doch naa het verbreeken der Linie, en het machteloos maaken van fommige Bodems, viel hij met eene ontzettende overmacht op het *Centrum*, en maakte, dus doende, voor de *Engelfchen* de Zege; doch voor de *Hollanders* de Nederlaage volkomen. Alle de Rapporten getuigen als uit éénen mond: *dat het Volk als Leeuwen vocht; dat allen*, *van den eerften Officier*

tot

tot den geringſten Jongen toe, met eenen onvoorbeeldelijken moed en cordaatheid zijnen Post te roere ſtond; en wie moet zulks niet geloven, wanneer hij die getuigenisſen bewaarheid ziet, in het gedrag dat de *Engelſchen* tegen de Krijgsgevangenen gehouden hebben? hen roemende over hunnen betoonden moed, en edelmoedig genoeg zijnde, om hen den lof toe te zwaaijen, dat zij als Mannen van Eer, zich ſtaande het Gevecht gekweten hadden: het welk, volgens het bekend Character der Engelſchen, het geval niet zou geweest zijn, wanneer zij zich als laffe Zielen gedragen hadden. — Dat dit intusſchen geen bloote lofſpraak van de Rapporteurs was, maar dat het zich in waarheid zoo toegedragen hebbe, werdt nog nader bewezen uit eenige daadzaaken, die wij uit ſommige Rapporten overneemende, hier eene plaats waardig keuren, dewijl zij ten bewijze ſtrekken, dat de *Engelſchen* veel edelmoediger dachten over de ongelukkige Vlootelingen, dan veele *Nederlanders*, die hen, om deze of geene rede, als Eed- en Plichtverzaakers aan de Kaak ſtelden. De meergemelde *du Cloux* verhaald: „ dat hij, geduurende zijn verblijf op
„ het Engelſche Schip de *Director*, gelegenheid
„ had, zoo door de onderſcheidene geſprekken
„ der Engelſche Officieren, over de Actie, en
„ het gedrag der Equipagien, onderling gehou-

„ den, te kunnen opmaaken, dat zoo wel de „ Commandanten, Officieren als verdere Man- „ fchappen, hen de hoogfte bewondering en „ achting moesten hebben ingeboezemd, welke „ zij even min als hunne onderhebbende Man- „ fchappen voor ieder der onzen verborgen hiel- „ den: en 't geen zij fteeds trachtteden te doen zien, „ door de onderfcheidende wijze, waar op de „ Commandanten en Officieren op hunne Bo- „ dems zijn behandeld geworden; welken zij, „ zoo veel in hun vermogen was, alle hulp en „ foulaês toebragten." — Capitein *Kraft*, die op het Schip *Alkmaar* het bevel gevoerd heeft, verhaald: „ dat toen hij te *Yarmouth*, met de „ Sloep aan de Wal gekomen was, hij de Zijd- „ geweeren van hem, en Capitein *Verdoren* aan „ den Commandant *Frolop*, naar Krijgsgebruik „ overgeevende, dezelven oogenblikkelijk van „ dien Commandant te rug ontfing, met deze „ woorden: *Officieren, die hunne Degens op* „ *die wijze weeten te gebruiken, meriteeren de-* „ *zelven te draagen!* *Zie daar, Heeren! hier* „ *zijn uwe Degens, fteekt hen op zijde!* Even „ hetzelfde wedervoer Capitein *Ruisch*, van den „ Commandant *Williamfon*, welke niet vertoefde, „ om hem, op het Schip *Argincourt* komende, „ zijnen Sabel terug te geeven." De *Admiraal de Winter* zelfs, hield zich zoo zeer verzekerd,

dat de Equipagien, onder zijne order geslagen hebbende, hunnen plicht betracht hadden, dat hij niet schroomde aan Capitein *Zegers* te schrijven: „ *Ik betuig U allen, dank voor de schoone De-* „ *fensie en Adsistentie in dien ongelukkigen dag* „ *van den* 11 *October. Ulieder gedrag doet* „ *Eer aan de Bataafsche Vlagge, en aan de* „ *Natie: en laat ons dit ten troost zijn, dat* „ *onze Vijanden ons zelfs den lof toezwaaijen,* „ *en ons achten, alleen om dat wij als Zeelie-* „ *den en braave Militairen, onzen plicht be-* „ *tracht hebben, en de Baniere, daar wij on-* „ *der gezworen hebben, getrouw zijn gebleven,* „ *het welk zelfs meer Satisfactie is, als met de* „ *heele huid, en onbeschadigd, of weinig be-* „ *schadigde Schepen, uit het gevecht te wijken, en* „ *in het Vaderland overdekt met schande binnen te* „ *zijn. — Doch, de waarheid zal ééns blijken,* „ *en Ulieder en mijn gedrag aan de Natie bekend* „ *worden, het geen men dan met de opgesmukte* „ *Rapporten, daar de Hollandsche Papieren vol* „ *van zijn, kan vergelijken.*" Een gezegde, dat wel is waar, eene zijdelingsche beschuldiging tegen sommigen schijnt te bevatten, maar dat niettemin eene zekere waarheid behelsd dat namelijk: „ *de waarheid ééns zou blijken,* „ *en aller gedrag aan de Natie bekend wor-* „ *den*, ten einde, *over de opgesmukte Rap-*

 „ *por-*

„ *porten der Dagbladſchrijveren te kunnen oor-*
„ *deelen, en dezelve met echter Stukken te ver-*
„ *gelijken.*" Wij hebben dit gedaan, en laaten voorts het oordeel hier over aan elken Waarheidlievenden Lezer zelve, in vertrouwen, dat zij, naa alles wat wij over dien *beruchten Zeeſlag* gezegd hebben, zich met ons verwonderen moesten, toen de *Nationaale Conventie* het wonderbaarlijk beſluit nam, om ter gedachtenis, of ter eere, van dit bloedig treffen en bitter verlies, een *Monument in de Egmonder Duinen op te richten.* Een beſluit, dat in de eerſte hitte van drift genomen zijnde, echter tot blijdſchap van alle verſtandigen, in het vergeetboek geraakt is, dewijl het naar hunne gedachten, nergens anders toe zou gediend hebben, dan *éénsdeels:* om de Natie in het algemeen, door Vreemden te doen beſpotten; en *anderdeels*, om waare Beminnaars van het Vaderland, bij het beſchouwen van zulk een Teeken, bij vernieuwing de ſmert te doen gevoelen van de diepe wonden, die het ongelukkig Vaderland op dien dag werden toegebragt. Het is deze aanmerking, die ons denken doet aan de op den 1 *Augustus* 1797. Nieuwverkorene *Tweede Nationaale Vergadering*, welks werkzaamheden ons thans te beſchouwen ſtaan.

Wanneer wij ons voor den aandacht brengen, het geene wij bevorens gezegd hebben, om te

doen

doen zien, tot welk eene onberekenbaare hoogte de Partijschappen, onder het gros des Volks niet alleen, maar ook onder de Leden der *Eerste Nationaale Vergadering* gestegen waren; wanneer wij ons daar bij herinneren de Huismiddeltjes, die door de twee strijdvoerende Partijen onder de Voorstanders der Revolutie in het werk gesteld werden, om het Eerste *Plan van Constitutie* verworpen, of aangenomen te krijgen; en daar bij als dan in overweging neemen, dat in die opgehitste gesteldheid der gemoederen, het Volk tegen den 1 *Augustus* 1797. in de Grondvergaderingen werdt opgeroepen, om door middel van Kiezers, de Leden voor eene *Tweede Nationaale Vergadering* bijéén te krijgen: wanneer wij dat alles (zegge ik) in aanmerking neemen, en nog daar bij voegen, de openbaare en schandelijke Kuiperijen, om door de Kiezers, den één benoemd, en den ander gepasseerd te doen krijgen; (*) behoeven wij ons dan wel te verwonde-

(*) Het Kuipen en Cabaal maaken, om allen, die gemodereerde denkbeelden over de meest betwistte Onderwerpen koesterden, te grieven, en uit de Conventie te weeren; en hen, die zich daar over het vinnigste hooren lieten, wederom op nieuws te benoemen, ging zoo opentlijk en onbeschaamd den gang, dat men de Voorschriften daartoe, zelfs in openbaare Nieuwsbladen, on-

deren, dat wanneer wij de Stemlijst van de nieuwbenoemde Conventie vergelijken met die van de Eerste Vergadering, als dan te ontdekken, dat veel meer dan de helfte der Leden bestondt, uit Mannen die reeds in de Eerste Vergadering geduurende 18 maanden gezeten hadden, en bij veele voorkomende gelegenheden zich kennen deeden, als ijverige Voorstanders van eene volstrekte *Eén- en Ondeelbaarheid der Republiek, zoo wel naar buiten als naar binnen?* terwijl de plaatsen der gepasseerden veelal vervuld werden met zulken, die zich op de ééne of andere wijze in Clubsen, Grondvergaderingen, of andere betrekkingen, gedistingueerd hadden als IJveraars voor het zoo even genoemde Sijsthema? Dat wij, dit zeggende, niet meer dan de waarheid zeggen, zal blijken, wanneer wij het oog slaan op het geen de meergenoemde Predikant ROGGE zijnen Lezeren heeft durven verzekeren, zeggende: „ *nimmer waren de verschillende*

„ *Par-*

onder het Volk bekend maakte. — Was dat niet wel eene kostelijke Vrije keuze des Volks? Was het wonder, dat veele Verstandigen, die (als 't ware) bij toeval wederom gekozen werden, zich niet wilden gebruiken laaten, om zitting te neemen in eene Vergadering, daar zij vooraf van verwachten konden, geen het minste nut te zullen doen.

„ *Partijen ijveriger en vuuriger geweest, om* „ *haare belangen alleen aan zoodanige Mannen* „ *te vertrouwen, die door Moed en Talenten die* „ *eer verdienden, dan bij de keuze der Leden* „ *voor eene Tweede Vergadering, die voor de* „ *toekomst zoo oneindig veel zou beslisschen.* — „ *En*" (naa het vermelden van de schandelijke Kuiperijen, waar van wij zoo even melding maakten, zegt hij) „ *mogelijk is deze ijver*," (dat Cabaliseeren namelijk) „ *eene der medewerkende* „ *oorzaaken geweest, die een groot aantal Le-* „ *den uit de Eerste, in de Tweede Vergadering* „ *overbragt. Het overig deel bestond meest uit* „ *Mannen, die zich langs verschillende wegen* „ *treffelijk onderscheiden hadden, het zij als* „ *Schrijvers, of in Posten van Bestuur: en*" (welk besluit trekt hij daar uit? dit:) „ *dus* „ *mag men zeggen, dat de Tweede Vergadering* „ *niet minder uitschitterde dan de Eerste. Aan* „ *even die zelfde ijver was*" (volgens zijne bekendtenis) „ *ook toe te schrijven, dat zoo draa* „ *de Vergadering aanwezig was, de Partijen* „ *in dezelve reeds gevormd waren.*" Droevig uitzicht zeker op zulk eene schitterende Vergadering! waar van hij als in éénen adem getuigt: „ *dat het getal der geenen, die alleen de waa-* „ *re Republicainsche beginselen tot het richt-* „ *snoer hunnes gedrags stelden, te weinig was,*

 „ *en*

„ *en te gering van invloed, om die Partijſchap* „ *te beletten, of te ſluiten.*" Droevig uitzicht (nog ééns) op zulk eene ſchitterende Vergadering, waar van hij dit donker en afzichtelijk Tafereel ophangt. „ *Hier aan*" (te weeten: aan dat klein getal waare Republicainen) „ *mag men* „ *het toeſchrijven: van den éénen kant, de on-* „ *waardigſte pogingen ter verſchalking, om door* „ *List te verkrijgen, waar voor het Geweld* „ *bezweek; van den anderen kant, het verstge-* „ *dreven wantrouwen, dat in ieder Ontwerp de* „ *gevaarlijkſte bedoelingen meende te ontdekken.* „ *En dit moest juist aan de werkzaamheden* „ *van hen, die waarlijk het heil des Lands be-* „ *doelende, eene veréëniging der Staatspartijen* „ *zochten, en dezen tot een zeker punt van alle* „ *uiterſten even zeer verwijderd, trachten te* „ *brengen, de allerſchadelijkſte ſtrekking gee-* „ *ven, daar de heerſchende Achterdocht, alle* „ *zoodanige Ontwerpen, als verguldè ſtrikken,* „ *om de éénvoudigen in de hinderlaage des ver-* „ *raads te lokken, afſchilderde.*" (*) Wij hebben

(*) Wij hebben meer dan éénmaal, en telkens met gevoel van verſchillende aandoeningen, dit Schilderij van dezen Meester beſchouwd; en oordeelden niet veiliger te kunnen handelen, om onze Lezeren de geestgeſteldheid dier *Schitterende Vergadering* te leeren kennen, dan

ben met de overneeming van dit alles afdoenend getuigenis van Doms. *Rogge*, genoeg gezegd, om die glanzende Vergadering te leeren kennen. Laaten wij ons nu naar de niet minder luisterrijke Vergaderzaal begeven, om te bezien, hoe het zich aldaar met de behandeling van de dierbaarſte

dan 's Mans eigen woorden te gebruiken, die aan elken Vriend van ongekunstelde Waarheid, een ſtoffe van verbazing moet opleveren, over de ongerijmde tegenſtrijdigheden, die hij ontdekt, wanneer hij den eerſten Voorgrond met het Verſchiet vergelijkt. — Moet den waaren Vriend des Vaderlands, die zijn hart gezuiverd heeft van vooroordeelen en alle laag eigenbelang, en wiens oog niet verblind is door den valſchen glans van het vuur eener denkbeeldige Vrijheid, zich niet tot in de ziel bedroeven, wanneer hij zijn oog ſlaat op dit Tafereel, geſchetst door iemand die zoo veel werks maakte, om de handelingen dier *Schitterende Vergadering*, te likken, te plooijen, te verdedigen, en in een licht te zetten, even of de eerſte Toongeevers, het waarachtig heil des Vaderlands op het harte droegen? Kon uit zulk eene onzuivere Bron iets goeds voor het diep ellendig Land te voorſchijn komen? Was het wonder, dat zij, welker ziel een afkeer van opzettelijke ſnoodheden hadt, zich uit het warnest rukten, en het ſlagveld aan de meerderheid overlieten, waar door eindelijk die Schandtoneelen zich vertoonden, waar voor elk, bij wien de ſchaamte niet geheel is uitgedoofd, te rugge beeft, en bloost???

ſte belangen des gefolterden Vaderlands hebbe toegedragen

„ *Daar*" (volgens de verklaring van den Repræſentant PASTEUR, die als Præſident deze *Tweede Vergadering* met eene Aanſpraak opende) „ *de Eerſte Vergadering de grondvesten ge-* „ *legd hadt, waar op het Staatsgebouw*" (zijns oordeels „ *moest opgetrokken worden; daar zij* „ *de Bouwſtoffen had bereid, waar uit het* „ *moest worden ſaamgeſteld; daar zij Beginſe-* „ *len had erkend en daargeſteld, die ten Leid-* „ *ſter voor het toekomende werk verſtrekken* „ *moesten*," daar was het dan ook niet te verwonderen, dat zij het Reglement, voor de Eerſte Vergadering ontworpen, tot den leidraad van haare handelingen aannam, en voorneemens was hetzelve te volgen. Dan, ongelukkiger wijze werdt reeds dit eerſte en voornaame Grondbeginſel, een Twistäppel, die duidelijk zien deedt, dat het Toneel wel veranderd, maar niet verbeterd was; dat dezelfde geest van tegenſtand tegen het Reglement, bij de Eerſte Vergadering zoo merkbaar, ook nu, bij deze Tweede reeds in werking was. De eerſte Complimenten en Plichtplegingen, (het gewoone en nietsbeduidende werk van ſoortgelijke talrijke en plechtige openbaare Vergaderingen) naauwlijks afgelopen zijnde, was den Repræſentant *Lockhorst* de allereer-

eerſte, die de oude Twistäppel opwierp, te weeten: *om eene verandering in het vastgeſtelde Reglement te maaken*, en wel bepaaldelijk in dat gedeelte, het welk voorſchreef: *om uiterlijk in de* 14 *Zitting der Vergadering*, *een* 21 *tal Leden te benoemen, tot het conçipieeren van een Plan van Conſtitutie.* Een voorſchrift, waar bij in het oog gehouden was, dat uit elk der Gewesten een zeker getal Repræſentanten behoorde benoemd te worden, die in alle gevallen de belangen van hun Gewest konden voorſtaan, ingevalle de meerderheid een of ander beſluit neemen wilde, dat daar mede ſtrijdig was.

Hoe zeer men zulk een Voorſchrift, als volmaakt ſtrookende met het geliefkoosde denkbeeld van *Gelijkheid*, aanmerken moest; hoe zeer daar in hoegenaamd geene ongerijmdheid, maar zelfs noodzaak gelegen was; het ſtrookte echter niet met de begrippen van de *Vrienden van Een- en Ondeelbaarheid*, welken die bepaling, als een overblijfſel van het gehaatte *Fæderalisme* aanmerkten en wraakten, en van oordeel waren, dat men, met oneindig minder omſlags, door eene Commisſie van 7, of 9 Leden, een Plan kon ontworpen krijgen, alzoo dit veel geſchikter was om de éénſtemmigheid te bevoorderen. (*)
Met

(*) Oppervlakkig zou men immers gezegd hebben, dat
dit

Met dat alles, 'er was ééne gewichtige zwarigheid, hier in beſtaande: *dat de Vergadering geen macht had, om het vastgeſtelde Reglement te altereeren, zonder den wil des oppermachtigen Volks:* en het was daarom, dat LOCKHORST te gelijk voorſtelde: *om de Grondvergaderingen op te roepen, om de keuze des Volks te kunnen verneemen, of het wilde dat men in het Reglement die verandering maakte, of niet?* Oppervlakkig beſchouwd, ſcheen dit Voorſtel van weinig aangelegenheid te zijn; te meer, daar veelen de waare bedoeling van het zelve niet ſchenen te bevatten; maar van nabij beſchouwd, was het zeer gewichtig, niet alleen om de rede die wij zoo even opgaven, maar ook, om dat den Voorſteller ligtelijk begrijpen kon, dat wanneer

dit Voorſtel geen ander dan een nuttig oogmerk ten doele hadt? maar wel inziende, dan was dit juist het middel, om door Kuiperijen, 7 of 9 Leden tot het ontwerpen van de Conſtitutie benoemd te krijgen, die geçideerde Voorſtanders waren van eene *volſtrekte Eén en Ondeelbaarheid*, van welk Prinçipe, buiten *Holland*, de meeste Gewestelijke Beſtuuren niets hooren wilden. Als men derhalven dat oogmerk bereikte, dan was men eene groote ſchrede gevorderd. — Dit in het oog houdende, wie gevoelt dan niet met ons, dat de zorg voor Eénſtemmigheid, niets anders dan een voorwendſel was, om tegen den wil der meeste Gewesten, de Provinçiaale Souverainiteit met wortel en tak uit te roeijen?

neer in één Artijkel verandering gemaakt werdt, het niet moeilijk vallen zou, om het geheele Reglement verandering te doen ondergaan. Dat dit het waare doelwit bij de Vrienden van *Eén- en Ondeelbaarheid* was, bleek wel draa, toen *van Hooff*, weinig dagen daar naa, (toen dat van *Lockhorst* nog hangende was,) met een ander Voorftel ter baane kwam, niet minder vorderende, *dan eene geheele herziening van het Reglement.* Dat dit Voorftel intusfchen niet flechts het bijzonder gevoelen van den Voorfteller was, maar met andere bedoelingen in verband ftondt, bleek wel fpoedig naa dat hetzelve voorgedragen was: want, 'er vloeiden van alle kanten uit Clubfen en Societeiten, een menigte van Adresfen naar de Vergadering toe, welkers inhoud niets anders behelsde, dan den wensch en begeerte, dat 'er, ingevolge de gedaane Voorftellen, de nodige verandering in het Reglement, ter bereiking van de zoo zeer begeerde *Eén- en Ondeelbaarheid*, bewerkftelligd werde. Behoeven wij hier aan een opmerkend en nadenkend Lezer te doen gevoelen, dat dit inzenden van zoo veele Requesten, op dat tijdftip, al wederom, ter bereiking van een ander oogmerk gefchiedde? Vraagt hier iemand: welke oogmerken bedoelde men daar mede? Naar ons inzien, geen ander, dan om de bedenking bij veele Leden der Ver-

ga-

gadering uit den weg te ruimen, dat de verandering des Reglements de goedkeuring des Volks niet wegdragen zou? Zij, die met die bedenking voor den dag kwamen, konden nu gewezen worden op de ingekomene Requesten; en wie kon nu aan den wil des Volks twijffelen? Hoe dit zij, de beide Voorſtellen, zoo wel van *van Lockhorst*, als van *van Hooff*, benevens het groot aantal der Requesten, om dezelven te onderſteunen, gaven gelegenheid tot hevige discusſien, waar van het Reſultaat behelsde, om het één en ander te ſtellen in handen van eene Commisſie van *vijf Leden*, namelijk: *van de Kasteele*, *Vreede*, *Queysſen*, *van Hooff*, en *van Maanen*, welken bij geene mogelijkheid in ſtaat waren, om vóór de 14 Zitting met hun Rapport gereed te zijn. Op deze wijze die Mijn eene geheel verkeerde werking doende, tot geen gering misnoegen van hen, die het zoo gaarne anders gezien hadden, verſcheen intusſchen het tijdſtip, waarop, volgens het Reglement, de 21 Leden tot het ontwerpen eener Conſtitutie moesten benoemd worden, en bleek bij het opneemen der Stemmen, dat daar toe benoemd waren: uit GELDERLAND, *Vitringa* en *Wentholt*; uit HOLLAND, *van Zonsbeek*, *Konynenburg*, *Ockerſe*, *Pertat*, *Nolst*, en *Fronhoff*; uit ZEELAND, *Fokker* en *Beljaart*; uit VRIESLAND,

Hu-

Huber en *E. M. van Beyma;* uit UTRECHT, *van Buul*, en *Visscher;* uit OVERYSSEL, *de Mist* en *ten Pol;* uit GRONINGEN, *de Sitter* en *Hoffman;* uit DRENTHE, *Homan;* en uit BATAAFSCH BRABAND, *Guljé* en *Verhoysen*, welken op den 2 *October* de Vergadering door eene Aanspraak, bij monde van den Repræsentant *Vitringa*, vaarwel zeiden, ten einde hunne werkzaamheden onverhinderd te kunnen volvoeren. — Ongemeen groot was de blijdschap van veelen over deze gedaane keuze, en hooggespannen de verwachting die zij hadden, dat dit 21 tal, een Ontwerp, strookende met de heerschende begrippen van het *Unisme*, zoude in de waereld brengen; denkbeelden, die daar èn boven niet weinig versterkt werden door de Revolutie, welke (reeds vier dagen naa dat de *Tweede Nationaale Vergadering* bijééngekomen was) in *Vrankrijk* voorviel: eene gebeurenis, die niet alleen voor dat Rijk, maar ook voor dit Land, van de rampzaligste gevolgen bevonden werdt, zoo als wij nu, opzichtlijk ons Vaderland, vermelden zullen. Dan, eer wij daar toe overgaan, zal het niet ondienstig zijn kortelijk op te geeven, wat de oorzaak van die Onwenteling in *Vrankrijk* was.

Het is uit de Jaarboeken der Revolutie in het Fransche Rijk, ten overvloede bekend, tot

welk

welk eene ontzettende hoogte het Moorden en ſchuldeloos Bloedvergieten aldaar geſtegen was, ten tijde dat *Robespierre* en zijnen gevloekten aanhang, het Franſche Volk met eenen ijzeren Scepter beheerschte; maar het is ook niet minder bekend, dat hij en zijne medeſtanders weldraa het lot van alle Dwingelanden onderging, te weeten: dat de wraake hen ſpoedig op de hielen volgde, daar zij hunne ſchuldige Koppen op een Straffchavot verliezen moesten. Gelukkig zou het voor *Vrankrijk* en andere Landen zijn geweest, wanneer met den ſchandelijken dood dier Tijrannen, hunne eerlooze gevoelens waren vernietigd geworden: dan, het bleek wel rasch, dat 'er alomme zich nog veelen onthielden, die de voetſtappen der ſtraks genoemde Monsters goedkeurende, niets onbeproefd lieten, om den Throon des gewelds op nieuw op te richten, om links en rechts alles ter neder te vellen wat hen tot de voltooijing hunner ſnoode Plannen in den weg ſtond. Het meer gematigd Beſtuur, dat het ter nedergevelde Schrikbewind was opgevolgd, en waar onder zich Vernuften van den Eerſten rang bevonden, een afkeer hebbende van de bevorens gepleegde gruwelen, had aan den loop der zaaken eene geregelder wending bezorgd, waar door de kalmte in veeler gemoederen van lieverlede in *Vrankrijk* wederkeerde,

zoo,

zoo, dat het ten minste geene doodzonde meer was, dat men zijne gevoelens over de gebeurenisfen van den dag te kennen gave: rede genoeg voor de zich fchuilhoudende zoogenaamde *Bergpartij*, om door vernieuwde pogingen aan de Revolutie wederom den ouden vorm te geeven, en tegen alle gematigd denkenden eene vervolging aan te richten, onder voorwendfel, dat zij het Koningfchap wederom trachtten ingevoerd te krijgen.

Het gelust ons niet, ook behoord het niet tot onzen taak, om onze Lezeren door de doolhoven der Franfche Revolutie van dien tijd om te leiden, en de wegen aantewijzen, langs welken, die van de *Bergpartij*, zich in die dagen meesters van het Bewind maakten; maar zoo veel behoort tot ons oogmerk hier te vermelden, dat zij het eindelijk zoo ver gebragt hadden, om op den *Vierden September*, door de gewelddadigfte middelen, eene nieuwe Revolutie in de Revolutie daar te ftellen, onder voorwendfel, dat een aantal Leden van de Uitvoerende en Wetgeevende Machten, het geheime Ontwerp gefmeed hadden tot de herftelling der *Franfche Monarchie*, welken zij dan ook niet alleen van hunne Posten ontzetteden, maar ook eerst van hunne Vrijheid beroofden, en naderhand naar *Caijenne* in eene ellendige Ballingfchap verzonden. Behoeven wij

hier te melden, dat de maare van deze gebeurenis wel ſpoedig naar deze Landen overwoei? Niets toch was natuurlijker te verwachten: van meer belang zal het zijn, om te bezien op welk eene wijze de tijding van die gebeurenis hier te Lande ontvangen werdt.

Daar de droeve ervaring ſints eenigen tijd geleeraard hadt, dat de gebeurenisſen in *Vrankrijk* in veele gevallen den weg afbakenden, welken kort daar naa in andere Landen, levende onder den onmiddelijken invloed, of liever Bewind van het Fransch Beſtuur, werdt ingeſlagen; daar kon het niet wel anders, of deze tijding deedt de onderliggende Partij, hier te Lande, niet veel goeds vermoeden. Eene bange vreeze beklemde de harten van veele duizenden hunner, wanneer zij zich te binnen bragten, welke denkbeelden onder een aantal heetgebakerde Clubisten, ſints de Revolutie gevoed, (*) en welke kunstenaa-

(*) Men denke hier onder anderen aan de woelingen der *Centraale Vergadering*, welken wij in het voorgaande IV *Deel, in het* 13 *Boek* vermeld hebben, bijzonder aan het infaam Libel: BATAVEN EISCHT EENE CONVENTIE. Bladz. 219—224, door ons opgegeven. Een ſchandſchrift, dat als de Trompet moest aangemerkt worden, om eenen Binnenlandſchen Oorlog te beginnen, en het Burgerbloed als water te doen ſtroomen. Daar het te dien

naarijen als toen, en vervolgens, in het werk gesteld werden, om eens regt *Revolutionairement* te werk te gaan, zonder welk het *Vaderland*, naar hunne begrippen, niet kon gered, of waare *Vrijheid* en *Gelijkheid*, in werking gebragt worden. Geen wonder des, dat de Revolutie, op den

dien tijde reeds daar voor gehouden werd, dat de gewezene *Predikant* OCKERSE, van *Wijk bij Duurstede*, de Man was, *aan wiens gloeiende pen*, *en gistend Vrijheidsbloed*, dat OPROERIG *en* BLOEDDORSTIG PASKWIL zijne geboorte verschuldigd was, moest het de zoodanigen eene kille schrik aanjagen, wanneer zij bedachten, dat dezen het onder de Amsterdamsche Revolutionaire Clubisten zoo verre had weeten te brengen, dat hij bij de benoeming, van de Leden tot de *Tweede Nationaale Vergadering*, tot Repræsentant verkoren werdt, voor N°. 2. van het District HET Y, en in welke qualiteit hij niet alleen op den *Eersten September* zitting genomen had, maar ook tot een der Leden van de Commissie, tot het Ontwerpen eener Constitutie was benoemd geworden. Men herleeze hier, het geen wij opzichtelijk het Character van dit Voorwerp gezegd hebben, *en de laage rol die hij bij het toenmalig Hollandsch Committé van Waakzaamheid speelde*, *biddende en smeekende*, *om zijnen naam toch Secreet te houden.* Waarom! *om dat alles wat hij van het zoogenaamd Oranjeverraad verteld had*, *de toets niet kon doorstaan*, *maar opgeraapte leugenen waren*, *om*, *was het mogelijk*, *een algemeene vervolging te vuur en te zwaard aan te richten.*

den 4 *September* te *Parijs* bewerkt, eene onbeschrijffelijke vreugd in zulker zielen deedt geboren worden, niet alleen in de onstuimige Clubsen, maar zelfs, tot verbazing van alle verstandigen, in de meer achtbaare *Nationaale Vergadering*, alwaar die maare met zulk eene geestverrukking ontvangen werdt, dat men één der Leden hoorde uitroepen: *Bravo! wel voorgaan doet wel volgen!* Het duurde ook niet langer dan tot den 20 *September*, toen men dien uitroep bewaarheden zag, daar *Coert Lambert van Beyma*, de eerste Revolutionaire kreet hooren deedt in deze navolgende Voorstellen, die, wel ingezien zijnde, geen andere strekking hadden, dan om eene vernieuwde jacht op alle gemodereerde Aanklevers van de Revolutie, en Aanhangers van het vernietigd *Staats- en Stadhouderlijk Bestuur*, aan te vangen. Hij wilde: „ 1°. *dat* „ *'er over de geheele uitgestrektheid der Bataafsche Republiek, eene plechtige Nationaale* „ *Feestviering bepaald werde, om de deelneemende blijdschap en belangstellende vreugde* „ *der Natie, over het gebeurde te* Parijs, *op* „ *het luisterrijkste aan den dag te leggen*" (*)
„ 2°. *Eene*

(*) Wanneer wij het natbetraande oog slaan op den toenmaligen rampzalig verdeelden toestand van het Vaderland, wie ziet dan niet, dat het Feestvieren, Vreugde-

„ 2°. *Eene publieke uitgaave, op hoog Gezach,*
„ *van alle de Stukken, betrekkelijk tot de voor-*
„ *gewende Samenzweering in* Vrankrijk, *bij de*
„ Commisfie van Buitenlandfche Zaaken *ingeko-*
„ *men, ten einde dezelve bij gelegenheid van*
„ *dat Vreugdefeest aan de menigte des Volks*
„ *te doen voorleezen, om eene vergelijking te*
„ *maaken van het geene in* Vrankrijk (*voor die*
„ *Omwenteling) gebeurde, en het geene hier te*
„ *Lande ten tijde der Eerfte Nationaale Ver-*
„ *gadering was gefchied.*" (*) „ 3°. *Dat de*
„ *Vergadering eene aanfchrijving deedt aan al-*
„ *le*

debedrijven, en de noodzaakelijk daar uit voortvloeijende de Geldverfpilling, zoo dwaas als onredelijk was? dat dit Voorftel eene geheel andere bedoeling had dan vreugde, over een zaak, waar mede de Nederlanders niets te fchaffen hadden?

(*) Moest men uit zulk een Voorftel niet gereedelijk befluiten, dat 'er wel ongemeen veel nieuws en interesfants aan de *Commisfie van Buitenlandfche Zaaken* was bekend geworden, waar uit bleek, dat 'er een zeker verband was tusfchen de Gebeurenisfen in *Vrankrijk*, en *hier te Lande?* En waar kwam alles op neêr? *Op een louter niets.* Toen eenigen tijd daar naa aan die Commisfie gevraagd werdt, welke bijzonderheden zij van die zoogenaamde Zamenzweering ontvangen hadt? moest zij berichten: *'er niets anders van te weeten, dan het geene de Nieuwspapieren vermeld hadden.* Ergo: *zeer weinig van belang.*

„ *le Provinçiaale en Stedelijke Bestuuren*, *ten* „ *einde een waakend oog te houden op alle* „ *Binnenlandsche Vijanden*, *en vooral op zul-* „ *ken*, *die geneigdheid toonden om het vorig* „ *Stadhouderlijk of Aristocratisch Bestuur we-* „ *derom hersteld te krijgen.*" En eindelijk ten „ 4°. *dat de Vergadering een bevel uitvaardig-* „ *de*, *waarbij gelast werde*, *dat alle Ambte-* „ *naaren moesten opgeroepen worden*, *tot het* „ *dadelijk afleggen van eenen plechtigen Eed*, „ *waarbij zij zweeren moesten*: EEUWIGEN „ HAAT TEGEN HET STADHOUDERSCHAP, „ ARISTOCRATIE, *en* REGEERINGLOOS- „ HEID!" (*) Voorts wilde hij: „ *dat wan-* „ *neer dit alles in een besluit veranderd was*, „ *dat als dan van die maatregulen behoorlijke en* „ *legaale kennisse gegeeven werde aan het Fran-* „ *sche Bewind te* Parijs." Behoeven wij te zeggen, dat deze Voordragt van *van Beyma*, met zeer verschillende aandoeningen van de Leden werdt aangehoord? Of hij in het denkbeeld ver-

(*) Bij dit laatste Voorstel ontdekte den Spreeker het waare oogmerk, waarom hij al dat Feestvieren en Vreugdebedrijven wilde aangevangen hebben. In hoe verre het afvorderen van zulk eenen Eed bestaanbaar is met gezonde denkbeelden van *waare Vrijheid*, willen wij aan het oordeel van elk onzer Lezeren bevolen laaten.

verkeerde, dat alle zijne Mede-Afgevaardigden, over de Revolutie in *Parijs* voorgevallen, zoo gunstig dachten dan hij, is ons onbekend: maar zoo veel is zeker, dat 'er op dat tijdſtip niet over geraadpleegd werdt, maar dat hetzelve, zoo als het was liggende, geſteld werdt in handen van de Leden *Lublinck de Jonge*, *Meijer*, *Vrede*, en *de Lemon*, ten einde op alles onderzoek te doen, en der Vergadering te dienen van Rapport.

Voorſtellen van dien aart, was recht Koorn op den Molen der Revolutionaire Clubisten: dit bleek weldraa, want naauwlijks had *van Beyma* dezelven gedaan, of hij vondt zich gerugſteund met een menigte van Adresſen en Requesten, waar in door de Requestranten, (naa betuiging van hunne vreugde over de Zegepraal der Vrijheid in *Vrankrijk*, door de Revolutie daargeſteld) de nuttigheid niet alleen, maar ook de noodzaaklijkheid van dat alles, en bijzonder van de twee laatſte Onderwerpen, ten allerſterkſten werdt aangedrongen. „ *Ook zij, vermoededen* „ *maar al te zeer, dat de Samenzweering in* „ Vrankrijk, *ter herſtelling van de Monarchie,* „ *zich niet alleen bepaalde tot de grenzen van* „ *dat uitgebreid Land, maar dat dezelve zich* „ *ook uitſtrekte tot deze Republiek, ten einde* „ *aldaar het Stadhouderſchap wederom in te* „ *voe-*

„ *voeren*," en wilde men daar een bewijs voor hebben, „ *men had maar het oog te vestigen* „ *op den toedragt van zaaken, daar de gewich-* „ *tigste Posten van de Uitvoerende Macht, in* „ *handen van bekende Oranjegezinden gesteld* „ *waren: het Oproer, dat in* Vriesland *had* „ *plaats gehad, liet des geen twijffel.*" (*)

Hier

(*) Hoe logenachtig het eerste voorwendsel was, moet elk in het oog vallen, die volgens onze opgave, kennis draagt, hoe het zich overal ten tijde der Revolutie hadde toegedragen, met de algemeene Remotie der Regeeringsleden, en de verkiezing van geene anderen, dan waar van men de zekerste bewijzen had, dat zij de Revolutie van geheeler harte waren toegedaan. Dit zoo zijnde, *van waar dan de uitvoerende macht in handen van Oranjegezinden!* — Wat het oproer in *Vriesland* betreft: dat ontstond niet uit eene algemeene Conspiratie, om den Stadhouder te herstellen: maar uit de onwil van de Vriesche Landlieden, om zich tot Soldaten te doen hervormen. Had men dezen gerustelijk aan hunnen Ploeg het Land laaten bouwen, of op hunne Stallen hun Vee oppassen, en niet gedwongen, om dag op dag, met den Snaphaan op Schouder te staan, het oproer, zou nimmer hebben plaats gehad. — Om nu niet te zeggen, dat het de ongerijmdheid zelve is, het gebeurde te *Parijs*, dat in *Augustus* moest plaats gehad hebben, in verband te stellen, met onlusten, die reeds 8 maanden bevorens, in een klein hoekje van *Vriesland* waren gedempt geworden. Wanneer men dit in het oog houd, wie gevoeld dan niet, dat die gewaande vreeze

voor

Hier kwam het werkeloos liggen blijven van de Vloot, en het niet onderneemen van de Landing, bij: *wanneer 'er niet iets kwaads gebrouwen werdt, zou men immers op den Brit losgaan?* dit was de vraag van den dag, enz. Op deze wijze redeneerden deze Staatsmannen over de gebeurenisfen van *Vrankrijk*, en die van hun eigen Vaderland. Dat intusfchen zulke misferabele, en van alle waarfchijnlijkheid ontblootte voorwendfels, door eenen onkundigen hoop beweerd, en als waarheden begroet, jaa ijverig begeerd werden, laat zich zeer gemaklijk bevatten, wanneer men overweegt tot welk eene hoogte het Volksbedrog door eigenbaatige Belangzoekers, in die beroerde dagen was ten top geftegen; daar zij hun werk maakten, om de zaaden van wantrouwen en achterdocht in de harten van de fmalle Gemeente, met volle handen te ftrooijen, om zich eenen aanhang te maaken, en zelfs ten zetel van Bewind te ftijgen: maar, dat zoo iets goed-

voor een Contra-revolutie, niets anders was, dan een louter voorwendfel, om den ingetoomden euvelmoed van Jacobijnsgezinde Clubisten, den vollen teugel te vieren, en gelegenheid te krijgen, om den moed te koelen, aan eene overheerde, en alles geduldig lijdende partij? — Hoe onedelmoedig! Hoe tegenftrijdig met de geliefde Broederfchap!!!

goedgekeurd, jaa als nuttig en noodzaaklijk beschouwd kon worden, bij Lieden, wien het noch aan kunde, noch aan oordeel mangelde, is iets, waar over men zich verbazen moet: en echter, dit bleek op den 27 *September*, toen twee Leden der *Nationaale Vergadering*, waar van men dit niet zou verwacht hebben, met een soortgelijk, of liever, nog vervolgzuchtiger Voorstel als die van *van Beyma*, ter baane kwamen, willende: „ *dat 'er een algemeen onderzoek bewerkstelligd* „ *werde, naar de onwaardige Ambtenaaren:*" een Voorstel, dat niet minder bevatte, dan het invoeren van eene Staatkundige Inquisitie. „ *Het* „ *scheen*" (zegt de Heer ROGGE) „ *dat veelen* „ *geen midden kenden tusschen een onderzoek* „ *naar daaden of gevoelens.*" Wij keeren het blaadje om, en zeggen: „ *het bleek duidelijk* „ *uit zulk eenen verwoeden aanval op de vrij*„ *heid des Gewetens,*" (dat groot en eigendommelijk onvervreemdbaar recht van den Redemachtigen Mensch) „ *dat de zoodanigen, onder het* „ *zwetsen op Vrijheid en Gelijkheid, geen zwa*„ *righeid maakten, om ter bereiking van ééns* „ *opgevatte oogmerken, de voetstappen van den* „ Raad der Beroerte, *ten tijde van* Alva *ge*„ *practizeerd zijnde, te drukken:*" dit het geval zijnde, behoeft men zich dan wel te verwonderen, dat het meerderdeel der Vergadering,

met

met verontwaardiging over zulk een Voorſtel aangedaan wordende, hunne ſtemmen verhieven, en zich ſchaamden tot eene Vergadering te behooren, alwaar men zoo iets durfde voor te draagen? Voor te draagen niet alleen, maar ook te verdedigen, toen men bemerkte, dat alles wat eerlijk dacht, een afgrijzen van zulk eene Politieke Inquiſitie hadt. Van hier, dat naa eenen hevigen woordenſtrijd, die langer dan drie uuren geduurd had, de Vergadering zoo woest en onſtuimig werdt, dat de Præſident bij geene mogelijkheid de gemoederen tot bedaren brengen, of de order der Vergadering handhaven of herſtellen kon, maar zich genooddrongen zag, om dezelve te doen ſcheiden. (*) Gelukkig zou het in-

(*) De Repræſentant *van Hooff*, was over het voorgevallene, in die onſtuimige Vergadering zoo zeer verontwaardigd, dat hij bij het ontijdig ſcheiden derzelve, zich niet onthouden kon te zeggen: *dat het ſchandelijke Discusſien waren, die den toets niet konden doorſtaan.* — Zoo waarachtig is het zeggen van een der voornaamſte Duitſche Geleerden, wijlen den Hoogleeraar SANDER wanneer hij zegt: „ *De dwaaling heeft zich in alle moo-* „ *gelijke geſtalten gekleed: 'Er is geen gevoelen zoo onzin-* „ *nig en belachlijk, dat niet gezegd, en met ernst is be-* „ *weerd geworden. 'Er is geen kwaad zoo ruuw, zoo on-* „ *natuurlijk, dat menſchen niet uitgevonden en bedreven* „ *hebben. 'Er is niets zoo zot, zoo nutteloos, dat de* „ *menſchen niet een tijd lang liever zouden aangenomen* „ *heb-*

indedaad geweest zijn, wanneer bij het afbreken dier Zitting, alle die hooggaande en onbetaamelijke Kijvagiën voor altoos geëindigd, en in den poel van vergetelheid waren geworpen geworden! Wij zouden dan ten minsten bevrijd gebleven zijn van de onaangenaame moeite, om van dezelven gewag te maken, of onze Lezeren te berichten, dat aan het kibbelen en twisten; voorſtaan of verwerpen dier ſchandelijke Voorſtellen, een aantal Zittingen beſteed werden; zoo, dat men eindelijk op den 31 *October* niet verder gevorderd

„ *hebben, dan de juiſte en onbedriegelijke uitſpraaken der* „ *Rede, en der Openbaring. 'Er is geen verdraaijing* „ *der Waarheid zoo boosaartig, zoo ligtvaardig en gewetenloos, die niet gewaagd, en ſtout der waarheid van* „ *de geſchiedenis tegengeworpen is. 'Er is geen verontſchuldiging zoo laf, zoo los, zoo oogenſchijnlijk valsch* „ *en nietig, die men niet gebruikt heeft, om de ſchandelijkſte uitſpattingen op te cieren, of ten minſten te* „ *verkleinen*; en *geene Waarheid zoo natuurlijk, zoo bevattelijk, zoo noodzaaklijk, zoo begrijpelijk, zoo algemeen toegeſtemd, die niet beſtreden en ontkent geworden is.*" Zie zijn uitmuntend Werk *over de Voorzienigheid, en bijzonder over de toelaating Gods, van het zedelijk Kwaad in de Waereld.* Het Eerſte Stuk. Bladz. 16. van de Nederduitſche Vertaaling. Een gezegde, dat in het hier bedoelde geval, op de kennelijkſte, maar ook teffens op de ontzettendſte wijze is bewaarheid geworden.

derd was, dan dat de *Commisſie van Binnenlandſche Correspondentie* (bevorens het *Committé van Algemeene Waakzaamheid* genoemd) bevolen werdt, *om het gedrag van ſuspecte Ambtenaaren te onderzoeken, welken beſchuldigd werden van pogingen aangewend te hebben, om den plaatshebbenden loop van zaaken veranderd te krijgen.* — Intusſchen kan men van de ongegrondheid dier aantijgingen, en derhalven ook van de nutteloosheid van dit bepaalde onderzoek, niet beter overtuigd worden, dan door den uitſlag van dit onderzoek zelve; 't welk dit was, dat 'er bij hetzelve even weinig gevonden werdt, als door de beruchte Commisſie van 24, naar het gedrag der Regenten en Ministers van het vorig Beſtuur. Ook nu werdt 'er gezocht; doch de uitkomst leerde, dat 'er niet te vinden was.

Liep het dus belachlijk af met het voorgemelde Voorſtel; het verging *van Beyma* niet veel beter met die, welken hij op den 20 *September* ter baane gebragt hadt. De Commisſie, in wiens handen dezelven geſteld waren, en aan welker hoofd, gelijk wij gezien hebben, den Repræſentant *Lublink* ter goeder uure was geplaatst geworden, beſteedde den tijd van twee maanden, eer zij deswegens het gevraagd Rapport uitbragt, niet zoo zeer om dezelve te onderzoeken, maar om langs dien weg de

de zaak ſlepende te houden, zekerlijk van oordeel zijnde, dat in dit geval *tijd gewonnen*, *veel gewonnen was*, naardien de eerſte hitte natuurlijker wijze moest bedaaren, en men verwachten kon, dat het Declinatoir Rapport, met eene zekere effenbaare zielsgeſteldheid zou ontvangen worden. Want, op de meeste Voorſtellen kwam een afwijzend bericht. Het *eerſte*, dienende tot eene *algemeene Feestviering*, verviel van zelve, dewijl de tijd daartoe, inmiddels verſtreken was. — Wat den Eed, van *Haat aan het Stadhouderſchap betrof*, dit werdt volſtrekt afgekeurd, om verſcheidene Redenen. — Een *waakend oog op de Ambtenaaren te houden*, daarin was reeds voorzien door het beſluit op het gemelde Voorſtel van twee andere Leden, en dus bleef 'er niets anders over, dan *de uitgave van alles wat tot de Parijsſche Revolutie betrekking hadt*, waaromtrent de Commisſie zich geen partij ſtelde. Zekerlijk wel bewust zijnde, dat 'er niets bijzonders van te melden was, zoo als wij hier boven reeds verhaald hebben.

Deze Mijn aldus geheel verkeerd afgeſprongen zijnde, tot geene geringe ſpijt van veelen, die zich zoo veel heils van de verworpene voorſtellen beloofd hadden, en tot innige vreugde van hen, tot wiens nadeel dezelven ſtrekten, gaf dit aan de laatstgemelden gelegenheid, om zich die

gun-

gunſtige gezindheid van het *meerderdeel der Vergadering* ten nutte te maaken, en de nadrukkelijkſte vertogen te doen, dat bij de ſamenſtelling van het Plan van Conſtitutie, gezorgd werde zoo voor de belangen der Hervormde Kerk, als voor de inéénſmelting der Provinçiaale ſchulden, welke beide Artijkelen, zoo geheel en al tegen hunnen zin, in het bevorens verworpen Plan van Conſtitutie waren voorgeſteldt. De ijver onder de belijderen van den Hervormden Godsdienst, om de afzondering van Kerk en Staat, in die uitgeſtrektheid namelijk, als in het Eerſte Plan te leezen ſtond, in het Tweede voor te komen, en hunne *Fondſen* en *Kerkgebouwen*, even als eenen kostbaaren buit, uit het hen dreigend gevaar te redden, was zoo algemeen, dat het alle denkbeelden verre te boven ging. In weinig dagen ſtroomden uit alle de Gewesten een menigte van Adresſen der Vergadering toe, onderteekend door een getal van meer dan *Tweemaal honderd Duizend Zielen*, welken allen eene ſtrekking hadden, om de belangen der Hervormden, aan de attentie der Vergadering op de nadrukkelijkſte wijze aan te bevelen, en haar te verzoeken, dat bij het ontwerpen van het tweede Plan van Conſtitutie, bepaald werde, „ *dat de* „ *Staat zorge droeg voor de kosten tot de open-* „ *baare Godsdienstoeffening vereischt wordende*,

„ als

„ als mede, *dat de betaling van de Bedienaaren* „ *van den Godsdienst op den ouden voet bleve:*" met verklaring, „ *dat ingeval men aan die ver-* „ *zoeken geen gehoor verleende, de Onderteke-* „ *naaren nimmer hunne toeſtemming tot het* „ *Plan van Conſtitutie geeven zouden.*" Baarde dit ſerm beſluit van zoo veele duizenden, geene geringe verbazinge onder hen, welken den Hervormden, zoo gaarne van alle hunne Voorrechten en Eigendommen beroven wilden; geen minder zorgs verwekten de pogingen van veele Inwooneren, in onderſcheidene Gewesten aan de *Unitarisſen*, wegens hunnen afkeer tegen de vermenging der *Provinçiaale Schulden*, waar voor veelen in *Holland* zoo zeer ijverden, welken al mede hunne Voordragten aanklemden, met de bedreiging: „ *dat zij nimmer een Plan van Con-* „ *ſtitutie aanneemen zouden, waar in die zoo* „ *ijverig begeerde Amalgame was vastgeſteld.*" Behoeven wij hier te zeggen, dat het inleveren van zoo veele Verzoekſchriften, volmaakt ſtrijdende met de bedoelingen der zoogenaamde *Vrienden van Eén- en Ondeelbaarheid*, ten gevolge had, dat ook van hunnen kant een menigte *Antidotaale* Requesten werden overgegeeven, geene andere bedoeling hebbende, dan om die der zoogenaamde *Fœderalisten* op de ernſtigſte wijze tegen te gaan? En, daar deze allen aan

de

de Commisſie van Conſtitutie verzonden werden, kon het niet wel anders, of dezen vonden zich met de lezing derzelver niet weinig belemmerd in hunne werkzaamheden, waar door het in order brengen en inleveren van het zoo vuurig begeerde Plan achter wege bleef. Inmiddels ſtegen de Partijſchappen, tusſchen de ſtrijdvoerende Partijen onder alle ſtanden, tot eene nooit gekende hoogte: iets, dat bij alle doorzichtigen geen twijffel overliet, of het zou weldraa onder de Conventioneelen, uit hoofde van het verregaande wantrouwen tot eene ſcheuring komen, en daar door eene *Revolutie in de Revolutie* geboren worden, door welke alleen, naar veeler oordeel, het zoo zeer gewraakte Reglement den bodem kon ingeſlagen werden.

Gelegenheid hier toe, gaf de door ons hier voren vermelde ongelukkige Zeeſlag van den 11 *October*, waar van het ſmertelijk gevoel (als 't ware) verdoofd werdt, door het ijvervuur, dat alomme begon te ontbranden, om der Vergadering aan te ſpooren, tot het beraamen van maatregulen, waar door de geledene verliezen niet alleen herſteld, maar ook 's Lands Zeemacht tot eene bevorens nooit gekende ſterkte gebragt kon worden. De Repræſentant *Kantelaar*, aan de Conventioneelen willende doen gevoelen, hoe zeer hen de handen door het Reglement gebon-

den waren, nam het onheil, 's Lands Vloot bejegend, daar toe te baate, den Voorslag doende: „ *dat de Vergadering bij Circulaire Brieven* „ *aan de Gewesten verzoeken moest, dat dezen* „ *haar qualifiçeerden tot het heffen van ½ pCt.* „ *van de Bezittingen der Ingezetenen.*" Te *Amsterdam*, alwaar den Admiraal *de Winter*, over zijnen betoonden moed, met eerbewijzen overladen werdt, was men in sommige *Societeiten* en *Clubsen*, onledig met het tekenen van Adresfen, waar bij de Vergadering werdt aangeraden, om, *alleen tot herstel van de Zeemacht, eene heffing bij Quotisatie over alle de Ingezetenen des Vaderlands uit te schrijven:* terwijl den Repræsentant *van Esen*, van begrip was: „ *dat men van alle Ge-* „ *pensioneerden, en zelfs van de Leden der* „ *Vergadering, een zeker aandeel van hunne* „ *Tractementen en Daggelden vorderen moest.*" Voorstellen en Raadgeevingen, welken, hoe prijsselijk dezelven, in den eersten opslag, schijnen mogten, echter nutteloos konden gerekend worden, zoo lang der Conventioneelen Macht door het plaatshebbend Reglement, derwijze beperkt was, dat het niet in hun vermogen stondt, om eigener authoriteit, éénen Penning van de Gewesten, zonder derzelver toestemming af te vorderen: en dit zoo zijnde, wie gevoeld dan niet,

dat

dat deze Voordrachten, de ééne minder, de andere meerder, in hunnen aart geschikt waren, om wederom eenen nieuwen aanval op het Reglement aan de hand te geeven? Naar gewoonte werden alle de ingekomene Requesten en Voorstellen in handen eener Commissie gesteld, welke, naa alles gewikt en gewogen te hebben, oirbaar vonden, *dat de Bondgenooten, tot herstel der Zeemacht, bewilligden in eene algemeene heffing van* 8 *pCt. van de Inkomsten der Ingezetenen over de geheele uitgestrektheid des Vaderlands.* Een Rapport, dat eenen nieuwen Oorlog verwekte in de Conventie, waar uit Tooneelen geboren werden, „ *waarop*" (naar het zeggen van meergemelden Schrijver) „ *het* Fœ„ deralisme *zijne rol in al haare kracht speel*„ *de.*" Want, naauwlijks was het voorgeslagen middel bekend, of de *Fœderalisten* verzetten 'er zich tegen, om dat het strijdig was met het Reglement; terwijl sommige *Unitarissen* zich bij hen voegden, en die gelegenheid te baate namen, om over de vreesselijke Geldverspillingen; over den slechten uitslag van alle de Krijgsbedrijven ter Zee; over de noodzaaklijkheid van meerder bezuinigingen; en het doen van rekening en verantwoording, op eene snerpende wijze uit te vaaren, waar van het gevolg was, dat den voorgeslagen maatregel met eene meerderheid van

ſlechts twee ſtemmen op dien tijd verworpen werdt, terwijl de Commisſie gelast wierd, om eenen anderen voor te draagen.

Of de nood van 's Lands geteisterde Zeemacht; of de onmooglijkheid, om een beter middel uit te denken; of (zoo als wij voor ons liever geloven willen) eene begeerte, om het tot dus verre begonnen werk, ter vermeerdering van de macht der Vergadering, door te zetten en te voltooijen, het kostte dan wat het wilde; de Commisſie bezield hebbe, om naa verloop van zeven dagen, andermaal de Heffing van 8 pCt. voor te draagen, laaten wij in het midden: maar zoo veel is zeker, dat zulks plaats had; *en nu* (om ons van zeker gezegde te bedienen) *ſmaakten de* UNITARISSEN *het genoegen van den volledigſten Zegepraal over het zieltogend* FOEDERALISME, toen op den 2 *December*, met eene meerderheid van eenige ſtemmen, overéénkomſtig het Rapport, *tot de voorgeſlagen Heffing beſloten werdt.* Rampzalige Zegepraal voorzeker! die minder door den drang der omſtandigheden, dan wel door het bedektelijk ſtreeven naar eene onbeperkte macht, ter volvoering van heimelijk bewerkte Plannen; en geenſints met bedoeling van 's Lands waarachtig welzijn, bevochten werdt! Een Zegepraal, voor welks gevolgen elk welmeenend Liefhebber des Vaderlands te rug beef-

de,

de, wanneer hij bedacht, op welk eenen duuren prijs dezelve op het einde zou te ſtaan komen! (*) want, naauwlijks was de Zegepraal bevochten, of men ontdekte het lang verborgen gehouden, doch echter waare oogmerk waarom men ijverde, op de duidelijkſte wijze. Het was niet zoo zeer om het zuchtend Vaderland te redden; om de verdeelde gemoederen tot elkander te

(*) *Dom.* ROGGE, de drangredenen opgeevende, waarom men tot dien maatregel beſloot, zegt: „ *De* „ *Vergadering was tot een punt gebragt, om tusſchen* „ *twee uiterſten te kiezen,*" namelijk: „ OF *den maatre-* „ *gel met geweld door te zetten in alle Gewesten, die 'er* „ *zich tegen verzetten mogten;* OF *wanneer men dit quo-* „ *ta's gewijze doen wilde, als dan het machtig Holland* „ *te dwingen om quoteel bij te draagen.*" Dus, hoe men de zaak keerde of wendde: „ 'ER MOEST ALTOOS „ GEWELD GEBRUIKT WORDEN." De groote vraag intusſchen blijft deze: „ *Wat had de Vergadering tot dat* „ *gevaarlijk punt gebragt? Hadden de omſtandigheden* „ *dit abſolut noodzaakelijk en onvermijdelijk gemaakt?* „ Of *wilde men liefst zich tot dat punt gebragt zien, om* „ *eens eindelijk een recht Mannelijke en Cordaate ſtap te* „ *doen?*" Het vervolg zal ons duidelijk leeren, dat niet het eerſte, maar wel het laatſte begeerd en gezocht werdt, en tevens de rampzalige gevolgen, welken dat alles voor het ongelukkig Vaderland berokkende. De 8 pCt. Jaa! werdt gevorderd, en bij al het andere opgebragt, *maar welk nut heeft, 'er de Marine van genoten?* NIETS.

te brengen; ook niet, om de geteisterde Zeemacht te herſtellen; maar, om eens recht *Revolutionairement* te kunnen handelen, en de voetſtappen van het Nieuwe Franſche Bewind to drukken, door allen die hunne ſtemmen tegen onrecht en geweld verheffen durfden, uit den Zetel te ligten, en tot Gevangenis of Ballingſchap te doemen. Dit ſchandelijk oogmerk kon niet bereikt worden, zoo lang men zijne daaden regelde naar Wetten en Reglementen: en van hier, dat men zich van al die banden oordeelde te moeten losrukken, en gelukte dit, *dan kon men doen wat men wilde*, en niet, *wat Wet en Plicht voorſchreeven.* Dat dit het waare doel was, bleek duidelijk uit het zeggen van den Repræſentant *van der Hoeven*, toen hij zich dus hooren liet:

„ *In het Schandjaar* 1787 *verloren wij onze*
„ *Vrijheid, en werden wij in Ketenen geboeid*
„ *door zoogenaamde Conſtitutioneele werkingen.*
„ *Dan, zoo wij nu nog langer aarſelen, om*
„ *energique maatregulen in het werk te ſtellen,*
„ *zal het Vaderland, deszelfs Vrijheid, en On-*
„ *afhangelijkheid,* Reglementair *te gronde gaan.*
„ *Spiegelen wij ons aan de Vertegenwoordigers*
„ *van onze* Franſche Broederen! *Volgen wij*
„ *hunne goede en voortreffelijke daaden! Lie-*
„ *ten dezen zich weêrhouden door den Eed op*

„ *de*

„ *de Constitutie gedaan*, *om op den 4 September* „ *ber den Verrader* Pichegru, *en zijnen Aan-* „ *hang te verpletteren? Vroegen zij toen eerst* „ *aan het Volk, of zij van dat Voorschrift* „ *mogten afwijken?*" Wie staat met ons niet verbaasd, wanneer hij eenen Repræsentant, van een bij hem erkend *Vrij* en *Oppermachtig Volk*, welks duidelijk verklaarden wil alleen het richtsnoer zijner daaden zijn moest, op deze wijze hoort redekavelen, en zijne Medeleden aanhitsen tot de willekeurigste bedrijven, ter omverrewerping van den voornaamsten Hoeksteen, waarop het Gebouw der Nieuwe Vrijheid, de geheele Revolutie des Jaars 1795. rusten moest? Wie hoorde immer van zulk eene Leer, geene andere strekking hebbende, dan om elken Volks-Vertegenwoordiger in eenen Despoot te veranderen, en Land en Volk onderworpen te maaken, aan zijne grillige luimen of grenzenloose heerschzucht, wanneer dezen hem aanzetten, om zich los te rukken van alle die verplichtingen, waar onder hij zich, door het plechtig aanroepen van den Hoogen God, bij de aanvaarding van zijnen Post gebragt heeft? Wie gevoeld in zijne aderen het bloed geen sneller loop aanneemen, wanneer hij zulk eene Leer hoort voorprediken, door een Man, die zich wil begroet zien, als lag hem de zaak en het belang van Volk en

Vaderland en Vrijheid, wel bijster zwaar op het hart?.... Hoe dit zij, door dit Inconſtitutioneel middel geraakte de Vergadering tot het begeerde Punt! Want, daar alle de Gewesten, behalven het machtig *Holland*, zich tegen het genomen beſluit op de ernſtigſte wijze verzetten, en niet onduidelijk verklaarden, dat zij in hun Gewest de invordering niet gedogen zouden; daar deedt zich, aan elk die eenig doorzicht bezat, de beklemmende vreeze gevoelen, dat het ongelukkig Vaderland aan alle de rampen van eenen Binnenlandſchen Oorlog zou worden blootgeſteld, wanneer Gewesten tegen Gewesten, Burgers tegen Burgers het harnas aantogen, om de betwiste en ontnomene Oppermacht, op het nadrukkelijkst te handhaven.

Wiens hart krimpt niet van weêdom weg, wanneer hij den toenmaaligen ellendigen toeſtand des Vaderlands in overweging neemt! Overal, en onder alle ſtanden ontdekt hij gemor over drukkende onheilen! Overal, en onder alle Partijen ziet hij de achterdocht, en het wantrouwen ten hoogſten toppunte opgevoerd! De onheilen, door den jongſten Zeeſlag het Vaderland bejegend, door zulke *Natuurlijke* en *Toevallige* oorzaaken, als wij hier boven, op de duidelijkſte wijze, onder het oog onzer Lezeren gebragt hebben, moesten nu al mede dienstbaar zijn, om

de

de geest van wantrouwen, over een ingebeeld opzettelijk verraad, in de zielen der Ingezetenen aan te vuuren, en daar door den weg te baanen tot de voorgenoomene geweldig dadige stappen, en aan dezen den glimp van noodzaaklijkheid te geeven! Niettegenstaande elk, die zijne oogen op de rechte plaats had, dien fataalen ramp bij geene mogelijkheid wijten kon aan hen, die het onmiddelijk Bestuur over het Emploi van 's Lands Zeemacht was toevertrouwd, zoo leerde echter de ondervinding van den dag, dat de gemoederen op allerleije wijze tegen hen in beweging gesteld werden, door de aantijgingen, dat aan hun opzettelijk Plichtverzuim dien ongelukkigen Zeeslag te wijten ware. Zoo lang als dit het bedrijf was en bleef van eenen onkundigen, en alles kwaads vermoedenden hoop, konden de nadeelige gevolgen beteugeld of weggenomen worden; maar, toen niet minder dan 24 Leden der Vergadering, (*) aan dien geest van

(*) Dit 24 tal, bestond uit deze volgende Repræsentanten of Plaatsvervangers: *C. L. van Beyma*, *de Beere*, *B. Bosch*, *van der Hoeven*, *van der Jagt*, *Rant*, *Schermer*, *Hogendyk*, *Nolet*, *Jansſen*, *de Sonnaville*, *Libotté*, *Quesnel*, *van Bolhuis*, *Ondorp*, *Witbols*, *Welsman*, *van Lockhorst*, *van Rosevelt Cateau*, *van Ommeren*, *Vesters*, *Venk*, *de Lemon*, en *Bromet*.

van misnoegen een nieuw vuur en leven bijzetteden, door te vorderen, „ *dat de* Commisfie van Buiten-„ landfche Zaaken, *ter verantwoording van der-„ zelver gedrag, en bijzonder van de redenen, „ waarom zij de Vloot hadde doen uitlopen*, (*) „ *op-*

(*) Was het niet dwaas en onnut om zoo iets te vorderen? Wisten die Leden niet, dat het gemor over het werkeloos leggen blijven van de Vloot, het geheele Land vervulde? Zoo lang het Gat van *Texel* door den Vijand bezet gehouden wierdt, was dat immers ondoenlijk? Wat was derhalven natuurlijker, dan dit, dat toen de *Engelfchen* vertrokken waren, 'er order gegeven werdt om uit te loopen, en zich ten fpoedigften met de *Franfche Vloot* te vereenigen? Wanneer die order niet gegeven was, zou immers het gemor nog algemeener zijn geworden? Toen de Vloot in Zee was, had de Commisfie geen beftuur over de manœuvres die 'er mede gedaan werden? Dit was de zaak van den Admiraal *de Winter*, die men echter op alle wijzen den grootften lof toezwaaide. — Onbegrijpelijke handelwijze in de daad, wanneer men van het waare oogmerk van dit alles volftrekt onkundig gebleven ware. Want, zoo 'er verantwoording van het gebeurde op den 11 *October* moest gedaan worden, kon men dit met vrij wat meerder gronds gevergd hebben van *de Winter*, dan van de Commisfie. Ik weet *wel*, dat 'er zijn, die voorwenden, *dat den Admiraal het uitlopen der Vloot zou afgeraden hebben;* dan, ik weet ook te gelijk, dat het alleen fteunt, op een, *men zegt*, en wel van ZILLESEN, die in meer gevallen niet wel fchijnt onderricht geweest te

„ *opgeroepen wierdt:*" toen behoefde men niet meer te raaden naar de oorzaak van dit bedrijf; want, toen de Commisſie aan dien eisch voldeedt, en te kennen gaf: „ *dat het* „ *uitloopen der Vloote alleen door haar bevolen* „ *was, om te voldoen aan den algemeenen* „ *wensch, en de bevrijding van de inſluiting* „ *der* Engelſchen, *waar over zoo algemeen ge-* „ *klaagd werdt;*" toen vondt de achterdocht een ander bezwaar in het vergevorderd Jaargetijde: ook beweerde men, dat 'er zorg had moeten gedragen worden tegen het uitlopen van Schepen, alvorens de Vloot in Zee was, want daar door had de Vijand van alles kundſchap bekomen. Hoe belachlijk! even of de *Engelſchen*, naa hun vertrek van voor *Texel*, geen wakend oog op het uitloopen der Vloot zouden gehouden hebben! Wederom anderen, merkten als een bewijs van het vooronderſteld verraad aan, dat de *Commisſie van Buitenlandſche Zaaken* niet

te zijn. Zoo veel mij bekend is, ontbreekt ook aan dat *men zegt*, alle bewijs van zekerheid. Het bekend fier en moedig gedrag van dien Vlootvoogd, doet ons juist het tegendeel geloven, die naar niets vuuriger wenschte, dan om bewijzen van moed te geeven, en zelfs beloofd had, *nooit de Vlag* op *de Vrijheid* te *zullen ſtrijken.* De order tot uitlopen moet zoo iemand de aangenaamſte tijding zijn geweest.

niet genoegzaam geïnformeerd was van den toeſtand der Engelſche Vloot, naa dat dezelve wederom in *Engeland* was binnengelopen. Maar, wie zou dit hebben durven beweren, daar de Couranties dag op dag verzekerden, dat *Duncan's* Vloot, door ſtorm en onweêr, bijnaa ten éénenmaale vernield was. Die logenachtige berichten tegen te ſpreeken, was immers het rechte middel, om voor een *Angloman*, een *belager der Vrijheid* begroet te worden? Nog anderen, trokken in twijffel, of de Commisſie wel de bevoegdheid had, om order tot het uitloopen der Vloote te geeven? beweerende, dat hunne macht zich alleen beperkte bij de mislukte Landingsvloot. Vroeg men aan zulken: *van wien dan de orders hadden moeten komen?* dan begaf zich de wijsheid aan zulke Betweeters: en geen wonder; want, wie gevoeld niet het dwaaſe en ongerijmde van zulk eene Distinctie? Intusſchen bleef het bij dat alles niet: hoe zeer de zaaden van misnoegen en verdeeldheid onder alle ſtanden, door het tot hier toe vermelde, zich langs hoe meer begonden te ontwikkelen, het bleek wel haast, dat men nog andere pijlen op den koker hadt, en duurde het niet langer dan tot op de helfte der maand *December*, toen dezen met eene hevigheid werden afgeſchoten, dat hun gegons door het geheele Vaderland bromde. —

Vraagd

Vraagd men: wat wij, dus ſpreekende, bedoelen? Wat anders, dan het bedrijf van niet minder dan 43 Leden der *Nationaale Vergadering*, (*) welken in dien verwarden en bedenkelijken toeſtand des Vaderlands, goedvonden, om in alle de Couranten eene verklaaring aan het Volk te leezen te geeven, bevattende eene ſchets van dien Regeeringsvorm, welken zij, als ſtrekkende tot heil van Volk en Vaderland, wilden ingevoerd hebben. Wij hebben geen luſt, om die brommende verklaaring van der Onderteekenaaren belangeloose Vaderlandliefde; van hunne zucht voor de waare belangen van het Oppermachtig Volk, en wat zij niet al meerder goedvonden te zeggen, hier uit te ſchrijven, dewijl de ondervinding de waardije van dat alles wel ſpoedig kennen leerde. De tijd heeft de Natie ſpoedig in ſtaat geſteld, om te kunnen oor-

(*) Zij waren de volgenden: *Schermer*, *Welsman*, *Pesſers*, *van Altona*, *Toens*, *Quesnel*, *de Beere*, *Vonk*, *Libotté*, *van Langen*, *Nolst*, *Hogendyk*, *Nolet*, *Pertat*, *van Zonsbeek*, *de Lemon*, *Vreede*, *Ockerſe*, *Ausmorth*, *Jansſen*, *de Haan*, *Fokker*, *Nieuwenhuis*, *Voogd*, *Rabinel*, *van Leeuwen*, *Konynenberg*, *van der Hoeven*, *Gorter*, *Rant*, *de Sonnaville*, *Roſevelt Cateau*, *Nuhout van der Veen*, *Midderigh*, *Blaauw*, *Witbols*, *Goudsbloni*, *Ondorp*, *Kreilkamp*, *Bremet*, *Fronhoff*, *B. Bosch*, en *Ale Ales Bakker*.

oordeelen, in hoe verre zij de waarheid ſpraken, toen zij aan het ſlot der verklaring zich aldus hooren lieten: „ *Jaa, Medeburgers! wij* „ *vinden dat wij onzen plicht zouden ſchenden,* „ *indien wij in deze omſtandigheden langer ſtil* „ *zwegen: wij willen dus niet meer aarſelen!* „ *Neen, Bataaven! zie hier onze gevoelens!* „ *wij leggen U hier onze meeningen open, als* „ *Mannen van Eer!*" En wat gevoelden zij? Wat verklaarden zij? Welk eene Conſtitutie moest het wezen, waar bij het algemeen geluk des Volks zou bevorderd worden? Laaten wij hen zelfs het antwoord doen geeven. Zij verklaarden:

1°. „ *Dat zij voorſtonden eene onvervalschte* „ *Volksregeering bij Vertegenwoordiging, zoo,* „ *dat de Regeeringsvorm even weinig voedſel* „ *geeft aan Regeeringloosheid aan de éēne, als* „ *aan alle Ariſtocratie en Overheerſching aan* „ *de andere zijde.*" (*)

2°. „ *Zij hielden de Gelijkheid in den Bur-* „ *gerſtaat voor de grondſlag en waarborg van* „ *des*

(*) De Geſchiedenis zal leeren, in hoe verre zij met hunnen Regeeringsform dat doelwit bereikt hebben. Sints de tijden van *Alva* was 'er zulk eene overheerſching hier te Lande niet bekend geweest.

„ *des Volks Vrijheid: — dat de Wetten, het*
„ *zij ze beschermen of straffen, éénerlei zijn*
„ *voor allen: en dat zij dus geen voorrecht*
„ *toekenden aan den éénen Burger boven den*
„ *ander, het geen, of uit Geboorte, of uit Be-*
„ *zitting, of uit Rang, of uit Geloofsbelijdenis*
„ *zou ontleend worden: maar integendeel, de*
„ *eenige beweegreden van voorkeur, omtrent het*
„ *waarneemen van Bedieningen, stelden zij in*
„ *Deugd, en Bekwaamheden.*" (*)

3°. „ *Zij begeerden, dat het Volk eenen ge-*
„ *regelden invloed hebben moest op zijn Be-*
„ *stuur; zoo dat het niet alleen zijne Vertegen-*
„ *woordigers aanstelde, en dezen slechts voor*
„ *eenen bepaalden tijd in functie blijven, maar*
„ *ook staan moesten onder eene welingerichte*
„ *verantwoordelijkheid. Wijders geloofden zij,*
„ *dat ieder Burger het onschendbaar recht*
„ *had, om individueel Petitien en Klachten aan*
„ *zijne Vertegenwoordigers te kunnen doen;*
„ *zoo zelfs, dat indien het getal der klaagende*
„ *Bur-*

(*) Het is gebleken, in hoe verre de Wet voor allen gelijk was. En wat de voorkeur, om *Deugd* en *Bekwaamheid*, betreft: wij staan in twijffel, of hier niet een *Drukfout* is ingeslopen. Want als dit de maatstaf geweest was, dan zou *van Langen* en *Consorten*, het Land zoo niet be...... hebben.

„ *Burgers, over dezelfde Zaak of Perſoon, een*
„ *zeker vast en bepaald getal van Stembe-*
„ *voegde Burgers beliep, de Vertegenwoordigen-*
„ *de Vergadering, indien zij zelve hier aan*
„ *niet voldoet of kan voldoen, de Grondverga-*
„ *deringen door de geheêle Republiek moest op-*
„ *roepen, en onverwijld de zaak tot haare ken-*
„ *nis brengen, om daarop bij ſtemming den*
„ *Volkswil te verneemen, die zij dan ook ver-*
„ *plicht was naa te komen en te doen naa-*
„ *komen.*"

4°. Zij beweerden: „ *dat ingeval de Verte-*
„ *genwoordigende Vergadering het Volk over*
„ *zulk een Zaak of Perſoon niet opriep, als*
„ *dan de Grondvergaderingen gerechtigd wa-*
„ *ren, uit zich zelven bijéén te komen, zonder*
„ *daartoe de Publicatie van de Vergadering*
„ *der Repræſentanten te behoeven.*" (*)

5°. Zij

(*) Wanneer men het gehouden gedrag dezer Onderteekenaars vergelijkt met den inhoud van dit 3 en 4 Artijkel hunner Politieke Geloofsbelijdenis, is men dan niet genooddrongen, om te zeggen, dat al wat zij hier opdisſen, niets anders is dan een vergulde Pil, om het Volk in den waan te brengen, dat het wel zeer veel zou te zeggen hebben, als zij Onderteekenaars aan het roer van Zaaken komen zouden? Nooit is intusſchen de Volksſtem zoo zeer gesmoord, dan in die dagen. Het was 'er zoo verre van af, dat 'er gehoor gegeeven werdt aan de

5°. Zij belijden te geloven: „ *dat eene volko-* „ *mene Eén- en Onverdeelbaarheid der Repu-* „ *bliek behoorde plaats te hebben in Beſtaan en* „ *Beſtuur, zoo naar binnen, als naar buiten,* „ *in het Politieke zoo wel, als in het Finanti-* „ *eele, zoodanig, dat 'er ſlechts* EENE *Verte-* „ *genwoordigende Vergadering beſtond, en alle* „ *andere aangeſtelde Machten, louter Adminis-* „ *tratief. Alle Geldmiddelen en Inkomſten moes-* „ *ten geſtort worden in ééne Nationaale Kas,* „ *uit welken alle Uitgaven, zoo Algemeene, als* „ *Departementaale, geſchieden moesten.* (*) *De* „ *Heffingen, voor het Jaarlijksch benodigde,* „ *moesten niet* Quota's gewijze, *maar bij alge-* „ *mee-*

de klachten van *eenige Individus*, dat men integendeel alle de klachten van *eene zuchtende Natie* geheel en al in den wind ſloeg, en door de geweldddadigſte middelen ſmoorde, en te keer ging. Alles derhalven wat in deze beide Artijkelen voorkomt, is voor niets anders te houden, dan voor opzettelijke logentaal, om eenen aanhang onder de ligtgelovige menigte te maaken. Welk een ſchandelijk Volksbedrog!

(*) Recht zoo! Zij alleen Meesters over alles. Zij alleen de Ontvangers, en de Uitgeevers; alle de overige Machten, ſlechts de Brakken om het wild op te ſpooren, en aan deeze geene andere Macht toevertrouwd, dan die ellendige Macht, om hunne In- of Opgezetenen te kwellen en te plaagen, om aan de eiſchen der Vertegenwoordigende Vergadering te gehoorzaamen!

„ *meene Belastingen worden omgeslagen, ge-*
„ *grond op het relatif vermogen der Ingezete-*
„ *nen, zoo wel vòor Ordinaire, als Extraördi-*
„ *naire Behoeften.*" (*)

6°. Zij wilden: „ *dat alle Uitvoerende en*
„ *andere Machten, onder behoorlijke verant-*
„ *woordelijkheid moesten gebragt en gehouden*
„ *worden.*" (†)

7°. Zij bepaalden: „ *dat alle Bezittingen en*
„ *Schulden der Gewesten, en zoo het mogelijk*
„ *ware, ook die van alle Steden, Dorpen en*
„ *Plaatsen,* Nationaal *moesten verklaard wor-*
„ *den.*" (§)

8°. Zij

(*) Moest het Oppermachtig Volk evenwel niet gekend worden in dit alles? Wonderlijke vraag! Hier schijnen deze Constitutiemaakers niet om gedacht te hebben. Mooglijk oordeelden zij dat ook al voor hun Collegie bankvast te moeten en te kunnen maaken!

(†) Dit was niet meer dan eene vertelling: want, hoe schandelijk 'er ook met der Ingezetenen zoo zuur opgebragte Schatten, en met de *Kas van de Oost-Indische Compagnie* is omgesprongen, nooit zijn die belangelooze braave Bestuurderen, ter verantwoording opgeroepen. De Lezer gelieve derhalven dit Artijkel, als abusief geplaatst, aantemerken.

(§) Als dat Nationaal maaken der Schulden van alle Steden, Dorpen en Gehuchten, nu ééns onmogelijk bevonden werdt, wat dan? Als de Administratieve Bestuuren maar te zorgen hadden, dat de *Nationaale Kas* ge-

8°. Zij wilden: „ *dat de Eén- en Ondeel-*
„ *baarheid, wat het* POLITIEKE *betrof, bij*
„ *het aanneemen der Conſtitutie; en wat het*
„ FINANTIEELE *aanging, dadelijk moest*
„ *paats hebben: dat ook alle Provinçiaale Kas-*
„ *ſen vernietigd, en door Nationaale Ontfangers*
„ *ingevorderd, en in de Nationaale Kas ge-*
„ *ſtort moest worden, tot zoo lang dat het ge-*
„ *heele Finantieele Plan in werking zou ge-*
„ *bragt zijn. Terwijl intusſchen, het geen te*
„ *kort komen mogt, door algemeene Heffingen*
„ *zou moeten geyonden worden.*" (*)

9°. Eindelijk wilden zij: „ *dat het nieuwe*
„ *Plan van Finantie, althans niet langer dan*
„ *één Jaar naa het aanneemen der Conſtitutie*
„ *moest worden in werking gebragt: en binnen*
„ *één Jaar daar naa volkomen moest zijn in-*
„ *ge-*

gevuld werde, hoe zou het dan met de betaling der Schulden van hunne Stad, Dorp, of Gehucht, aflopen?? Hier ſchijnt men niet om gedacht te hebben. Was dat niet wel zeer vernuftig en verſtandig?

(*) Uit dit geheele Artijkel blijkt, dat men dat alles op de ſpoedigſte wijze wilde ingevoert hebben, niet alleen; maar ook, dat zij even zoo min als de vorigen, de Natie ontheffen zouden van Belastingen. Dit het geval zijnde, kon men dan niet op een zeer gevoeglijke wijze aan hen vraagen: *waarin beſtaat de voortreffelijkheid van uw geheele Plan?*

„ *gevoerd; en dat met hetzelve alle oude Be-*
„ *lastingen moesten ophouden.*" (*)

Dit waren de Staatkundige Sentimenten van dit 43 tal Vertegenwoordigers!! *Op dien voet alleen, en op geene anderen zwoeren zij eene Constitutie te zullen helpen decreteeren, of dezelven aanteneemen!! Zou 'er eene Constitutie aangenomen worden, alle deze opgenoemde Artijkelen, tot* EEN *toe, moesten 'er in gevonden worden!!* Behoeven wij, naa de mededeeling derzelven, aan onze Lezeren te berichten, dat dit Stuk eene ongemeene Sensatie door het geheele Vaderland verwekte? dat het bij alle doorzichtigen als de voorloper aangemerkt werdt van eene geheele omverrewerping van alles wat sints den 1 *Maart* 1796, met zoo veel Feestgebaar en Geldverspilling was vastgesteld en ondernomen geworden? en dat het nu alleen maar wachtte op eene bekwaame gelegenheid, om het ontworpen Plan dadelijk ten uitvoer te brengen? eene onderneeming, die, aan welk eene zijde men de-

(*) Dat dit gemakkelijker op het Papier te zetten, dan uittevoeren was, heeft de ondervinding volkomen bevestigd; en dus ziet men, dat dit geheele Plan niet anders dan een loutere hersfenschim was, het welk deszelfs onuitvoerlijkheid met zich bragt.

dezelve befchouwde, aan zeer gewichtige zwarigheden onderhevig was. Immers, de Saamverbondenen bedroegen niet meer dan een derde deel der Nationaale Vergadering, dus hadden zij altoos eene gedeçideerde meerderheid te vreezen, wanneer zij het op eene *gewoone wijze* wilden ten uitvoer gebragt zien. Dit niet mogelijk zijnde, moest het *buitengewoon* gefchieden, en hier toe diende men verzekerd te zijn van de medehulpe van den Militairen Arm. Daar nu den Generaal *Daandels*, met en benevens den Franfchen Generaal *Joubert*, bereid en genegen waren, (*) om de Saamverbondenen behulpzaam te zijn, zoo bleef 'er geen ander beletfel over, dan

(*) Onder de veelvuldige veranderingen, die de Revolutie van den 4 *September*, in *Parijs* voorgevallen, bewerkt hadt, waren, opzichtelijk ons Vaderland, mede deze te tellen: dat, de Franfche Afgezant *Noël*, gerappelleerd, en door *Charles de la Croix* opgevolgd werdt. Wij hebben dien Man reeds leeren kennen bij het verhaal van de Vredesvoorflagen door *Engeland* gedaan, op welk tijdftip hij *Minister van de Buitenlandfche Zaaken* was. — Door de Revolutie was hij van dien Post ontflagen, en had dezelve verwisfeld met die van Ambasfadeur der Franfche Natie bij deze Republiek. Dit in het oog houdende, kan men zeer ligtelijk bevatten, dat het weinig moeite aan de Saamverbondenen behoefde te kosten, om hun Plan, door Franfche Bajonetten (des noods) ten uitvoer te brengen.

dan het tijdſtip af te wachten, dat één van de 43 ſaamverbondene Onderteekenaars, het Voorzitterſchap van de Vergadering te beurte viel, welken als dan het Guarniſoen van den *Haag*, ter zijner dispoſitie hebbende, zich van alles kon meester maaken. Vrijdag, den 19 *Januarij* 1798, de dag zijnde, dat naa de order der Vergadering eenen nieuwen Voorzitter voor de volgende 14 dagen moest benoemd worden, welks Præſidium op Zondag den 21 een aanvang nam, hing 'er veel van af op wien de keuze der meerderheid zich bepalen zou: was het een *Fœderalist*, de zaak had moeten ſlepende gehouden worden; doch, viel het lot op eenen der *Saamverbondenen*, en wel op één, die fermiteit genoeg bezat, om zulk eenen gewichtigen ſtap te doen, dan moest, dan kon men niet vertragen. En, wat was den uitſlag? deze: de ſtemmen opgenomen zijnde, bleek, dat de keuze gevallen was op den Repræſentant H. MIDDERICH, die wegens het District *Vliet en Zee*, ſints de bijéénkomst der Eerſte Conventie, als Repræſentant fungeerde; een Man, die, zoo als wij nu zien zullen, recht geſchikt ſcheen voor dat ongewoone werk, dat op hem wachtte, en waar toe zeer zeker ſommigen onder de Saamverbondenen niet berekend waren. Eene vermelding van de wijze waar op hij zich als den Voorganger kennen

deedt

deedt van eene daad, die de nafpraak van veelen, als eene ftoute fchennis van het Volksgezach, en een daad van Geweld, gepleegd aan deszelfs geheiligde Repræfentanten, niet heeft kunnen ontgaan, zal ons de wisfelvalligheid van het beloop der ondermaanfche zaaken kennen doen, daar veelen zijner Medeleden, op zijn bevel, de eer der Zitting in de luisterrijke Vergaderzaal verwisfelen moesten met eene Gevangenis, of Ballingfchap. Bijzonderheden, die onze overweging verdienen, en tevens eene voegzaame gelegenheid aan de hand geeven zullen, om het *Vijfde Deel* dezer Gefchiedenis te kunnen befluiten.

Willen wij de Heer ROGGE op zijn woord geloven, dan was *op het tijdftip*, dat den Burger MIDDERICH, zich als Voorzitter in den glanzenden Zetel plaatste, en den allesbeflisfchenden Hamer ter hand nam, *aan de zijde der Volksvrienden, alles tot volkomene rijpheid gebragt. De ftrikfte geheimhouding, bedekte als nog de hoofddeelen en bijzonderheden van het Ontwerp, en had men langer gewacht, het geheim zou zich verfpreid, en dus alle uitzichten verijdeld hebben.* Alles vorderde dus den grootften fpoed: de ftap kon nu met zekerheid gewaagd worden. Van hier, dat reeds op Maandag den 22 *Januarij*, des morgens ten 3 uuren,

 toen

toen elk, die buiten het Eedgespan gebleven was, zich nog in den Slaap bevondt, de geheele Residentie van alle kanten door Militaire Wachten van eene verdubbelde sterkte bezet werdt. Het Kanon werd uit de Tuighuizen gehaald, en op verscheidene plaatsen geplant, dat door een aantal Artilleristen, voorzien van brandende Lonten, en met Scherp geladen zijnde, de akeligste uitzichten op den aannaderenden dag deedt geboren worden. Daar veele handen ligt werk maakten, was alles voor het krieken van den dag in de grootste stilte ter uitvoer gebragt, en de maatregulen zoo zeker genomen, dat niemand buiten den *Haag* vluchten kon: en, nu oordeelden de Saamverbondenen (die inmiddels nog met een Zevental versterkt geworden waren) zich in staat, om hun gesmeed Ontwerp dadelijk ter uitvoer te brengen. — Was het gewezen *Logement der Stad Haarlem*, ten tijde der Revolutie, de *zamelplaats* van hen, die eigener gezach zich meester maakten van de Vergaderkamer der *Staaten van Holland*; gingen zij, uit dat Gebouw *en Corps*, derwaards heenen, om *Unie* en *Constitutie* omverre te werpen; even dat zelfde Gebouw strekte nu, des morgens ten 6 uuren, tot een *Rendez-vous* voor *Midderich en zijne* 49 *Eedgenooten*, welken zich, naa eene korte poos aldaar

op-

opgehouden te hebben, onder het geleide van gewapende *Haagſche Burgers*, en *Militairen*, en voorafgegaan met twee ſtukken Kanon, naar de Nationaale Vergaderzaal begaven, om nu op hunne beurt aan de Revolutie eene geheel andere wending te geeven, en het voorgenomen Plan ter uitvoer te brengen. De Præſident had tot dit buitengewoon werk de Vergadering op een buitengewoon uur (te weeten: des morgens ten 8 uuren) belegt, en niet alleen order gegeeven, om de Leden, uitmaakende *de Commisſie tot de Buitenlandſche Zaaken*, (*) in hunne Huizen te arresteeren; maar ook, om niet minder dan 22 Leden, geconvoceert tot deze buitengewoone Bijéénkomst, bij hunne aankomst gevangen te neemen, (†) aan welke orders dan ook ſtiptelijk voldaan werdt.

Het

(*) Dit waren de Leden, *Bicker*, *Hahn*, *Queysſen*, *de Beveren*, *Jordens*, en *Gevers*. Vergeten was alles, wat zij ten voordeele van de Revolutie ondernomen en gezegd hadden. Niet alleen hunne Perſoonen, maar ook hunne Papieren werden in verzekerde bewaring genomen, in veronderſtelling, dat men nu het verraad wel opſporen zou.

(†) Dit waren: *Court Lambert van Beyma*, *van Castrop*, *Hamelsveld*, *Kantelaar*, *de Mist*, *van Marle*, *de Sitter*, *Scheltema*, *van Hooff*, *Brouwer*, *van der*

Het Vijftigtal, aldus verzekerd zijnde, dat zij geen tegenstand van eenig aanbelang te vreezen hadden, traden nu de Vergaderzaal binnen, terwijl de deuren niet alleen dicht gesloten, maar ook met dubbele Militaire Wachten voorzien werden. De Voorzitter in zijnen Zetel, en de overigen op hunne gewoone plaatsen zitting genomen hebbende, begon de ontwikkeling van het Raadsel voor hen, welken, schoon niet tot het Eedgespan behorende, echter tot deze Vergadering geconvoçeerd en toegelaten waren. — *Midderich* (op wien aller oogen gevestigd waren) maakte een einde aan de heerschende stilte, daar

der Spyk, *Stoffenberg*, *van Eck*, *Byleveld*, *Vos van Steenwyk*, *Hultman*, *van der Hoop*, *Cambier*, *Kleffens*, en *Pasteur*, benevens *Vitringa*, en *van Maanen*. Dan, deze beide ontduikten het geweld, dewijl de eerste op dien tijd niet in den *Haag*, en de tweede ziek was. — Wie moet zich niet verbazen over dit gewelddadig bedrijf, gepleegd aan niet minder dan 28 Volks-Repræsentanten, en dat door Lieden, die bij veelerhande gelegenheden den mond vol hadden, over het gedrag van de Stadhouders MAURITZ en WILLEM DEN TWEEDEN, om dat zij, op order van *H. H. Mog.*, zich van eenige Hollandsche Vroedschapsleden hadden meester gemaakt. Dat bedrijf was een *attentaat op de Vrijheid*; maar nu *Midderich* en *Conforten*, 28 Repræsentanten van hunne Vrijheid beroofden, *was het waaken voor de waare belangen des Volks!!* Welk een Contrast!!

daar hij der Vergadering dus toeſprak: „ BUR-
„ GERS-REPRÆSENTANTEN! *Ik heb mij*
„ *door de dringendſte omſtandigheden, waar in*
„ *zich het Vaderland op dit oogenblik bevindt,*
„ *verplicht gevonden, deze buitengewoone Ver-*
„ *gadering te beleggen, en dezelve onmiddelijk*
„ *te converteeren in een Committé Generaal.*
„ *Ik verklaar Ulieden,* DAT HET VADER-
„ LAND IS IN GEVAAR. *Het oogenblik is*
„ *daar, dat wij den Eed, laatstleden Maan-*
„ *dag gedaan,* dat wij dit Vaderland zouden
„ redden, of op onze Posten ſterven, *moeten*
„ *geſtand doen, indien hetzelve door onze ſchuld*
„ *niet zal verloren gaan.* — Met één woord:
„ *'er is geen tijd meer van aarſelen, delibe-*
„ *reeren, of het Rapport eener doorgaands*
„ *langwijlige Commisſie in te wachten. Neen,*
„ *Burgers-Repræſentanten! 'er moeten daad-*
„ *zaaken verricht worden, en dat wel oogen-*
„ *blikkelijk. 'Er is geen uur meer te verlie-*
„ *zen: wij hebben ſlechts ééne keuze te doen,*
„ *tusſchen de vernietiging onzer Burgerlijke*
„ *Vrijheid, jaa van ons politiek aanwezen, en*
„ *tusſchen eene beſlisſchende pooging, om dezelve*
„ *te redden. De grootſte, de beroemdſte, de*
„ *dapperſte van alle Republieken, onze Bondge-*
„ *noote dringt ons tot de beſlisſching dezer ge-*
„ *wichtige zaake! Het geheele Bataafſche Volk*

„ *wacht*

„ *wacht van ons zijne behoudenis, en het vee-*
„ *ge Vaderland heeft zijne smeekende oogen op*
„ *ons geslagen.*" (*)

„ *Treedt dan toe,* BURGERS-REPRÆSEN-
„ TANTEN! *Helpt mij, uwen Voorzitter, in*
„ *deze moeijelijke oogenblikken, de verhevendste*
„ *en noodzaakelijkste besluiten neemen. Dat*
„ *Eéndracht en Mannenmoed ons voor de Vij-*
„ *anden des Vaderlands en onzer Vrijheid on-*
„ *verwinlijk maake! Dat Nadruk en Recht-*
„ *vaardigheid, hand aan hand gaande, uwe*
„ *Decreeten van dezen dag vereeuwigen!* (†)
„ *Dat wij groot zijn, door Edelmoedigheid je-*
„ *gens hen, die ons willen verpletteren, in zoo*
„ *verre het Vaderland daar bij geene schade*
„ *lijdt.* (§) *Dat wij niet uit elkanderen gaan*
„ *voor*

(*) Zou de Spreeker in waarheid geloofd hebben, dat het *geheele Bataafsche Volk*, die daaden van Geweld, en verkrachting van de heiligste Rechten zou begeerd, en smeekend verwacht hebben? Die dit geloofd, kan alles geloven. Trouwens, de ondervinding heeft de waarde van dit gezwets spoedig leeren kennen.

(†) De Decreeten van dien dag, zijn vereeuwigd! maar de wijze waar op, daar over zal het Nageslacht zich verbazen en bedroeven.

(§) Hoe groot en edelmoedig 'er sints dit ongelukkig tijdstip gehandeld is met duizenden der braafste Ingezetenen, zal het vervolg dezer Geschiedenis leeren.

„ *voor dat wij met volle ruimte kunnen zeggen:*
„ *het Vaderland gered en zijne Vijanden ont-*
„ *wapend te hebben!*"

„ *Ik zweer, dat ik Ulieden daar in zal*
„ *voorgaan; de order der Vergadering mainti-*
„ *neeren; en Ulieden met al mijn vermogen*
„ *gereedelijk hulpe bieden. — Ik verklaar de-*
„ *ze Vergadering, uit hoofde van het gevaar*
„ *des Vaderlands, permanent, en nodige Ulie-*
„ *den allen, om hoofd voor hoofd mij naa te*
„ *volgen, in het betuigen van uwen afkeer te-*
„ *gen het* Stadhouderlijk Beſtuur, *het* Fœderalis-
„ me, *de* Ariſtocratie, *en de* Regeeringloosheid!
„ *ten dien einde zegge een ieder uwer mij*
„ *plechtig naa:* DAT VERKLAAR IK!"

En volgden dit allen naa? Alles behalven dat. De Repræſentanten *J. H. de Lange*, *Homan*, *ten Berge*, *Zeper*, *Keizer*, *Wekker de Groot*, *Wentholt*, *de Jonge*, *Tichler*, *A. C. W. van Haarſolte*, en kort daar naa ook *Sypkens*, wilden in het werk geen deel neemen: zij weigerden den gevergden Eed; een bedrijf, dat door den Voorzitter zoo euvel werdt opgenomen, dat hij hen oogenblikkelijk op eenen fieren toon gelastte, *de Raadzaal te verlaaten*, waar aan zij ook gereedelijk voldeeden. Nu was de zuivering geſchied, en het tijdſtip aanwezig, dat *Midderich* veilig berichten kon, welke orders hij ge-

gegeeven had opzichtlijk de ſuspecte Leden, het welk niet alleen met eene algemeene goedkeuring bekrachtigd werdt, maar ook te gelijk, op voorſtel des Præſidents, twee Commisſien deedt benoemd worden, om de *Gelden*, *Chartres*, en *Papieren* van de gewezene *Commisſien van Buitenlandſche Zaaken*, en *Binnenlandſche Correspondentie*, af te vorderen, en over te neemen. Met dat alles drie uuren bezig geweest zijnde, oordeelde de Vergadering de met ongeduld wachtende menigte te kunnen toelaten, om ooggetuigen te worden hoe ijverig men aan het werk ware, om het Vaderland te redden uit het gevaar, waar in het verklaard was dadelijk te verkeeren. Het geheim Committé Generaal nam een einde; oogenbliklijk waren de *Tribunen* tot ſtikkens toe opgevuld met Nieuwsbegeerigen, wat 'er toch zou verhandeld worden? en nu verhefte *Midderich* zijne ſtem, niet minder voorſtellende aan zijne Eedgenooten, dan: „ 1°. *Het Reglement*, „ *op de Nationaale Vergadering gemaakt*, *te* „ *vernietigen.* 2°. *Te verklaaren*, *dat de Ver-* „ *gadering*," (beſtaande niet alleen uit *Repræſentanten*, maar ook uit hunne *Plaatsvervangers*, (*)) „ *zoo als zij zich thans bevondt*, „ *voor*

(*) 'Er bevonden zich op dat tijdſtip niet minder dan 12 *Plaatsvervangers* in deze onwettige Vergadering, hunne

„ *voor wettig werdt gehouden*, *en dat de Ver-*
„ *gadering aan zich de macht behieldt*, *om de*
„ *Plaatsvervangers*, *die nog abſent waren*, *en*
„ *andere Burgers*, *die zouden opgeroepen wor-*
„ *den*, *in de plaatſen der gevangen genomenen*
„ *te asſumeeren.*" — Voorts proponeerde hij:
„ *dat de Vergadering alle Provinçiaale en*
„ *Quartierlijke Souverainiteiten moest vernieti-*
„ *gen:*" en eindelijk, „ *deze Vergadering te*
„ *verklaren*, *de Conſtitueerende Vergadering*,
„ *repræſenteerende het Bataafſche Volk.*" Gewichtige Voorſtellen voorzeker! *Zekerlijk zal den Voorzitter van de welmeening des Volks over dat alles zijn onderricht geweest? Vermoedelijk zal dit alles een ruim veld van Raadplegingen veroorzaakt hebben?* Dit dunkt ons hier iemand te hooren vraagen: laaten wij de zoodanigen alleen zeggen, dat noch het één, noch het ander plaats hadt. Het *eerſte* was zeker onnodig gekeurd,

ne naamen zijn, *J. H. Nieuwenhuis*, *Roſevelt Cateau*, *ten Kate*, *Rant*, *H. van Roijen*, *J. Ondorp*, *van Eſen Hogendyk*, *de Haan*, *Th. van Leeuwen*, *Pannebakker*, *Bonthuis*, en *Floh.* — *Dan waren zeker die Repræſentanten*, *welkers plaatſen zij vervulden*, *abſent?* dit zal hier mogelijk iemand vraagen. — Tot antwoord dient: dat hier voor deze reize niet naar gezien werdt. Twaalf ſtemmen meer of minder, daar moest men al veel om doen.

keurd, of mogelijk was 'er niet om gedacht: en, om het *tweede* voortekomen, had den Voorzitter 'er eene andere zet op uitgedacht, en die was: *ſtilzwijgen* hieldt hij voor *goedkeuren.* Treffelijk Huismiddeltje, om de ſpoed te bevorderen! Jaa maar, ook alles naar eigen wil en zinnelijkheid uitgevoerd te krijgen. — En, daar zich niemand tegen één dezer Voorſtellen verzette, liet hij den Hamer vallen, dat het geluid door de Zaal klonk, en ziedaar, met éénen ſlag *het Reglement vernietigd!* eene *onwettige Vergadering* (quaſi) *wettig gemaakt! Alle Gewestelijke Authoriteiten vervallen verklaard, en de geheele Natie, aan den wil en wenk van het Eedgeſpan onderworpen gemaakt, en de geheele Majesteit des Volks aan een zijde geſchopt!* Nu ging het gejuich van alle kanten op, niet alleen uit alle hoeken der Vergadering, maar ook van de Tribunen, hoorde men het roepen van *Hoezee! Bravo, Leve de Republiek!* enz., en naauwlijks was dit eenigermaate aan het bedaaren, of het gebulder van het Kanon maakte het pas verworven heil aan den Volke bekend. Een menigte van Muzikanten ſtaaken de Trompetten, en ſtreelden het oor der verrukte menigte door een ſterk Muziek, waarbij het geliefde á ÇA IRA! niet vergeeten werdt. Nu toch *zou het wel gaan!* nu was het Vaderland gered!

De

De ſtilte herſteld zijnde, begon men de tot dus ver bewerkte Revolutie te voltooijen: door het neemen van deeze volgende Beſluiten. „ 1°. *De* „ *aanſtelling van een Uitvoerend Bewind.* „ 2°. *Het ontwerpen van middelen, om de rust* „ *in Holland te bewaren.* 3°. *Lastgeeving aan* „ *alle Gewestelijke Beſtuuren, om zich volgens* „ *de nieuwe order van Zaaken te gedragen.* „ 4°. *Van alles wat 'er gebeurd was aan de-* „ *zen kennis te geeven, en eene Commisſie te be-* „ *noemen, om allerwegen voor de rust te zorgen.* „ 5°. *Aanſchrijving aan de onderſcheidene Mach-* „ *ten, om proviſioneel in hunne Posten te blij-* „ *ven werkzaam zijn.* 6°. *Een nieuw Regle-* „ *ment voor de Vergadering opteſtellen.* 7°. *De* „ *vernietiging van alle de Commisſien, benoemd* „ *door de gewezene Nationaale Vergadering,* „ *en anderen in deszelfs plaatſen te benoemen.* „ 8°. *Eene bekrachtiging van alle de beſluiten,* „ *genomen ſints* 1 Maart 1796, *voor zoo verre* „ *dezelve niet ſtreden met de thans genomenen,* „ *en die nog in het vervolg zouden ingetrokken* „ *worden:*" en eindelijk, het benoemen eener Commisſie, om aan den Franſchen Minister *de la Croix*, van alles wat 'er was voorgevallen, plechtige kennisſe te geeven, aan welks hoofd zich de ſints zoo zeer berucht gemaakt hebbende *Stephanus Jacobus van Langen*, bevondt,

die te midden van het neemen der zoo even genoemde besluiten, de vreugde van dien dag volkomen maakte, door het bericht, dat *de la Croix* niet slechts alles volkomen approbeerde, maar dat hij zelve zich reeds in de *Antichambre* bevondt, om in de vreugde en het genoegen des Eedgespans deel te neemen. — Oogenblikkelijk werdt 'er eene kostbaare Leuningstoel in het ruim der Zaale, tegen over den Voorzitter, geplaatst, en *la Croix*, onder de uitbundigste vreugdeblijken en het geroep: *Vivent les Republiques*, naar dien Zetel geleid. Waar op hij, naauwlijks gezeten zijnde, der Vergadering een riem onder het hart stak, door haar te verzekeren: „ *dat* „ *zijn Gouvernement in alles genoegen nam,* „ *maar ook de Vergadering met het verrichtte* „ *geluk wenschte, haar tevens aanvuurende,* „ *om zonder verzuim een krachtdadig Gouver-* „ *nement daartestellen, geschikt om de* Energie „ *onder de Bataaven optewekken, in welk geval* „ *hij haar kon verzekeren van de nadruklijke* „ *medehulpe der Fransche Republiek.*" Eene Harangue, welke door *Midderich* op de vleijendste wijze beantwoord werdt, in deze volgende Bewoordingen:

„ BURGER - MINISTER! *de Vergadering* „ *ziet met erkentenis in haar midden den eer-* „ *biedwaardigen Minister dier groote Natie,* „ *den*

„ *den Minister van dien grootmoedigen Bondge-*
„ *noot, die aan de Volken van Europa' bewij-*
„ *zen gegeeven heeft, dat hij niet alleen de*
„ *Vijanden der Vrijheid weet te overwinnen,*
„ *maar ook, dat dezelve 'er eene eer in ſteld,*
„ *om met zijnen veelvermogenden arm zijne*
„ *Geallieerden te onderſteunen, en aan hen al-*
„ *len bijſtand te verleenen, ter inſtandhouding*
„ *van derzelver Onafhangelijkheid, en het be-*
„ *houd van den Rang, welken zij onder de*
„ *Natien hebben moeten. — Jaa,* BURGER-
„ MINISTER! *de Nationaale Vergadering geeft*
„ *zich geheel en al over aan de zorgen voor*
„ *het geluk des Volks, het welke zij vertegen-*
„ *woordigd. — Hebben onvermijdelijke maat-*
„ *regulen voor eenige oogenblikken haare ge-*
„ *daante veranderd, haare grondbeginſelen ſtaan*
„ *vast: en onder de gevoelens, welken haar be-*
„ *zielen, moet in de eerſte plaats gerekend*
„ *worden, de erkentenis, waar van zij voor de*
„ *Franſche Republiek doordrongen is; en haa-*
„ *re onverwrikbaare gehechtheid aan haar Gou-*
„ *vernement, als mede aan den waardigen Mi-*
„ *nister, die heden in deszelfs naam ſpreekt!*"
LA CROIX, nog eenige oogenblikken gebruik maakende van de aangebodene Eer der Zitting, ſtond op, en nu volgde de *Broederkusch*, welken (als 't ware) het zegel drukte op de wel-

meenendheid van alle de gedaane betuigingen. — Het gezicht van deze twee elkander *kusſchende Mannen*, verwekte eene nieuwe luide toejuiching op de *Tribunen*, onder welke dat *kusſchen* niet ſlechts een einde nam, maar waar mede *la Croix* zich onzichtbaar maakte.

Nog was het werk van die ontzettingbaarende Zitting niet ten einde gelopen! Eene *Proclamatie* aan het *Oppermachtig Volk*, in voorraad reeds opgeſteld, werdt nu als een beſluit der Vergadering goedgekeurd, en onder het geſchal van Pauken en Trompetten, en het gedonder des Geſchuts, aan het Volk voorgelezen. Een ſtuk, dat alleen was ingericht, om den gewaagden, en nu gelukkig volvoerden ſtap, als wettig, en ſtrekkende tot waarachtig heil des Vaderlands te doen voorkomen. Een ſtuk, waar in men de daaden en bedrijven van de *Eerſte en Tweede Nationaale Vergaderingen*, in het afzichtelijkst en haatelijkst daglicht plaatſte, de Leden derzelver van de zwartſte misdaden beſchuldigende, en aan het Volk ten toon ſtellende: terwijl men aan de andere zijde niet verzuimde, om het goed en ligtgelovig Volk op eene gekunstelde wijze te beduiden, hoe zeer het geweldadig bedrijf van dezen ſchandelijken dag ſtrekken moest en ſtrekken zou, om het ongelukkig Vaderland ten toppunt van geluk, eer, en aanzien op te voeren!

Zij waren de Eerlijke, de Belangelooze, de Burgerminnende Vaderlanders, die 's Volks geluk boven alles behartigen zouden! Zij zouden de eerlijke, de zuinige Huishouders, en Administrateuren, van 's Volks zoo zuur opgebragte Schatten, zijn! Zij zouden de Eeuwige Rechten van den Mensch en Burger, aan elk in kracht ervaren doen! Zij zouden, in het benoemen van Ambtenaaren, alleen de Kunde en Braafheid ten maatſtaf neemen! Zij zouden aan Land- en Zeemacht eene geheele andere en betere gedaante geeven! Zij zouden aan de Justitie eenen vrijen en ongehinderden loop bezorgen; *zóó*, dat de Wet voor allen zou gelijk zijn! Zij zouden den vuurigen wensch van alle Weldenkenden binnen korten tijd vervullen! Zij zouden door eene wijze en goede Conſtitutie het Volk gelukkig; de Republiek belangrijk voor Bondgenooten; en ontzachlijk voor Vijanden maaken!! Welk eenen gewichtigen taak! Heeft de tijd en de ondervinding geleerd, dat zij, aan die beloften en toezeggingen, beantwoord hebben? Hoe ſmert het elken Vriend van Vaderland en waare Vrijheid, op deze gewichtige vraag een ontkennend antwoord te moeten geeven!! En dit zoo zijnde, wie is dan niet genoodzaakt, om zich met ons te verbazen, over den valſchen roem, die aan de Gebeurenisſen van den 22 *Januarij* 1798, door

door eenen warmen Voorſtander en Verdeediger van die ſchandelijke gewelddadige bedrijven is toegekend geworden, wanneer hij zijne Lezeren dus toeſpreekt: „ *Mogt de* 19 *Januarij* 1795. „ *zich beroemen, den Nederlander van de druk* „ *kende bezwaaren eener alle Machten verwar-* „ *rende en verlammende Conſtitutie verlost te* „ *hebben: de* 22 *Januarij* 1798, *kan op groo-* „ *ter hulde aanſpraak maaken, daar hij den* „ Bataaf *aanvanglijk eene Conſtitutie ſchonk, en* „ *van haare voltooijing verzekerde, die, volko-* „ *men op de aangenomene beginſelen gebouwd,* „ *hem het herſtel zijner Rampen en den duur-* „ *zaamſten Voorſpoed beloofde. — Beide, en* „ *de laatſte nog meer dan de eerſte, hadden* „ *het onbetwistbaar recht op den waardigſten* „ *Lof, van niet ſlechts door geen éénen enkelen* „ *druppel Bloeds zich te zien bezoedelen; maar,* „ *zelfs door geene de minste verwarring, de* „ *maatſchappijelijke orde en rust te zien ver-* „ *ſtoren.*" Het is zoo; en het is uit den loop van ons Geſchiedverhaal gebleken, dat het Volk zich in alles lijdelijk gedroeg; maar het is niet minder waar, dat het Volk, bevreesd voor gela-den Geſchut, en een drom van Bajonetten, het Eedgeſpan in alles geworden liet. Het is zoo, en het is uit den loop van ons Geſchiedverhaal gebleken, dat alles zonder het ſtorten van dier-

baar

baar Menschenbloed hebbe toegegaan; maar dit neemt niet weg, dat het stroomen van traanen, door elken waaren Beminnaar van het ongelukkig Vaderland, storten deedt. Het is zoo, dat het op dien dag in het weleer Vorstelijk *'s Hage*, aan geene uitbundige vreugde over de volvoerde Revolutie mangelde; maar, om die rede te zeggen, dat het eigendunkelijk gedrag der Saamverbondenen geene de minste verwarring, of stooring van de Maatschappijelijke order zou veroorzaakt hebben, is eene lompe logen, en zal het vervolg dezer Geschiedenis wel anders leeren. Vermoeid van het vermelden van zoo veel leeds en ongevals; en vertrouwende, dat veelen onzer Lezeren, tot de overweging van het door ons naar waarheid geschetst Tafereel, eenige tusschenpozing verkiezen zullen, willen wij hen daar in te wille zijn, en voor ditmaal onze penne nederleggen.

EINDE DES VIJFDEN DEELS.

BERICHT

VOOR DEN

BINDER.

De Plaat, verbeeldende de Aanval van eenige Burger-Artilleristen op den Raad der Stad Amsterdam, te plaatsen tegen over Bladz. 96.

Het Quart Inhoud van 't Zestiende Boek, te plaatsen voor Bladz. 193.

Idem van 't Zeventiende Boek, te plaatsen voor Bladz. 323.

UNIVERSITY OF MICHIGAN
3 9015 06549 4265

